

domū habuit: qz diuersorū. humilē lectū: quia p̄p̄iū. humilē v̄scim: qz p̄nīs inuolutus ē bu milibus: p̄ angelū suam natiuitatē nūciauit p̄ floribus. Sacra hūiliationis suscepit: vt circūci sionis z baptisimi. Parētibz humiliter subdit? parulū amplexat. **Mar. ix.** Et puulos n̄ vult p̄bēri a discipulis ad se venire. In p̄dicando z docendo dixit. **Ego gloriā meam n̄ quero. Jo. viij.** Itē mea doctrina nō est mea. In miraculis faciendis hūilitatē ostēdit: dicēs leproso. **Math. viij.** Vide nemi dixeris. Et **Mar. viij.** Precepit eis ne cuiqz dicerēt. s. de sanatione surdi z muti. In census solutione. **Math. xxi.** Et in pedū ab lutione. **Jo. xxiij.** In itinerado sup̄ asellū. **Math. xxi.** In passione hūiliauit seipm ad p̄b̄. iij. hūi les p̄scatores elegit. Tercio cōmendat hūilitas ex vtilitate eius.

§. IIII.

De fructibus hūilita/

tis. Primo quidē deo z hoibz placet z redolet. **Can. i.** Cū esset rex in accubitu suo: nard? mea dedit odorē suū. Nardus ppter sui puitatem si guificat hūilitatē herba ipsa ē. Secūdo ora tiones facit deo acceptas. ps. **Resperxit in orōne bu.** **Judith. ix.** Humiliū z m̄suetoz semper tibi placuit deprecatio. Tercio facit hoīem liberari a malo culpe: z a malo pene. ps. **Hūiliatus suz et libe. me. iij.** **R. xxi.** Nōne vidisti achab hūilia tū corā me zc. Antiqui cōter in signū hūiliatio nis ad placandū dñm imponebāt cinerē sup̄ ca pita sua: z induebantur aliquā cilicio. Sicut legif de **Judith de ioseph de minuitis.** Quarto hūili tas hoīem tpaliter exaltat. i. **R. xv.** Nōne cum esses puulus in oculis tuis: caput tribubz isra el p̄stitui te: dictū fuit Sauli qz absconderat se ele ctus in regē. **Morces hūilis vt patet in excusan do se ad eundū ad pharaonē: factus est dux ppli hūilis: pieremias qui dicebat a a dñe deus zc. p̄stitutus ē sup̄ gentes z regna. Dauid m̄nus inter fies engit in regē. i. R. xvi.** Quinto in ducit ad glām. **Job. xxiij.** Qui hūiliatus fuerit erit in glā. **Lu. xxiij.** dñr in pabola. Recūbe in no uissimo loco zc. tūc erit tibi glā. Sexto dei ap paritione seu angeloz facit dignum. **Gen. xxiij.** Abrahā i duale morāt apparuerūt tres viri. i. angeli. Septimo ad sapiām introduct. puer. xi. Ubi hūilitas ibi est sapiā. **Math. xi.** Reuela sti ea puulis. **Greg. in pasto.** Pupilla oculi nigra videt. **Albugine patiens nihil videt: qz humane cogitationis sēsus dñ se stultū petōremqz intelli git cognitionē intime claritatis apprehēdit. Si aut cādorē sapie aut iusticie sibi attribuit a lu ce supne claritatis excludit: di. xlviij.** hinc etenī s. albuginē. Exempla in vitis patz de illo qui p ieiuniū. vij. ebdomodaz nō potuit h̄re declara tione de quodā dubio scripture sacre: s. cum ce pitire ad alios interrogandū apparuit ei ange lus: declarās. Octauo a laqueis tērationū li

berat. **Uñ Anthomo exclamāt. O** gs istos eua det laqueos quibus mundū viderat plenum se p̄nectentibus: dictū fuit sola hūilitas. **Nono** hūilitas nutrit ē dilectōnis: vt dicit **Abryf.** sicut cinis p̄seruat ignē: ita hūilitas dilectōnē z alias virtutes. **Greg.** Perist om̄e qd agitur: si n̄ caute in hūilitate custodit. In hī? figurā oia vasa que ostēdit z thesauros ezechias oratoribus regi ba bylonis asportabit postea z p̄didit. Decimo de hoste inferni mirabiliter triumphat. Figuraf eniz p fundā per quā lapidibus dauid occidit goliā. In vitis patz dixit diabol? machario: qz sola ei? hūilitas vincebat eū. Undecio pacē facit. gre. Pacem illam facit hūilitas quo sibi quisqz su periozem aliū arbitrat. **¶**

¶ Titu. v. de iusticia. De iusticia generali. c. i.

Postquam de

P prudentia intellectu practicus dirigente z fortitudine z tran tia que regulant appetitū sen sitiuū dictū est: p̄nter dicendū restat de iusticia qz voluntatē rectificat. Sciendūz p̄mo qz iusticia s̄m. b. **Tho. iij. di. xxxij. q. i. tri pliciter d̄r** put nō. ph̄s. in. v. etbi. Uno mō put importat quendā statū rectitudinis in hoīe qz tū ad partes ipsius put. s. aliqua ps aīe suo supiori subditur: sive ipsi deo: sive alij p̄i hoīs. Et hanc iusticiā notat ph̄s methaphorici: eo qz diuerse ptes hoīs cōputant quasi diuerse p̄sone. Dec at rectitudo p qōlibet peccatū tollit: z p grām repa tur. Uñ hec iusticia etiā virtus gñalis d̄r inq̄tū includit oēs virtutes: nō quidē p modū totius vniuersalis: sicut iusticia legalis: sed gñalis d̄r p modū totius integralis. Et ad hanc iusticiā mo tus d̄r iustificatio qua. s. impius d̄ peccatore per grām fit iustus. vñ diffinitur iustificatio qz est re missio peccatoz z p̄sumatio bonoz opm. i. iusticia habitū virtutū. Secūdo mō d̄r iusticia put ē nomē generale ad oēs virtutes s̄m qz actus ca rii ordnat ad bonū cōe s̄m directionē legis. Et de hac dicit ph̄s: qz iusticia ē oīs virtus. Ideo enim d̄r generalis: quasi p quandā causalitatē: s̄m qz p legis imperiū ordnat ad bonū cōe: non solū actum iustic̄e p̄icularis: sed etiā actus alia rū virtutū. Nam p̄cepit actum t̄pante z ordnat ad bonū cōe: puta cū lex mādāt vt null? adulte riū cōmittat: s̄l̄r actū fortitudinis in bonū cōe reducitur p̄cipit qz milites nō deserāt aciē: nec ar ma p̄siciant z bi. Quod declarās. b. **Tho. z. z. q. lviij. sic dicit.** Iusticia ordnat hominē in com paratiōe ad aliū. Et hoc pōt esse dupl̄r. Uno mō ad aliū singlariter p̄sideratū. Alio mō in cōi s̄m qz ille qui seruit cōitati: seruit p̄ibz hoībz qz sub illa cōitate p̄tinent. Ad vtrūqz se pōt habe re iusticia s̄m p̄p̄uam rōnem. Nā omnes qz sub

aliqua cōitate cōtinētur cōparātur ad cōitatem
sicut partes ad totū. Pars autē id qđ ē totius ē:
Unde 2 qđlibet bonū partis ē ordiābile ad bo-
nū totius: Cōm igitur hoc bonū cuiuslibet
virtutis: siue ordināns hoīem ad seipm: siue or-
dināns ad aliquas alias personas singulares ē
referibile ad bonū cōe. Et quātū ad hoc dī esse
virtus generalis: ad qđ ordinatur iusticia. Et s3
hoc actus oīuz virtutū ad iusticiā pnt pertinere
fm qđ ordināt hoīez ad bonū cōe. Et q2 ad legē
pertinet ordinare in bonū cōe. Ideo iusticia pre-
dicto modo generalis dicitur iusticia legalis: q2
per eā homo cōcordat legi ordinātū actus omni-
um virtutū in bonū cōe. Tercio mō dicitur
iusticia pro ut est virtus spēalis: equalitatē con-
stituit in cōmutatiōibus 2 distributiōibus cōi-
cabiliū bonoz: que sunt necessaria in vita: bec b
Tho. 2 de ista nūc agitur: que est vna de cardina-
libus: 2 precellit oēs morales duplici ratiōe fm
b. Tho. 2. 2. 2. Prio ex parte subiecti: q2 iusticia ē
in nobiliori parte aīe. i. appetitu rōnali. s. volun-
tate. Alie vero. i. fortitudo 2 tēp. rātia sunt in ap-
petitu sēnsitivo: ad quē pertinet passiōes que sūt
materia dictarū virtutū. Cōa rō est ex pte obie-
cti. Nam alie virtutes laudātur fm bonū ipius
virtuosi. Iusticia at s3 qđ quis bene se h3 ad aliū.
Et nota qđ in scriptura sacra iusticia cōmuniter
accipitur pmo mō dicta.

Nota qđ iusticia prout est virtus spēalis
distincta a ceteris: se h3 vt totū in-
integrale. Et sic partes eius sunt declinare a ma-
lo 2 facere bonū. Est etiā totū vniuersale: 2 par-
tes eius subiectiue: que sunt species eius: sūt iu-
sticia cōmutatiua: 2 iusticia distributiua. Et 2 totus
principalis. Et sic partes eius sunt que dicuntur
virtutes annexę: Religio: pietas: observātia que
includit obediētiā. Veritas gratia: seu gratitu-
do: vīdicatio: liberalitas: affabilitas seu amicitia
de quibus omnibus aliquid breuiter dicendū.
Sciendū de partibus iusticie integralibus: qđ
cū sit iusticia generalis 2 iusticia spēalis vt dictū
est. Ad iusticiā generalem pertinet facere bonū
debitū in ordine ad cōmunitatē vel ad deū. Et
vitare malū oppositū. s. cōmunitati vel deo. Sed
iusticia prout est virtus spēalis respicit bonum
sub ratiōe debiti in cōparatiōe ad p̄ximū: 2 se-
cūdm hoc ad iusticiā virtutē spēalem: pertinet
facere bonū sub ratiōe debiti i cōparatiōe ad
p̄ximū 2 vitare malū oppositū qđ est nociuū
p̄ximo. Et fm hoc declinare a malo 2 facere bo-
nū sunt partes iusticie spēalis. Ad iusticiā enī
pertinet equalitatē cōstitui in his que sunt ad
altez. Eiusdē autē est cōstitui aliquid: 2 illud cō-
stitutū seruare. Cōstituit autē equalitatē iusticie i
faciendo bonū. i. reddendo alteri qđ sibi debet.
Cōseruat autē equalitatē iusticie iam cōstitute de-
clinādo a malo. i. nullū nocuētū p̄ximo infe-
rendo. 2 nota qđ hic declinare a malo fm qđ po-

nitur ps iusticie: nō dicit puram negatiōē que
est nō facere malū. Doc. n. nō meretur palmā sed
tm vitat penam. S3 importat motum volūtatis
repudiantis malū vt ipm nomē declinatiōis im-
portat. Et hoc est meritorū precipue qđ aliquis
impugnatur vt malum faciat 2 resistit. Item fa-
cere bonū ē actus cōpletius iusticie 2 quasi ps
principalis eius. Declinare aut a malo est actus
imperfectior 2 pars secūdaria. Item nota qđ oē
peccatū aut est transgressiō: aut omisiō: 2 trans-
gressiō opponitur illi pti iusticie que est declina-
re a malo. Omisiō aut alteri pti. s. facere bonū
Aliqñ tñ transgressiō large sumit p omni pecca-
to: includendo etiam omisiōes. Et sic sumit. b.
Amb. cū diffiniēdo peccatū dicit qđ est transgres-
siō legis diuine 2c. Pro cuius declaratiōe dicit
b. Tho. 2. 2. 2. q. lxxix. q. nomen transgressiōis a
corpālibus motibus ad morales actus deriuatū
ē. Dicitur aut aliquis fm corpālem motū
transgredi: ex eo qđ transgreditur terminū sibi p-
fixū. Terminū aut pfigitur homini: vt ultra nō
transcat in moralibus pceptū negatiuū: 2 iō
transgressiō pprie dī ex eo qđ quis transgredit
pceptū diuinū qđ quidē materialiter pot esse
cōe omnibus spēbus peccatorū: q2 per quālibet
spēm peccati mortalis hō transgreditur aliquod
pceptū diuinū. Sed si accipiat formaliter fm
hanc spālem rōnem qđ est facere pceptū
negatiuū: sic ē spāle peccatū dupliciter. Vno mō
fm qđ opponitur ad genera peccatorū opposita
aliis virtutibus. Sicut. n. ad p̄ximam rōnem iu-
sticie legalis p̄inet attendere ad debitū pcepti
ita ad p̄ximam rōnem transgressiōis p̄inet attē-
dere p̄emptū pcepti. Alio mō fm qđ distinguē
ab omisiōe que p̄triat pcepto affirmatiuo.
De omisiōe nota fm Tho. vbi supra qđ im-
portat omisiō p̄missiōē boni debiti. Bonū
aut sub rōne debiti pprie p̄inet ad iusticiā: le-
galem quidē si debiti accipiat in ordine ad le-
gem diuinā vel humanā. Ad spālem aut iustici-
am fm qđ debiti cōsideratur i ordine ad p̄ximū
vñ eodē mō quo iusticia est spālis virtus: 2 omi-
siō est spāle peccatū distinctū a peccatis: que op-
ponitur aliis virtutibus. Eo vō mō quo facere
bonū cui opponit omisiō: est quedā ps iusticie
distincta a declinatiōe mali cui opponit transgres-
siō: ē omisiō a transgressiōe distinguē. Et nota
qđ omisiō non est origiale: s3 actuale p̄ctm: nō qđ
habeat aliquē actū sibi cēntialem sed fm qđ ne-
gatio actus reducitur ad genus act: et sic nō age-
re accipitur vt qđdā agere boni debiti ad quod
quis tenetur. Et q2 n̄lius tenet ad impossibile:
ideo nullus peccat p̄ctō omisiōis si non facit
qđ n̄ p̄t. Item nota qđ sicut p̄ctm transgressiōis op-
ponitur pceptis negatiuis: ita p̄ctm omisiōis af-
firmatiuis que p̄tinēt ad faciendū bonū. Affir-
matiuā at pcepta non obligāt ad sp sed ad tem-
pus determinatū 2 pro illo tpe quo quis debz ali-

Capitulum .II.

quid facere et non facit: peccatum omissionis incipit esse: et non a causa sua. Item sciendum quod cum peccatum tanto sit grauius quanto magis distat a virtute. Omissio autem opponitur virtuti iustitie negative. Transgressio contraque que est maxime distans non grauius est peccato transgressio quam omissio ceteris paribus: licet inferre coameliatur paribus quod est transgressio: est grauius quam non honorare quod est omissio. Et sunt contra precepta: sic sunt mortalia: sed large per his que sunt propter precepta non contra: sic sunt venialia. Et nota quod omnia precepta decalogi sunt de actibus iusticie. **¶ 9. II.**

Deinde videndum est

de diffinitione iusticie: et quomodo sit necessaria ciuitati: et ciuibus de principiis eius: et de multiplici modo principandi. Ad habendum autem diffinitionem iusticie videndum est quid importet nomen eius. Nam frequenter ex significationibus nominum a quibus imponuntur denuntium in cognitionem rerum: videtur autem iusticia secundum nomen quando importare equalitatem. Unde vulgari ter ea que adequantur dicuntur iustari. Equitas spiritus est ad alterum: quod nihil libinet est equalitas. Quod ergo quod inter alterum et alterum equalitas veritas. Erit ergo iusticia spiritus adequans unum cum altero: si autem sit de operationibus et res exteriores que possunt in usu hominis venire et in quibus homines sibi inuicem coicant debite ordinantur. Ex quo per materiam circa quam iusticia est facta operationes et res inter homines coicabiles: quarum ipsa est rectificata et ordinata: ex hoc per se est eminens ad alias virtutes morales: quod hominem tamen perficiunt in eis: quod perueniunt ei secundum seipsum. Fortitudo enim homines perficit in seipso: dum timores et audacias rectificat et perantia percipias: et sic de aliis virtutibus: que habent interiores passionibus modificare. Iusticia vero hominem perficit in ordine ad alium: dum ab uno quod plus iusto habet accipit: alteri quod minus iusto habet: vel quod diuersa diuersis proportionabiliter secundum merita distribuit: et sic semper inter diuersos equalitatem constituit: per ergo quod iusticia est diffinita ex actu reddendi ius debitis unicuique. Sed ad hoc quod actus iste si virtuosus necesse est quod procedat ex habitu et bona dispositione mentis. Erit ergo iusticia habitus voluntatis sue bonae qualitas mentis ius suum unicuique tribuens. Et ad hoc occurrit fere intentio omnium diffinitionum iusticie. Dicit enim iuris peritus: quod iusticia est iustas et perpetua voluntas ius suum unicuique tribuens: ubi potentia per habitum ponitur. Unde iusticia dicitur voluntas. i. voluntatis habitus. Et ad hoc quod iste habitus sit virtus: in de quibus habet proportionem ad bonum. sed ad tempus operandi iusticia: est perpetua: alioquin non esset iustus: unde secundum philosophum. i. etiam inter alia que reguntur ad actum virtutis ponitur quod operetur inobliquiter: ubi designat actus firmitatem: quantum ad proportionem quod de his operans per virtutem. Potest ergo predicta diffinitio iuris ad formam sic reduci. Iusticia est habitus voluntatis secundum quem aliquis firmo et iustas proportionem ius suum unicuique tribuit. Ad hanc etiam reduci

tur diffinitio quam ponit Macrobius dicens: quod iusticia est unicuique seruare quod suum est. Iusto autem ea sic describitur: iusticia est ordo et equalitas que habet cum unaquaque re bene ordinata. Iust autem in i. rhetorice sic ea describitur. Iusticia est habitus animi cum utilitate seruata: suas unicuique tribuens dignitates. Coplectiue autem ea diffinitur. b. Ambrosius in libro de officiis dicens. Iusticia est que unicuique quod suum est tribuit: alienum non vendicat: utilitatem propriam negligit: ut communem equalitatem custodiat.

¶ De duabus speciebus iusticie videlicet commutativa et distributiva. c. ij.

Post assignationem partium integralium iusticie et diffinitionum eius. Nunc videndum est de partibus subiectis. scilicet commutativa et distributiva. Cum igitur iusticia particularis de qua nunc loquimur respiciat aliquam priuata personam que comparatur ad communem sicut per ad totum: potest duplex ordo attendi ad aliquam partem. Unius quidem partis ad partem: cui similis est ordo unius priuate ad aliam. Et hunc ordinem habet dirigere quedam iusticia que a philosopho dicitur commutativa. Consistit enim in his que per quadam commutationem habent fieri inter duas singulares personas ad inuicem: ut per in emptionibus: venditionibus: locationibus: et quibuscumque aliis pactationibus interuenientibus inter unum hominem et alium. Et hec quidem iusticia constituit equalitatem arithmetice in quantum ad eam quare ordo re re: ut quanto iste plus habet quam suus sit: tandum de restituat ei cuius est minus habuit. Alius autem ordo attenditur totius ad partes: cui similis est ordo corporis laicalis vel alicuius principis vicem corpus gerentis ad singulares personas. Et hunc ordinem habet dirigere quedam alia iusticia que dicitur distributiva per quam bona communia distribuuntur: ut honores et alia huiusmodi ut expedit unicuique secundum propriam dignitatem. Et hec quidem iusticia constituit equalitatem geometricam: quod non est accipiendum secundum eandem quantitatem: sed secundum proportionem. Unde bona communia equalia non sunt nec ciues equales esse omnes possunt: si princeps vel bi qui reipublica regat de rebus communibus oibus equaliter puerderet: confusio maxima accideret et totius polius ordo periret: talis enim equalitas summa esset in equalitas: si merita diuersorum secundum ordinem proportionis non attendere. Quod ergo quod per communitatem diligenter attendere conditiones personarum: et bonorum communium qualitates. Quibus inspectis et ad inuicem compensatis: de ea proportionabiliter distribuere ut sicut una persona aliam excedit etiam illud quod uni tribuitur de excedere id quod alteri exhibetur. Ad enim equalibus honoribus honorandi sunt plebei et optimates: cum isti maiorem principatum teneant in republica: maxime in his que ad defensionem et gubernationem eius pertinent. Et sic per duas esse iusticias. Commutativa per quas subdit diriguntur in his que sunt per mutuas commutationes.

Titulus .V.

mutationes rerū venaliū. Et distributiua p quas
qui pēst dirigitur in rite distribuēdo bona cōia
subditoy qualitate suata. ¶ Pro cui⁹ maiori de
claratione circa iusticiam ipsam particularem
seu virtutē cardinalem: sciendum fm. b. l. bo. 2.
2. q. lxi. **I**usticia cōsistit circa quasda opatio
nes exteriores. s. distributionē ⁊ cōmutationes:
que quidē sunt vsus quozundā exterioroy vel re
rū vel psonay vel opey. Rerū quidē sicut cū ali
quis aufert alicui rē suā vel restituit. Personay
rū sicut cū aliquis in pproia psona alteri iniuriā
facit: pcutiendo eū: aut vbi cōtumeliando. Vel
etiā cū irreuerentiā exhibet. Opey sicut cū aliq
iniuste exigit vel alteri reddit aliqd opus. Si er
go accipiatur vt materia vtriusq; virtutis: ea quo
rū opationes sunt vsus eadē ē materia distribu
tiue ⁊ cōmutatiue iusticie. Nam ⁊ res distribui
pnt ⁊ cōicari ab vno in alios. Est etiā vt quedaz
distributio laboriozoy operū ⁊ recōpensatō. Si
aut accipiatur vt materia vtriusq; virtutis actio
nes ipe pncipales gbus vtinur psonis: rebus: ⁊
opibus: sic inuenitur vtrobiq; alia materia. Nā
distributiua iusticia ē distributionis directiua.
Et cōmutatiua ē directiua cōmutationū q atten
di pnt inter duas psonas. Cōmutationū aut que
dā sunt inuolūtariē ⁊ quedā volūtariē. Et inuo
lūtariē quidē qñ quis vñf re alterius: psona vñ
ope eo inuito. Quod quidē ptingit qñq; occulte
p fraudē: qñq; manifeste p violentiā: vtriusq; aut
ptingit aut in rem aut in psonā. Et si in psonam:
aut pproiā aut pūctā. Et in rem quidē si qd ac
cipit rē alterius occulte: vocat furtū: si manifeste
vocat rapinā. In psonā aut pproiam vel qñq; ad
ipam pssentiā psonē: vel qñq; ad dignitatem
eius. Si qñq; ad pssentiā psonē sic ledit aliq
occulte p dolosam occisionē vel pussionem vel
veneni exhibitionē. Manifeste vt p manifestam
occisionē vel pussionē vel incarcerationē vel
mutilationē. Quātū aut ad dignitatē psonē le
ditur qd occulte p falsa testimonia ⁊ detractiōes
gbus alicui aufertur fama sua. Manifeste autē
p accusationē in iudicio vel pūciationē. ¶ Quā
tū aut ad psonā pūctā leditur qd in vxore vt i
pluribus occulte p adulteriū. In seruo cū aliq
seruū seducit: vt a dñō discedat: ⁊ hoc etiā mani
feste fieri pōt. Et eadē rō est de alijs psonis diu
ctis: an qd pnt oibus modis iniurie circa has p
sonas exerceri. Nā qd seruus ē possessio quedaz
dñi: referē hoc ad furtū. Volūtariē aut cōmuta
tiones dicunt: qñ aliq volūtariē trāffert rē suā
in altey. Et si quidē rem suā simplr trāffert in
altey absq; debito: sicut in donatione n̄ est actus
iusticie: s. liberalitatis. In tantū aut ad cōmuta
tionē seu cōmutatiua iusticiā volūtaria trāffatō
pūctat: in qñq; ibi aliqd ē de rōne debiti. Qd q
dem ptingit mltipliciter. Vno mō qñ qd simplr
citer trāffert rē suam in altey p recōpensationē
alterius: ⁊ sic ē commutatio ⁊ venditio. Alio mō

cū quis tradit rē suam alteri pcedens ei vsū rei
cū debito recipiendi rē. Et siquidem gratis pce
dit vsū rei: vocat vsufructus i rebus que aliqd
fructificant: vel simplex mutuū: vel accōmoda
tū in his q n̄ fructificant: sicut denarij: vasa ⁊ bi.
Si vñ nec ipe vsus gratis pcedit: vocat locatio
⁊ pductio. Tercio mō tradit aliq rem suā vt re
cipiendā n̄ rōne vsus: s. rōne cōuersatiōis: si in
deposito. Vel rōne obligatiōis sicut cū qd rem
suā pignori obligat: seu cū quis p alio fideiubet
In oibus aut his actiōibus volutarijs vel inuo
lūtarijs: ē eadē rō accipiendi mediū: fm equali
tatē recōpensationis: ⁊ iō oēs iste actiones pūctēt
ad vnā spēm iusticie. s. cōmutationis: hec oia. b.
l. bo. Et nota q in cōmutatiōibus inuolūtarijs
repiunt diuerse spēs pēty: que hnt pproia noia
⁊ pūctēt oia ad iusticiā: videlicet furtū: rapinā: ho
micidiū: veneficiū: incarceration: mutilatō: verbe
ratio: falsa accusatio: detractio: dñfio: pūctumelia:
susurratio: maledictio: adulteriū ⁊ bi. de gbus
oibus habes supra in. ij. pte. Et hec oia reducūt
ad iusticiā cōmutatiua: p recōpensationē iniurie
⁊ dñi ab eo q fecit ei cui fecit ⁊ bono cōi quod
lesit. que recōpensation dicitur restitutio seu re
cōpensatio. Et dicitur in. v. ethi. Iustū cōtra pas
sum qd etiā in cōmutatiōibus volutarijs dici
tur ea iustū cōtra passum. Et dñ cōtra passū fm
b. l. bo. ex eo q recōpensation sit fm equalitatē:
vt. s. recōpensation sit equalis actiōi: Non autē sp
ess equalis: si idem specie aliquis pateretur qd
fecit. Nā si quis percuteret principē: si in ipe re
percuteretur: tunc maior ē actio q passio ⁊ nō
equalis. Et ideo non solū pcutitur: s. multo gra
uius punitur. Similiter si quis aliū inuolunta
riū in re sua dānficat: si solū pūctetur etiā in
iudicio q restitueret rez ablata: maior ē actio q
passio qz ipse n̄ sustinet dānū sicut ipe intulit. Vñ
pūctur vt rem multiplicius restituat: qz dānfica
uit etiā non solū rem pūctatā s. etiā rez publicā:
tutele securitatē infrigēdo. Similiter in cōmu
tatiōibus volutarijs si simplr daretur vna res
pro altera indifferēter esset aliq inequalitas ma
gna: qz vna ē multo maioris valoris: Et iō opoz
tet fm quādā pportionatā mēsuratōē ad equa
re passioē actiōi in cōmutatiōibus que inueniē
sūt. In iusticia aut distributiua nō hz locū iustū
cōtra passū: ex eo qz in iusticia distributiua n̄ attē
ditur equalitas fm portioē rei ad rem vel passi
ōis ad actiōes. Vñ dñ cōtra passū s. s. pportio
nabilitatē rerū ad personas. De cōmutatiōibus
volutarijs. s. emptiōē: venditiōē: permutatiōē: mu
tuo: accōmodato: deposito: pignoratōē: locatiōē
et cōductiōē: fideiussōē. Et qñ sit iusta vel iniu
sta. Et de vsura q in his pūctat hēs supra in. ij.
particula. per totū.

De iusticia distributiua. ¶ Capitulū. iij.

Capitulum .III.

De iusticia distri-

butina. Nota q' actus eius est in de-
bita collatio officior' & beneficior'
temporalium & ecclesiasticorum. Et administratio seu
dispensatio factorum et bonorum terrenorum ecclesie
vel civitatis. Secundo in exhibitioe congrua reuer-
rentie bonorum. Tercio in recta executioe iudicior'.
Et in quolibet horum si iniuste fiat pot' interuenire
vitiu' qd dicitur acceptio personarum: d quo supra
in .ij. parte. Et de iniusticia que fit ex parte iudi-
cis: vel advocati: vel testis vel rei: vel accusatoris:
h'c s' in .ij. pte. ti. vi. z. ix. per totu'. .§. I.

Quantum ad collatio-

ne beneficior' & bonorum. Est sciendum fm. b. l'ho. z.
2. q. lxxij. q' duplex e' datio. Una p'ntes ad libe-
ralitate: qua. s. gratis dat alicui: qd ei no' debet:
sicut cu' aliqd alteri donatur. Et ibi non h'z locu'
acceptio personarum: q' absq' iniusticia pot' quis da-
re de suo q'cuq' vult & cui vult. Et talis e' collatio
muneru' g're p' que assumuntur peccatores a deo.
Alia datio e' p'ntes ad iusticia: qua. s. alicui dat
qd ei debet. Debetur aut' officia & beneficia his q'
sunt meliores: ad aliq' p' bono co'itatis. Ad qd de-
bet attendere q' habet ista p'ferre. Et q'uis fm' iu-
ra sufficiat eligere bonu': nec requiraf q' eligat
melior. Hoc fm. b. l'ho. e' vez in foro iudiciali q'
s. talis electio si pot' impugnari si e' facta de bono
& si de meliori: & hoc q' si no' fieret sic ois electio
haberet calumnia. Sed q'tum ad p'sciam eligetis
necesse e' eligere meliorem: vel simpliciter vel in
comparatione ad bonu' co'e. Alias si p'ponat mi-
nus bonus meliori: i. aptiori ad beneficiu' vel offi-
ciu' rone p'sanguinitatis vel amicitie: h' p'ntes ad
acceptioe personarum qd in collatione sp'ualium est
magis reprehensibile. Si aut' p'sanguineu' suu' pre-
latus in p'serendo beneficiu' p'ferret eque bono: si
videtur viciou': nisi rone scadali vel ex'pli qd in
desepet trahit. Similiter si q's h'z distribuere bo-
na co'itatis vel alicui' societatis indigentibus: si p'
fert: multo minus indigentes: magis idigentibus
rone amicitie vel parentele h'z: videt p'ntes ad
acceptioe personarum. Sec' si de sua substantia vult
dare vni & no' alteri: q' ad illud si tenet. S'it de
officijs co'itatis: q' magis aptis dnt distribu: ni
si forte magis aptus heretur suspect' de aliq' no-
uitate & h'z: sed certe si est magis aptus si e' p'tur
batius boni co'is: s'it & onera vel opaz & labor'
vel collectaz fm' debita proportionē imponenda
sunt. Al' minus imponetes maioribus rone stat'
qui magis deberet grauari: p'tineret ad accepti-
one personarum: & q'no teneatur ad satisfactione ha-
bes supra in .ij. parte. .§. II.

Quantum ad secundus

de exhibitione bonorum. Nota fm' l'ho. vbi supra
q' cu' bonor' sit quoddā testimoniu' d' virtute ei'

qui honoratur: d' sola virtus e' debita ca' honoris
Sed sciendum q' aliqs pot' honorari si solu' p' vir-
tute suam p'p'ia: sed etia' p' virtute alterius sicut
pnceps & plati honoratur: etia' si sunt mali in q'tu
gerit p'sona dei & co'itatis cui p'scitur. In illud
puer. xvi. Sicut q' mittit lapide in aceru' mer-
curij. Sic g' tribuit honore' insipienti. Et eadem
rone paretes & dnt sunt honoradi p' p'icipatio-
ne p'ditionis dei: q' e' oim pater & dnt. Senes et
sunt honoradi p' signu' virtutis qd e' senect'. Is
hoc signu' q'nt' deficiat. Sap. iij. Senectus est
honoradi &c. Diuites aut' sunt honoradi: q' maio-
re locu' in co'itatibus obtinet. Et si isto modo et
hac ca' tales honorantur magis q' alij: q'uis sint
mali no' est viciou'. Si aut' solu' intuitu diuitiaz
honoretur: esset acceptio personarum. S'it si q's cit'
vel potius audiret p'sessione vel daret alia sacra
diuiti' q' paup' rone p'ditionis diuitiaz: p'tineret
ad acceptioe personarum. Secus si faceret: quia
credit magis indigere: vel etiam potest ita expe-
ctare: & h'z. .§. III.

Quantum ad tertium

de executione iudeor'. Nota fm. b. l'ho. q' hic et
h'z locu' iusticia distributia: si solu' q'tum ad rem
iudicata: q' in iudicio pot' diffiniri si solu' q'liter
vnus restituat alteri qd ab eo accepit: qd p'tinet
ad comutatu' s' etia' q'liter aliqd co'e sit distri-
buendu' in multos. S' etia' q'tum ad forma iu-
dicij put. si p' iudex i ipa iusticia ab vno accipit
& alteri dat: q'nt' s. rone amicitie vel potetie alicui'
dat iniusta sniam p' eo vel rone paupertatis ex pas-
sione qd p'tinet ad p'ceptionem personarum. Un' d' p'
uer. xvij. Accipe p'sona i iudicio si est bonu'. Et
regula iuris in. vi. In iudicijs personarum acceptio
si est h'nda. Ubi glo. io. an. Signatur h'ria dis. xl.
c. i. Item. xlv. cu' beatus. z. xxij. q. i. Qui p'tra pa-
ce sol. In penis deferit dignitati: & p'sone: vt ibi
Idem in sededo & assurgedo vt di. xxiij. No' oz.
Et nota. iij. q. ix. c. si. In iudicijs aut' vel snia no'
est h'nda acceptio personarum: vt hic. In eis. n. e' eq'li-
tas seruanda. Et nota q' iudiciu' interdū ponit p'
eo qd p'cedit sniam vt hic. i. p' examinatione cae
ij. q. i. Sicut sine iudicio. Interdu' p' p'denatioe:
vt de co'se. di. ij. timore. Interdu' p' discretioe. iij.
q. vii. in. §. tria. Interdu' p'ro vltima voluntate: d'
sepul. c. p. hec ibi in glo. Quatuor at personarum
genera requiruntur in ordinario iudicio. s. iudex
actor: reus: & testis. Un' d' extra d' vbo. sig. forus
Iudex d' quasi ius dictas. Reus at eo q' iustum.
Actor siue accusator quasi ad cas vocas. Reus
a re d' qua impetitur. Etia' si innoces sit: reus d'
qui accusatur. Testis quasi supstes. Causa d' q'
a casu p'pter materia de qua agitur. Que an' exa-
minatioe d' ca. In exatatioe iudiciu'. In finitioe
snia. Forus at dicit locus exercedaru' litu'. Est
at duplex forus. s. co'scie et curie: seu co'tetiosus
Et iste duplex: q' ecclesiasticus: et secularis. Fori

antez fm *De de pal. non sunt miscendi: qz aliter. procedē dū in vno. aliter in alio.* §. IIII.

Quatuor autēz modis

pueratur būanū iudiciū fm *Grego. xvi. q. iij. f. timore: amore: cupiditate: et odio.* §. qz de iudicib' in pccsu iudiciario: et accusatore reo et testibus agūt diffuse in. iij. pte: ideo hic nil vltra d' ista materia. §. ibi vide de hi': et de peccatis q' in iudicio cōmittūt a p'dictis psonis. §. V.

Post hoc ostendēdūz

est iusticiā necessariā esse cuilibet multitudinē. Ad p'mo manifestari pōt ex pte finis: Et hoc p'cipue q'stum ad iusticiā legalē. Finis. n. q' intendit in regimie ciuitatū ē pax: Talis autē finis corrūpitur dū iusticia legis nō seruaf. Nā cū oēs vel multi legē q' est iusticie legalis pceptiua frāgant: et ad statuta cōia nō attendūt sed vnusquisq' qd sibi placet: et bono puato vtile credit: hoc facere studet: ordo pollitie puerit: et sic pax q' fm *Aug. Et tranquillitas ordinis perit.* Est ergo iusticia necessaria ad pacē ciuitatis pseruandam. *Un' Isa. xxxij. d'r. Erit opus iusticie pax.* Et in ps. d'r. *Iusticia et pax osculate sūt.* Hoc pulchre ostidit *Aug. in li. de ci. dei.* introducēs exemplū de alexandro et pirrata: vbi dicit q' remota iusticia qd aliud sūt regna nisi magna latrocinia. Ad tñ exemplū plenius ponit in li. d' nugis p'hor. Vbi d'r q' cū pirrata esset cōprehēsus: et alexander eū interroga ret quare haberet mare infestum. R'ndit libera ptinacia pp qd et tu orbe terraz. §. qz id facio vno nauigio: latro vocor: et quia tu facis magna classe diceret impator. Secundo ostidit pōt iusticiā esse multitudinē necessariā ex pte gubernantis a quo dirigit: et hoc q'stum ad distributionem. Videmus. n. q' qñ aliqua diuersa sub vna et iute p'inctur: nec ordinatur fm diuersas pportiones: totus ordo eoz q' regunt corrūpit et dissipatur: vt p' i armōia musicali: vbi corde nisi a virtute manus fm eaz diuersas dispositiōes pportionaliter tangat: sonitū inordinatū et p'susum reddat: et sic p'sonāia armōiaca corrūpitur. Sic etiā in multitudine vbi sūt multi diuersaz p'ditionū et meritorū: nisi pportionaliter honores dignitates et officia insup labores et expēse eis a p'fide distribuāt: mirabilis dissonāia inter simul habitātes orit: et p' p'is totus ordo pollitie paulatim ad corruptionem disponit. *Un' dicit Lullius* q' tāta est vis iusticie q' etiā illi q' maleficio et lere pascūt non p'it sine vlla iusticie p'icula viuere. Et ponit exemplū d' latronibus. Archipirrata inquit quidā latronū pnceps: nisi p'dam equaliter et fm astuciā et labores furātū pportionaliter partiret iterficiēdus erat a socijs aut saltē a principatu latronū deponendus. *¶ Tertio* necessaria ē iusticia ex pte ipsius multitudinis q' ex multis psonis colligit. Et hoc p' respectuz ad

iusticiā cōmutatiuā. *¶ Uidem' n. q' qñ multa ad iusticiā adunant: et vñ alteri nō coaptat: illa multa dissoluitur: imo ex eis nihil vnus p'stari pōt: nisi inceptitudo tollat.* *Un' qñ aliqua ligna cōpagināda sunt ad p'stationē domus: aptanda sūt p' dolatore et cōplanatore: si sunt tortuosa vel nodosa: aliogn nihil vñ cōstrui poterit: si p'strueretur nō diu maneret.* Sic etiā si aliqua multitudo q' debet esse ordinata in vñ: si aliq' sunt infolētes: iniuriosi: rixosi: seditiosi: vel quocūq' alio mō vitam bonoz inquietātes et pacē cōmunem turbantes p' rigore iusticie corrūpēdi sūt penitis debitis: aut etiā exterminādi a cōgregatione cōmuni et penitus vita priuandi: aliogn toto multitudo ruit et dissoluitur.

¶ De principijs iusticie. c. iij.

Post hoc restat vi

Pedere de p'ncipijs iusticie. Vbi sciēdū ē q' iusticia triplex pōt dici h're p'ncipiū. I. *¶ Emanatiū* ex quo eius origo p'mitus deriuat. *¶ Imperatiū* ex quo eius auctoritas in subditos p'mulgat. *¶ Susceptū* ex quo eius vtilitas multiplex declaratur. §. I.

Emanatiuum et origi-

nale p'ncipiū ē deus: a quo oīs lex p'ntina iusticie initū h't. Vbi sciēdū ē q' sicut dicit *Aug. i. li. de libero ar. Sūma rō in deo exis ē lex ei' q' eterna d'r.* Cui semp obreperandū est: qz iustū ē quicqd ab eo ordinat. *¶* Ad aut dicta lex quandā iusticiā distributiua: p' quā vnāquāq' re in quodā digniori gradu p'stuit. *Un' dicit Dio. in li. de diuinis no.* *¶* Oportet videre in hoc eē verā dei iusticiā q' oibus tribuit p'pria fm vnus cuiusq' exi stentiū dignitatē. *¶* Vnus cuiusq' naturā in p'prio soluat ordine et stute. Ab hac aut lege dei eterna deriuatur lex naturalis: q' nihil aliud ē q' qdam eius impressio in re creata: p' quā ad finē debitiū inclinat. Ex quo manifestū est q' oia aliquāliter legem eternā p'ncipant in q'stum ex ei' directiōe vel ipressiōe in fines p'rios actus suos ordine debito dirigit. Inter ceteras aut creaturas hō excellētiori mō hāc legē p'ncipat: cū ipse sit p'roui dete p'iceps: vtpote sibi et alijs p'uidere valēs. Et tō in hōie hec p'ncipatio siue impressiō p'prie d'r lex naturalis. In alijs vō rebus magis p'prie d'r instinctus nature siue vis insita rebus: q' lex que p'prie in ratiōe cōsistit. Est. n. lex qdāz d'r etamen rōis p'actice. *¶* Dec quidez lex naturalis in hōie nunq' extinguitur quin sēper in malo remurmuret et ad bonū impellat. *¶* Unde et generale p'ceptū est q' omne bonū faciēdū est et omne malū vitādū ex quo alia p'cepta nature deriuantur. *¶* Puta q' parētes sunt honorādi: q' nō ē proximo iniuriādū: nec quātū ad personā. *Un' dicit.* Non occides. Nec tñ quocūq' ad personam: vnde dicit. Non furtū facies: et sic de alijs

Capitulum .III.

A lege aut naturali lex humana derivatur sic dicitur **Augustinus** in sua rhetorica. Regula. n. humanorum actuum est ratio naturalis. Nam in tantum in eis utrumque seu regulatum invenitur in quantum de ratione participat. Et ex ea. n. humane operationes ordinantur et diriguntur. Lex ergo humana siue civilis humano rum actuum directiva a lege naturalis rationis ortus habere legum precepta deus populo iudeorum servanda mandavit. Sed differenter scilicet quod utriusque legi considerabatur. Nam precepta moralia voluit ab omnibus et omni tempore observari. Unde non solum iudeis sed etiam ceteris nationes ad eorum observantiam obligabatur. Sunt namque naturaliter impressa humane mentis: id est precepta legis nature vocantur: sicut quod pariter sunt honorandi: quod non est occidendum: non furandum: sic de alijs. Nec quidem precepta eadem sunt apud omnes et immutari non possunt. In cuius rei signum mandavit deus moysi: quod daret duas tabulas lapideas in quibus scripsit verba. id est precepta decem digito suo tamquam perpetuo duratura. Et quantum ad hoc dicitur Baruch. v. hic est liber mandatorum dei et lex que est in eternum. Precepta vero iuris positum ab illo solo populo per tempus observanda distinguit deus dupliciter. Nam quedam dedit pertinentia ad cultum divinum quod dicitur ceremonialia. Et ista licuit servare usque ad christum seu christi passionem si autem post. Consummata. n. veritate de christo iam incarnato et passio: debuit cessare figura sacrificiorum quod mysteria incarnationis christi futura significabant. Alia vero precepta dedit de pertinentia ad iusticiam civilem: quod dicitur iudicialia. Et ista etiam sunt evacuata per christi adventum: unde non habet vim obligandi. Quia tamen ista precepta si erant principaliter instituta ad figurandum christi mysteria: solum ad disponendum civiliter statum istius populi: non absque peccato possit aliquis princeps in suo regno ea tanquam per servandis legibus statuere scilicet quod iudicaret populo expedire. De ceremonialibus vero hoc fieri non posset absque peccato et fidei per iudicium cum hoc solum ad significandum christi mysteria futura fuerint instituta. Observator. n. horum preceptorum ipso facto diceret christum in carne nondum venisse: sed venturum esse. Et sic per divina in lege naturalis quod spiritus est immobilis: legem humanam que ex diversis causis mutari potest. A lege ergo naturali una immobili permanere: derivat lex humana quod multipliciter apud diversos variari potest scilicet quod intellectus hominis alia et alia regendis populis iudicat expedire. Scien dum est autem quod a lege naturali aliquid dupliciter potest derivari. Uno modo per viam illationis: sicut ex principijs derivantur conclusiones: ut patet ex hoc proverbio. Si ab equalibus equalia demas: quod remanet sunt equalia. Sicut geometria conclusionem sic inferendo. Ergo si ab equalibus lineis equalis partes auferas quod remanet sunt equalis. Per quem modum ab eo quod dicitur. Nulli malum est inferendum: quod est primum principium legis naturalis: derivantur conclusiones talis ergo non est furandum vel non est occidendum alio modo a lege naturali aliquid derivatur per viam

determinationis: sicut a forma domus quam artifex in mente gerit fit quedam determinatio illius forme ad tale figuram puta triangulari vel quadrangulari: et hoc fit per voluntariam applicationem artificis ad debitam materiam: per quem modum ab eo quod lex nature absolute dicitur. scilicet quod ille qui peccat puniatur. Derivat quasi quedam tractio seu determinatio iuris quam habere facere princeps legem statuit scilicet quod tali pena vel modo puniatur. Sic autem duplex modus dicitur in lege humana contineri. Nam ea que sunt primi modi videlicet que a lege naturali derivantur ut conclusiones: ita in lege humana continentur quod vigorem habent ex lege naturali. Unde eius precepta eadem manent apud omnes: ut pariter esse honorandos: patet esse servandas: furta non committenda: et sic de alijs que ad ius gentium pertinere noscuntur. Est enim ius gentium ius naturale solum in humana natura repositum. Unde non differt a iure nature contra dicto: nisi sicut species a genere. Ius. n. naturale generaliter sumptum est quod natura animalia omnia docuit. Ea vero que sunt secundi modi: videlicet que a lege naturali derivantur ut determinationes: ita in lege humana continentur: quod solum ex ea vigorem habent: sicut quod taliter peccans tali pena puniatur: vel tali morte moriatur. Est ulte rius sciendum quod licet humane leges intendat homines inducere ad virtutem iusticie: scilicet quod est bona qualitas mentis: sub eorum tamen precepto cadit solum exterior iusticie observantia: qua extrinseca hominis actio ad alterum ordinatur. Non. n. precipit quod ille qui iusta agit ex habitu interioris iusticie operetur: licet hoc intendat. Precipit autem quod iusticie opera faciat. scilicet quod opera fortis exerceat: patriam defendat: proximum non ledat nocumeta extrinseca non inferendo quod quis facere potest carens habitu virtutis. Et talis dicitur servare iusticiam legale. Patet ergo quod lex humana solum se extendit ad exteriora hominis opera puniendum vel premiandum: non autem ad interiora cordis occulta regulanda. Ut autem homo non solum in actibus exterioribus: sed etiam in motibus interioribus recte existere: necessarium fuit ad hominis perfectionem legem divinam habere: quod non solum manifesta vitia sed et occulta soli deo cognita prohiberet: ut sic homines non solum ad innicere prelegem humanam sed etiam ad deum ordinarentur per legem divinam in qua dictum est. Non concupisces: Et sic patet quod lex divina quod usque ad conscientie puritatem se extendit: motus viciosos repellendo: iusticiam quod est bona qualitas mentis in homine causat. Nec fiat vis quomodo sumat iusticia: siue particularis codi iusta alijs tribus virtutibus cardinalibus: quod tantum hominem in ordine ad alium perficit. Siue largius dicitur per ipsam hominis iustificationem: que hominem perficit tam in se quam in ordine ad deum. Ad utrumque enim iusticia legalis disponit.

.§.II.

Principium imperati

um iusticie: quod secundo loco restat declarare: est ipsarum legum positum: ut puta imperator vel princeps ex cuius auctoritate subditi ad iusticiam legis

Titulus .V.

observanda inducitur. **U**bi sciendū est q̄ prin-
ceps fm̄ q̄ dicit phs est quedā lex aiata ad quā
subditi respiciūt sicut ad quoddā exemplar. **U**n-
gueniens ē q̄ ipse om̄i v̄tute legalis iusticie pol-
leat: maxime cū alijs habeat eā imperare. **P**re-
cipit. n. opa fortitudinis: puta q̄ nullus d̄ acie fu-
giat. **S**imiliter opa t̄pantie. s. q̄ nullus adulteri-
um cōmittat. **O**pa m̄suetudinis. s. q̄ rixe n̄ fiāt
in ciuitate: sic de alijs v̄tutū actibus. **I**ncon-
ueniēs ergo ē q̄ his v̄tutib⁹ careat q̄s ab alijs
seruari iubet. **M**ultum. n. puocant subditos: fa-
cta p̄sidentis. **U**n̄ claudianus ad theodosiū di-
xit. **S**acta valent plus q̄ iura regentis. **M**obile
mutatur semp cū p̄ncipe vulgus. **D**ebet ergo p̄n-
ceps n̄ tam impando q̄ opando ad bona subdi-
tos puocare. **N**obilis p̄nceps **S**edeō hoc legi
obseruasse. **N**ō me ingi facere videritis hoc fa-
cite. **J**udiciū. vij. **L**icet aut̄ p̄nceps in om̄i v̄-
tute legalis iusticie exēplarem se debeat exhibere.
Precipue tñ ad tria d̄z studere. s. **A**d sapiam
acquirendā. **A**d auaritiā detestandā. **A**d luxuri-
am fugiendā. **P**ā si sapie vacauerit eius intelle-
ctus illuminabit̄ vt cognoscat quō vel qd subdi-
tis p̄cipiat. **S**i auaritiā detestabit̄ eius volūtas
rectificabit̄ vt a v̄o n̄ diuertat: si luxuriā fugiat:
eius rō p̄cupiscibilis edomabit̄: vt iudiciū pas-
sio nō corūpat. **P**rimo ergo d̄z p̄nceps cir-
ca sapientiā versari ad intellectus illuminationē
Ubi sciendū ē q̄ inter alias sapiētis pp̄ietates
ponūtur a pho in prin. metha. **U**na est ordinare.
Et hec maxime necessaria est p̄ncipi: qui subdi-
tos habet in finem aliquē ordinare ad quē pdu-
cere non pōt nisi p̄ p̄uenientia media fini accom-
modata. **F**inis autē reipublice in quē populus
est ordinandus: est pax t̄pis. **M**edia autem huic
fini p̄uenientia: sunt legum et statutorū moderata
disciplina: officiorū cōia: p̄portionata distributō
bonorū p̄muatio: transgressorū punitio: et alia hī.
Hec aut̄ magnam sapientiā in p̄sidente requi-
runt. **A**liogñ si p̄nceps sapientiā careat: erit si-
cut furiosus gladiū portans in manu: qui ex im-
petu furie multa mala opatur. **S**ic et p̄nceps au-
toritatem habens: et rōne carens: iudiciū puer-
ter et tyrānidē exercebit vt verificari possit qd sa-
piens deplorat. **E**c̄c̄s. iij. **U**idi inquit in loco iu-
diciū impietatem: et in loco iusticie iniquitatem.
Quia autem p̄nceps non pōt p̄ suam sapientiā
om̄ia cognoscere: que p̄nt expedire regimini: nō
necesse est vt habeat p̄udentes p̄siliarios quo-
rum consilio dirigatur. **P**lus enim rempublicā
iuvant p̄udentū consilia: q̄ bellantium arma.
Juxta illud **E**c̄c̄s. ix. **M**elior est sapientiā q̄ ar-
ma bellica. **D**icit **T**ul. in li. de senectute: q̄ dātes
p̄siliū in republica plus agunt q̄ alij. **S**ūt enim
sicut gubernātes i nauī i q̄ alij sētini exhauriāt
alij cursāt p̄ eam: alij malos expādūt. **G**uberna-
tor v̄o tenēs clauū et getus sedēs i puppi: multa
maiora et meliora facit. **S**ecūdo debz p̄nceps

auariciā detestari ad rectitudinem volūtatis ba-
bendā: qz. n. in diuitijs bonū v̄tile p̄siderat: ideo
ad eas desiderādas facilius appetitus inclināt.
Appetitus aut̄ inclināt̄ ad aliud iudiciū rōnis
puertit a rectitudine egtatis. **P**ropter qd̄ cauē-
dū est p̄ncipine ad munera inclineī. **U**n̄ **E**xo.
xxij. d̄r. **N**ō accipias munera q̄ excecant et p̄u-
dentes: et puertit verba iustorū. **P**rudēter p̄siliū
it̄ **I**erho moisi cognatus vel socer eius. **P**roui-
de inquit de omni plebe viros potētes et tūmen-
tes deū in qbus sit v̄itas et q̄ oderint auariciā et
constitue tribunos et cēturiones. **E**xo. xvij. **S**e-
quātur etiā infinita mala ex cupiditate p̄ncipis
Sit. n. pecuniāz improb⁹ actor: p̄p̄li expoliator: et
reipublice dilapidator: ex qbus oibus facilius i
tyrānidē degenerat. **F**acit etiā hoc viciū p̄ncipē
odiosū: sicut et largitas claz: vt dicit **Boecius** d̄
philosophica p̄solatione. **T**ertio p̄nceps debz
studere ne carnis p̄cupiam insequat̄: hoc enim
viciū intellectū obscurat: qz dū passionib⁹ deser-
uitur: rō vebementia passionū absorta a suo lu-
mine execatur. **I**tem mētē enervat et aīam a vir-
tute elogat: qz dū libido in carne dñatur: ceterē
vires emolefcit vt ad virtutē surgere nequeāt.
Item hoc viciū in p̄ncipe totā pollitiā submittit
ruinē: qz dū rector voluptatibus intēdit a cura
reipublice excors remittit̄: et exēplo eius subditi
licētius ad vicia inclinātur. **I**n p̄olicratō d̄r: q̄
romanū impiū exhaustū et diuīsiū ē nerōe im-
perante cuius gula oīa deuorauit: maculant li-
bido: et supbia exinanīuit. **§. III.**

Principiū iusticie su-

sceptiū quod tertio loco declarandū restat est
hominū congregatio: que sit apta p̄cepta iusticie
suscipere. **C**irca qd̄ duo sunt vidēda. **P**rimo
q̄ sit talis cōitas ad quā possint vel debent fieri
p̄cepta iusticie. **S**ecūdo videndū est de multi-
plici p̄ncipandi dñio. **Q**uantū ad p̄mū scien-
dū ē q̄ sicut p̄z ex. i. li. pot̄ est triplex cōitas. s. do-
mus: vici: et ciuitatis. **P**rima quidē cōitas ē cōi-
catō domesticarū p̄sonarū fm̄ quotidianos actus
necessarios hūane vite. **H**ūana aut̄ vita duplici-
ter p̄seruat̄. **U**no mō q̄tum ad iduīdū put. s.
hō ad p̄seruationē vite indiget exteriorib⁹ bōis
Et q̄tum ad istā admīstranda et p̄seruāda indigz
hō seruis. **A**lio mō p̄seruat̄ hūana vita q̄tum ad
spēm qd̄ sit p̄ generationē ad quā indiget homo
v̄roze ad filiorū p̄creationē. **S**ic. n. p̄seruatur hu-
mana spēs. **E**t fm̄ hoc in perfecta domo necesse
sūt tres cōbinatiōes. s. dñi ad seruū: viri ad v̄ro-
rē: et p̄ris ad filiū. **I**n hac aut̄ domestica multitu-
dine n̄ est pp̄rie iusticia: cū vnū cōbinatorū sit ali-
qd̄ alterius. **E**st. n. filius aliqd̄ p̄ris: et filius dñi:
et v̄roz viri. **I**usticia aut̄ cū sit ad alterū: pp̄rie d̄z
attendi inter p̄sonas disp̄tatas. **P**onit̄ aut̄ in hac
multitudine fm̄ **I**si. quoddā genus iuris. **N**am
inter dñm et seruū ponitur ius dñatiū: in q̄tum

Capitulum .III.

seruus pceptis dñi parere dz. **E**n. n. grā dñi z nō
sui. Inter viz z vxore ponit ius qđ vxorium dñi
fm qđ a viro nō seruilitatē: s; socialiter tractari dz:
z ipsa curā rei familiaris intrinsecā tenet gerē.
Inter pñm z filiū ponit ius pñm: fm qđ filiū pñi
obedire debet z pñ filio hereditatē seruare: z eū
in disciplina tenere. **S**ecūda cōitas est vicus
qđ ex paucis domib; stat: habuit autē hec cōitas
necessitatē sue originis hoc mō. Nam domesticē
multitudinis multiplicatis p generationē filijs
nepotib; z filioz filijs: sicq; p multitudie z absq;
pensione in vna domo habitare nō valentibus: fa-
cta ē aliqua multitudo domoz que fm pñm vi-
ci nomen accepit. Vicus autē cū constat ex colla-
teralibus: ppinquis: filijs: nepotibus: z alia hñ;
nō pprie est apta legalia pcepta suscipere: s; iuri
ciuitatis subesse debet. Ad ciuilem tñ multitudi-
nē ppiquius accedit qđ domus maxime si in do-
moz qñtitate creuit: vñ possit aliqua iura istitu-
re. Sufficit autē ad directionē hāz duarū cōitatū
pñm admonitio suoz pgenitoz. **T**ertia cōitas
est ciuitas z hec est pfecta: que nō solum pñsit ex
multis domibus: sed etiā ex multis vicis: vt tra-
dit phis in eodem li. pol. Eadē autē necessitate
cōpuli sunt hoies edificare ciuitatē: qđ z vicum.
Nā sicut crescētib; collateralibus filijs z nepo-
tibus factē ē vicus: sic multiplicatis eisdē in pa-
rentibus z cognationibus facta ē ciuitas: qđ scdm
pñm est pfecta cōitas. Et hec si fm aliqđ ius vi-
uit: ad cōem vtilitatē ordinat dicitur populus.
Nā fm dictū **Lul.** qđ **Aug.** introducit. ij. de ciui-
tate dei. Populus ē cētus iuris pñsensu z vtilita-
tis cōiōne sociatus: ex quo pz qđ ad rōnem pñi
sue ciuitatis pñnet qđ sub aliqua lege viuat z cō-
mune bonū intendat. Sola ergo cōitas boni po-
puli ē legalis iusticie pcepta z ad ipam pprie
pcepta sunt ferēda. Solon vnus de pñmis legis-
latoribus nō nisi fundata atheniensū ciuitate le-
ges condidit. Quādiū etiā pñs veteris testamti
Abrahā **Isaac** z **Jacob** in vna familia vel vico
habitauerūt. Legalem pseruantia a deo nō susce-
perunt: qz eoz monita ad instructionē familie
sufficiebant. Congregato autē populo qđ iam lega-
lis iusticie poterit esse capax: deus legē p moīsē
dedit. **A**d hoc autē qđ pñs sit in iuris pñsensu z
cōi vtilitate sociatus: regitur primo qđ per amo-
rē ad inuicē sic collectus sint mēbra vnus eoz
poris. Si n. inter se sic vinculo amoris fuerit cō-
iunctus: tollitur rixē: homicidia: z alia que pñt
statū pacificum pñr bare. Vñ quedā cōia chari-
tatis pcepta in lege sunt ferenda: ad hoc qđ ciues
assuescant sibi inuicē mutua obsequia impende-
re. sic n. mādat deus **Deu. xxi.** si inquit videbis
bonē vel ouem fr̄is tui errantē non pteribis:
sed reduces fratri tuo: si transieris p viam z sitie-
ris: ingredi poteris vineā z comedere quantum
placet z sic de alijs. Quantū ad paupes pcedeba-
tur: vt pro eis essent manipuli omīssi z racemi in

vineis remanentes. Item qđ anno decimo ad de-
cimam venirēt leuitēs: z pegrinus: z pupillus: z
vidua: z comederent z saturaretur. Et mīta ta-
lia statuit lex mosaica ad pseruationē mutui a-
moris. Vñ dicit **Lul.** Non solū nobis diuites
esse volumus: sed etiā liberis: ppinquis: amicis: z
maxime reipublice. singulorū enim facultates z
copie diuitie sunt ciuitatis. **J**oseph sicut ait **Egi-**
sippus visa destructione ciuitatis hierosolymita-
ne flere cepit: eo qđ mori ei defuiss; an patrie rui-
nā. Ecce quātus amor aderat hōi infideli: qđ mo-
ri optabat: cernens suos pñues vita pñatos. Et
alijs quidē amor erat i antiquis qđ sicut narrat
Sen. non estimabant aliquē bene viuere nisi vt
ueret ad alioz vtilitatem. Vñ dicit in quadā epi-
stola. Non sibi viuit qđ nemini viuit. **S**ecūdo
qđum ad puerlationē populi necesse ē qđ ciues
sint fideles pñcipi. Habet n. se pñceps in repu-
blica ad modū capitis: fm illud dictū **saul. i.** Be-
re. Cū esses puulus i oculis tuis: caput factus
ē in tribub; isrl. Videmus n. in corpe natura-
li qđ membra exhibent capiti z defensionē z ho-
norificentia. Defensionem quidē quia naturali
motu ad tuitionē capitis se exponit sicut manū
z brachū i magnis z subditis piculis: nulla enī
deliberatione rōnis phabita ad defendendū ca-
put se erigunt. Qđ etiam apparet in aialibus ir-
rōnabilib;. Vñ serpens naturali astutia cū pñti-
tur: statim abscondit capite corpus pñssioni ex-
ponit. Hoc quidē dz apparere i corpe ciuitatis
ex hoibus collecto.

§. III.

Quantū ad secūdum

l. de multiplici pñcipandi domino. **S**ciendū ē
qđ sicut patet ex his que dicit phs in i. pol. Tres
sunt pñcipue spēs pñcipandi. Primus quidem
z pñcipalis pñcipatus ē regni: in quo vñ pñ-
cipatur fm virtutē: z iste ē optimus inter omnes
pñcipandi modos. Representat enim diuinā regi-
men: quo totus mūdus ab vno creatore guber-
natur. Representat etiā ordinationē nature p quā
omnis multitudo z difformitas ad aliqđ enūm
gubernans reducit: sicut omnia mobilia ad
vñm pñmū mobile celū. Et hoc enūm regimi-
ne facilius iusticia legis implēda mandat. Cū n.
plures pñcipāt: frequenter int eos dissensio ori-
tur: ac p hoc pacis vnitas p ipsos diuisos ipedit.
Verūtū ppter magnam pñatem qđ vñ pceditur
ō facili regimē degenerat in tyrannidē: nisi sit p-
fecta virtus eius cui talis pñas conceditur: qđ si
ent dicit phs. iij. etbi. Nō est nisi virtuosū bñ fer-
re bonas fortunas: pfecta autē virtus in paucis
inuenitur. Sicut autē tale regimē ē optimus pñ-
cipatus: nisi degeneret: sic tyrānidis qđ est bñ regi-
minis corruptio: ē pessimū pñcipatus. Illud enī
ē pessimū qđ optimū tollit. **S**ecūdas pñcipa-
tus ē regimē optimatū pñcipantiū fm vñtutē: et
vocatū aristrogocia. i. potestas optimoz in qua

Titulus .V.

aliqui principatur. Deficit autem iste principatus a primo in quo unus perficitur: sed superat principatum populi: de quo infra dicetur. **¶** Quia n. optimates bonum reipublice attendunt: facilliter in unum conveniunt: ac per hoc unitate pacis in politica servatur. Et quod in bono cōi conveniunt: tū diu legalis obsequantia sub ei⁹ principatib⁹ viget. **¶** Iusto. in. v. li. etymo. de p^{ri}mis p^{ri}ncipatibus legi sic ait. Moyses genis hebreec p^{ri}mus oīm diuinas leges sacris l^{it}is explicauit. **¶** Tertius principatus ē regem populi: q^{ui} licet ad t^{em}p^{us} possit esse fm^{us} d^{omi}n^us: deficit t^{am}en multū a p^{er}fectione regim^{is}: eo q^{uod} p^{ro}p^{ri}us cōiter p^{ar} p^{ro}vidēe p^{ar}icipat: q^{ui} maxie ad regimē regit. Aliq^{ui} t^{am}en p^{ro}tingit p^{ro}p^{ri}us melius regere q^{uam} unū vel paucos. **¶** Quod t^{am}en maxie p^{ro}tingere p^{ot}est: q^{uod} p^{ro}p^{ri}us q^{ui} est pacis audius diu sustinuit regimē tyrānicū p^{er} q^{uod} grauatur ex polia tus mortuo vel eiecto tyrāno d^{omi}nium sibi politicē usurpat. Et q^{uod} diu facta tyrānica in mēoria p^{ro}p^{ri}us h^{ab}etur: tū diu p^{ot}est esse talis principatus fm^{us} virtutē maxie si aliquor^{um} prudētū p^{ro}silijs imitatur. Non t^{am}en putandū est tale regimē diu posse in rectitudie subsistere. **¶** Populus. n. rudis ē potius passionū impetū sequens: q^{uam} rōne rēgens. Et iō necesse ē tādem ipm^{um} pueri in p^{ro}uitiosa scādala: et ad mltas insanias puenire. **¶** Quia v^o pax multitudinis maxie p^{ro}seruat q^{uod} oēs in principatu aliquā ptem h^{ab}ent. **¶** Iō. optima politica esset q^{uod} ex p^{ro}dictis trib^{us} p^{ar}ti xta p^{ar}staret. Sic. n. vnusq^{ue}q^{ue} audius rēpublicaz amaret et ardētius statuta fuaret. Si q^{ui} aliqui in p^{ro}p^{ri}o sapiētiores ab ipso in p^{ri}ncipes vel p^{er}fectos eligūtur: et bi ulterius vnū in regē p^{ro}ficiūt: q^{uod} tam eis q^{uod} p^{ro}p^{ri}o p^{ro}st: erit iste principatus optim^{us}: quia sub ipso p^{ri}ncipe sunt aliq^{ui} p^{ri}ncipantes fm^{us} virtutem. **¶** Vn^{de} in eo oīa regimina p^{ro}ueniūt. Constat enī ex democratia. i. p^{ar}te p^{ro}p^{ri}us in q^{uod} t^{em}p^{us} ad ipm^{um} p^{ri}ncipem electio p^{ri}ncipū. **¶** Itē est aristogocia in qua aliqui optiātes p^{ri}ncipatur q^{uod} p^{ro}dicto mō h^{ab}ent vim eligēdi. **¶** Item ex regno in q^{uod} t^{em}p^{us} vnus a p^{ro}dictis optiātib^{us} electus tā eis q^{uod} p^{ro}p^{ri}o p^{ro}ficiūt. **¶** Hec triq^{ue} politica in lege diuina sunt instituta. **¶** Nam ex p^{ro}p^{ri}o aliq^{ui} sapiētiores iⁿ p^{ri}ncipes eligebant. **¶** Vn^{de} deu. i. d^{icit} Moyses ad p^{ro}p^{ri}um. Date ex vobis viros sapiētes et gnaros: et quor^{um} p^{ro}uerfatio sit p^{ro}bata iⁿ tribub^{us} vris: et ponaz eos vobis p^{ri}ncipes. Et hec erat q^{uod} dam spēs politicē popularis: in q^{uod} t^{em}p^{us} bi maior res apopulo eligebantur. **¶** Inquantū v^o bi p^{ri}ncipes p^{ro}p^{ri}um gubernabāt: inferiores cās indicātes erat quasi quedā spēs politicē popularis in q^{uod} t^{em}p^{us} optimatū. **¶** In q^{uod} t^{em}p^{us} v^o vnus p^{ro}ficiebat oībus q^{ui} si singulariter p^{ro}fidēdo: erat quedam spēs regni. **¶** Et t^{am}en sciendū q^{uod} electio sūmi p^{ri}ncipis a p^{ri}ncipib^{us} n^{on} fiebat q^{uod} spectat ad regimē sūmi p^{ri}ncipat^{is}. **¶** Quod iⁿ leo erat q^{uod} p^{ro}p^{ri}us indeor^{um} sub spālī cura dei gubernabāt: et ideo electio sūmi p^{ri}ncipis sibi p^{ro}seruabāt. **¶** Vn^{de} Moyses Josue et alij iudices p^{ri}ncipes populi diuinitus sunt electi. Et ideo de singulis iudicibus qui post Josue fuerunt: legitur q^{uod} dominus suscitauit populo saluatore: et q^{uod} spi

ritus dei erat in eis: et p^{ro}p^{ri}us. **¶** Iudic. iij.

¶ De virtutibus anexas iusticie. **¶** Capitulu. vi.

¶ De partibus potē
tialibus iusticie. i. de virtutibus ei an
nexis. **¶** Nota q^{uod} diuersis diuersimo
de assignātur. Nam Lullius enumerat sex. s. reli
gionē: pietatē: gratiā: vindicatiōē: obseruatiā: et
veritatē. **¶** Macrobius v^o supra sōnū scipionis
ponit septem. s. Innocētiā: amicitia: cōcordiā: pi
etate: religionē: affectū: benignitatē. **¶** Andronic^{us}
autē per pateticus ponit nouē. s. Liberalitatē:
benignitatē: vindicatiā: eugnomosiā: eusebiā:
eucharistiā: sactitatē: bonā cōmutatiōē: legispo
sitiā. **¶** Quidā alij ponunt quinq^{ue} ptes iusticie. s.
obediētiā respectu supioris: disciplinā respectu
inferioris: equitatē respectu equaliū: fidē et ve
ritatē respectu omniū. **¶** P^{ro}p^{ri}us etiā in. v. eth. ponit
eupuchiā. **¶** P^{ro}p^{ri}us horū igitur declaratione scie
fm. b. Tho. 2^a 2^a. q. lxxx. q^{uod} in virtutib^{us} que ad iū
gūtur alicui p^{ri}ncipali v^o tū duo sunt cōsiderā
da: **¶** Primū est q^{uod} virtutes ille in aliquo cū p^{ri}nci
cipali virtute cōueniāt. **¶** Secūdū est q^{uod} in aliquo
deficiāt a perfecta ratiōe eius. **¶** Quia v^o iusticia
est ad alterē et p^{ro}p^{ri}us ex supradictis: omnes virtutes
que ad alterē sunt: possunt rōne p^{ro}ueniente iusti
cie annecti. **¶** Rō vero iusticie in hoc p^{ro}st: q^{uod} alte
ri reddat q^{uod} ei debetur fm^{us} equalitates: et p^{ro}p^{ri}us ex
supradictis. **¶** Dupliciter ergo aliqua virtus ad al
terē exiēs a rōe iusticie deficit. **¶** Vno mō in q^{uod} t^{em}p^{us}
deficit a rōne equalis. **¶** Alio mō in q^{uod} t^{em}p^{us} deficit a
rōne debiti. **¶** Sit. n. quedā virtutes q^{ui} debitiū qui
dē alteri reddūt: s. n^{on} p^{ot}est reddere equalē. **¶** Et p^{ri}mo
quidē quicq^{ue} ab hoīe deo reddūt: debitiū ē:
nō t^{am}en p^{ot}est esse equalē vt. s. t^{am}en reddat deo q^{uod} t^{em}p^{us} ei
debet: sed illud. ps. cxx. **¶** Quid retribuaz d^{omi}no rē:
Et fm^{us} hoc adiūgitur iusticie religio p^{er} quā quis
reddit debitiū cultū interiorē et exteriorē deo. **¶** Secūdo paritibus n^{on} p^{ot}est fm^{us} equalitatē recōpē
sari q^{uod} eis debet: q^{uod} p^{ro}p^{ri}us p^{ro}p^{ri}um in. viij. ethi. **¶** Et sic
adiūgitur iusticie pietas p^{er} quā quis exhibet pa
rētib^{us} et p^{ro}sanguineis debitiū honorē et curam. **¶** Tertio non p^{ot}est equalē p^{ri}miū recōpēnsari ab ho
mine v^o t^{em}p^{us}: vt p^{ro}p^{ri}us p^{ro}p^{ri}um in. iij. ethi. **¶** Et sic adiūgitur
iusticie obseruatiā fm^{us} Lul. p^{er} quā quis bene se
habet ad supiores. **¶** Et sub hac cōprehendūt obe
dientia. **¶** A rōne vero debiti iusticie defectus p^{ot}est
attendi: fm^{us} q^{uod} duplex est debitiū. s. morale et lega
le. **¶** Et debitiū quidē legale est ad q^{uod} reddendū
aliquis lege astringitur: et tale debitiū p^{ro}p^{ri}us at
tendit iusticiā que est p^{ri}ncipalis virtus. **¶** Debitiū
autē morale est q^{uod} aliquis debet ex honestate vir
tutis. **¶** Et quia debitiū necessitates importat: iō
tale debitiū duplicem gradum habet. **¶** Quoddā
enim est sic necessarium: vt sine eo honestas mo
rū obseruari nō potest: et hoc habet p^{ro}p^{ri}us de rōne

debiti. Et post hoc debitum attendi vel ex preceptis ipsius debiti: sic ad hoc debitum pertinet quod homo talem se exhibeat alteri in dictis et factis qualis est: ita adiungitur iusticie veritas secundum **Lul.** Potest etiam attendi debitum ex preceptis cui debet: puta si aliquis recedat alicui secundum ea que fecit: quod si fiat in bonis: et sic adiungitur iusticie gratia secundum **Lul.** i. gratitudo qua gratia recognoscit vel recipiat beneficia. Si vero in malis sic adiungitur secundum **Lul.** iusticie: vindicta. i. punio. Nota tamen quod vindicta que fit auctoritate publice potestatis secundum finem iudicis: pertinet ad iusticiam commutativam. Sed vindicta quam gratia a iudice requirit vel proprio motu facit: non tamen per legem: pertinet ad virtutem adiunctam iusticie. Secundus gradus debiti est: quod non est ita necessarius quin sine eo possit conservari morum honestas: sed dicitur necessarium sicut conferens ad maiorem bonitatem: quod quidem debitum attendit liberalitas: amicitia: affabilitas: et alia huiusmodi. que **Lullus** permittit in predicta enumeratione: quod pariter habet de ratione debiti: et sic enumeratio seu assignatio facta a **Lul.** videtur aliis melior: et alie virtutes que ponuntur alij potest reduci ad ipsas quas ponit **Lul.** Macrobius autem suam assignationem videtur attendisse ad duas partes integrales iusticie. Una scilicet que est declinare a malo. Et per hoc posuit innocentiam. Alia que est facere bonum: ad quod pertinent alie sex duo videtur pertinere ad equales. scilicet amicitia in exteriori: concordia interiori. Duo alia videtur pertinere ad superiores. scilicet pietas ad parentes et religio ad deum. Duo ultima ad inferiores. scilicet affectus in quantum placent bona eorum: et humanitas per quam subveniunt eorum defectibus. In alia assignatione in qua quedam alie ponuntur: reducuntur ad predictas. Nam obedientia includitur in observantia. Fides autem per quam servantur promissa includitur in veritate. Disciplina potest pertinere sub humanitate siue amicitia: que tamen permittitur a **Lul.** quia minus habet de ratione debiti. In assignatione vero Andronici non solum ponuntur virtutes anime iusticie: sed etiam ipsa virtus principalis iusticie: et put est virtus particularis: et put est virtus. scilicet legalis iusticia que quantum ad ea que contra sunt observanda dicitur ab eo legis positiva: quantum vero ad ea que quantum particulariter agenda occurrunt propter ceteras leges ponit eugnomosia quasi bona coniecturatio. Eusebia dicitur quasi bonus cultus quod pertinet ad religionem. Et ad idem reducitur sanctitas. Eucharistia idem est quod bona gratia: et sic reducitur ad gratiam: et ad ipsam etiam reducitur benignitas vel liberalitas: bona vero commutatio pertinet ad iusticiam: put est virtus particularis. Hinc de singulis videndum breviter.

De innocentia virtute. c. vi.

Quia ex dictis in precedenti ca. Macrobius ponit innocentiam virtutem et partem iusticie quod b.

Tho. dicit esse partem integram illam. scilicet que est de declinare a malo: de ea breviter aliquid dicitur. Nam et de ipsa scriptura pluries mentionem facit in psalmis xxiii. Innocentes et recti adhaerunt mihi. Et iterum Innocens manibus et mado corde etc. Quatuor autem pertinent ad ipsam. Primum est detestari crimina. Unde dicitur lxxvi. culpa dicitur. Primus innocentie gradus odisse nequam. Unde psalmus vii. q. dixerat Iudica me secundum innocentiam meam etc. Ipse dicit iniquitatem odio habui et abhominatus sum. Secundum est neminem ledere. b. Aug. Vera innocentia est: que nec sibi nec alteri nocet: et sic abel iustus dicitur a domino et de innocentia maxime commendatur. Tertium est punire malos si bene preterem. Unde b. Aug. de civitate dei non est innocentie peccando si non est ut in malum gravius incidat. Pertinet ergo ad innocentis officium: non solum nemini malum inferre: sed etiam cohibere a peccato vel punire peccatum. xxiii. q. v. non est. Non fuit ergo pilatus innocens: quia dixerit innocens ego sum a sanguine iusti huius. Math. xxvii. q. potuit iudeos cohibere a malicia eorum et non fecit. Quartum est non iudicare de hominibus in dubijs in malam partem: sed bonam. Unde b. amb. Innocens credit omni verbo. Non vituperanda facultas sed commendanda bonitas: hoc est esse innocentem ignorare. scilicet per experientiam ad quod nocet aliquid. Et si circumscribitur ab aliquo de omnibus: tamen iudicat quod fide de omnibus esse arbitrat. xii. q. iiii. innocens. glo. iudicat. i. bene presumit de quolibet de his que in se mala non sunt. Fidei. verborum veritatem. Dabit tamen istud locum circa facta hominum. Nam quantum ad ea que sunt fidei: et bonorum morum que sunt necessaria ad salutem: non sic. Nam secundum **Piero.** Non multum distat in vicio decipere vel decipi posse christianum. xvi. q. i. si cupis. Uel istud credere omni verbo: intelligitur quo ad amicos. Exemplum huius innocentie ponit ibidem **Amb.** de ioseph: qui simpliciter credidit gabathitis. Iudith. ix. q. innocens presumens est quem paucitas accusat: vel multitudo excusat: etc. de philipp. cum in innocentem ut dicit adam. Ubi irrationabilis impetus puerit: et flamma celerrimi motus animam depascitur exurit innocentiam: prepoterat. n. futurum prentia: de pe. di. iij. inter bec. A secunda et quarta conditione dicuntur martyricati ab herode pueri innocentes. vii. Apoc. xiiij. Uidi super montes syon agnum stantem. scilicet christum qui innocentissimus fuit et cum eo cxxliij. milia etc. ponit numerum determinatum pro indeterminato. scilicet illos innocentes. ps. quis ascendet in montem domini: innocens manibus etc.

De religione. c. vij.

Religio prout est virtus sic diffinitur a **Lul.** q. est virtus per quam superiori cuncta nature quam divinam vocant eam ceremoniarum vel cultum affert. Ubi nota per hoc nomen religio secundum b. Thomam 2^a 2^e. q. lxxxi. huius triplicem derivationem

dicatur enim vel a reelegendo. s. ea que sunt diuini cultus: qz bi sunt frequenter in corde reuoluenda. **A**lio modo dicitur a reeligendo qz deum reeligere debemus que amiseramus negligentes fm. b. Aug. x. de ci. dei. Tercio modo dicitur a religando fm. b. Aug. ga. nos religat vni omnipotenti deo. Quocumque autem dicitur. siue ex frequenti relectione: siue ex iterata electione: siue ex religatione: religio proprie ipso: tunc ordinem ad deum. Ipse est enim cui principaliter religari debemus: tanquam in deficiente principio: et ad quem nostra electio assidue dirigi debet: sicut in vltimus finis: et quem etiam negligenter peccando amittimus: et credendo et fidem prestando recuperare debemus. hec. b. Tho. **N**otatur autem in dicta diffinitione duplex actus ipsius virtutis religionis ab ipsa elicitus. s. actus interior mentis qui est deuotio et oratio: quod et intelligitur nomine cure et actus exterior ut adoratione: inclinatione. **S**acrificio reus exterior: oblatio ad dei honorem: et hic actus exterior intelligitur nomine ceremonie. Actus autem impati ab ipsa virtute: potest esse actus cuiuslibet virtutis: quia actus cuiuslibet virtutis possumus ordinare ad dei honorem speciali modo. Nam et ieiunium quod est actus abstinentie. Et abstinere a venereis quod est actus castitatis: et dare elemosinam quod est actus misericordie vel liberalitatis potest fieri ad dei honorem et reuerentiam sanctorum. Et sic sunt actus impati ad religionem. Et sic intelligitur illud Iacobi: quod religio mundicia et immaculata hec est: visitare pupillos et viduas etc. Visitare. n. pupillos et viduas est actus elicitus misericordie. Et sic dicitur esse religio. i. actus religionis impate. Et quis oes qui colunt deum possunt dici religiosi: spiritualiter tamen dicitur religiosi: qui totam vitam suam deo dedicant. §. I.

De cultu dei qui est actus

ipsius religionis quomodo exhibetur. Nota quod colere dicimus homines quos honorificatione: recondatione: presentia frequentamus: et quod spiritualis honor debetur deo tanquam primo omnium principio: id est etiam specialis ratio cultus debetur ei: qui greco nomine vocatur Eusebia vel theusebia: ut patet per Aug. x. de ciui. dei. Et notandum secundum Guil. in sum. q. triplex est cultus. s. cultus corporis: cordis: oris: et operis. De cultu interiori dicit Ido. viij. etymo. Tria sunt que in religionis cultu ad colendum deum ab hominibus requiruntur fides: spes: et charitas: et b. Aug. fidei: spes: et charitate colimus deum. Et ibidem Aug. loquens de theusebia seu pietate: quod est cultus dei: dicit quod consistit in cognitione dei et dilectione et debita subiectione. Cognitio vero ad cultum dei pertinens: est crudelitas qua creditur deo: sicut credendum est. s. propter se: et super omnia sicut etiam prime veritati credendum est. Item credulitas que credimus de deo digna deo ut summam potentiam: summam sapientiam: summam bonitatem: et sequentia ad hoc et quod ipse est omnium bonorum creator et seruator: mundi gubernator: bonis

recreator: fruientibus sibi liberalissimus retributor: eorum vero qui principaliter eis rebelles sunt: gelatissimus ultor. **S**ecunda species est: non quilibetque: sed talis qualis ponenda est in eo cuius potest et facillime liberari ab omni miseria. Cuius sapientie notissima est ipsa nostra miseria. Cuius bonitati proprium est misereri semper et peccare: que etiam per liberalitatem suam fecit quicquid fecit. In ipso ergo super omnia est sperandum. Tercia est amor: non qualiscumque amor: sed talis qualis amandus est: qui optimus est in se: et ideo amore dignissimus: qui etiam est fons omnium bonorum: a quo suscepimus animam bonam que habemus vel habuimus: vel a quo suscipiuros nos speramus: quicquid boni suscipiuri sumus. Et ista pertinet et ad deuotionem. Deuotio igitur et oratio est actus interior religionis. **C**ultus oris est vocalis professio maiestatis diuine: quam fideles faciunt frequenter orando non solum corde sed ore: ut in ps. et hoc deum laudando: benedicendo: gratias agendo: iurando: adiuvando: debito modo ore vouendo. hic latet institutio. Verbo sacrificari oratio est: quid est deus verbum est: ut ipse professus est. Summus igitur colendi ritus est ex ore iusti hominis ad deum directa laudatio. Que tamen in ipsa sit deo accepta: benevolentia: et timore: et deuotione maxime opus est. Neque forte integritatis et innocencie fiducia gerens: timor et arrogancie crimine incurrat: eoque facto gratiam virtutis amittat. Sed ut sit deo charus omnis macula careat: misericordia dei semper imploret: nihilque aliud precetur quam peccatis suis veniam. Si quid boni ei venerit gratias agat. Si quid mali satisfaciatur: id sibi ob peccata sua euicisse fateatur. Et nihilominus in malis gratias agat: in bonis satisfaciatur. Nec tamen hoc in templo putet esse faciendum. sed et domi: et in ipso cubili secum habeat deum in corde suo: quoniam ipse est templum dei. **C**ultus operis est ut cum aliquis recognoscit singulare deum suum: quod et ecclesia ore recognoscit christo dicentes. Tu solus dominus. Dominum istud quod tunc ad personas nostras recognoscimus: deo faciendo genuflectiones: prosternationes. Et ista dicuntur adoratio exterior. Interior est reuerentia mentis que fit ut primo principio. Quantum vero ad nostram substantiam oblationes alicuius pris bonorum illoque quod ab illo accepimus: ut per decimas: primitias et oblationes. Ad cultum etiam operis pertinent sacrificia veteris legis: et sacra noui testamenti et sacratas res reuerenter tractando. **D**e vicibus pratrijs religioni et actibus eius. s. idola: latia: suppositione: piurio: voto: et transgressione votum: hec supra in. ij. parte in diuersis titulis. et ca. De decimis hec in. ij. parte. De deuotione sacrificio et oblationibus de laude dei seu bonis canonicis in. iij. parte in diuersis titulis. Item de simonia que est contra sacra et de sacrilegio: habes in. ij. parte titulum. §. II.

De religione quomodo

sit virtus et spiritualis in vna et maxima mortalium: sic declaratur secundum b. Tho. x. q. lxxxi. Primum probatur sic. Virtus secundum philosophum est que bonum facit habentem: et opus eius bonum reddit. Ubi est ergo actus bonus: ubi necesse est

Capitulū .viii.

ponere virtutē vñ pcedit. **S** reddere debitum alicui qd facit religio p actū ei: qz reddit dō de bitū bonorē: hz rōnem boni: qz p hoc qz reddi alteri debitū ab aliq: pstituit ordo in pportione pueniēti respectu ipsius: qñ cōueniēter ordinat ad ipm. **O**do autē hz rōnem boni sicut modus et spes fm Aug. ergo religio ē vtus. **Q**uantū ad 2^m. s. qz sit spālis virtus ostenditur sic. Cū vtus ordinat ad bonū vbi ē spālis ratio boni: ibi oī esse spālem virtutē. bonū autē ad qd ordinat religio ē exhibē deo debitū cultū et bonorē. **B**onor autē debet alicui rōne excellētie. Et qz deo competit singularis excellētia in qstū oīa in infinitū trāscendit: fm oīm modū excessū: iō ei debet spālis bonor sicut et i reb⁹ hūanis. **V**idemus. n. qz diuersi excellētis psonar diuersus bonor debet: qz ali⁹ pfi ali⁹ regi. **E**rgo religio spālis vtus sit vna vtus qñuis bonor exhibeat tribus psonis diuinis: pbaf sic. **D**ius distinguunt fm diuersā rōnem obiecti. **P**ertinet autē ad religio nē exhibere reuerētiā vni deo fm vna rōnem i qstū. s. est primū pncipiū creatōis et gubernationis rez. **P**ersona. n. diuine qñuis sint tres sūt tñ vñ pncipiū creatōis et gubernationis rez: iō eis vna religiōe seruit. **N**ō est autē vtus theologicus: sicut fides: spes: charitas: qz iste hnt deū et p fine et p obiecto seu materia: credim⁹. n. deū: s. religio n hz deū p materia: materia. n. eius ē act⁹ q sūt in diuino cultu q n attingūt ex se s. ē virt⁹ moralis cui⁹ ē ē circa ea q sūt ad finē. Et qz hz deū p fine p priorē maxia moralitū. **I**te nota qz lat tria idē ē qd religio. est autē vocabulū grecū et interpretat latine seruitus significās n qm fuit tē sed illa q exhibet alicui vt pmo pncipio oīm et vltimo finit: iō soli deo exhibēda. Et pmo quides interius mte nos ei subiciēdo vt nro creatori. **S**ecūdo exteri⁹ aliq opa faciēdo exteri⁹ in eius bonorē: qñ p illa prestādo nos fuos ei⁹. **E**xhibemus at deo reuerentiā et bonorē: n pp ipm q est glā plenus in seipo cui a creatura nil adijci pōt. **S**ed ppter nos q ex hoc q deū reueremur et bonorā: mēs nra ei subiciat: et i hoc cōpfectio pfi sit. **Q**uelibet. n. res pficiat p s. qz suo supiori subdit sicut corp⁹ p hoc qz viuificat ab aīa. **§. III.**

De sanctitate nota se/
cundū. b. **T**ho. 2^a 2^a q. lxxxi. qz ē cadē vtus cum religione fm essentiā: s. differt fm rōnē. **P**ro e⁹ declaratiōe sciendū qz sctitas triplr sumit. s. p ut importat firmitatē: puritatē: et ad dei cultū applicationē. **Q**uantū ad pmi sciendū qz apud antiquos sctia dicebant⁹: qz legibus erat iniūcta vt violari nō deberet. **U**ñ dī ali qd sanctum: ga ē legibus firmatū. **Q**uantū ad fm. s. put ipoztat mūdiciā: hūic significatiōi cōpetit nomē grecū v3 Agios qd latine dī sine terra. **P**ōt autē fm latinos sctus ad mūdiciā pūcere: vt dicatur sctus qñ sanguie tinctus eo qz antiquit⁹

illi q purificari volebāt: sāguie hostie intigebāt: vt dicit **I**sidus in lib. etymo. **Q**uantū ad tertū vtrāq significatiō. s. firmitatē et mūdiciā cōpetit: vt sctitas attribuaf his q diuio cultui applicāt ita vt n solū hoīes sed tēpla et vasa et alia hī etiā sctificari dicunt⁹: ex hoc qz cultui diuino applicatur. **M**ūdicia. n. necessaria ē ex hoc qz mens deo applicet⁹: qz mēs hūana ingnatur ex hoc qz inferioribus rebus iungit⁹: sicut et qlibet res ex cōmixtione peioris sordescat: vt argentū ex cōmixtione plūbi. **O**z autē qz mens ab inferiorib⁹ reb⁹ abstrahaf: ad hoc qz supme rei possit pūngi: et iō mēs sine mūdicia deo applicari n pōt: vnde ad **Deb. ult.** **P**acē segmini cū oībus et sctimoniā: sine q nemo videbit deū. **F**irmitas etiā exigitur ad hoc qz mēs deo applicet⁹. **A**pplicat. n. sic vltimo fini: et pmo pncipio: hī aut oportet eē maxie imobilia. **U**ñ apłs ad **R. o. viij. Tert⁹ sū. n. qz neqz mors neqz vita sepabit me a charitate: sic qz sctitas dī p quā mens seipam et actus suos applicat deo. **U**ñ n differt a religione fm essentiā s. solus rōne. **D**era. n. religio dī fm qz exhibet deo debitū famulatū in his q spāliter pūnt ad cultum diuinū vt in sacrificijs oblationibus et alijs hī⁹. **S**anctitas autē dicitur fm qz hō nō solū hoc: s. alia virtutū opa refert in deū: vel fm qz homo se pōponit p bona opa ad cultū diuinum.**

De oratione. c. viij.

Oratione que ē actus religiōis. **N**ota fm. b. **T**ho. 2^a 2^a q. lxxxij. qz triplex fuit error anti quoz circa orōnes. **Q**uidā. n. posuerūt qz res hūane nō regūtur diuina puidētia: ex quo seqf qz vanū sit orare oīo et deū colere. **E**t de his dī **Malact. iij. dixistis. Vanus ē oīs q seruit deo.** **S**ecūda opi. fuit ponētū oīa in se et reb⁹ hūanis ex necessitate pūngere siue ex imutabilitate diuine puidētie: siue ex necessitate stellaz: seu ex cōmixtione causaz: et fm hoc excludit etiam orōnis vtilitas. **T**ertia opi. fuit ponētū res qdē hūanas diuina puidētia regi: et qz res n pueniāt ex necessitate: s. dicebāt dispositionē diuine puidētie variabilē esse: et qz orōnibus et alijs q pūnent ad cultū dei dispositio diuine puidētie imutaf: hec aut oīa improbant in pma pte. **E**t iō oī sic iducere orōnis vtilitatē vt neqz reb⁹ hūanis diuine puidētie subiectis necessitatē imponam⁹ neqz diuinā dispositōes mutabilē extinem⁹. **A**d hī⁹ qz euidētiā ē cōsiderandū: qz ex diuina puidētia n solū disponit q effect⁹ fiat: sed etiā ex qbus cāis et quo ordine pueniāt. **I**nter ceteras at cās s. ē qz iūda effectū cāe act⁹ hūani. **U**ñ oī hoīes agere aliq n vt p actus suos diuinā dispositionē imutet sed vt p actus suos impleat quosdā effectus fm ordinē a deo dispositū: et idē ē etiā in

naturalibus cāis. **E**xempli grā. Disposuit de da
re homini fructū agri sui: et p hūc ordinē. sūi cul
tiuatur et feratur hī. **P**ortet ergo hominem colere
agrum: et ferere ut impleat effectū illū sū ordinem
datū a deo. Et simile ē de orōne. **N**ō. n. oram? et
diuinā dispōez inuitemus s; ut impetremus qd
deus disponit p orōnes sanctorū esse implendus
Et hoc ē qd dicit **Gre. in i. li. dial. et hī. xii. q. iiii.**
Obtineri ea q scī viri orādo efficiūta p dēlia/
ta sunt: ut eoz pēbus obtineātur. **N**ā et ipa eter
ni regni pdestinatio ita ē ab oīpotenti deo dispo
sita: quatenus ad hoc electi ex labore pueniant:
ut ipsi orando mereātur accipere qd eis oīpotens
deus an secula disposuit dare. **V**ult deus nos
orare pp qd frequēter ad hoc iuuat ppter nram
utilitatem. **P**rimo videlicet ut accipiamus quan
dam cū eo fiducialitātē recurrēdi ad eū. **Th. 2. r. f.**
Cōsidera quāta tibi ē pcessa felicitas quāta col
lata glā orōnibus fabulari cū deo: cū xpo misce
re colloqaz optare qd velis: qd desideras postu
lare. **S**ecūdo ut exerceam? in nobis hūilitatem
ut recognoscam? eū esse actorem bonoz nroz in
oīnibus ei? auxilio indigere: ps. **A**d te leuauit rē.
Ecce sicut oculi seruoz rē. **T**ertio ut augeamus
in nobis feruorē et charitatē. **N**ā deuote orādo
cū cogitat de deo magis ac magis gustat bōitatis
eius: et p nris magis diligitur. **§. I.**

Quid sit oratio. Oratio

sumitur tripliciter. **U**no mō large p qualibet
bona opatione. **C**ū sup illud. i. ad **Th. 2. r. f.** sine
intermissiōe orate: glo. dicit semp orat q semper
bona facit. **S**ecūdo dī orō applicatio mentis ad
deū: et sic dicit **Jo. dama. q. orō ē ascēsus intelle**
cus in deū et intellectus hic cōprehendit vi ap
pzebensiuā q dī intellectus speculatiu? et vim mo
tiuā q dī intellectus practic? Intellect? specula
tiu? ad deū ascēdit cū p dērationē mali suoz de
fectuū ad p dērationē boni sufficiētissimi et cō
pletissimi supplere illos defect? transit. et inuēit
hic mod? q dī pcedere q vult orare. P rō. n. de
bet dfectus suos p dērationē. Deinde ascēdere ad
ei? liberalitatē q pōt hoc supplere. vii. iij. r. vii.
dī si qd cogitauerit plagā cordis rē. Intellectus
practic? ad deū ascēdit desiderio et spe ad libera
tionē eius: sperādo impleri desideriu suū. Ter
tio mō sumit orō p postulatione deo facta: et sic
diffinit **Jo. dama. Orō ē petitio dicētium deo**
Et sic dixit xps discipulis **Mathe. vi. Cū oratis**
dicate. Pater nī qui es in celis rē. Ubi docet pe
tere ea oīa q iuste pnt peti: et ordine q peti debēt.
Et p tinet septem petitiones. §. II.

Ad quem dirigēda seu

porrigēda sit orō. **N**ō fm **Th. 2. r. f.** ubi supra pprie
ē ad deū dirigēda: ut ps ex diffinitione eius su
pra posita: rō est fm. b. **Th. 2. r. f.** Quia id qd principa
liter debemus petē ē vita eterna: et nō aliud nisi

in ordie ad ipm in qm pōt nos ad ipam iuua
re. **S**ed nullus pōt dare vitā eternā nisi de? **S**i
aut fuerit orō ad factos: ita ad eos dī fieri seu di
rigi: q id qd petis: expectet a deo nā a sancto illo
nūi p modū incessionis: sperādo. s. meritis et pē
bus illi? scī a deo obtinere. **P**ōt ergo dici q orō
pprie sit ad deū: de pcatio ad factos: fm **Castio.**
Petitio aut et supplicatio pōt fieri etiā ad hoīes
qūis vñū frequēter sumat p alio. **N**ā et locutio
nes rhetorice dicuntur orōes: et eas facientes ut
ambasatores oratores dicunt: et q sit ad deū qū
cūq; dī de pcatio in illud. **E**xaudi deus orōne
quū de pcor. **S**i orō ad deū rōne sue bonitatis
quā cōicare pōt. **D**af. n. in qm ē beatus: et alijs
beatitudinē largiēs: pēpue cōuenit deo rōe sue
essētie: q est cōis tribus psonis quaz et opa sicut
volūtas sūt inseparabilia: ut qd vna vult et dat alia
et ad ipm deū trinitatis pōt orare et ad quālibet
psonā intēdendo qd ab vna petis ab oībus reci
pere. **A**d xpm etiā dirigitur orō: qz vna psona ē
deus et hō: et in qm deus ē sperari pōt ab eo oē
bonū cū pte et spū sancto. **S**i orō vel de pcatō
ad scīos et ad angelos bonos sic ad mediatores
et pcuratores nobis bona a deo. **E**t eodē mō ad
glōsam vginē: q qm magis pia et maioris pmi:
tato magis p nobis orat. **L**i. n. sancti cognoscat
in visione vbi oīa q pnt ad eoz glōriā: et ad ma
gnā eoz glām est q alios iuuare possunt: q si deo
cooatores exstēs: iō statim vbo vidēt eoz vo
ta: q eos interpellāt. **V**idēdo aut nī semp orant p
illis q se eis p mēdāt ad pcurādū eis qd petūt:
sed tūc qm in ipso verbo vidēt ē esse deo placitū
postulare: et postulātes semp exaudiūt. **E**t cum
impis nūc sit cōiter tūc aīe sanctorū: moiatū tū
sub noībus q hēbant in corpe pstituti. **D**r. n. san
cte **P**etre vel **P**aulē non aīa **P**etri ora pro no
bis: ex eo videlicet qz ex bonis opibus hic faci
meruerūt ut possūt orare pro nobis: et etiā in te
stimonijs future resurrectiōis fm. b. **Th. 2. r. f.** unde
Job. v. Ad aliquē sanctorū cōuertere ad eos qui
sunt in mundo non dicitur pprie fieri oratio: qz
cū vita eterna que principaliter petitur ad sanc
tos qui eaz habent: et non ad eos qui non hnt ut
cōuerfantes in mūdo: dirigēda ē oratio vel de
precatio. Et eadem rōne ad eos qui sunt in pur
gatorio non est dirigēda orō cum sint in afflicti
one. Sed nec supplicatio sicut ad bonos qui sūt
in mundo qz non sunt in statu merēdi sicut illi.
Or autē oratio facta **Pascalio exstenti in purga**
torio: ut liberaret demoniacū vel infirmum fm.
****Greg. in dialogo: hoc nī fuit qz **P**ascalius hoc p****
curauerit s; ex fide et deuotiōe oratis. §. III.

Quid sit in oratione pe

tendū. **S**ciendū q peti pnt et bona spiritualia et
tpalia: et mala penalia: sed diuersimode. **N**az bo
na spūalia: ut dīc. b. **Th. 2. r. f.** q. lxxiiij. ar. v. et vi.
si sūt necessaria ad salutē ut gratia et vntes suplr

Capitulū .viii.

z absolute peti possint z debent absq; additione. s. si placet deo vel si est p salute nra z h^o. Et multo magis ipam salutem z regnū: z similiter remissiōe peccator. Deo enim hoc placet q vult omnes hoīes saluos fieri z ipe nos ad hoc inuitat dicens. **P**rimū querite regnū dei z iusticiā eius. i. virtutes quibus accipitur. **V**n z fidei: spem z charitatē docuit postulare sub figura pāis: piscis: oui. **B**ona vero tpalia vt sanitatē: filios honores: diuitias z h^o. aut spūalia nō necessaria: vt sciētiā eloquentiā: z h^o peti pnt: non tñ absolute: s; sub pditione si fiat p salute nostrā: qm multis talia sunt ad pntiē. De his ergo q pnt multa cūctuz bñe pōt esse aliquiditer vera inia **S**ocratis qui vt refert **V**alerius maximus. Nichil vltra a dijs immortalibus petendū atq; bitrabat. qd vt bona tribuerent: q; bi demū scirent qd vnicuiq; vile foret. **S**ed necessaria ad salutē determinate peti possunt fm. b. **T**ho. ebi supra. Et q; peti possit ex hoc pbatur q; fm **A**ug. ad pbam hoc licet orare qd licet desiderare. **S**ic lz ergo nobis desiderare ista tpalia: n̄ vt i eis sinē pntiam? s; sicut qdā adminicula qbus iuuamur ad tendēdū in beatitudine: in qstū p ea vita corpalis sustentat. Et sic nobis organice definiūt ad actū virtutū: vt dñ in i. et b. sic lz pipsis tpalibus orare vt cū bñtur teneant: cū n̄ bñtur hēantur ad sufficientiā vite decētis cū pditione tñ vt dictū est. **M**ala pēalia n̄ lz petere in ofēnēsi in ordine ad bonū: vt. s. p flagella q; pueritā ad deū. Et sic intelligēda sūt imprecationes multe q ponūt in scriptura dñ inimicos: vt illud ps. **E**rubeſcat z stur. z c. z als. bi. **P**erit. n. z turbationē inimicorū z tribulationes: vt pillas corrigant z pueriant ad deū. **P**nt vltra dictā expositionē etiā tripliciter intelligi. **U**no mō vt intelligant sancti in bi petere n̄ ptra ipos hoīes: s; ptra regnū peccati: vt. s. destruant peccata i eis z erubeſcat pntiā z h^o. **S**ecundo mō vt sint dicta p modū pphie pntiāis qd eis euēiet: sic ponit pnti optatū vel impartū p futuro indicatū mōi vt illud duplici pntiōe pterere eos dñe. i. pteres. **T**ertio mō pformādo voluntatē suā scitis cū voluntate diuina circa dānatio nē pferantū in pctō. **M**ala vō tpalia orare z petere aliis ex odio ē morale. Et si p petē posse facere mala crīalia vt furtū z h^o. **.6. IIII.**

Qui conueniat orare. ^{dicē} ^{dū qz}
creature rōnali cōphēdēdo angelū sub ratiō-
nali. Et hoc p qz ex nōie z diffinitione. **Dr** o fō fm
Easiodor qdli oris rō. **Un** significat aliquē actū
rōnis expōsi p effectū oris. **Diffini** etiā qz est
petitiō vt dictū est supra. **P**etitiō autē ē actus rō-
nis sicut z imperiū. **Sz** petitiō applicat dīderiū
volūtatis ad deū q non ē sub prate nra: sz supra
s. oē. **I**mperiū autē applicat ipm dīderiū ad
subiectos p pceptū. **R**epitur autē creatura rōna-
lis sub triplici dīa. **P**rima vt vnita creatori. **Se**

cūda in actō cōprehēsoz. **Tertio** in statu viatorz
 Scdm prīmū mōdū sic ppetit xpo ozare in q̄tū
 hūanitas creata ē vnita deitate. Ipsī q̄ competit
 ozare in celo in q̄stum. s. bō **Ro. viij.** Qui etiam
 interpellat p nobis. Et alibi. Aduocatū hēmus
 zc. **Jo. xvi.** Ego rogabo p̄m p vobis ait ip̄e. In
 mūdo aut̄ frequēt orauit. **Lu. ix.** Erat pnotas
 in orōne. Nō p se indigens s̄z in hoc nobis exē.
 pluz p̄bens. Orabat vt bō: exaudiebāt vt deus.
 Spūs aut̄ dī postulare. **Ro. viij.** gemitibus me
 narrabilibus qz nos postulātes facit. Angelis
 bonis z sanctis i patria puenit ozare: orāt vtiqz
 pro nobis: qd̄ pbatur tripl̄. **¶ Primo** aut̄e. i.
Macha. vlt. or de Diere. defūcto. Dic ē g mul
 tum orat p p̄p̄o. **¶ Secūdo** rōne. Nā o fō p alijs
 facta cū pueniat ex charitate q̄sto. s. qui sūt in pa
 tria sūt pfectioris charitatis tāto magis orant p
 viatoribus q̄ eoz orōnibus p̄t iuuari: q̄to aut̄
 deo iūctiores: tāto eoz orōnes sūt magis effi
 caces. **Habet. n.** hic ordo diuin⁹ vt supior exel
 lētia in inferiora refundant: sicut ex claritate sol
 lis in aere ps. **Un̄ fm̄ Hiero.** Si apli z martyres
 adhuc in corpe s̄stunt: qn̄ p se dnt esse solliciti
 p alijs orāt: q̄to magis post coronas: victorias
 z triūphos. **¶ Tertio** ex officio z consuetudine ec
 clesie: que dirigit orōnes ad sanctos vt ps in le
 tanijs. **¶ Frustra** aut̄ hoc fieret si n̄ orarēt. **¶ Qz** aut̄
 aīalia bzuta dicunt deū inuocare in ps. impro
 prie ē: in q̄stum. s. naturali desiderio aliqd a deo
 desiderant qd̄ a deo obtinent: sicut z dicuntur
 obedire n̄ quasi p̄cipiētes z intelligētes mādātū
 s̄z in q̄tū naturali instinctu mouent̄ ab ipso: ps.
 Que faciūt verbū ei⁹. **¶ Tertio** puenit ozare vi
 atoribus oibz n̄ solū iustis: s̄z etiā pccōribz: s.
 cet. n. dicat **3a. v. Multū. n.** valet depccatō iusti
 assidua. **¶ Valet** tñ z exaudiri orō peccatoris
 vt ps de orōne publicani. **Lu. xviij.** Et hoc n̄ ex
 merito sui sicut iusti audiunt: s̄z ex pura miseri
 cordia: si tñ debet ozat nec ē p̄tra illud **Joan. ix.**
 Peccatores de n̄ exaudir: qz itelligit fm̄ beati
 Tho. cū petit in q̄stum peccatō fm̄ desiderium
 peccatū in cōmittēdo aliqd iniquū: z q̄ n̄ audiat
 procedit ex misericordia dei. Vel pōt dici fm̄. b.
Aug. q̄ illud dixit **Helidonius** nodū pfecte illu
 minatus. Sic. n. putabat: s̄z sic nō erat. Si pccōz
 etiā inimicitias seruans dicendo. **Pater noster**
 zc. Vel aliud propter sui salutē: n̄ peccat: nec mē
 titur dicēs. **Dimitte nobis zc.** Loquitur enim in
 p̄sona ecclesie q̄ semper dicit **vez.** Et sic de alijs
 huiusmodi orōnibus. . §. V.

Pro quibus personis debemus orare. Dicedum quod homines debent orare pro seipsis. Secundo pro defunctis. Tertio pro vivis aliis. De ordine tamen non est multum curandum: utrum pro primo vno an pro altero: dummodo oratur pro eis. Vincit autem quilibet tenetur magis diligere salutem suam quam cuiuscunque alterius.

ita et magis p se orare tenet. Et qz ex pcepto te-
netur quilibet ad faciendū ea qbus psequat sa-
lutē. Salutem autē psequi nō possēt nisi p grām
et viutes que dant a deo frequēter mediāte oō
ne: ideo ex pcepto tenet hō aliqñ orare: s; qñ vel
quō nō ē determinatū: et difficillime determinā-
ret. **De de pā.** nisi forte in articulo necessitatis
vel in periculis. **Quādo** quis facit oronem p
se semp exaudif. Si tñ pcurrāt tres alie pditiones.
scilicet. pcedēdo necessaria ad salutē pscueranter: et
pie fm. b. **Tho. in. iij.** Quis autē peccator nō pos-
sit orare pie ut. i. q. eius oō ex habitu pietatis i-
formetur: pōt tñ eius oratio esse pia qm ad b-
g. petit aliquid pueniens ad pietatem. Sicut ille
qui nō habet habitū iusticie pōt aliqd iustū vel-
le. Et qñ eius oō nō sit meritoria ex quo est
in mortali peccato: pōt tñ esse ipetratoria: qz me-
ritū innitit iusticie: impetratio g. b. **Tho. 2. 2. c.**
Si autē deficiat aliqua istar pditionum aliquan-
do exauditur aliqñ non. **Pro** deficiis potest
et debet orare: nō tamē p omnibus. Nam p his
quos pstat esse in gloria vel credit ecclesia ut p
canonicas orare non debent: qz non indigent
Aug. Inuria facit martyri qui orat p martyre:
extra de cele. mis. **Ad marthē.** **Pro** bis q sunt
in inferno dānatoz seu in limbo nō debet orari
qz non pnt iuari nec in aliquo subleuari. Sed
tñ p existentibus in purgatorio: ut. xij. q. ij. aie. et
c. tempus. Sed quia non possumus scire qz va-
dit ad purgatoriū vel infernū vel paradisu quo
ad adultos: ideo p omnibus deficiis pōt orari.
Quia ut ait **Aug.** Melius supererunt ista. scilicet. sus-
fragia quibus nō obfunt: nec psumt: qz decrunt
quibus prosunt. xij. q. ij. nō elimemus. **Pro**
mouētibus in excoicatione vel in aliquo morta-
li notorios: sine signis pditionis: orari non potest
oōne solenni: ut dicendo missā defunctorū pro
eis. Sed bona oōne priuate fm **De de pā.** Et
hec ratio ē: qz in extremo vite potuit corde peni-
tere et sic saluari. Cum ista psumptione potest
orari. si nō est in inferno: et quia defuncti sunt in
maiori afflictione qz viui: et non possunt se in ali-
quo adiuuare sicut viutes: ideo videtur magis
p eis orandum. **Pro** viatoribus omnibus ora-
ri potest p bonis et malis et etiam pccis. Et p pre-
cis quidē ut excoicatis et hereticis oōne pua-
ta: ut deus puerat eos ad vnitatē. Non autē inf-
orationes que sunt p membris ecclesie: quozū
suffragio ecclesia puiat. **Pro** bonis autem
orandū est ut pficiāt et pscuerent: et hoc. scilicet. orādo
p iustis fit triplici rōne. **Primo** quia multoz
preces citius exaudiuntur. Que ratio tangitur in
glo. sup illud ad **Ro. xy.** Inuetis me in orationi-
bus vestris. **Secundo** quia ex iustis g. aguntur
deo de beneficiis collatis iustis. **Tertio** ut non
supbiant dñ videtur minoribus suffragiis in-
digere. b. **Tho. 2. 2. c.** **Pro** malis non pccis
et conuertatur ad penitentiam. Sunt aut oratio

nes pro malis sed nō exaudiuntur nisi pcedēti-
bus: sed quia hoc discernere non possum: ideo
p omnibus orandū: dum nescientes quis perti-
neat ad pcedētorū numerū quis non pertine-
at: sic ad omnes affici debemus: ut velimus om-
nes homines saluos fieri. xij. q. iij. corripiamur.
Etiam pro inimicis orandū est sicut christus
docuit dicens. **Math. v.** Orate pro persequentibus
vos. Et etiam in cruce dixit. Pater ignosce
illis. **Lu. xxiij.** et p inimicis orare eis mala in vi-
dictā mortale est. Orare p eis in generali: ut. scilicet. ab
oratione quā facit in generali p omnibus fide-
libus: nō intendat excludere inimicum tenetur
ex pcepto. Alioquin pparium faciendo pneret
ad timorē vindicte. In speciali orare pro eo non
tenetur quis nisi fm pparationem animi in ali-
quo casu necessitatis: qñ hoc indigeret ad salu-
tem psequendam cum videret alios p eo orare
pfectionis est cū magis mereatur. **Un Aug.** dicit
in sermone. Nisi Stephanus p saulo orasset ec-
clesia dei paulū non habuisset. **.S. VI.**

De temporibus oran-

di vbi sciendum q cum xpus dixerit. **Lu. xxiij.**
Oportet semp orare et nunquā deficere: et apo-
stolus. i. ad **Thes. v.** Sine intermissione orate. Nō
sunt hec intelligēda superficialiter qm ad ipsū
actum orationis p continuo tpe: quia illud esset
impossibile cum oporteat dormire: comedere
in alijs occupari. sed fm q exponit. b. **Tho. 2. 2. c.**
tripliciter. **Primo** qm ad desideriu chari-
tatis: quod est causa et motuū ad orationē: hoc
debt ē in nobis pūne in actu vel virtute. Vir-
tus autē huiusmodi desiderij manet in nobis in
his que facimus ex charitate et in gloriam dei.
Omnia. n. debem. facere in glām dei. Et sic sem-
per oramus. **Secundo** qm ad effectus vel
in ipo orante. Nā ex ipa oōne facta sepe: et si nō
pūne remanet magis deuotus: et p tunc etiam
dicif orare respectu illius oōnis effectus vel in
alijs: puta cū suis beneficiis puocat aliquem ad
orandum pro se etiam cū ab oratione quiescit.
Tertio dicitur quis semper orare qz nō omit-
tit quin tēporibus debitis orat: et tunc est ibi di-
stributio accōmodata. Et qñ nec ex pcepto
naturali nec diuino sit nobis determinatū tem-
pus orandi: sed ex impositione ecclesie qñ ad
omnes diebus dominicis et festis. scilicet. audire missā:
de p. se. di. i. missas. et extra de paroch. ut diebus
qñ ad bñficiatos et ordinatos in sacris oi die
scilicet. dicere horas canōicas: ex de cele. mis. dolētes.
tñ sacra scriptura admonēdo designat aliqua tē-
pora orationis. Dicit n. ps. Vespere mane: et me-
ridie narra. Et alibi. Media nocte surgebam
ad confitendū tibi. Et de danielē dicitur. vi. c. q.
tribus tēporibus in die flecebat genua sua ad ora-
do ppter tres oōnes fm **Guil.** **Primo** ob exi-
tationem et reuoluntiam ex determinatione

Capitulū .VIII.

ut si aliquo tpe decenti fuerimus ipm tēpus de
terminatus in scriptura: et si non pceptorie tñ ad
monitorie ad orandū iuitet: determinata. n. ma
gis ducunt ad memoriā et excitant qñ gñalia: par
ticularia enim magis mouēt. **Secundo** ob cō
gruentiā ex hominis dispōne in illis temporib⁹
dicis. Ipsa enim tpa magis cōgruunt ad oratio
nem: media quide nocte ut fm hiliaritū. **Ad** ma
xime corpis vicijs oportunitas dat: tñc precipit
ut eadē vicia legis meditatione frangantur. **Itē**
fm. b. **Amb.** quia media nocte solet spōsus veni
re. s. ad visitandū aīam cōsolationibus ex eo q
tunc ex solitudine et tenebris noctis sensib⁹ clari
fis mēs minus distrabiē. **Cespere** aut. i. sero fm
Amb. qz peccata et negligētias totius diei abster
gere debemus lachrymis cōpunctionis et deuo
tionis. **Mane** vō fm eundem plenam digestio
nem: solutis sensibus a ligamine saporis quo vi
gor tps laxatur et resoluitur spiritui mentis nre
reuocari debemus ut implere illud ps. Dixi nūc
recepti. **Meridie** vero ne actibus seculi quibus
nos accōmodam⁹: ppter necessitatē vite nimis
imergamur. **Et** ppter affectū in deum attēdere
congruit in orōne et dicere cum ps. Eripe me de
luto ne intingar. **Tertio** ob insinuādā indi
genitā ex morali significatione. **Alis.** n. quatuor
tpibus significatur intuitū pfectionis: finis et p
matio boni opis et tolerantia aduersorū. **Mane**
etiā qd est principū diei artificialis significat in
itium boni opis. **Meridies** pgressum. **Cespere**
qd est finis diei finē. **Nox** significat aduersitatē
Dec. oīa nobis sunt ex grā dei: quā pibus ob
tinemus: qz ea indigemus. **De** horis canonicis
quō quis teneatur ad eas: habes in. ij. pte. ti. ix. c.
xii. **Et pte. iii. n. xii. c. iij.**

.§. VII.

De conditionibus con

arrētib⁹ ad orationē quāz alię sunt de ne
cessitatē: alię de pgruitatē: alię de maiori vti
litate. **Pota** ergo fm **Ral.** et **Post.** qd rō debet fie
ri cū fiducia et securitate. s. obtinēdi qd petis. **Ia**
cob. i. **Postulat** in fide nihil hesitās et. **Et Mar**
ci. xi. **Oīa** quecūqz orantes petitis: credite qd ac
cipietis: et fiet vobis cū hūilitate. **Eccl. xxxv.** **Ora**
tio hūiliantis se penetrat nubes. **Gen. xviij.** **Lo**
quar ad dñm meum cū sum pulvis et cinis: cum
distinctione petēs. **Iaco. iij.** petitis et nō accipitis
eo qd male petatis. **ij.** **Re. viij.** **Exemplū** in **Sal**
mōe qd petens nō diuitias nec potēas et hī: s. rō
nabilia sunt exauditis. **Cū** deuotiōe seu attētio
ne saltē etuali vel in principio. i. ad **Corin. xiiij.**
Orabo spiritu. i. voce orabo et mēte. i. attentione
Cypria. de pse. di. i. **Nō** stas fies ad orōnem: vi
gilare et incubere ad pces toto corde obetis. **Co**
gitatio tñc carnalis et secularis hominis abscedat.
Eccl. x. **Muse** moriētes pdiderūt suauitatem
vnguētū. i. orōnis. **Exemplū** **annei.** **Re.** **Cū** pie
tate qd nō est ad bñ eē et meritū. s. sine mortali. ps

Si inigritatem asperi in corde meo: nō exaudiet
dñs. s. ex iusticia. **Isa.** **Cū** multiplicaueritis orōes
vras nō exaudia vos: manus. n. vře plene sūt san
guine. i. opa vstra plena peccatis. **Opus** dei or
atio cū affectu et seruitore. **Diere. xlviii.** **Male**
dictus qd facit op⁹ dñi fraudulēter. ps. **Clamabit**
ad me et ego exaudia eū. **Greg.** **Multū** clamat qd
multū amat. **Exemplū** in moise dicēte dño. **Aut**
dimitte eis hāc noxam: aut dele me de libro vite
Exo. xxxij. **Cū** lachrymositate seu cōpunctione
Isa. xxxiij. **Audiui** orōnem tuā et vidi lachry
mas tuas. **Exemplū** in **Sara** vxore thobie que
orās cū lachrymis fuit exaudita: et in xpo in cru
ce qui fm aplm ad **Hebr. v.** orās cū lachrymis
et clamore valido exauditus ē glo. **O**ro deū linit
lachryma cogit: hec vngit: illa pungit. **Cū** vere
cūdia et honestate. **Lu. xviij.** **Publicanus** nec o
culos ad celū leuabat et. **Figura** in **Deser** qd cū
multo oratu et apparētia iuit ad loquēdū asue
ro: vidit enī eū turbatū et corā eo cecidit cū assi
duitate et pfeuerantia. **Act. i.** **Di** omēs erant pfe
uerantes in orōne. s. apli cum receperūt spm sū
ctum. **Diero.** de pe. di. i. importūa i euāgelio mu
lier meruit audiri. s. cananea et parabola. **Lu. xi.**
De amico postulāte tres panes et. **Cum** opolita
te. i. cū ieiunio et elemosyna. **Math. xvi.** hoc ge
nus demoniorū nō exicitur: nisi ieiunio et orōne.
Iob. xij. **Bona** ē oratio cū ieiunio et elemosyna
Ieiunū enim facit mentem sobriam: vñ magis
aptam orōnem. **Faciebāt** etenim sancti solēnes
orōnes cū ieiunijs. **Exemplū** **Danielis.** **Cum** cō
munitate citius exauditur orō cōis qñ particula
ris. **Math. xvij.** vbi fuerunt duo vel tres pgre
gati in noīe meo. s. ad petendū: ego sūz in medio
eorū ad exaudiendū sine tedio et anxietate. ps. **Uo**
luntarie sacrificabo tibi et. **Oratio** est quoddaz
sacrificiū laudis. **Diero.** de conse. di. v. **Nō** me
diocriter dicit. **Melior** est septē psalmorū decan
tatio cum cordis puritate ac serenitate et spūali
hilaritate qñ totius psalterij modulatio cum an
xietate atqz tristitia. **Cū** pparatione. **Eccl. an** orō
nem prepara mētem tuam.

.§. VIII.

De multiplici effectu

seu utilitate orationis ppter qd merito dicitur
Ia. v. multum valet deprecatio iusti: et ideo christ⁹
nos inuitat ad orādum dicens petite et accipiet⁹
Jo. xvi. **Valet** enim ad quatuor. primo ad mer
iti acquisitionē. **Secundo** ad peccati satisfactionē
Tertio ad animi consolationem et refectionem.
Quarto ad petiti impetrationē. **Tria** ex his pōit
b. **Iho. z. z. q. lxxxiij.** **Qd** est satisfactoria ponit i
iij. senten. **Quantum** ad primū sciendum est
qd positi sumus in hoc mūdo ad accreūdū me
rita quibus cōsequamur glām: vñ xpūs **Jo. xv.**
Posui vos vt eatis. s. per bona opera: et fructus
afferatis meritoriorū: et fructus vester maneat i
vitam eternā. radix aut merēdi est charitas fm

b. Tho. in. iij. Quando ergo quis facit bonum opus ex charitate: tunc meretur. Et quod facit cum maiori charitate: tanto plus meretur. Cum ergo oratio de se sit bonum opus: qui facit eam in charitate: ex charitate utique meretur regnum dei. Exemplum de latrone in cruce: et propterea Christus multum orabat: dicitur enim **Lu. vi.** Erat pernoctans in oratione: ut scilicet exemplo suo doceret nos frequenter orare: et merita acquiramus. Ne fructus tolli non possit. Nam et si quis orat per alio viuo vel defuncto meritum quidem orationis est suum non alterius. Qui autem non est in charitate: non debet propterea dimittere orationem: quia non acquirit sibi meritum vite eterne. Nam valet sibi ad multa alia precipue ad mollificandum cor et ad inducendum ad gratiam per quam quis meretur: de pe. di. v. f. res.

Quantum ad secundum valet oratio ad satisfaciendum. Si quidem in multis offendimus omnes ut dicit **Jac. iij.** Et si etiam post contritionem non satisfacimus in vita presentis: postea oportebit satisfacere per penam intensissimam purgatorij. Satisfactio fit per opera bona facta in charitate: in quantum sunt penalia seu laboriosa: oratio est opus bonum seu laboriosum si deuote fiat. Nam mens laborat meditatione spiritualia: et dicit **Salomon.** Frequens meditatio carnis est afflictio. Laborat etiam corpus loquendo si vocalis sit oratio ut communiter fit ore vel genuflexione: prostratione: inclinatione et huiusmodi. In vitis patrum dicitur quidam: quod oratio est opus laboriosum super omnia alia. Et hoc quia oportet esse vigilantem ad reprimendum cor a distractionibus: ad quas est multum inclinandum. Est ergo oratio satisfactoria: et non solum per peccatis suis sed alijs viuorum et defunctorum: si fiat per eis: ab his qui sunt in charitate. Unde dicitur **ij. macha. xij.** Sancta ergo et salubris est cogitatio: orare per mortuis ut solvantur: quo scilicet ad penam per viam satisfactionis. Et ideo communiter penitentibus in iunguntur orationes in satisfactionem. Et sicut superbia deum offendit: que repitur aliquo modo in omni peccato: ita humilitas placat et satisfaciatur deo: per orationem autem humiliat se creatura cognoscens se dei auxilio indigere et e se subiecit. Quantum ad tertium valet oratio ad consolationem mentalem. Querit quilibet consolari: sed nulla maior consolatio quam in oratione deuota reperitur: per. De mor sui dei et consolatus sum. scilicet in oratione: et tanto abundat. scilicet consolatio mentis: quod aliquando redundat ad corpus. Tantam consolationem sentiebat moyses loquens cum domino in monte synai quod non comedit neque bibit aliquid. xl. diebus et xl. noctibus. Non est aliud orare quam loqui cum deo. Beatus **Tho. de aquino** orans ante crucifixum: fuit visum eleuatum corpus a terra multum ex magna dulcedine orationis. Et ceteris omnis gustus diuino hauritur in oratione: sed istum fructum non consequitur qui non adhibet intentionem: vitando

euagationem: hoc est quod dicitur **Eccl. x.** Non scie morientes perdidit suauitatem vnguamenti. Vnguentum est oratio qua sanantur pestes et vlcera anime que in se suauis est. Dulce sunt importune cogitationes volantes que mentem occurrant que tunc moritur cum permancet et odore perdit. id est destruit suauitatem et consolationem orationis.

Quantum ad quartum dicitur Lu. xi. Omnis qui petit accipit. Et valet quidem oratio multum. Est enim fortis et efficax et omnia vincat et omnibus dicitur etiam deo. Et quantum ad elementa clarum est: quia ad orationem moysi ut dicitur in ps. Aperta est terra et deglutit dathan et opuit zc. Aqua que semper fluit ad mare orante moysi firmata sicut et murus in mari rubro donec transiret populus israel. **Exo. xiiij.** Aer ubi generatur pluuia et huiusmodi ad orationem helye retinuit pluuiam ut voluit helyas. **Jaco. i. xij.** Regum. **Regum. xviij.** Ignis qui omnia consumit: ananie cum socijs in fornace orantibus nihil nocuit. **Dan. iij.** Etiam valet contra omnes infirmitates corporis. Nam lepra incurabile tollit: patet in leprosis orantibus et mada rentur. **Lu. xviij.** et **Matth. viij.** Item visum restituit exemplum de ceco clamante illuminato **Lu. xviij.** Febres expellit ut in socero petri. **Luc. iij.** Paralyticum curat: ut patet in seruo centurionis. **Matth. viij.** et alia innumerabilia ut patet in legedis sanctorum. Ipsi morti que est terribilissimum omnium terribilium dominatur et ut veniens si interimar: ut egechie cui dictum fuit. Morieris tu et non viues. **Isa. xxxviij.** et in mortuis iam resuscitatis per orationem. Exemplum in beato domino tribus resuscitatis per eum romae et alibi. **Bea. f.** oratio valet et imperat celo: terre: mari: et inferno et obediunt ei. Nam orante Josue sol firmavit se quod erat in occasu per plures horas obedienti voci hominis ut dicitur **Josue. x.** Terra bellis et pestibus destruitur: et mundus: et hec tollitur per orationem et in Iuda machabeo cum fratribus machabeis. **Be. f.** Tempestas maris orantibus apostolis Christum sedata est. **Matth. viij.** Infernus quoque ad orationem Gregorij traianum reddidit. Infirmitates mentis per eas remouentur. id est peccata: ut in publicano: et tentationes vincuntur: figura in moise tenente brachia eleuata et vincebat populum israel amalechitas: alio vincebat. **Exo. x.** significat bellum tentationis: oratio valet ad reprimendum demones. Unde **Matth. xviij.** hoc genus demoniorum etc. et clamabat diabolus per obsessum bartholomee incendit me orationes tue. valet ad vocandum angelos bonos. Exemplum in heliseo quando oratione fecit videre discipulum suum montem plenum hominibus: cum equis igneis qui erant angelus. **Be. f.** Valet ad perficiendum homines in gratia. **Act. viij.** Orauerunt per ipsos ut acciperet spiritum sanctum: et sic acceperunt: et apostolis orantibus ascendit super eos spiritus sanctus. **Act. i.** Deum valet et ita dicam pro deo. **Piero. 3. pfe**

Capitulum .IX.

Deus qui nullis viribus superari potest: publica
in peccatis superatur: de pe. di. i. importuna. **De**
O humilis lachryma. i. oratio lachrymosa: tua est
potentia: tuum regnum: tu sola tribunal iudicis asce-
dere non vereris: vincis inuincibilis et ligas omni-
potentem. **E**xemplum in moise cui oranti pro popu-
lo dixit deus. **D**umitte ut irascatur: quasi teneret
ipsum ligatum oratio **E**xo.

.S. IX.

De vocali oratione

si fieri congruit est vocem. **E**t videtur quod sic. **P**ri-
mo: ob hominis humilioris exercitationem. **O**b
deuotionis interioris redudationem. **O**b plenio-
re dei oblationem. scilicet cum mente ex attentione: et corpe
ex voce. **D**e triplici attentione que ibi potest haberi. scilicet ad
verba: ad sensum verborum et ad finem orationis habes
in. iij. pre. ti. xij. c. iij. s. viij. de loco orationis queri-
tur: et si ubique congruentius tamen in ecclesia: et de or-
ne dominicali et septem petitionibus eius habes in. iij.
pre. ti. xij. c. v. s. iij. **E**t nota quod sicut oratio que est
actus religionis primordialiter est in mente secunda-
rio verbis exprimitur: et adoratio que est actus quo
fit alijs reuerentia: primo et principaliter consistit in
interiori reuerentia dei: secundario in quibusdam
corporeis signis humilitatis sicut genuflectionibus
prostrationibus: inclinationibus et huiusmodi. **E**t quia ista
fiant non solum deo: sed etiam sanctis et angelis et via-
toribus: tamen alia et alia ratione. **N**am deo sicut recogno-
scendo in hoc esse nostrum principium et omnium gubernato-
rem et similia: et sic adoratio est actus religionis
seu latrie. **C**reaturis autem fit adoratio propter quod
dam participationem diuine excellentie alicuius in
eis sanctis: quod participat gloriam: et angelis et prelatibus
quod participant potestatem et gubernationem et huiusmodi. et sic le-
gitur angelos et homines aliquos adoratos: sed tunc
est actus alterius virtutis: que deus dulia vel obser-
uantia. **E**t nota quod tria prima precepta decalogi per-
tinent ad virtutem religionis: et sunt de actibus eius.
Huius autem virtutis religionis opponuntur secundum b. thomam.
2. 2. ista vicia idolatrie: diuinationis: que habet multas
species. scilicet per aptam inuocationem demonum per astra: per
somnia: per auguria: per sortes: per obseruantiam in ar-
te notoria. **U**el in incantationibus vel in breuibus
tatione dei: per iuramentum: sacrilegium: simonia. **D**e quibus
omnibus habes in. iij. pre. in diuersis titulis et capitulis.

De virtute pietatis. c. ix.

Equitur de vir-

tute pietatis: quam sic diffinit **A**ugustinus in
sua rhetorica: quod pietas est per quam san-
guine iunctis patrieque beniuolis officiis et dili-
gentis tribuit cultus. **S**ciendum quod pietas sumitur tri-
pliciter. **U**no modo propter cultum et honorem: quod exhibe-
bit deo: ex eo. scilicet quod est principalis parens omnium et
principium essendi: et sic pietas deus dei cultus ab
Augustinus in. x. di. c. i. **E**t sumitur ab apostolo sic ad. i. iij.

Sobrie et pie et iuste viuamus in hoc seculo. **S**e-
cundo modo deus pietas improprie ipsa misericordia.
Ubi **A**ugustinus in. x. di. c. i. deus dicit. **M**ore vulgi nomen
pietatis in opibus misericordie frequenter: quod id
arbitror euenisse: quod hoc precipue mandauit fieri
deus: ea quod sibi pro sacrificijs placere testatur. **E**x quo
consuetudine factum est: ut deus ipse pius dicatur: et
Gregorius dicit in primo moralium. quod pietas in die suo
omnium exhibet: quod cordis viscera misericordie
opibus replet. **T**ertio modo pietas sumitur propter
cultum et honorem quod exhibet parentibus et patrie et sic
hic diffinitur a **T**ullio: put est spiritualis virtus. **P**ro-
prie declaratur secundum b. thomam. 2. 2. q. ci. **N**ota
autem quod homo efficitur debitor alijs diuersimode secundum
diuersam excellentiam eorum et diuersa beneficia ab eis
suscepta: a quibus precipue beneficia sunt: ut ipsum
esse et gubernatio. **I**n utroque autem deus summum ob-
tinet locum: quod excellentissimus est: ut cum nobis cendi
et gubernationis primum principium. **S**ario nostri esse
et gubernationis principium sunt parentes et patria a
quibus et in qua nati et nutriti sumus. **E**t id est primo
maxime est homo debitor. **S**ecundo parentibus et patrie.
Tertio est cum gubernationis et discipline nostre pro-
prie in dignitate constitute que habet regere nos. **U**bi
et eis rectoribus et magistris debitores sumus. **U**bi
sicut primo gradu ad religionem pertinet deo cultum
exhibere: ita secundo pertinet ad pietatem exhibere
cultum parentibus et patrie: et in tertio gradu pertinet
ad virtutem obseruantie exhibere cultum et honorem
in dignitate et regimine constitutis. **I**n cultu autem
parentum quod pertinet ad pietatem includitur cultus omnium
consanguineorum: quod consanguinei ex hoc dicuntur quod
ex eisdem parentibus processerunt secundum philosophum in. viij.
ethicorum. **I**n cultu autem patrie intelligitur etiam cultus
coniunctorum et omnium patrie amicorum: et ideo ad hoc proprie
et principaliter pietas se extendit: et cultus quidem
quod ponitur in dicta diffinitione pertinet ad reueren-
tiam et honorem. **O**bssequium autem ad curam et sub-
uentionem cum indigent **.S. I.**

De honoratione parentum

tum quod pertinet ad pietatem et principaliter in qua
to precepto. **E**xo. xx. **H**onora patrem tuum et matrem
tuam. **N**ota quod iste honor intelligitur tripliciter. scilicet pri-
mo eis reuerentiam exhibendo. **S**ecundo obedi-
entiam faciendo. **T**ertio in necessitatibus subueni-
endo. **P**rimo quod debemus parentes reuereri.
Eccli. viij. **H**onora patrem tuum et genitum matris
tue ne obliuiscaris. **N**emeto. c. **E**t hoc assurgendo:
humiliter loquendo: defectus senectutis sup-
portando: vicia non detegendo: aut deridendo et huiusmodi.
Eccli. iij. **F**ili suscipe senectatem patris tui et non con-
tristeris cum in omni sua vita. **E**t si defecerit venia-
da et non spernas eam. **A**ba in enim spernit patrem
denudatum inde maledictus fuit in filiis. **Gen. ix.**
Secundo honorandi sunt eis obediendo ad cor.
iij. **F**ilij obedite parentibus vestris. **E**t in lege man-
datur: quod qui contumaciter non obediatur parentibus in

bonis monitis: accusatus ab eis: lapidaret a populo. Sciendum tñ qd obedire non debet in his q sunt cōtra deū: nec etiā ad cōmittēdum veniale peccatū. Videro. hoc de seruis apō dños: de filiis apud parētes: de vxoribus apud viros. Et in illis tantum obediāt que cōtra dei mādātā non sūt. x. q. iij. si dñs. Nec etiā in his que impediūt profectus salutis vt ingrediēdo religionē in seruādo castitatē z bñ: z non cōtrahēdo mīmonium. Et hinc Videro. ad eliodorū. sūmum genus pietatis est in hac re esse crudelē. s. parētibz nō acquiescendo eis in remanēdo in seculo. Tercio bonozādī sunt: in necessitate subueniēdo. Paulus ad heb. Filij reddite vicem parētibz: hoc enī acceptū ē corā deo. Vicē reddimus cum nutrimus eos sicut ipi paruulos non nutriuerāt. Vñ Christus reprehēdit phariseos qui inducebant filios ad vōcēdū oblatiōes in tēplo: non subueniētes ex his in necessitatibus parētū. Mathe. xx. dicēs. Irritū fecistis mādātū dei propter traditiōes vestras fm illud honora patres tuum et matrem tuam. §. 11.

Ad hoc autē inducunt

primo nature incitamentū. Nam z bruta aīalia curā gerūt de parentibus senibus. Sicut dñ de gruibus: qz cū patres z mīes sunt depilati: filij curā gerūt eoz z necessaria prouident donec recti perāt pēnas vel moriātur. Secūdo xpi documentū nō solum in verbo s. exēplo. Nā tpe passiōis inter tot dolores nō est oblitus mīris: cōmēdans eā Joanni. Prius. n. mortuo Ioseph sponso ipse curā hēbat. Ipse ēt cum curia sua celesti de celo venit ad mīrem honozandam in morte z collocādā honozifice in throno. Et ipam voluit ab oībz honozari: sic z nos debemus de facto. Tercio multiplex inde emolumentū. Et pñm est plōgitas vite. Eccl. iij. Qui honozat pñm suū vita vinct lōgiori. Honora pñm tuū z matrem tuā: vt sis longeuus sup terrā. Exo. xx. Iustū est enim: vt q ē gratus bñficiō sibi illato: multiplicet z ingrato auferat. Cum aut vitā z esse post deus habuerimus a parētibz: q ē gratus eos honozādo meret plōgari in vitā: z in honozans eos abbreuiari: hoc tñ euenit in ordine ad salutē aīe b. Lbo. Secūdū emolumentū exauditiō orōnis z cōsolatiō in filiis. Eccl. iij. Qui honozat patre in cū dabitur in filiis z in die orōnis exaudietur. Contra q male tractabit parētes: postea ex dei iudicio z ipse male tractabit a suis: sicut pz p multa exēpla. Tercū ē multiplicatiō bonitatis id ē tpaliū z spīaliū rez. Eccl. iij. Honora patrem tuū z mīrem tuā z supueniet tibi bñdictiō. Vtrum aut filius possit deferere pñes indigentes vt ingrediāt religionē. Et an ingressus teneatur exire ad subueniēdū necessitatibus parentis: habes diffuse in. iij. pte ti. xvi. de religiof: ibi vide. Et nota fm. b. Lbo. z. q. sub isto pcepto

cōprehēditur omne subsidū qd tenemur primo exhibere occasione pietatis fm opportunitatem

De virtute obseruantie. c. x.

Deinde de obseruantia vidēdum: sic aut diffinitur a Tullio. Obseruantia est p quā boīes aliqua dignitate pcellentes: cultu z honore designatur. Pro cuius declaratiōe dicit. b. Lbo. z. q. c. ij. Necesse ē qd eo mō p quēdā ordinatū descensū distinguātur vītes: sicut z excellentia psonaz gbus est aliqd reddendū. Sicut aut pater carnalis picipat rōne pñcipij q vniuersali ter inuenit in deo. Ita etiā psona que aliquā pūidentia circa nos gerit: pñcipat pprietate pñis: qz pater est pñcipiū z gubernatiōis z educatiōis z discipline oīm que pñet ad pfectionē humane vite. Persona aut in dignitate pñstituta est sicut pñcipiū gubernatiōis aliquaz rez. Sicut pñceps: dignitates in rebus ciuilibus: dux exercitus in rebus bellicis: mīr in disciplinis: sicut et in alijs. Et inde ē qd tales oēs patres appellatur ppter similitudinē cure. Vñ z. iij. Reg. v. dixit rūt serui ad Naamā. Pater z sīrē grandē dixit: set tibi ppheta zc. Ideo sicut sub religiōe p quaz cultus tribuit deo: quodam ordine inuenit pietas p quā colūtur parentes: ita sub pietate inuenitur obseruatiō p quā cultus z honoz exhibet pñsonis in dignitate pñstitutis. Et nō qd quis ex hoc qd alijs bz pfectionē virtutis vel sciētie habeat excellentiā in seipso: nō tñ bz rōnem pñcipij sicut ille q in dignitate pñstituitur: qz ex hoc qd bz pñtatem gubernadi subditos habet rōnem pñcipij: put est aliqz gubernator. Et iō spāliter quēdam vītes determinat ad exhibendū cultū z honozē in dignitate pñstitutis. Vñ quia p sciētiā z virtutē z omnia alia bñ gbus idoneus reddit ad dignitatis statū: ideo reuerētiā q exhibet alijs quibus ppter quācūqz excellentiam pñet ad eandē virtutē. s. obseruantie fm Lbo. Itē nota qd cum sit duplex debitu. s. legale z morale. Ex debito legali ad qd reddēdū a lege cōpellimur debz homo cultū z honozē in dignitate pñstitutis q habent platiōē sup eum. Ex debito vō morali qd ex quadā honestate debere dñ homo cultū z honozē alijs etiā platis qui non hnt potestates sup euz. b. Lbo. Item nota qd in cultu q ponitur in diffinitione intelligitur obsequium dñi. s. quis obedit eoz impio q sunt plati z vicem rependit suo mō eoz bñficijs. Tria ergo debent platis in dignitate pñstitutis. Primo honoz p rōne sublimioris gradus. Omne enim mouēs bz quādā excellentiā sup illud qd mouetur. Prelatus aut cū habeat gubernare subditos: p cōsequens bz eos mouere in debitū finē: qz hoc est gubernare sicut gubernat nauim nauta. Dulcia duplī sumit

Capitulum .X.

fm.b. Tho. Vno mō stricte et sic importat hono-
rem solū a seruis debitū dñis. Et tūc est spēs ob-
seruatiōis. **¶** Alio mō large prout importat hono-
rem et reuerētiā qui exhibetur alicui ratiōe cui
insētiq; excellētiē sic cōtinet sub se pietatē et ob-
seruatiā. Item nota fm.b. **Tho.** qz obseruatiā
exhibet honozē dñis a seruis dñcēdo ad portā.
Et sic ei exhibetur honoz. Scdō ratiōe potētiē
quā habet ad cōducēdū dñi ei timor. **¶** Ter-
tio ratiōe gubernatiōis eoz debetur obedientia
per quā mouentur ad imperiū presidiētiū et tri-
buta que sūt stipēdia laborū eoz. **¶** Vñ aplūs ad
Deb. xiiij. **¶** Obedite prepositis vris etc. **¶** .s. i.

De honore qui exhi-

bet platis p obseruatiā. **¶** Nota qz obseruatiā hz
sub se duas vntes vt partes suas. Vna que di-
citur dñia. Dñis enīz grece latine dñ seruitus p
quā exhibetur honoz et reuerētia superioribus
pceptue a seruis erga dños. Alia que dñ obedi-
entia per quā obediunt eoz imperio de qua po-
lica dicitur. Ad declarādū ergo quid sit honoz
fm.b. **Tho.** 2. 2. q. ciiij. **¶** Cū dñ qz honoz testificatiō
nē quādam importat de excellētia alicuius. Vñ
boies qui volūt honorari testimoniū sue excel-
lentiē querūt. Testimoniū autē redditur coram
deo vel corā hoībūs. Corā deo quidē qui est in-
spector cordis testimoniū cōsciētiē sufficit. Et iō
honoz quo ad deū pōt cōsistere in solo interiori
motu cordis dñi. Aliquis recogitat vel dei ex-
cellētiā vel alicuius hoīs corā deo. Sed quo ad
hoies aliquis non pōt ferre testimoniū nisi per
aliqua signa exteriora vel verborū puta cum ali-
quis pronūtiat ore excellētiā alicuius vel scōz
sicut inclinationibus obuiationibus et alijs hī?
Vel etiā rerū exteriorū puta in exhibitōe enxen-
tiōz munerū oblationū aut imaginū institutiōe.
Et fm hoc honoz in signis exterioribus cōsistit.
¶ Et nota qz reuerētia non est idē qd honoz: s;
ex vna parte est picipiū motiū ad honorādū
in quātum. Aliquis ex reuerētia quā habet ad
aliquē eum honorat. Ex alia vero parte est finis
honozis in quātum. s. quis ad hoc honoratur vt
in reuerētia ab alijs habeatur: honoz ergo est ex-
hibitio reuerētiē in testimoniū virtutis fm pñm
in .ij. et bī. Reuerētiā ē actus timoris. Itē nota qz
laus distinguit ab honore dupliciter. Primo qz
laus pñit in solis signis verborū. Honoz autē in
quibuscūq; signis. Et fm hoc laus icluditur in
honore. Secūdo modo qz p exhibitionē hono-
ris reddimus testimoniū bonitatis de excellētia
alicuius absolute: sed p laudem testificamur de
bonitate alicuius in ordine ad finē: sicut lauda-
mus bene opantem ppter finem. Honoz autē est
etiā optimoz que nō ordinatur ad finem: s; iā
sunt in fine. b. **Tho.** Gloria autē est effectus hono-
ris et laudis: qz ex hoc qz testificamur de bonita-
te alicuius: clarescit bonitas eius in notitia plu-

rimozum: et hoc importat nomen glorie: dicitur
enim gloria quasi clara. vñ. b. **Ambr.** Gloria ē cla-
ra cū laude notitia. b. **Tho.** .s. ii.

Cui exhibendus sit ho-

nor. **¶** Nota fm.b. **Tho.** vbi supra qz cūz honoz nō
sit aliquid aliud nisi quedā prestatio de excellen-
tia alicuius. Pōt excellētia alicuius pñderari
non solum p compatiōē ad honorantē vt. s. sit
excellētiōz eo qz honoratur: sed etiā fm se vel per
compatiōē ad aliquos alios. Et fm hoc honoz
semp debetur alicui ppter aliquā excellētiā
vel supioritatem: non tñ oportet qz ille qz honora-
tur sit excellētiōz honorantē qstūm ad aliqd et iñ
simpliciter plati male honorantē. Sed fere qui-
busdā alijs vel ab ipso honoratur: non pp excel-
lentiā virtutis: s; ppter excellētiā dignitatis fm
qz sunt ministri dei. **¶** Nota fm magistrū **Umber-**
tū in expositione regule. **Aug. c. li. q. diuersa ge-**
nera psonaz in scriptura sacra mādatur honora-
ri. Et primo rectoris. **Eccl. x.** In medio fratrum re-
ctor eoz in honore. Et multo magis plati ecclēie
qz seculares psonē. i. ad **Thimo. v.** Qui bene pre-
sunt pñbryteri duplici honore sunt digni: ar. ad **B.**
di. xvi. Duo sunt. Secūdo sunt honorādi deuo-
te viri sancti hoc fit ppter inhabitantē spiritum
sanctum sicut capsella ppter reliquias. Et ppter
hoc **Iobias** fuit honoratus a rege **Salmanasar**
Tertio honorandi sunt sacerdotes. **Eccl. vi. ho-**
norifica sacerdotes. vi. q. i. Sacerdotes. **Exeplo**
beati martini pferentis sacerdotem impatori in
porrigendo. Reliqui etiā ministri fm gradū or-
dinis sunt honorādi: vt bñ di. x. ciiij. Quarto ho-
norādi sūt pñfessores. **Eccl. xxxviii.** honora me/
dicum etc. et si eoz multo magis aīaz. **Confes-**
sores dicunt medici aīaz: extra de pe. et re. cū in-
firmitas. Quinto honorādi sunt dono sapie pñ-
ti. **Sapie. viii.** ppter hanc. s. sapiam habeo hono-
rem apud seniores: pp hoc **Ioseph** a pharaone
et **Daniel** a nabuchodonosor honorati sunt. Se-
xto missi a supioribus ad aliqua officia exercen-
da: vt visitatores: oratores et hī. **Ad phil. ii.** Cūz
omni honore habetote: et loquitur de epafrodito
misso ab eo ad eos. Vñ qz missi a nabuchodo-
nosor reuersi sunt sine honore: turbatus ē et tra-
illos. Septimo honorādi sunt religiosi. **Aug. in**
regula. Honorate deū vobis inuice cuius tem-
pla facti estis. Templū materiale honorat quasi
deo dedicatū: quāto magis rōnale dicatum deo
p votā religiōis. Octauo seniores honorādi sūt
Eccl. xiiij. Honora psonā senis. Similiter et pñ-
ores in ordine sicut antiquitus pñogeniti sicut
Jacob a pharaone. Nono vniuersalit oēs inui-
ce. **Ro. xij.** Honore inuice pñuenientes. Creden-
dū est. n. qz quilibet bñat aliqd quod lateat quo
nos pñcellit sed pñcipit pp imaginē dei quod est in
quocūq;. **¶** Nota de diuersis modis honorādi
fm **Umberitū** in expositione regule. **¶** Damus ē

Titulus .V.

diligenter prestare auditu loquentibus. vii. **Sapi.** vii. dicitur loquentem mere respiciet. Secundus ē alloqui reuerenter. **Eccī. v.** Donor in sermone sensati. Tertius ē assurgere venienti. **Leui. xix.** Coram cano capite surge. Quartus ē deceter assurgere sedenti more angelico. **Isa. vi.** Uidi dñm sedentē et postea seraphim stabat et c. Quintus comitari icedentē. **Reg. xv.** Uniuersi serui eius ambulabāt iuxta eū. **I. Dauid** imitātes eum cum fugeret de hierl'm a facie absalonis. Sextus in signis hūiliationis: vt inclinatioib' et h'. **Eccī. iij.** Ab humilibus honorat. **I. deus.** Septimus ē in exhibitione seruitioz: vt lotio pedū et manuū et h'. **Eccī. iij.** Qui timet deū honorat parentes. Octauus i rerū honorabiliōz collatione: vt honorabilius serculū et h'. **Un. Aueri. xxiij.** Dixit **Salach** balaā decreuerā te honorare. **I. muneribus.** S; deus priuauit honore. Bonus in pro prie magnificētie depositione: vt depositio capiti et h'. **Apo. iij.** daret illa quatuor aialia bono re seniores deponebant coronas suas et c. Decimus est in alterius ppositione: in via: in descendendo: in sedēdo: in loquēdo: et h'. **Eccī. iij.** Loquere maior natu et c. Sūt et alij quos vinctio docet cum expedit.

De obedientia. c. xi.

Obediētia est vir/tus et generalis et spālis: fm. b. tho: 2^a 2^a. q. ciiij. **S. n.** sumatur large pro executione cuiuscumq; qd potest cadere sub pcepto: et inobediētia omissionē eius ex qualicūq; intētionē sit. Sic obediētia ē generalis virtus et inobediētia ē generale peccatū. Et sic sumit. b. Ambro. qñ dicit q; peccatū est inobediētia mandator dei. Si aut accipiat obediētia pprie fm q; respicit intentionē formālē rōnez pcepti sic erit virtus spālis: et fm hoc ad obediētiā requiritur q; impleat q; actū iusticie vel alterius virtutis intendēs implere pceptū: et ad inobediētiā speciale peccatū ei pstrariū regreteretur q; actualiter ptemnat pceptū. **Aribil. n.** phibet duas speciales rōnes: ad quas due spāles virtutes respiciūt in vno et eodem materiali obiecto. **I. actu cōcurrere.** Sicut miles defendens castz regis implet opus fortitudinis: nō refugiens mortis periculū ppter bonū: et opus iusticie debitum serui tñ dñi suo reddens. Sic et ratio pcepti quā attendit obediētia pcurrit cū actibus duarū virtutū. Non est tñ de oibus virtutū actibus: q; non omnes actus virtutū sunt in pcepto: et quedam alia cadūt sub pcepto que ad nullā aliam virtutē ptiuent: vt patet in his que nō sunt mala nisi ga phibita. Quā sit virtus spālis pbatur sic fm b. Tho. vbi supra. Omnia opa bona que habēt spālem rōnem laudis hñt spālem rōnem virtutis:

hoc enim cōpetit virtuti: vt opus eius reddat bonū: et patet p diffinitionē eius. Obediētia autē superioribus debita est fm ordinē datum diuinitus q; statuit inferiora subijci regi p superiora: vñ et psequēs est bonū: cum bonū pstat in specie modo: et ordine: fm. b. Aug. in li. de natura boni. Cum aut inferiora superioribus multa debeāt exhibere inter cetera: hoc est vñ spāle q; tenetur eius pceptis obediētia: et sic patet q; obediētia ē spālis virtus: et est speciale obiectū est pceptū tacitum vel exp̄ssum. Volūtas. n. superioris quocūq; q; mō imotescat: est quoddā pceptum tacitum: et tanto videtur obediētia p̄mptior q̄to pceptū exp̄ssū obediēdo puenit: volūtatē superioris intellecta. Est aut mediū inter sup̄fluum et diminutū: ita vt accipiat diminutū cū nō obediāt: sup̄fluum cum obediāt cui nō debet: vel in gbus nō debet. **Un. Greg. xi. q. iij.** quid ergo miz. dicit q; p obediētiā nunq; debet malū fieri: et vere bonū qd agitur p obediētiā qñq; intermuti qd intelligitur fm. b. Tho. de bono ad qd quis nō tenetur ex necessitate facere. Nā illud bonū ad qd tenetur facere ex necessitate: nullo mō debet p obediētiā omitti: vt diligere deum: seruare mādāta eius: et h'. **S. i.**

De excellentia obediē

tie: et diffinitione eius. Sic aut diffinit fm **Suila.** Obediētia ē obtpantia fm regulā sacre scripturę: maioribus quibuscūq; debita. vel sic obediētia est spōtanea et rōnalis pprie voluntatis abnegatio. De excellentia dicit **Gre. viij. q. i.** Sciendū q; obediētia sola fidei meritū possidet: sine qua quisq; infidelis esse p̄uincit: etiā si fidē videt tenere. Et in vltimo moral. dicit q; cūctas virtutes menti inserit: insertasq; custodit: qd intelligit in q̄tuz actus virtutū opatur obediētia cāliet vt dispositiue ad ipaz generationē et pseruationem q; ad obediētiā p̄tinent oēs actus virtutū put sunt in pcepto. **Notandū tñ fm. b. Tho. vbi supra:** q; obediētia est excellentissima virtutū moralium: s; theologice ea excellētiōres sūt. Et rō est q; sicut peccatū p̄sistit in hoc: q; hō cōtēpto deo bonis mutabilibus inheret: ita meritū virtuosū actus p̄sistit in p̄tariū in hoc q; cōtēptis bonis creatis deo inheret. Finis aut potior ē his que ad finē sunt: sicut sanitas potior ē medicina: si g bona creata p̄tēnant ppter hoc vt deo inherēatur: maior ē virtutis laus ex hoc q; deo inheret q; ex hoc q; bona terrena p̄tēnant. Et iō ille virtutes gbus deo fm se inherēt. **I. theologice** sunt potiores virtutibus moralib': gbus aliqd terre nū p̄tēnit vt inherēat virtuti morali. Aut tanto aliq; excellētiōz q̄to magis p illā p̄tēnit vt deo inherēat. Quia g inter bona tpalia et bona aie p̄cipuū ē volūtas: in q̄tū volūtarius hō alijs bonis vñ: iō obediētia quā p̄pō deū p̄tēnitur ppria volūtas ē excellētiōz moralib' alijs qb'

Capitulum .XI.

estentur alia bona creata: vt temporalia: volupta-
tes & bi? **Et** quis dicat **Gre. viii. q. i.** Sciēdū qd
obediētia aliqui si de suo aliqd bz nulla ē: aliqui
si de suo aliqd n̄ beat mima ē. **Et** exēplificat in p̄
mo de p̄sps que appetūt. **In** fo de aduers? que
horrent. **Vex. ē fm. b.** **Tho** q̄ti ad id qd appetat
exeri? qz si in p̄sps cu per se appetant: vñ in bi?
quis agere n̄ pp pceptū: s3 solus pp adimplēdus
velle suū: & si sic eēt n̄ eēt vā obediētia: s3 f3 iudi-
ciū dei qui coēda rimat: n̄ sp ē sicut appet. **Nam**
pōt ptingere illd qd erat desideratū: fiat cū bōa
dispositiōe pcepti. **Et** eōdā qd erat f3 se mo-
lestū assūatū ratōe obediētie volūtarie. **Et** sic
non minuitur meritū eius. **§. II.**

De conditionibus seu

gradib⁹ obediētie fm̄ gnil. in sūma vntutū bern.
rāgit vij. grad⁹ obediētie. Prim⁹ ē libetēr obedi
re sñ dīctōe. Jo. iiii. ait chrsṡ. Me⁹ cib⁹ ē vt fa/
cia volūtātē ei⁹ qui mīsīt me. Et ait saul⁹. Ac. ix.
Dñe gd me via facē Ber. Qui occulte satagit vt
qd vult ipse: h platus velīt īpe se seducit: si forte
sibi qd obediētia bladiat. Scds ē sñ discussio
one obedire. ps. In auditu auris obediuit mihi
Ber. xiiij. Qd pcepit tibi hoc tñ facito nec ad/
das qqs nec minuas Ber. Post pceptis sapius
videm⁹ facē multas qoes qs sepi⁹ ingemiant. vii
hoc vēt quis hoc iueit cōsiliū: murmuratio ex/
culato: simulatio: impossibilitas: aduocato amicoz
Idē pfecta obediētia maxie in incipere est indi/
scerta. i. n̄ discernit quid vt qre pceptatur. San/
eti ptes multū exercitabāt discipulos in hac sim
plicitate vt ps in vitis prim. Tertius grad⁹ obe
dit bilariter sñ cōtristatione. Eccl. xxxv. In omni
dato hilarē fac vultuz tuuz Bern. Serenitas in
vultu: dulcedo in fermōibus multuz colorat obe
diētiam obsequētis. Obediēs cā tristitia: simi
es sūt simoni cyreno portāti crucē inuite Eccl
xxxij. Precordia fatui quasi rota: curtus. Talis
rota n̄ solū murmurat p defectū vnctionis: sed
etiā nā an aliā n̄ vult moueri. Sic tales nolūt
obedire nisi ⁊ alij faciāt. Quartus ē velociter
sine tardatione. Lm̄. v. df. Man⁹ tomates q̄ ve
lociter mouent. Exēpo Jac. ⁊ Jo. q̄ vocati a xpō
statim relictis retib⁹ ⁊ p̄secuti sūt euz. Math. iij.
Et Zachaeus festinans descendit. Lu. xix. Exem
plum de eo qd dimisit līam imperfectā: vt irat vo
catus ab abbate. puer. xxij. Vidisti hominē velo
cem in ope suo corā regibus stabit. Quintus
ē viriliter sine defectione. Exēpo xpi qui factus
ē obediens vsq; ad mortē crucis: ⁊ Bern. Nisi
lī manū tuā ad fortia: agendū ē instāter ⁊ constā
ter obediendū ē integraliter sine diminutione.
Thob. iij. Oia que pcepisti mihi pf faciā Jaco. ij.
Qui offedit in vno factus ē oīm reus. Sext⁹ ē
hūiliter sine elatione. Luc. xvij. Cū feceritis oīa
q̄ pcepta sunt vobis: dicite fui inutilis sumus.
Vel sextus est rōnabiliter obedire sine offē /

sione. **Act. v.** Obedire oꝛ deo magis q̃ boĩdus.
Aug. Sicut in p̃aĩtibus hũane societatis: maior
p̃t̃as minori ad obediendũ p̃ponĩt: ita deº oĩbus
di. viij. q̃ p̃tra mores. Et. xi. q. iij. si dñs. 2. c. **Julia**
nus. // **Septimus** ē obedire p̃fenerāter sine ces
satione. i. ad **Corin. ix.** Sic currite vt cōp̃rehēda
tis. **Breg.** In cassũ bonũ agĩ si añ vite terminũ
deserāt: de pe. di. iij. **¶** Si septē gradus sũt illi? sca
le quā vidit **Jacob.** **Gen. xxvij.** **Scala** obediē
tia ē. **¶** **Quius** latera abrenũciatio p̃prij sensus 2 p
prie volũtatis. **¶** **Tria** de eo dicũtur. **¶** **Primũ** est q̃
erat erecta a terra vsq̃ ad celũ. **¶** Et secũdũ signi
ficat rectitudo int̃tōnis: q̃ angeli ascendebar̃ 2
descendebar̃ p̃ eam: angelicus status p̃uersatio
nis. **¶** **Tertiũ** q̃ dñs erat innixus scale. **¶** Et signat
q̃ p̃eam tanq̃ viā p̃fectam subito ascēditur ad
gloriam ṽsionis superne. **¶** **§. III.**

De incitamentis seu in

ductiuis ad obedientia q̄ sunt rō naturalis cre-
atura vniuersalis. Scriptura diuinalis. Et vti-
litas pluralis. **Q**uantuz ad primū nota q̄
sicut actiones naturales rez naturalū pcedūt
ex potētis naturalib⁹. Ita ē opatiōes hūane pce-
dūt ex volūtate hūana. **O**portuit autē reb⁹ natu-
ralibus: vt supiora mouerent inferiora ad suas
actiones p excellētiā virtutis naturalis collate
diuinitus. Sic etiā oz in rebus hūanis q̄ supio-
res moueāt inferiores p suā volūtate ex māda-
tis diuinit⁹ ordiat⁹. **M**ouere autē p imperium ⁊
volūtate ē preceptū. Et iō sic ex ipō ordie natura-
li diuinit⁹ instituit inferiora necesse hūit i rebus
naturalib⁹ subijci motiōi supior. Ita etiā in reb⁹
hūanis ex pcepto naturali ⁊ diuino tenent inferi-
ores suis supiorib⁹ subijci fm. b. **2do.** **Q**uantū
ad secundūz oīs creatura obedit legi sibi. f. date a
deoz iuxta illud ps. **P**receptū posuit ⁊ nō pteribit
Preceptū. n. soli vt pagat cursū suū dicti de ozē-
te in occidētē ⁊ nūq̄ hoc omisit nisi qñ tpe **Jo-**
sue stetit firm⁹ in celo: ⁊ hoc sibi p̄cipiēte dō. **P**re-
ceptū mari vt nō egrediat terminos suos. **T**erre vt
pducat fructus ⁊ faciat. **Mat. viij.** **V**etē ⁊ mare
obediūt ei: dixerūt quidā de xpo qd impans scē
tranquillatē. b. **Amb.** **N**ō medioctis pudor est
impio dei insensibilia elemēta parere: ⁊ hoies nō
obedire. **Q**uantū ad tertū ad **Heb. vlt.** **O**be-
dite ppositis vris ⁊ subijcite eis: ipi. n. pugilēt qī
rōnē p aiabus vris reddaturi zc. **Ecc. iij.** **M**e-
lior ē obedientia q̄ victime. ad **Ro. xij.** **O**is aīa
potestatib⁹ sublimiorib⁹ subdita sit zc. **E**xemplo
abrahe q̄ obediuit exēdo de terra sua ⁊ circūci-
dēdo seipm ⁊ iōlādō filiū: ⁊ ex h̄ sūme laudat.
Exēplo xpi de q̄ **Lu. ij.** erat subditus illis. **Gre.**
Quid ergo muz p pctor bō obediētie se in h̄ bre-
uitate vite subijciat q̄ bāc q̄ obediētes renue-
rat nō reliq̄. **x. q. iij.** qd ergo. **e**xēpla multa hēs i
vitis patz. **Q**uantū ad q̄rū multiplex ē fruct⁹
ei. **M**ulti sūt si uci obediētie fm **Sail. i. sū. vtu.**

Titulus .V.

Primus qz facit hominē dei amicū. **Jo. xv.**
Vos amici mei estis si feceritis qz p̄cipio vobis.
Secundus qz facit xpi amicū z sanguineum.
Matth. xij. qz fecerit voluntatē p̄fēs mei qz est in ce-
lis: ipe meus fr̄ soror z mater ē. **Tertius** qz fa-
cit mentē deo hospitū. **Maria. n.** obediēte vo-
ci angeli dei fili? **rex** eius intravit. **Aug.** O hūi-
lis obediētia: qz dū fidē dedit celi opificē incorpa-
uit. **Un** z xps hospitabat sepe i bethania: qz inter-
pretatur domus obediētie: z i domo simonis qui
interpretatur obediēs. **Quartus** qz hominē ex-
altat ad excellentiū statū in p̄senti z in futuro.
Deu. xxvij. Si audieris voces dñi dei tui faciet
te excellentiorē cūcis gētibz. In p̄senti p̄fama z mi-
racula. **Simō** qz interpretat obediētiā xpo iubenti
obediēs abulabat sup̄ aquas. **Mat. xij.** z man-
rus ad capiendū placidū vt narrat **Greg.** z com-
p̄hendit simō obediēdo xpo pisciū multitudinē
copiosā. **Lu. x.** In futuro exaltat ad **p̄f.** iij. de
xpo dñi factus obediēs zc. pp qd z de exaltavit
illum zc. Et in vitis patz vidit quidā qm̄oz ordi-
nes in celo. i. infirmoz patiētia: ieruiētū in cha-
ritate: solitarioz in deuotione: z obediētiuz p̄i
sp̄ualiz: istū vltimū sup̄iorē vidit. **Quintus** fa-
cit ofones exaudiri. **Greg.** Si obediētiū pre-
positis n̄ris: obediēt deus ofonibus n̄ris. **Se-**
xtus facit a piculis liberari. **Cap. xij.** Exiguo
ligno. i. nani obediētie credūt hoies alas suas z
trāsēntes mare p̄ratem sūt liberati. **Septim⁹**
facit dñi hostibz triumphare. **p̄uer. xxi.** Vir obediēs
loquet̄ victorias. **Postqz** adā dimisit obediētiā
suā inferius. i. subita rebellionis signa ostēdit su-
periori suo: vt pz **Gen. iij.** **Octauus** facit homi-
nē ornare. In h̄ figurā legif. **De amici** Job ob-
tulerūt ei in aurē vna ex mādato dei. **Job. xl.** z si
gnificat obediētiā fm̄ **Greg.** qz ornat aīam sicut
in auris corpus. **Nonus** ponit se in alijs cūz
qbus viuit in pace. **Isa. xlviij.** Vnā attendisses
ad mādata mea: fuisset vtiqz qm̄ flumē pax tua.
In h̄ figurā legif. **ij. Macha. xiiij.** qz si fuit it ter-
ra oībz diebus simonis qz interpretat obediētiā.
Decimus dat dñm oīm. **Nā** obediēti obe-
diunt creature. **De creatura** legif. **Iosue. x.** Non
fuit postea tā lōga dies obediēte deo voti hois. i.
iosue qz hoc postulauerat. **De creaturis** in vitis
patz z sātoz habes multa exēpla. **Undecim⁹**
bñdictionē dei inducit. **Deu. ij.** ppono tibi bñdi-
ctiones si obediēti mādatis dei: z ita bñdictus
eris in agro zc. **Duodecim⁹** facit hoīem dignū
plātōne. **Un** z dñs simonē ceteris p̄fecit. i. mach.
ij. Simon scio qz vir p̄lilij ē: ipm̄ audite semp: et
ipe erit vobis p̄f. Quisqz p̄fesse n̄ audeat qz subeē
nō didicit. **Decimus tertius** ad glām perducit
Matth. xij. Si vis ad vitā ingredi serua mādā-
ta dei. **Un** z p̄imis parētibus datū est p̄ceptum
vt p̄ exercitiū obediētie magis qz alterius virtu-
tis acquireret regnū. **Gre.** Neqz. n. mala arbor
in paradiso exiit zc. xi. q. iij. qd ergo. **In qui-**

bus ergo debeat qz obedire suis sup̄ioribus: et
in qbus nō teneat: z de vicio inobediētie sibi cō-
trario: dñs in. ij. p̄f. ti. iij. c. ij. Et in. iij. p̄f. ti. xvi.
c. i. s. ij. Et nota qz in oībz simplr semp obediē-
tiā est deo: z in his qz sūt p̄tra p̄cepta: qz i ipis pōt
disp̄sare ipe solus: s. n̄ homo. **Exo. xxij.** Oīa
que locutus ē dñs faciemus erimusqz obediē-
tes deo regnatori vniuerse terre sue. **Ad** oīa qz
iussit sine dubio obtpandū ē: di. viij. que p̄tra
mores. **Nec tūc. i.** p̄tra virtutē. qz fm̄. b. **Abō. z.**
z. vbi supra. **Sicut** deus nihil opatur p̄tra na-
turā fm̄ hoc ē naturā vniuersiūscis rei: qd in ea
dñs opaf. **En** aliqñ p̄tra solitū cursū nature vt
in opibus miraculosis: ita deus nihil pōt p̄cipe
p̄tra virtutē: qz in hoc p̄ncipaliter p̄sistit v̄tus et
rectitudo voluntatis hūane: qz dei voluntate p̄for-
marē: z eius seq̄tur impium: qzuis sit p̄tra p̄sue-
tū virtutis modū. Et sic n̄ fuit p̄tra inficiam p̄ce-
ptum ab abe factū: qz filiū innocentē occideret:
qz deus ē actor vite z mortis. **Nec** p̄tra castitatē
p̄ceptū factum. **Qsec:** vt adulterā acciperet: quia
deus ē ordinator gubernationis hūane: z ille est
debitus mod⁹ vtredi mulieribus que deus insti-
tuit. Et in h̄ obediendo nō peccauerūt: s. homo
hoi p̄tra mādata dei obedire non debet. xi. q. iij.
si dñs. **Huius** virtuti opponitur inobediētia: de qz
supra in secunda parte.

De gratia put est inficie pars. c. xij.

Ratia multiplici
Ster accipit: vt notat **Arch. i. q. i. gra.**
Nūc ergo accipit put est virtus spe-
cialis ps inficie. i. p̄f. ti. iij. q. i. **Tullius** sic dis-
finit. **Grā** est in qz amicitiaz z officioz alteri me-
morizā z remuneradi voluntas p̄tinet. **Ad** hāc in-
uitat ap̄ls dicēs grati estote. **Qz** aut sit v̄tus sp̄a-
lis distincta a ceteris. **Sic** declarat. b. **Tho. z.**
q. cvi. ar. i. fm̄ diuersas cās ex qbus aliqd debe-
tur: necesse ē diuersificari rōnem debiti reddē-
di: ita tñ qz semp in maiori id qd ē minus p̄tinea-
tur. In deo aut p̄mo z p̄ncipaliter inueniē cā de
biti: eo qz ipe p̄mū p̄ncipiū ē oīmū bonoz no-
stroz. **Secundario** aut in p̄f. vt est p̄mū n̄re
generationis z discipline p̄ncipiū. **Tertio** aut in
p̄sona qz dignitate p̄cellit: ex qz cōia bñficia p̄ce-
dūt. **Quarto** aut in aliquo bñfactore a quo aliqz
p̄ncipaliter ei obligamur: qz qz nō qd debemus
deo vel p̄f. vel p̄sonē in dignitate p̄cellēti debe-
mus bñfactori a quo aliqd p̄ncipaliter bñficiū re-
cepim⁹. **Inde** est qz p̄ religionē qz debiti cultum
deo impēdim⁹ pietatē qz colim⁹ parētes: z obser-
uantia qz colimus p̄sonas in dignitate excellētes
qz includit obediētiā: ē alia v̄tus sp̄alis qz dñi grā
seu gratitudo: qz bñfactoribz grām recōpensat. Et
p̄ hoc distinguit a p̄missis v̄tutibus: sicut qz debet

Capitulu .XII.

posterioꝝ distinguit a poꝝi quasi ab eo deficiēs.

Quāvis aut̃ retributio p̃tineat ad iusticiā cō
mutatīā: hoc tñ ē qñ attēditur retributio p̃por
tionalis fm̃ debitū legale: puta si pacto firmetur
vt tantū p̃ tanto retribuatur vt in mutuo et alijs cō
tractibus: s̃ ad virtutē gr̃e: seu gratitudinis p̃tinet
retributio: que fit n̄ ex debito legalis: s̃ ex solo de
bito honestatis quā. s̃. alijs sponte facit. **U**n̄ gra
tutudo ē minus grata si sit coacta: vt dicit **B**en. i.
li. de bñi. **E**t **Aug.** dicit q̃ ea sunt in n̄ris officijs
gratiora: q̃ cū n̄ debeant bñitatis tñ gr̃a impē
dimus. **E**t q̃ vera amicitia supra virtutē fundat̃
Dūc ē q̃ q̃cqd̃ ē virtutū p̃trariū i amico: ē ami
citiē impeditiua. **E**t q̃cqd̃ est virtuosū: ē amicitie
puocatiua: iō fm̃ hoc p̃ recoꝑensationē bñficiōꝝ
amicitiā p̃seruatur: tñ ex hoc nō tollit qñ reco
pensationē bñficiōꝝ sp̃aliter ad virtutē gratitudinis
p̃tineat. **Q**uia v̄o deus ē sūmus bñfactor n̄r:
imo oīa bona que habemus: siue naturalia siue
gratuita: siue fortū: sūt eius bñficia. **U**n̄ apl̃s. i.
ad corin. iij. Quid habes qd̃ n̄ accepisti. i. a deo.
q. d. nihil. **I**ō p̃maxime debemus esse grati deo
et gr̃as agere de bñficijs suis nobis collatis. **S**i
aut queratur. Quis magis teneat ad gr̃as red
dendas deo: innocēs an penitēs. **R**ñdet. b. b. o.
z. 2. q. vi. ar. ij. q̃ aliquo mō tenet magis inno
cens et aliquo mō magis penitēs. **P**ro cuius de
claratione dicit idē: q̃ actio gratiarū in accipiēte
respicit gr̃am dantis. **U**n̄ vbi ē maior gr̃a ex p̃e
dantis: ibi requiritur maior gr̃a actio ex p̃e re
cipiētis. **G**ra aut̃ est id qd̃ gratis datur. **U**n̄ du
pliciter pōt esse ex p̃e dantis maior gr̃a. **U**no mō
ex qñtitate dati. **E**t hoc mō innocēs tenet ad ma
iores gr̃arum actiones: q̃z maius donū ei datur
a deo. i. magis p̃tinuatū ceteris paribus absolu
te loquēdo. **E**t fm̃ hoc dicit **Aug.** in li. de confes.
Quis hominū suā cogitās in iustitiatē: audz vi
ribus suis tribuere castitatē aut innocētiam suā
vt minus amet te q̃si minus fuerit ei necessaria
misericordia tua donās pct̃i pueri ad te. **E**t sub
dit postea: et iō tantū ē: imo amplius te diligat:
q̃z p̃ quē me videt tantis meoꝝ languorib⁹ exui
p̃eti te videt tantis peccatoꝝ languorib⁹ n̄ implica
ri. **I**tem q̃z q̃sto gratuitū bñficiū est magis cōti
nuatū tāto maior p̃ eo debet gr̃arum actio. **S**z
in innocēte magis p̃tinuat̃ bñficiū diuine gr̃e
q̃ in penitente. **U**n̄ **Aug.** in eodē. **G**re tue depu
to et misericordie tue: q̃z peccata mea tāq̃ glaciē
soluisti: gr̃e tue deputo et q̃cumq̃ n̄ feci mala: qd̃
enim ē qd̃ facere n̄ potui. **E**t oīnia mibi dimissa
esse fateor et q̃ mea sponte feci mala: et que te du
ce nō feci. **A**lio mō pōt dici maior gr̃a: q̃z magis
dat̃ gratis: et fm̃ hoc magis tenetur ad gr̃arum
actiones penitēs q̃ innocētes: q̃z eis magi da
tur gratis illud qd̃ sibi datur a deo. **C**ū. n. eis di
gnus pena: datur gr̃a. **E**t sic licet illud donū qd̃
dat̃ innocēti absolute p̃sideratū sit maius q̃ do
nū qd̃ datur penitēti. **E**t tñ maius datū penitē

ti in compatione ad ip̃m. **S**ic etiā p̃tū donū da
tur paup̃i: ē maius q̃ diuiti magnū. **E**t q̃z actus
circa singularia sūt: et in his q̃ agenda sūt magis
p̃sideratur qd̃ ē hic: vel nūc talē qd̃ est simpl̃r
tale q̃ tñ. vt dicit p̃hs. iij. et bi. **D**e voluntario et
involuntario. **U**n̄ et x̃ps **Lu.** vij. dicit. **C**ui plus di
mittit plus diligit. **E**t eadem rōne plus tenet ad
gr̃arum actionem. **E**t nota q̃ ait **Amb.** **F**acili⁹ in
uenitur q̃ p̃seruauerunt innocentiam q̃ qui di
gni egerunt penitētiā: de penitēti. i. sunt qui ar
bitrantur. **.S. I.**

Inuitat autem nos ad

gr̃arum actiones erga deū fm̃ illud q̃ dicit pha
risaeus orans in tēplo: licz nō recto animo. **D**eus
gr̃as ago tibi. **Luc.** x. vij. tria. **P**rimo multitudo
sacrarū scripturarū. **S**ecundo plenitudo cūctarū
creaturarū. **T**ertio ip̃is aptitudo pleni gr̃arum.
Quantū ad primū frequēter i scripturis admo
nemur ad agendū gr̃as: vt illud. i. ad tessal. v. **I**n
oibus gr̃as agite: et ad collo. iij. **D**ñe qd̃cumq̃ fa
cis aut i v̄bo aut in ope: oīa i noīe dñi iesu x̃pi fa
cite: gr̃as agentes deo et p̃ri. **E**t **Thob.** iij. **O**mnī
tpe bñdic deū: ad ephe. v. gr̃as age res semp pro
oibus. et ps. **B**ñdicam dñm in omni tpe: semper
laus eius in ore meo. **I**n dñō laudabit aīa mea.
Debemus. n. deo regratiari ope: ore: et corde. **E**t
q̃tum ad primū dicit: bñdicam dñm in omni tpe.
Sicut. n. deus maledic̃t malis factis hominum
et negatur: sic et bonis factis bñdicatur et p̃fiteatur
Unde **Piero.** dicit. **Q**uoties vicimur vicijs atq̃
peccatis toties deū negamus. **E**t quoties aliqd̃
boni agimus toties deū p̃fitemur. xi. q. iij. noli
te. **O**mnī igitur tpe dñm bñdicimus et gratitudi
ne ad eū v̄imur: cum omi tpe bene opamur in
omni. s. tpe pueritiē: adolescentie: iuuetutis: sene
ctutis. **I**n omni tpe. s. die et nocte. **I**n omni tpe. s.
aduerſitatis et p̃ſperitatis ne sit de numero illo
rū qui solū laudant tpe p̃ſperitatis de quib⁹ of
in ps. **C**ōfitebitur tibi cū bñfeceris ei. **S**ecundo
ore: debemus deo regratiari bñdicere: et lauda
re: fm̃ illud ps. semper laus eius in ore meo. **P**ro
pterea. n. dedit deus boi iter cetera aīalia loque
lam: vt nō solū corde s̃z ore ip̃m laudat: fm̃ illud
Eccl̃. **D**ñs dedit mibi linguā eruditā: et i ip̃a lau
dabo deū. **D**ūc et **Aug.** ad aureliū. **Q**uid meli⁹
aīo geramus et ore p̃mamus et calamo exprima
mus: q̃ dei gr̃as. **H**oc nec dici breuius nec audi
ri leuius: nec intelligi gr̃adi⁹: nec agi fructuo
sius pōt. **S**z et de virgine gl̃osa legū: q̃ vocata a
quoq̃: deo gr̃as rñdebat ne vel illa puula hora
rñdendi a laude dei cessaret. **C**orde p̃maxie lau
dādus et bñdicēdus ē deus. **E**t hoc ē qd̃ ait ps.
In domino laudabit aīa mea: laudabitur. i. lau
dibus occupat: qd̃ n̄ est aliud q̃ ipsa dei bñficia
cogitare et recognoscēdo ip̃m bñfactore amare:
quo et sancti corpe exui deū laudāt: fm̃ illud ps
Laudē dicite deo n̄ro oēs sancti eius q̃ timentis

deum pusilli et magni. **S**ecundū qđ inuitat ad
regratiandū deo ē vniuersitas creaturar: et hoc
tripliciter. **P**rimo quidez qđ cum oīa fecerit
deus ppter hoīem: vt dicit **Aug.** q̄libet creatura
est quoddā bñficiū homini collatū: vt inuitet eū
ad regratiandū ipi de tali bñficio. **S**ecūdo pul-
chritudo et virtus ipsaz creaturar: et ordo eis da-
tus a deo in opibus suis: quē fuant sine defectu
quasi p hoc cognoscentes bñficiū et deū suo mō
laudātes: s̄m illud. **B**enedicite oīa opa dñi dño
laudate et sup̄exaltate eū ī secula. **Ps.** lxxviii. **E**t lau-
date dñm de celis rē. ps. clxxviii. **L**audant autē et
bñdicunt irrōnabilia deū eodē mō quo dñs in p-
uer. vulgari. lopa loda el maestro: qđ pulchritu-
do alicuius picture: scripture: vel sculpture: ma-
nifestat sapiam artificis: vñ laudat. **T**ertio in-
uitant creature ad regratiandū deo: qđ oēs exce-
ptis angelis sūt inferiores nobis. **E**t cum de po-
tuerit nos facere viliissimas creaturas nobilissi-
mas fecit. **E**t ad hoc facit qđ legit in vitis patrū
qđ cōgregatis quadā vice mltis p̄bibus ad col-
loquendū de deo. dixit vnus magne vite. **B**ñdi-
ctus deus q̄ fecit tot innumeras et mirabiles crea-
turas: et qđ nlla ē q̄ me n̄ doceat deū laudare et
regratiari. **Q**uo dicto surrexit quidā min⁹ expe-
interrogās eum et dicens. **Q**uō te docet laudare
deū bñfo. **E**t rñdit ille. **M**ultū quidē et multi-
pliciter. **N**ā cū intueor illud aīal ita horribile ī
aspectu venenoplenū corpe turgidū sup̄pectus
gradiēs sup̄ terrā oculis trāsueris: et considero
deū me potuisse talē cū eo facere: fecit autē rōna-
bile creaturā me et sui capace: p̄stat mibi occasio-
nē multā deo regratiādi. **T**ertio qđ inuitat ad
grāz actōnē: ē qualitas t̄pis: dñs n̄ t̄ps noui testa-
mētī t̄ps gr̄e: qđ sup̄abūdauit multiplex grā bu-
mano generi collata post xpi aduētū. **E**t iō mul-
tiplicatis bñficijs: multiplicādū sūt et grāz actio-
nes. **U**n̄ apls. ij. ad **R**om. vi. **P**ortamur vos ne
in vacuū grām dei recipiatis. **I**n vacuū recipit
et frustra grām. i. sua bñficia: q̄ ea n̄ recognoscit n̄
laudat: nō ea exercet in multiplicādo. **E**t sic non
solū n̄ meret alia sibi dari: s̄ et collata sibi aufer-
ri: s̄m illud **Greg.** **P**riuegiū meret amittere: qđ
cessa abutitur ptate. xi. q. iij. **E**cōtra dñs **Eccl.** i.
Ad locū vñ exēit flumina reuertunt̄ vt iterum
fluant: flumina. s. grāz de mari oīa exēit. s. diui-
ne largitatis: et si n̄ reuertant̄ ad ipm mare vnde
exēit. s. p recognitionē bñficioz et grāz actionē:
exiccātur et aque gr̄e p̄uātur: s̄ si redeit ad ma-
re. i. ad deū regratiādo vel recognoscēdo ab ipso
ab eo recipit̄ influxū aliaz grāz seu bñficioz.
Et cū opus illud. s. ad grāz actōnes sit exercitiū
sup̄ne p̄rie: s̄m illud **Isa.** li. **B**audit̄ et letitia inue-
niet̄ in ea grāz actio et vox laudis: q̄to qđ copio-
sius et p̄fectius se exercet in grāz actiōe tāto ma-
gis appropinquat statui beator. ps. xlix. **S**acri-
ficiū laudis honorificauit me. **U**n̄ et d̄supna hic
rusalē dñs **Tho.** xiiij. q. p vicos eius cantabit̄ alfa

qđ interpretatur laudate dñm oēs homines in tri-
bulatiōibus vel tērationibus positi euadūt ille-
si aīa et corpe laudādo deū: sicut in figurā bñ de
anania: aīa: et misabele missis ī fornacē ignis
ardens laudābibus deum et bñdicētibz allos
oīno nō tetigit ignis nec p̄ristatus ē nec quicqđ
molesie itulit. **S**z angelus dñi descēdēs in for-
nacē p̄sortauit **Dan.** iij. **§. II.**

De quibus beneficiis

sūt deo regratiandum: dicit decre. **C**ū creatura
nō habeat qđ p meritis respōdeat creatori cele-
bratiōi missaz p̄nuet aut p̄curetiō īngt ps. cxv
Quid retribuā dño p oībus que retribuit mibi
q. d. **T**ot et tāta sūt q̄ recepi qđ retribuere vel re-
cōpensare nō valeo: s̄ nec ipe exigit equalens: s̄
qđ ē nobis possibile. **S**ignanter autē dicit p̄pha.
Retribuit n̄ cōcessit: q̄ si p̄supponēdo nos aliqd
prius fecisse dñs: vt dedisse vñ retribuit. **S**z qđ
dñs deo nos tribuim⁹ vel fecimus: vñ sua bñfi-
cia largiret̄? **L**erte nibū nisi mala et peccata: cūz
quib⁹ etiā nascimur: q̄ ī b̄ appareret magna dei bo-
nitas et benignitas erga nos: qđ cū ei tribuerim⁹
et fecerim⁹ mala: ipe p malis retribuit bona. s. bñ-
ficia sua: et notat **Guil.** in sū. vtu. **T**ria gene-
ra bñficioz retribuit nobis dñs. **P**rimo gñalia.
Secūdo spālia. **T**ertio singularia. **D**e primis. s.
gñalibus dicit **Bern.** **A**gamus s̄res gr̄as factori
n̄ro: redēptori n̄ro et remuneratori n̄ro. **P**rimus
qđ nobis p̄stitit: qđ nos ipsi sum⁹. **A**diecit etiam
vñ subsisteremus q̄ iā eramus. **F**aciamus īngt
hoīez ad imaginē rē. et paulopost. **U**t p̄sit p̄fiscib⁹
maris et volatilib⁹ celi et bestijs terre. **Gen.** i. **I**as
tertiū opus tue redēptionis attendēdū fecit te
deus tuus: fecit tā multa ppter te: faciens est ipse
tecū caro vñate quoq; faciet tecū sp̄m vñum:
Bñficia vō spālia sunt tria. s. expectatiōis: ut
s̄ificationis: et p̄seruationis. **P**rimū ē bñficiū
expectationis qđ deus patienter peccatores expe-
ctat ad p̄niam. vñd̄ **Isa.** xxx. c. **E**xpectat vos dñs
vt misereat v̄s: iō exaltabitur par cens vobis.
et **Diero.** **M**oderatio dei ac pietas: solū nostruz
reditū querit: ac nos cupit sua lōga bonitate sal-
uari: dñs. cxij. **d**iaconi. **E**t notandū qđ circa vñū
quodq; horz bñficioz aliqua sūt attendenda vt
cognoscatur magnitudo dei. **C**irca primū debet
homo cogitare quotiēs meruerit vt t̄ps p̄nie si-
bi auferat̄: quotiēs mortaliter peccauit hoc me-
ruit: qđ peccator indignus ē vita cū ingratus sit
auctori vite. **Job.** xxx. **Q**ui vita ipsa putabātur
indigni. **S**ecūdo debet cogitare qđ p̄ximus fue-
rit qñq; amissioni vite seu dānationi. **Q**uāto n.
minima ē gratioz: q̄to pena p̄ximoz ē ad quam
paratur: si enim suspēdēdus iā laqueū haberet
in collo mains bñficiū reputar̄: si tūc liberaret̄
Un̄ debet cogitare: si qñ fuit in periculo mortis
duz in statu erat dānationis. **E**t quo iussit si in
illo statu decessisset. **E**t quid pmeruit apud deū

Capitulū .XII.

et deus ei pepercerit. puer. 9. **S**unibus peccato-
rum suorum stringitur impius: quibus. i. suspēda-
tur in inferno. **U**nī ececbias. Tu autē eruiſti aīam
meā ut nō pīret. **I**sa. xxx. viij. Tercio debet cogita-
re q̄ preciosa rem deus ei cōmisit q̄ tps penitē-
tie ei dedit. Preciositas tps ex hoc perperditur
q̄ in mōmēto tps pōt homo lucrari regnū eter-
nū. Et illis q̄ sāt in inferno plus valeret mōmē-
tum tps in quo agerent pīam q̄ tota massa au-
ri que ē in mundo. **U**nī **S**en. Nulla maior iactu-
ra q̄ tps. Peccator autē re tam pīosa abusus ē.
Unī **Job. xxiij.** Dedit ei deus locū pīe ille abu-
sus est eo in supbiā. Quarto debet cogitare q̄
male meruiss̄ ut res tā preciosa ei cōferret: qui
magis tps sibi prius datū in contumeliā ipsius
dei pcedentis expenderet. **A**ug. Non ē dignus
dandis q̄ non est gratus dātis. Quinto debz co-
gitare qualiter sciebat eū deus esse vsup tātō be-
neficio. In hoc tñ est cumulus diuine misericor-
die q̄ licet deus sciuerit eū vsup tanto bñficio p
magna pte in contumeliā dei nō dimisit pp hoc
dare illi: ad **Ro. ij.** An ignoras q̄ benignitas dī
ad pīam te adducit. **C**irca secū dū bñficiū
iustificacionis debet homo cogitare. Primo a
gbus vinculis deus liberauit eū. Tot enim vin-
culis ē peccator ligatus: quot peccatis ē irretit?
Et sūt adeo fortia ista vincula: q̄ nec etiā p mor-
tem q̄nq̄ soluitur. Et solus deus pōt ea dirum-
pere seu solueret: nō aliqua creatura. Unde non
paz debet esse gratus deo is que dīs ab huius-
modi vinculis: q̄bus captiuus ducebat ad infer-
nū liberauit: q̄d in se recognoscēs. ps. cxx. ait in
dñm. Dirupisti vincula mea. **S**ecundo debet
cogitare quot z quāta ei deus dimisit. Pro quo
libet enī mortali reus erat mortis eterne. Si qs
enim esset reus tpalis mortis que mōmēanea ē
nōne p dimissione illius patius esset illi seruire
toto tpe vite sue. Quid ergo faciēda ē erga deū
p dimissione mortis eterne que etiā vni mortali
debetur. **A**ug. cui dictū est nauiga ne submerga-
ris z distulit. Cui dictū est. Labora ne moriaris
z piger fuit. Lena iubet deus ut in eternū vīna-
mus: z ut obediamus negligimus. Tercio debet
cogitare ad quantā dignitatē deus eū elegit q̄
eū iustificauit. Elegit enim eū deus ad regnū
eternū. **U**nī ap̄ls ad **Ro. iij.** Ut iustificati gratis
ipsius heredes sumus in spem vite eterne. Quar-
to debet cogitare in quali statu deus eum elegit
hostis. n. tunc erat dei: z indignus etiā pane ex-
ercēs inimicitias peccatis suis. **U**nī **Deu. xxxij.** in-
quit moyses. Inuenit eū in terra deserta. i. in sta-
tu a grā drelicto. In loco horrozis. i. meriti eter-
ne danatiōis: z vaste solitudinis. i. magne obscu-
ritatis mētis: in qua habitabāt varie fere pecca-
tor. Quinto debet cogitare quot dīs reliq̄t: qui
bus tale bñficiū iustificacionis non pstitit: imo
in peccatis suis perire pmisit. ps. clxviij. Non se-
ntaliter omīnationi z iudicia sua non manife-

stauit eis. **I**udicia. i. ad iudicandū se z discernen-
dū peccata sua: z puniēdū: q̄bus iudicis homo
iustificatur. **C**irca beneficiū vero tertium con-
seruationis etiā attendenda sunt quinq̄. Et pri-
mo considerandū difficultas standi: que apparz
specialiter in tribus: in lucifero parēte primo: et
iuda xpi discipulo. Lucifer enim cū esset maxia
arbor in paradiso dei: ad modicū ventum super-
bie in terrā corruit. Adam cū esset absq̄ corru-
ptiōe naturalī: ppter cohabitationē vnius mu-
lieris paradysum amisit. **D**iero. Si potuit mulier
eijcere eū qui iam erat in paradiso: nō est mirus
si eos impediāt qui nondū in paradysum puen-
rūt. Judas scarioth cū esset sub tanto pastore et
magistro: z inter tales sres: occasione tñ modice
administrationis cecidit: nō adiecit ut resurge-
ret. **S**ecundo ē intuenda pugne pīuitas in qua
sumus. **Job. vij.** Militia ē vita hominis sup ter-
ram: vbi alia translatio dicit. **L**etatio est vita ho-
minis. **G**reg. Diabolus assidue tētat: ut saltē te-
dio vincat. **M**irari solent hoīes cum audiūt ali-
quē bonū cadere in peccato: cum tñ cōtinue sit
in pugna. Sed potius mirandū ē si aliqui nō ca-
dat. Legitur in vitis patz: q̄ quidā veniens ad
abbatē Theodorū: dixit ei. Ecce talis frater re-
uersus est ad secū: quasi de hoc admirās. Cui
ille respōdit. Nō mireris. Sed si audieris q̄ p-
ualuit quis effugere de ore inimici: hoc admira-
re. Tercio est adueriēda ppria infirmitas. Tāta
est enim hūana fragilitas ut ad **S**ibillus vnius
verbi dei: ciat: ad aspectū seu erectionē oculi p-
sternat. ut patet in dō. erga **B**ersabee. ij. **R**eg. xi.
Unī. ps. xxxiij. Uie illoz tenebre z lubricum: nō
dicit vias: per quas imus esse lubricas: sed ipm
lubricū. Quarto est aspicienda impugnātis astu-
tia z potestas. **Job. xli.** Nō est potestas sup terrā
que ei cōparetur. Habet enim potestātē diabolus
ordine nature sup omnem materiā elementalē
immutādī: z sup corpus humanū z potentias sē-
sitivas. Sed dei virtute coercetur: ne noceat q̄-
tum cuperet. De astucia eius dī **S**en. iij. **S**erpēs
erat callidior cūctis animātibus terre. Et **Leo**
papa in sermone. **P**eruigil ille hostis acronib?
pulsat insidijs quos maxie nouit abstinere pec-
catis. Quinto est consideranda periculoz varie-
tas. Tot enim sunt pericula: q̄ cū quis vult vni
effugere: in aliud incidit. Sicut aliquādo volēs
vitare accidiā incidit in leuitatem z vanam leti-
ciam. Et contra. **A**piens vitare vanam leticiā
incidit in accidiā. Et querens quis vitare gulas
z voluptatem incidit in indiscretionē z insensibi-
litate. Et sub specie discretions labitur in viciū
gule z dissolutionis. vnde **I**sa. xxxiij. dicitur. Et
erit qui fugiet a facie formidinis cadet in foueā
Et qui se explicauerit de fouea tenebīs laqueo:
fugit quis a facie formidinis: cū desiderās diu-
nū iudiciū at enuat pscntiam: z minus aggra-
uās peccata sua ex formidie futuri iudiciū icidit

in fouea desperationis. Aliqñ aut egrediens de fo-
uea desperationis capif laqueo pñtitionis. Bñ gñ oi-
cere hñ qñ se videt a deo pñuari. Quid retribuā
dñō rē. **¶** Dñz tertio glibet pñderare bñficia ſibi
collata ſingularia: de ſinglis grās agere. Bern.
Diſce ad ſingula dona grās agere. Diligēter pñ-
dera qñ tibi apponunt: vt nulla dei dona debita
grāz actiōe fruſtrent. Et pñmo pñdera qñ tot ſūt
dei bñficia erga te: quot vice momenta. Per pñ-
mū. n. dei fluxū hñ pñſit rē vinit. **¶** An rē Paul⁹ al-
legās dictū cuiuſdā pñi in actibus apłoz. c. xviij
ingr. Genus. n. cū ſumus dei in ipo viuim⁹: mo-
uemur rē ſumus. Secūdo ē. attendendū ad opa
ſingula naturalia interiora vel exteriora: vt intel-
ligere: velle: mēozare: videre: abulare rē hñ. que
oia a deo hēmus. vñ **¶** Plato. Deū dico auctorem
oim naturaz: lumē oim rōnū: ſine oim actionū:
ſine qñ nulla natura ſubſiſtit: nulla rō diſcernit:
nillo actio expedit. De ſingul igit hōz vt magnis
bñficijs debem⁹ grās agere. Tertio ē inſpiciendū
ad opa bona ſeu meritoria: quoz oim pñcipalis
ē ipſe auctor. **¶** An **¶** ſalas. c. xxi. ad cū ait. Omia
opa nra opatus es in nobis. Et Aug. Lū corōat
merita nra: remūerat opa ſua: qñ. i. ipſe dedit vir-
tutē bñ opandi. Quarto ē de bonis tpalibus ſi-
ue ſubſtātie: ſiue fame: ſiue potētie: ſiue dignita-
tis grās agere oñ: cum dei bñficia ſint: vt ait ſal-
uator. Qui multū collatū ē: plus exigitur ab eo.
Multo magis agende ſunt grē deo de ſacris: rē
doctrinaz documētis: rē ſctoz exemplis rē miracu-
lis que ſūt magna occaſio nobis pñficiendi. Qui
to etiā in flagellis ē deo regratiandū: qñ Job ſe-
cit dicens. Sicut dñō placuit ita factū eſt: ſit no-
men dñi bñdictū Job. i. Sūt. n. rē ipa dei bñficia
in ſalutē ordinata. vñ dr. ij. Macha. vi. Et enim
multo tpe nō ſine peccatorib⁹ ex ſua agere: ſed
ſtatim vitiōnē adhibere: magni bñficii iudiciū ē
quilibet igitur cū pñ. dicere pōt. Quid retribuā
dñō pro omnibus que rē. **¶** s. iij.

Exigitur virtus grati-

tudinis: vt nō ſolū deo ſum⁹ grati: rē grās refera-
mus de ſuis bñficijs corde: rē ope. ſ. recogno-
ſcendos: laudādo: rē obſequēdo: ſed etiā creatur⁹
rōnabilib⁹: a qbus recepimus varia bñficia. Et
pñmo ſanctis rē angelis bonis: a qbus recipimus
pñtinue mltā obſequia: ſm illud ps. lxxx. Ange-
lis ſuis mādauit de te: vt cuſtodiant te rē. Et ec-
cleſia canit. Hic eſt michael archangelus qñ ſtat
bñficia ppłō. Grati aut ad eos ſumus ſi eſſicia/
mur ad eos: rē aſſetiam⁹ bonis incitāmētis eozū:
laudādo rē honorādo eos rē aliqd boni: vt ieiūia
rē hñ. faciēdo in honorē eoz. Secūdo grati cē dñ-
bemus pñtibus: a qbus poſt deū pñcipua bñficia
accepim⁹. ſ. eēndi nutrimentū: rē documētū. **¶** An pñs
ait. Diſs: mgris: rē pñtibus nō pōt reddi equalens
Recōpenſandū tñ eſt eis affectu: rē effectū: in eo
qñ fieri pōt: ſalua tñ ppria ſalutē: hoc tñ magis

ſpectat ad virtutū pietatis: de qua dictū ē ſup⁹
Demā vtendū ē gratitudie erga qñcūq; nobis
aliq bñficia pñferēs. Et hoc ſiue ſint in felicitate
pñtuti rē nō indigētes: ſiue ſua vtilitatē in bñfi-
cijs intēdentes: ſiue etiā male eis vtentes: mō tñ
quo dclarabit. vñ apłs. i. ad Corin. vi. In oibus
grās agentes. ſ. de bñficijs bñfactorib⁹. **¶** Dñs et
ſm. b. tho. 2. 2. q. cxi. ar. iij. qñ effect⁹ naturaliter
ad ſua cām pñuertit. **¶** An Dio. dic. i. c. de diu. no.
qñ de⁹ pñuertit oia ad ſeipm tanq; cā oim. **¶** Semp
eni oñ qñ effectus ordinē ad ſine agentis. **¶** Dñs
ſeſtū eſt aut qñ bñfactor in qñtū hñ ē cā bñficiati.
Et iō naturalis ordo regit: vt ille qñ ſuſcipit bñ-
ficiū p grāz recōpenſationē pñuertat ab bñfacto-
rē ſm modū vtriuſq. Et ſic dictū ē de pñe bñſa-
ctore: cui in qñtū hñ debet honor rē reuerētia a ſi-
lio: eo qñ hñ rōnē pñcipij: ſ. p accidēs debetur ei
ſubuenio vel ſubſtētiatio. ſ. ſi indigeat. Sic bñfici-
atus dñ bñfactori honorē rē reuerētiā: rē cū indi-
geret ſm qñ pōt: dñ ei ſubuenire. **¶** An paup ingra-
tus nō ē: ſi faciat qñ pōt. Sicut. n. bñficiū pluſit
magis in affectu qñ in effectu: ita recōpenſatio et
bñficii mag⁹ in affectu pñſit: vñ paup ſi ope recō-
pēſare nō pōt bñfactori: pñt tñ recōpēſare p grāz
actionē: rē laudē: rē venerationē bñfactori. **¶** Pñe
Gene. ij. de bñſi. ait. Qui grāte bñficiū accipit: p
mā ei⁹ pñſionē ſoluit: qñ grāte aut ad nos bñficia
pñenerūt iudicem⁹ effectib⁹: qñ ipo tñ audiente
ſ. bñfactoris: ſ. vbiq; teſtemur. Et ſm hoc in felici-
tate qñtūcūq; pñtutis pōt recōpenſari bñficiū
ſaltem eos honorādo: rē laudando: ſm pñm. viij.
et hñ. rē alijs mōis. vñ **¶** Sen. in. v. de bñſi. **¶** Mul-
ta ſūt: qñ qñqd dñbem⁹ reddere rē felicib⁹ poſſim⁹:
ſidele pñſiū aſſidua pñerſatiōe: ſermo cōis: rē ſi
ne adulationē incūdus. **¶** Indigētib⁹ aut recō-
pēſandū ē bñficijs collatis ab eis p ſubueniōnē
ſi fieri pōt: qñ et a ſeruo pōt dñs bñficiū ſuſcipe-
re: tñ ei grātus eē. **¶** Nā vt ait **¶** Sen. in. iij. dñ bñſi:
qñdā ſuius pñſtat qñ a ſeruo exigi ſolet: miſerū
ē. vbi aut pluſ qñ a ſeruo neceſſe: bñficius ē. vbi
enim in affectu amici trāſit: incipit vocari bñficiū
An rē de quib⁹dā ſeruis legiſ ſuis dñs cōtulit
ſe magna beneficia exponēdo ſe piculis mortis
Et ſm hoc ſuis vltra debitū facietibus grē ſunt
agende. Ad cū etiā qui bñficiū pñtulit extra ſuas
vtilitatē intēdens grātū ſuo: diuerſimode tñ: qñ
vt dicit **¶** Sen. in. vi. de bñſi. multū intereſt. **¶** Vtrū
aliq bñficiū nobis det ſua cauſa: an ſua rē no-
ſtra. Ille qñ totus ad ſe expectat ex nobis pdeſt.
qñ aliter ſibi prodeſſe nō pōt. **¶** Eo inde loco abun-
dans videt quo qñ peccoz ſuo pabulū ſpargit. **¶** Si
me in pñfortiū admittit: ſi duos cogitauit: ingrāt⁹
ſi etiā rē iniuſt⁹: vbi nō gaudeo hoc illi pñſiſſe: qñ
pderat mihi. **¶** Sime malignitatis ē non vocare
bñficiū: niſi qñ dante aliq in cōmodo afficit. **¶** Ad
dātes inſup bñficia nō eodē mō quo debēt: ſed
cū pñmela vel triſtitia dñ haberi grātudo: rē ſi
manus qñ ſi debito modo pñſiſſent. **¶** Nam bñ

Capitulū .XII.

animi ē: vt magis attēdat quis ad bonū: qđ cōsi-
deratur cū collatiōe bñficij: qđ ad malū qđ repi-
tur in mō dādi. Si vō ille qui bñficiū dedit ma-
lus ē effectus: dñ tñ sibi fieri recōpensatio vt dicit
Sene. fm statū eius: vt. s. ad virtutē reducatur:
si possibile ē. Si at sit insanabilis ppter maliciā:
tūc alter ē effectus qđ prius erat: tñ iō debz fieri
recōpensatio bñficij sic pus. Et tñ quātū fieri pōt
salua honestate: mēoria debet haberi pñficiū bñ-
ficij fm pñm. ix. et bi. Tūc aut recōpensatio bñficij
pñcipue pēdet ex affectu: eo mō debet fieri recō-
pensatio quo magis sit vtilis. Si tñ per eius incu-
riā postea in dānū ipsius veratur: non imputa-
tur recōpensati. Debz at bñficij recōpensatio at-
tendi: seu fieri magis fm affectū bñficiātis qđ fm
effectum. vñ Sene. in li. de beneficijs dicit. Non
nūqđ magis nos obligat: qui dedit parua magni-
fice: qđ qui exiguum tribuit: sed libenter. Pro-
cuius declaratiōe dicit b. Tho. 2. 2. q. c. vi. ar. 9.
qđ non recōpensatio bñficij pōt ad tres virtutes
pertinere. s. ad iusticiā: gratiā: et amicitia. Ad iusti-
ciā quidē pertinet qñ recōpensatio hēt rōnē de-
biti legalis sic in mutuo: et alijs bi. Et in tali re-
cōpensatiōe debet attēdi recōpensatio fm quātū
tatem dati. Ad amicitia aut pertinet recōpensatio
bñficij: et similiter ad vītutē grēsecūduz qđ habet
rōnem debiti moralis: aliter tñ et aliter. Nam in
recōpensatiōe amicitie oportet habere respectū
ad amicitie causā vñ in amicitia vñ dñ fieri re-
cōpensatio fm vtilitates quā quis ē cōsecutus ex
bñficio. In amicitia aut honesti debet in recōpē-
satione haberi respectus ad dilectiōem: seu affe-
ctū dātis: qđ hoc pñcipue requiritur ad vītutes:
vt dñ in viij. et bi. Et similiter qđ grā respicit bñfi-
ciū fm qđ est gratis impēsum: qđ quidē pertinet
ad effectū. Iō grē recōpensatio magis respicit af-
fectū dātis qđ effectū. Beneficiū ergo fm qđ lau-
dabile est: et debetur grē recōpensatiō: materia-
liter quidē cōsistit in effectū: sed formaliter et pñ-
cipaliter in voluntate: que et si videri per se ab-
hoie nō possūt: tñ per signa aliqua manifestatur
affectus bñficiantis: et cognosci pōt: puta: qđ gau-
denter et prompte aliquis beneficiū impetrat.
vnde Sene. Beneficiū non in eo quod sit aut da-
tur consistit: sed in ipō dātis aut faciētis aio. Itē
fm b. Tho. 2. 2. q. c. vi. ar. vi. In recōpensatiōe
beneficij dñ aliqd plus exhibere qđ quis accepit
si pōt. Rō huius ē fm b. Tho. quia recōpensatio
grē respicit bñficiū fm voluntatem bñficiantis.
In quo quidem hoc cōmendabile videt qđ gra-
tis bñficiū pñtulit bñfactor: ad qđ non tenebat.
Et iō qui bñficiū accepit ad hoc obligat ex debi-
to honestatis: vt similiter aliqd gratis impendat.
Non aut videtur aliqd gratis impēdere nisi ex-
cedat quātitatē accepti bñficij qđ qđiu recōpen-
sat minus vel equale: nō videtur facere gratis:
s; reddere qđ accepit. Et iō grē recōpensatio sem-
per tendit ad hoc vt p suo posse reddat aliquid
maius. Filius aut et si nō possit parentibus recō-

pensare in bñficio equale vel maius ad id qđ ac-
cepit ab eis. s. esse et viuere qđ ad qñtatē dati
pōt tñ reddere parentibus aliqd maius quantū
ad effectū. Et qđ debiti gratitudinis ex charitate
deriuatur: que quātō plus soluit tātō magis de-
bet: fm illud ad Ro. xij. Nemin quicqđ de bea-
tis nisi vt inuicē diligat. Iō nō ē incōueniens si ob-
ligatio gratitudinis sit interminabilis. §. III.

Sciendum

qđ septem sunt caueda in bñficioz collatione vel recōpensatiōe. Primū est obliuio. vñ Sene. in. iij. de benefi. Ingratus est qui beneficiū se ec-
accepisse negat qđ accepit. Ingratus ē qui dissu-
mulat. Ingratus ē qui nō reddit. Ingratissimus
omniū qui ē oblitus. Illi. n. qui nō soluerūt: tamē
dicit: et est apud illos vestigiū meritōz intra cō-
scientiā exclusor: et aliqui pueri ad referendum
grām aliqua cā possūt: si illos pudor amouerit:
si facilis occasio mutauerit: Hoc fieri nunqđ pōt
cui bñficiū totū elapsū est: apparet illū nō sepe de
reddēdo cogitasse: cui obrepit obliuio. Secū-
dū cauendū est iniurie illatio vel affectatio erga
eū cui grā vult bñfacere vel recōpensare p acce-
ptis bñficijs. vñ Sene. in. v. de bñ. Vin? grati sūt
q aliqd incōmodi impari solēt his qđ obligati
sūt: vt pñt affectū bñficioz mēorē: quoz animus
siliū ē puero amore fragratib? q aice sue optāt
exiliū vt desertā fugientēq comitenē. Optāt in
opiā: vt magi desiderātū donēt. Optāt moribū vt
assideāt: et qđ inimicis aptaret amātes vellēt
fieri: sere idē exitis ē odij et amoris insani. Idē
Sene. Negtia est vt extrabas mergere: euertere:
vt suscites: et dimittas includere. Nō ē bñficiū
iniurie finis: et vulneris malo sanes. Tertium
cauendū ē nimis festinatio in recōpensatiōe bñfi-
ciū. Sene. in li. d bñfi. Ante oīa discamus bñficia
debere. Nemo libetē reddit qđ inuitus debet:
et qđ apud se esse nō vult: onus iudicat esse nō mu-
nus. Idē. retinendi signū est pñt aliud mun? re-
mittere et munere expugnare. Qui nimis cito ci-
pit: soluere iuitus debet: et q inuitus dñ ingrat? ē:
Et vt dicit b. Tho. 2. 2. q. c. vi. ar. iij. Quātus ad
affectū statū fieri dñ recōpensatio bñficij accepti:
vt. s. benigne suscipiat: et beniuolentiā ad dāntem
ondat. Vñ idē Sene. Vis reddere bñficiū: beni-
gne accipe. S; qñtum ad effectū dñ expectari tē-
pus opportunū ad recōpensandū: et nō statū fieri
vt dictū ē. Nec ē simile d co qđ debet alicui sine
certo termino: vt in pñtractib? et ex maleficijs: qđ
debitū legale: qđ ē illud: cū sit ex obligatione ne-
cessarie egratis: ē statū soluendū: aliqn nō ēt pfer-
uata iusticie eqūitas: si vn? retinet re alteri? absq
ei? voluntate. S; debitū morale qđ ē in recōpen-
satiōe bñficioz depēdet ex honestate dātis. Et iō
dñ reddi debito tpe: fm qđ exigit rectitudo vītutis.
Quarto cauenda est nimia dilatio. Vñ Salo-
mon in puer. Ne dicas amico tuo: reuertere cras
cū statim possis dare. Sene. iij. de bñfi. Errat si qđ
sperat rñsup sibi: quē dilatiōe lassauit expecta-

Titulus .V.

tiōe tot sit. **E**odē aīo bñficiū debet: quo dat. **I**dē in. e. li. Cū bñ pbo ad rogandū os suffundat ru bore. q. b. tormētū remittit: munus suū multiplicat grauissimis viris. Nulla res cari? **N**at q. q. p. cū b. epta ē. **N**olestū ē bñ z onerosū demisso vul tu dicendū rogo. **N**ihil eq. amap. q. diu petē eg ori aīo qdā ferūt pscidi spem sua: q. trahi. **I**dem vep. ē te tñ grā demere: q. tñ more adiciēs. **Q**ui to cauenda ē maliciosa excusatio: cū. s. q. se ex cusat n. posse fuitū vel bñficiū: qd. ei petiū dare z recōpensare. **D**ixit antigon. cinico petēti talētū plus eē q. cinic. deceat petere. **P**etēti hō nūmū rñdit min. eē q. regē oporteat dare: sic malicio se negabat q. posset dare nūmū: q. rex erat vel talentū: quia ille cinicus. s. paup. erat. **E**cōtrario **A**lexāder magnus aīo nihil nūi grāde p. ciens cuidā quidē petēti aliqd. vrbē donabat: z cū ipe refugisset nimis eē dicēs: nec puenire sue fortu ne. **N**on q. ro ingrat. alexāder qd. te accipe deceat: s. qd. me dare. **S**exto cauēda ē exprobratio: z de ingratitudine q. r. latio. **U**n. **J**ac. i. d. de deo. **D**at oibus affluēt: z n. impropat. **E**t **S**en. **D**ec bñficiū inter duos lex ē alter statū obliuisci d. z da ti alter mēoz eē accepti. **S**ilr. nō d. z facere q. r. lā de ingrato. **U**n. **S**en. **M**eliorē facies: ingratiū se rēdo: p. iorē p. querēdo. **N**emo id eē qd. iā vide tur timet. **I**dē ingratus ē aduersus vñū bñficiū aduersus altey n. erit. **D**uoz oblit. ē. **T**ertū in eoz q. exciderat ad mēoria reducere. **Q**uerō est exacerbare eū: i. quē magna p. ueris: vt ex ami co fiat inimicus. **I**dē. **S**i deum imitaris bñficia da etiā ingrat. **N**az z sceleratis sol ozū: z p. r. ratis patent maria. **D**f. n. **D**at. v. de deo q. pluit sup iustos z iniustos: z solē suū oziri facit sup bonos z malos. **S**eptimo cauendū ē: ne bñfi ciū qd. datur ei cui dat vel alteri n. noceat. **S**en. in li. d. bene. **Q**uēadmodū pulcherrimū ē opus inuitos nolentesq. seruare: ita rogātibus pestife ra largiri: blandū z affabile odiū ē. **P**ecuniā nō dabo quā muneraturā adultere sciaz: ne in socie tate turpis facti: aut p. siliū inueniar. **I**dem **S**en. **Q**uid turpius q. qd. euenit frequentissime: vt ni hil intersit inter odiū z bñficiū. **D**ine z **A**ug. **U**ti lius esuriētī panis subtrahit q. daf: si de cibo se curus iniusticie acq. s. cat. v. q. v. nō oīs. **E**t sic in telligit illud **E**ccl. **B**enefac iusto: z non dederis peccatori. **A**mb. etiā dicit. **S**i non pōt alteri sub uenire: nisi alter ledat: melius est neutp. iuuare. xiiij. q. v. deniq.

De vindicatione. c. xiiij.

Equitur de uindi

Scatiōe put ē vñs quā ponit tullius inter ptes iusticie. **E**t sic eā describit **V**indictio est p. quā vis seu iniuria z oē qd. ob scipz ē. i. iniuriōsū defendēdo z vlciscēdo p. pulla tur. **D**ec vñs maxie necēia ē bñti ptātē seu plati onē: vt. s. p. uinat crimina. **U**n. ad. **R**o. xiiij. **M**uni fier dei ē. s. iudex q. cumq. vindex in irā ei q. malū

facit. **E**t. i. **P**e. ij. **S**ubiecti s. i. o. i. bñfiani creatu re p. pter deū. **S**iue regi q. si p. cellenti. **S**iue duci bus tanq. a deo missis ad vindictā malefactorz i. punitionē laudē vñ bonoz. **E**t p. declaratio ne h. materie nota fm. b. **L**bo. z. z. q. c. viij. art. i. q. vindicatō sit p. aliqd. penale malū inflicū pec cātī. **E**t ergo in vindicatōe p. siderādus vindicā tis aimus. **S**i. n. intētiō ei? feras p. nciplr in malū ei? de quo vindictā sūt: z ibi gescat: n. ē licitū: qz delectari in malo alteri? p. tinet ad odiū qd. chari tati repugnat: q. oēs hoies diligere o. bēm. **N**ec aliqs excusat in vindicatōe: ex hoc q. vindicās intēdit malū illius q. iniuste sibi intulit malū: sic nec excusat aliqs a p. cō p. hoc q. odit odientē se. **N**ō. n. d. z bñ in aliū peccare: seu offendere p. p. b. q. ille p. us peccauit i. ipm seu offēdit eū. hoc. n. ē vinci a malo: qd. ap. s. p. bibz ad. **R**o. xij. **N**oli vi ci a malo: s. vince in bono malū. **S**i vñ intentio vindicātis feras p. nciplr ad aliqd. bonū ad qd. p. uenit p. penā peccātis: puta ad emēdationē pec cātis. **U**el saltē ad cohibitionē ei? z quietē alioy z ad iusticie p. seruatiōē: z dei bonorē: pōt eē vi dicatio licita alijs debitis circūstantijs seruatis. **N**ec ē s. qd. d. **D**eu. xxij. **N**ea ē vñtio ait dñs: z ego retribuā eis in tpe. loco c. fm. aliā trāslatio nē d. f. **M**itte vindictā z ego retribuā dicit dñs. **N**ā ille q. fm. gradū sui ordinis p. xis rector: vin dictā exerceat in malos: vñ usurpat sibi qd. dei ē: s. vñ ptātē diuinit? p. cessa. **D**f. n. ad. **R**o. xij. de p. nci pe terreno q. dei mīster ē vider in irā. i. in p. nā ei q. male agit. **S**z si p. p. ordinē dñe institutiōis vindictā exerceat i. alios: et malos p. p. iā auēte pu nīs tūc usurpat sibi qd. dei ē: nō peccaret. **S**. i.

Quod autē vindictio

sit vñs spālis p. p. iē trāsumēdo: z n. fm. locutio / nē vulgaritū: q. appellant vindictā: cū alter alteri reddit malū p. malo: declarat. b. **L**bo. z. z. q. c. viij ar. viij. sic i. quies. **S**i c. p. b. s. dicit in. ij. et. bi. **A**p. titu do ad. **E**t tūc inest nobis a natura: s. p. p. mētum vñtū sit in nobis p. assuetudinē vel p. aliquā aliā cām vt p. grām. **U**n. p. z. q. virtutes p. nciūt nos ad p. sequendū debito mō inclinatōes naturales: q. p. tinet ad ius naturale. **E**t iō ad quālibet inclina tiōē naturalē determinatā ordinat aliq. spālis vñ. **E**t at qdā spālis inclinatiō nature ad remo uendū nocumēta. **U**n. z aialib. daf vis irascibilis sepata a vi p. cupiscibili. **R**epellit at hō nocumēta p. b. q. se defēdit i. iniurias ne ei inferant: vel iā illatas iniurias vlciscit nō intētiōe nocēdi sed intentione remouēdi nocumēta: puta si quis pu nit iniurias illatas alijs socijs: cū. s. aliq. eos ag grediūtur ad offendēdum ille defendit. **U**el cū in actu aggressiue q. se defendit ab iniuriante: intēdēs sui p. seruatiōē non aggredientis lesio nem: vel cū iudex punit reos: z hoc p. tinet ad vin dicationem put est virtus. **E**t sic intelligenda est diffinitio tullij supra posita. **E**t p. hoc patet q. est spālis virtus z pars iusticie. **S**ciendum scdm

Capitulū .XIII.

b. **Tho.** ubi supra: q̄ sicut recōpensatio debiti le-
galis: vt in redditōe mutui dpositi: et hi pertinet
ad iusticiā cōmutatiuā. Recōpensatio at debiti
moralis: qd nascitur ex particulari bñficio exbi-
bitō: pertinet ad virtutē gr̄e: nō ad iusticiā com-
mutatiuā. **Ira** etiā punitio peccatōrū fm q̄ pertinet
ad publicā iusticiā: que s̄ fit per rectores est act⁹
cōmutatiuus iusticie. Sed fm q̄ pertinet ad im-
munitatē seu defēsiōem alicuius persone singu-
laris: qua iniuria propullatur: pertinet spāliter
ad virtutē vindicationis que est pars iusticie po-
tentialis. **Ubi** z. b. **Amb.** dicit. Fortitudo que bel-
lo a barbaris tuctur priam: vel domui defendit
infirmos: et a latronibus socios: plena est iusticia
xxij. q. iij. Fortitudo. Et quāuis hoc b. **Ambro.**
attribuat fortitudini non tñ per hoc tollitur qñ
ibi et sit actus vindicationis et aliquādo etiā zel⁹
charitatis. Sed fortitudo ibi ē in quātus dispōit
ad vidictā remouēdo probibēs. s̄ timores piculi
imminētis. **Zelus** at qui importat seruoze amo-
ris cōcurrit: prout aliquis vindicat iniurias dei
et proximorū. eas ex charitate reputās vt suas
hinc et **Amb.** in li. de offi. Non inferēda s̄ depel-
lenda iniuria lex virtutis est. Qui enī nō repel-
lit a socio iniuriā si pōtam est in vicio: ille qui
facit. Unde factus moyses hinc exorsus ē tēpta-
tāmēta imbecillis fortitudinis. Nam cū vidisset
hebrei ab egyptō iniuriā accipere: defēdit ita
et egyptum prosternebat et in arena abscederet.
Salomon quoq̄ ait. Eripe cura qui ducitur ad
mortē **xxij. q. iij.** non inferenda. Et dicit ibi glo:
sup verbo pōt. i. si ē in p̄tate cōstitutus vt rector.
tūc enī tenetur alias nō. Quilibet tñ licitū est de-
fendere alii si vult. s̄. qd met. cā. l. sed et p̄tus. Si
per verbo psternebat. potest ergo quis excedere
modū in defēdendo et tūc peccaret. Eripe glo. in
iuste ducatur p vim qd intelligendū est qñ fieri
pōt sine scandalo vel p supplicationē si iuste du-
catur non tñ importunā. Et aliquādo nec etiā
simplicem ne impediatur iusticia: aliqui tñ dicūt
q̄ etiā qui non est in potestate p̄stitutus: tenetur
defendere sociū ab iniuria hoc eliciēs ex v̄bis
Aug. dicitis. **xxij. q. i. c.** Iudeos populares non
fuisse imunes a culpa q̄ p̄miserunt p̄ncipib⁹ xpm
interficere: cū possent euz defendere et liberare.
qd videtur verū qñ posset quis sine sui piculo
vel maiori malo inde sequēti socios iuuare ab
iniusticia iniuria cū iſert. Opponit aut huic v̄tu-
ti p̄ excessum viciū seuicie seu crudelitatis. Et p̄
defectū viciū remissionis seu negligentie. Et de
hui⁹ negligentia. s̄. correctionis. s̄. quo ad p̄elatos
babes plura supra in. ij. pte. ii. de accidia. c. de ne-
gligentia. Dic tñ large sumendo vindicationem
aliqua dicētur p̄tinentia ad p̄nitionem quā fa-
ciunt vel debent facere rectores. **§. II.**

De p̄nitione que de-
bet fieri p̄ rectores p̄ra vicia potest induci illud

p̄s. Accingere gladio tuo sup femur tuū poten-
tissime. Que verba q̄uis intelligatur p̄ncipali-
ter de xpo qui gladiū p̄nitionis peccatorū po-
suit sup femur suū. i. carnē p̄nites peccata hūa-
ni generis p̄ penas et dolores eius vt sic potēti-
simus p̄ra diaboli nos eripet de manib⁹ eius
Tñ ad quēlibet p̄latum seu rectorē pōt illud ex-
tendi. Et cū p̄mo accinxerit se gladio super fe-
mur suū. i. ad corrigendū se et p̄niedū vicia sua
exinde factus potētissimus: extēdat gladium ad
p̄niedū malos. Est aut sciēda p̄nition malorū
p̄ diuersas penas: fm q̄ hoies merētur: et fm q̄
ipse pene magis timētur. Pene enim fm p̄bām
sunt medicine. **Uarie** aut medicine adhibeantur
fm varietatē morborū. **Pro** huius maiori de-
claratione dicit. **be. Tho. 2. 2. q. c. viij. art. iij.** Qz
vindictio in tantum est licita et virtuosa: in q̄tū
tendit ad cōhibitionē malorum. **Cōhibētur** aut
aliqui a peccato qui affectū virtutis non habēt:
p hoc q̄ timent amittere aliqua que plus amāt:
q̄ illa que peccando adipiscuntur: alias timor nō
compelleret peccatum. Et ideo per subiectionē
omniū que homo maxime diligit: est vindicta d̄
peccatis sumēda. **Dec** autem sūt que homo ma-
xime diligit: vita: incolumitas corporis: libertas sui
bona exteriora: vt diuitie: patria: gloria. Et ideo
vt **Aug.** refert. **xxi. d. ciuitate dei.** Octo genera pe-
narum in legibus esse scribit **Lullius.** **Morte**
per quam tollitur vita: verbera et tallionem: vt
oculum pro oculo et bi⁹ per que amittit q̄s cor-
poris incolumitatē: seruitutē et vincula per que
quis perdit libertatē. **Exilium** per quod perdit
quis patriam. **Damnū** per quod perdit quis di-
uitias. **Ignominiam** p̄ quam quis perdit glori-
am. **Nec** est contra q̄ dominus prohibuit p̄ pa-
rabolam. **Matth. xij.** eradicari cicaniam signifi-
cantem peccatores. **Nō** enim hoc prohibuit do-
minus simpliciter: sed quādo timentur ne simul
cum eis eradicetur et triticum. Sed quādo pos-
sunt eradicari mali per mortem: non solum sine
periculo: sed cum magna vtilitate bonorum pos-
sunt et debent eradicari etiā p̄ mortem: quan-
do. s̄. meruerunt: vt in his que cederet in magnā
perniciem aliorum. **Circa** hanc materiā pul-
chre loquitur **Aug.** in libro de sermone domini
in mōte sic dicens: et habetur. **xxij. q. iij.** Ea vin-
dicta non prohibetur que valet ad correctionē:
que etiā ad misericordiam pertinet. **Nec** im-
pedit illud p̄positū: quo quisq̄ paratus est ab
eo quem correctum esse vult plura perferre. **Sz**
hui⁹ vindictē inferendē nō est idoneus: nisi qui
odium quo fragrare homines solent qui se vin-
dicare desiderāt: dilectionis māsuetudine supe-
rauerit. **Non** enim metiendū est ne odisse par-
uulū filiū parētes videantur: cū ab eis vapu-
let peccans: ne peccet vltorius. Et cerie perfectō
dilectionis ipsius dei patris imitanda nobis p̄-
ponitur: cum dicitur. Diligite inimicos vestros:

benefacite his qui oderunt vos. Et tñ de ipso dño
dicatur p. pphetam. Quem diligit dñs arguit et
castigat. Flagellat aut omnem filium quem recipit.
Ergo non vindicet: nisi ipse cui rex ordine pote
stas est data: et ea voluntate vindicet: qua pater fi
lium puulum flagellat: ex qua apparz posse pec
catū amore potius vindicare q̄ unpunitū relin
qui: vt illū quē vindicari punit. nō pena misere
sed correctione beatū esse velit. Et infra. Inde ē
q̄ Delias multos morte affecit propria manu: et
igne diuinit? impetrato: p. qd̄ et alij multi magni
et diuini viri spiritu eode: cōsulendo rebus hūa
nis non temere fecerūt: de quo Delia cū exem
plum dedissent discipuli: cōmemorantes qd̄ ab
eo factū sit: vt eis etiam potestate daret petendi
de celo ignē ad comburendū eos qui sibi hospi
tium nō pbuerant: reprobendit dñs in eis non in
exemplū pphete san. ci: sed ignorantia vindican
di: que adhuc erat in rudibus: aniaduertes eos
nō amare correctionē: sed odio desiderare vindi
ctam. Itaq; postea q̄ eos docuit qd̄ esset diligere
proximū tanq; seipm̄ infuso etiam spiritu sancto
eis pmissio: non defuerunt tales vindicte: q̄ suis
multo rariū q̄ in veteri testamēto. Nam et ver
bis apostoli petri Ananias et saphira eius: sicut in
actibus apostolorū legimus exanimē ceciderūt
hec oīa Aug. lib. xxi. q. iij. Ad idem facit quod
ait Hiero. sup. Ezechie. Qui malos percutit in eo
quo mali sunt: et habet causam interfectionis: ad
eū potestatem vt occidat pessimos: minister est
dei. Item sup. Iob. Non solus homines mini
stri sunt: et vltiores ire dei in his qui malū opant
vnde nō sine causa gladiū portat. Sed etia con
trarie fortitudines: que appellantur furores et ira
dei. Itē haymo sup. eplam ad Ro. Sūt quedā
enormia flagitia que potius p mundi indices q̄
pantistites et rectores ecclesiarū videntur. Sicut
cū quis interficit ep̄m vel p̄byter vel diaconū.
D' reos et principes mundi dānat. Item Lypia
nus. Rex debet furta cobibere: adulteria puni
re: impios d̄ terra perdere. Parricidas et p̄uros
non sinere viuere: et filios suos nō sinere impie
agere: hec oīa hñtur. xxiij. q. v. §. III.

Hanc uero questione

s. Vtū vindicta sit serēda in malos mouet Gra
nus. xxiij. q. iij. p totum. Et primo p mltā capitu
la supficialiter pbat malos nō esse puniēdos: s; tolerandos: vt illud Aug. Tu bonus tolera ma
los. Nam et xps Judam cum sciret fures esse to
lerauit: et ad p̄dicandū misit: ei q; cū alijs eucha
ristiā dedit. Sed postmodū in. c. cū in lege. s. his
ita. videt determināse questione. Dicat. n. q̄ sunt
quedā que salubri tñ admonitōne sūt corripie
da: nō corporalibus flagellis aniaduertenda: s; eo
rū vindicta diuino examini tantū est reservāda:
qñ in delinquentes videlicet disciplinā exercere
nō possumus: vel qz nō sunt nři iurēs: et sūt infide

les: aut q alias nō sunt nobis subditi: vel qz illoz
cū si nobis nota sint: tñ manifestis indicijis pba
ri nō pnt. Et de his pōt intelligi illud. c. inducū
Tu bonus etc. et plura alia ca. Itē qñ crimina et
si sunt manifestā puniti nō pnt salua pace eccle
s; timentur p̄iculum scismatis: vel graue scādālū
toleranda vel dissimulāda sūt vt in. c. quidā. et. c.
nō pōt. c. q. Alias cū puniri pnt crimina manife
sta sine graui scādalo multitudinis: puniēda sūt
nō toleranda. Et p̄cipue cū nō multitudo: s; pauci
tas est in scelere: vt dist. l. vt p̄stitueret. Sed cum
multitudo est in scelere: vel princeps q̄ pōt multū
alijs nocere: aliqñ p patiam ē ad p̄niam expectā
dum. Aliqñ vero in paucis eoz est puniēda: vt
eoz exemplo ceteri terreamur: et ad p̄niam p̄uocē
tur. De hoc tñ. s. quando multitudo ē in crimine
quid agēdū sit rectoribus circa punitionē: hēs
in. ij. pte ti. de accidia. c. de negligentia correctio
nis. Sed et cū vindicta. i. punitio inferēda ē ma
lis hoc fieri d; a iudice vel eius auctore: et ex amo
re iusticie: et nō ex odio vel delectatione vindicte
vt dī di. lxxvi. odio. Si q̄ aut obijciat seu ar
guat contra p̄dicta: ex eo q̄ correctio verborū et
verborū videtur esse iustis vel supflua. Nā desi
nasti ad vitā sine correctōne mutatur: sicut peti
quē dñs respiciens nemine corripere cōmouit
ad lachrymas. Prescū ad mortē inter flagella
deteriores sūt: sicut Pharaō. Bonis ergo vide
tur supflua: dānandis inutilis. Rñdet Gratianus
qz ipse obiectionē facit. q. e. l. xxiij. q. iij. p. vba.
Augustini dicens. Sicut nō est cessandū ab oīo
ue p eis: quos corrigi volumus: etiā si nullo ho
minū orante p petro dñs respexit eū: et fecit eūz
suū flere peccatū. Ita nō est omittēda correctio
q̄nis deus quos voluerit faciat esse correptos.
¶ Tunc autē ex correptione pficit homo: cū mi
seretur atq; adiunat. i. dominus: qui facit: quos
voluerit etiam sine correptione pficere. c. iij.
Sicut nō est. Inducit etiam Gratianus in. s. an
te capitulum. Ipsa pietas exemplum de infirmi
tate corporis humani dicens. Sicut quāuis cer
tissime sciamus neminē ultra terminū sibi a dō
p̄fixum esse victurum: omnibus tñ languenti
bus nō incōgrue medemur. Sic quāuis nemo
saluetur: nisi p̄destinatus ad vitam: omni tamen
delinquenti adhibenda est correctio: nec maloz
est deferenda disciplina. Vñ Damasus papa. Iu
stum est: vt qui diuina premmunt mandata: ino
bedientes paternis existunt iussionibus: semor
bus corrigantur vindictis: quatenus ceteri talia
cōmittere timent: et oēs gaudeant fraterna p̄cor
dia: et cuncti sumant seueritatis ac bonitatis exē
plum. xxiij. q. iij. iustum. Nabuchodonosor scel
lū in sanctum Danielem cōmissum vindicauit in
stissime inquit Aug. xxiij. q. v. si p̄pterea. Ex hoc
aliqui inuidia moti percurauerunt Danielem mit
ti in lacum leonum vt deuoraretur. Historiā ha
bes Daniel. vl. Vely licet boni in se: quia seure

Capitu. .XIII.

non correxit scelus filiorum et vicia: cadens fractus
ceruicibus expiravit: ut dictum est. **De. iij.** **U**trum
autem platus possit iniuria sibi facta vindicare. **Di-**
cit. b. **A**bo. q. qñ bñ iniuria reddat in deum vel
ecclesiā: debet prelatus ppiam iniuriā vlcisci: si
cut patet de **Helya** q. fecit ignē descendere super
duos quinquagenarios. **Reg. i.** **E**t siluester pa-
pa excoicauit eos q. miserūt eum in exiliū: ut ha-
bes. **xxij. q. iij.** **S**imilicarius: de quo dicit **grā.**
5. se. q. **S**iluester nō suam s. ecclesie iniuriā vlc-
e. **S**i vero iniuriā solū sit in psonā suam: nō re-
dūdans in alios: decens ē vt patietē ferat et nō
se vindicet in exemplū aliorū. **Un. 2. Breg. repre-**
hendit quedam epīm: eo q. excoicauerat quen-
dā clericū suum p eo q. ei iniuriatus fuerat. **xx-**
ij. q. iij. **I**nter qñelas. **I**niurias vō in alios fa-
ctas: et pēpue in deū: sine vlione transire nō pōt.
Un. Breg. in omel. **S**i is q. platus est dñico debi-
tori culpas impune dimittit: nō mediocriter of-
fendit pfecto q. debita celestis regis et dñi sua p-
sūptione resoluit. **E**a nāq. que in nos cōmittunt
facile possumus dimittere. **E**a vō que sunt in deū
cōmissa cuius magna discretione: nec tñ sine pñia
possumus relaxare. **xxij. q. iij.** **S**i is q. prelatus
semel vō culpa remissa reciduo dolore iterū
ad aīam reuocari nō debet. **Un. Belasius** inquit.
Semel in abolitōe remissa punitio reciduo do-
lore nō debet iterari fm diuine imitationē clemē-
tie: q. dimissa peccata in vlione redire nō patitur
xxij. q. iij. **S**i illic. **A**d qd facit dictū pphete **Psā**
i. **N**ō indicabit deus bis in idipm in tribulatio-
ne. **Q**uod vtiq. vix est: qñ delictum est punitū p
sententiā diffinitiuā: ita q. transiit in rem iudi-
catam. **N**ā alias si quis fuisset punit⁹ de aliquo
peccato extra iudiciū insufficiēter: non tollitur
qn adhuc possit puniri cōpletius: sicut et de ali-
quoz punitio ē. **H**ic incipit et in alia vita pficit:
vt in **Anthiocho**. **Deu. xxij.** **D**icit dñs in cāntico.
Ignis succēsus est in furore meo: et ardebit vsq.
ad inferni nouissima. i. vindicta hic incipiet. s. pu-
nitionis reprobōr: et in inferno pficiet: vt expōit
Aug. de pe. di. iij. 5. ignis. **Q**uo autē puniatur
vnus p delicto tpaliter: et qñ: habes in tertia pte
ti. **xxix. ci.**

De penitentia put est virtus differens ab ea
put est sacramentum. **c. xij.**

Penitētia quia nō
solus sacramētum: sed etiā et virtus
est. **I**n qñtum virtus hic breuiter ali-
qua de ea dicetur. **N**ā in qñtum sacramētū de
ea in. iij. pte tractatur in ti. **xij. c. vi.** **Q**uid autē sit
magister in. iij. sen. di. **xij.** sic diffinit. **P**enitētia
est virtus: q. peccata cōmissa plangimus: et odi-
mus: et ea vltius pmittere nolumus. **P**er hoc
igitur q. dicitur in diffinitione virtutis: ostēditur

q. sit virtus. **Q**uod autem sit virtus moralis et spe-
cialis distincta ab alijs: pertinet ad iusticiā vin-
dicatiuā: sic declarat **De. de pal. in. iij. dist. xij.**
Virtus fm philosophū. **iij. et bi.** **E**st habitus elec-
tiuus immediate pñs: pñt recta ratio deter-
minabit. **T**alis autem est penitētia. **N**am penite-
re de peccato cōmissio est actus ex electione. pce-
dens: put. s. est displicentia volūtatis de ipso pec-
cato. **E**t cadit sup debitam materiam: quia sicut
bonum debite placet: ita et malum debite displi-
cet. **P**otest etiā informari debitis circūstancijs:
quia. s. detestatur peccatū: vt cōmissum est in re-
uerentiam dei cum pposito emendandi et confi-
tendi: et immediate cōsistit: quia de omnibus do-
let peccatis penitens: nec tamē ita q. desperet: et
go est virtus. **Q**uod pertinet ad iusticiā que or-
dinat hominē ad alterum et debitū reddit patet:
quia per penitētiā homo ordinatur in deum.
Et ideo reddit subtractum obsequiū satisfaci-
endo. **S**icut enim homo efficitur alteri debitor
dupliciter. **U**no modo p hoc q. aliquid volunta-
rie recipit: vt in cōmutationibus volūtarijs: pu-
ta emptionibus: vēditionibus: mutui et bi. **A**lio
modo p hoc q. ei iniuste subtrahit vt in violētis
s. furto: rapina: percussione: et bi. **S**imiliter ho-
mo efficitur deo debitor dupliciter. **U**no modo
p hoc q. aliquid ab eo recipit. **E**t redditō huius
debiti pertinet ad virtutem latrice seu religionis
p quam exhibemus deo debitū honorem: vt in
oblationib⁹: sacrificijs: ofonibus et bi. **A**lio mō
p hoc q. homo ptra deū peccauit: et sic ei subtra-
xit debitam reuerentiā seu obedientiam. **E**t hoc
debitum soluit homo deo p penitētiā. **U**bi ad
iusticiā pñt virtus penitentie vt pars poten-
tialis. **Q**uod autē sit virtus specialis patet ex hoc
quia respicit rōnem legalem. **N**am licet genera-
liter pñderet peccatū tanq. obiectum: tñ cōside-
ret in eo spālem rōnem. s. vt commissum contra
obediētiā deo debitum: vt est expiabile per sa-
tisfactionem: qd non facit alia virtus. **S**i enim
actus penitentie esset solum dolor de peccato cō-
missio: quatenus est cōtra rationem rectam: peni-
tere non pertineret ad aliquam specialem virtu-
tem: quia per eūdem actum placeat vnicuiq. qd
est conueniens et displicet quod est inconueniens
Et cum omnis habitus virtuosus sit cōcora ra-
tioni recte: per eum displicet quicquid discordat
a recta ratione. **D**e hac autem virtute penitentie
non faciunt mentionem morales philosophi: qz
nō intellexerūt pñm vt expiabile p pñiam. **P**er-
tinet autē virtus pñe ad iusticiā vindicatiuā: in
qñtum. s. punit pñm cōmissum. **E**t in hoc dñt: qz
vindictio punit pñm in aliū p eum cōmissum:
s. penitētia punit peccatū p se cōmissum. **U**nd
Aug. dicit q. pñia est quedā irascentis vindicta:
puniens in se qd dolet cōmiss⁹: de pe. di. iij. 5. pe-
nitentia. **C**oncipitur autē seu cātur vñs pñe pñ-
mo et principāl⁹ ex infusiōe grē: sedario autē qñtū

ē ex parte hōis. ex timore. **Un** dñs **Ma. xxvi. A** facie tua et timore tuo dñe cōcepimus et pepimus spm salutis. i. penitētia. vñ spiritus sit sanus. Et iste timor vñ penitētia generatur vt in plibus ē timor scruius. Et cōsideratiōe enīz et timore penarū pñtium vel futurarū homines cōuertantur ad penitētia. **Un** et frequēte sacra scriptura peccatoribus penas cōminat. Ad hoc facit qd ait ps. vij. **Nisi** cōuersi fueritis gladiū suū vibrauit: arcū suū tetēdit: et parauit illū. Et in eo parauit vasa mortis: sagittas suas ardētibz effecit. In quibus verbis tria pñt de penitētia cōsiderari. Primo penitētie integratio: ibi nisi cōuersi fue. Secūdo pene cōminatio: ibi gladiū suū vibrauit. Tercio beniuolentie inflammatio: ibi sagittas suas.

Quantum ad primum

penitētie integritas notatur in vbo cōuersiōis: cū dñs **Nisi** cōuersi fue. Dicitur. n. cōuersio a con qd est simul et versio: quasi cordis vndiqz et tota versio. i. ad deum. Per pñtū. n. homo auertit a deo: facie mētis vertēdo ad terrenarū remouendo a deo. **Un** et de pñtōribz dicit dñs **Diē. ij.** **Uerterit** ad me tergū: et non facie. Et de **Chaim** post pñtū scribitur **gen. iiii. q.** egressus ē a facie dñi. Sicut ergo per pñtū mortale. hō auertitur ab incommutabili bono. i. a deo: et conuertitur ad cōmutabile bonū. i. ad creaturā fm **Aug. s.** cōstitūdo finē vltimū in eā: amādo eā magis qd dñm. Ita si quis cōuertitur ad dñm per verā pñtā oz qd auertatā creatura: quā inordinate dilexit per displicentiā volūtatis de pñtō suo: et vertat faciez mētis ad deū super oīa diligēduz. Non pōt aut hoc fieri in parte: vt. s. de aliquibus pñtis doceat et in alijs permaneat qz hec non esset cōuersio. i. tota et simul versio. Nec anima que simplex est: et partes nō hēt: pōt pro parte cōuertere et pro pte auerti. **Un** dñs per **Zachariā** pphētā ait ca. i. **Cō**uertimini ad me. s. detestādo oē pñtū: et ego conuertar ad vos. s. dādo veniā ipōz. Et in signū hō oēm infirmū quē xps sanauit: totaliter et mente et corpe saluū fecit: vt dñs **Aug.**

Quantuz ad secunduz

s. cōminatiōez pene dicit ps. gladiū suū vi. gladiū. i. sue sñie: et diuersorū flagellorū vite pñtis: qd immitit cōminādo per hec ipis pñtōribz pēas futuras. vñ saluator ait. **Nisi** pñtiaz egeritis: oēs simul peribitis. **Lu. xii.** Hunc gladiū vibrauit: qñ genus būanū peccatis inuolutū nec peniteri volens: diluuiū interemit. **gen. vij.** Hunc gladiū vibrauit quando sodomitas vicio pessimo merfos: igne et sulphure celitus missis cōbussit. **gen. xviij.** Hunc gladiū vibrauit qñ **Pharaonē** cuz exercitu suo obliatus et populū isrlt persequētē in mari demersit. **Exo. xiiij.** Hunc gla. quotidie vibrat: qñ pestilentie: guerris terremotibus: et

pestatibus: penurijs: et hñc et diuersis miserijs oēs affligit: et homines pñtiam agant: fm illud ps. lix. **Indisti** populo tuo dura: potasti nos vñ. no cōpunctionis. i. p illa flagella. Et subdit ps. **Arcū** suū tetēdit: et parauit illum. Arcus vt dicit **Greg. viij. moral.** significat diuinū iudiciū. In arcu enim quāto longe trahit corda: tanto d eo districtior exit sagitta. Sic extremi iudicij dies: quāto longe differt vt veniat tanto cū venerit districtior inia de illo pcedet. **Nūc** enim sicut mollis corda trahit ad se et flectit durū lignū: nūc diuina misericordia quodāmodo flectit seueritātē sue diuine inflicie: vt expectet diu pñtōres: et nō punit vt merētur: sed relaxata corda lignum reuertit ad suū rigore. Et quanto magis corda flectit lignū: tanto magis inflicie in eā contra quē mittitur. Sic peccator quāto maiorī misericordia expectatur: si nō pueratur s3 vltima inia pcutiatur: tanto grauius in inferno cruciat. vñ ad **Rom. iij.** Tu aut fm duritiā tuā et ipenitētiā cor tuū thesaurizas tibi irā in die ire: et adauges tibi penam dñatiōis in futuro iudicio. Et **Uale. max.** Lento quidē gradu diuina pcedit irā: taratētiqz supplicij grauitate cōpensat. Pōt etiā p arcum fm **Gre. ibidem** sacra scriptura intelligi: in q dulcedo noui testamēti tanqz corda mollis trahit ad se vetus testamētū et duritiā eius tanqz lignū: qz in lra noui testamēti nō sunt ille cōminatiōes penarū in peccatores q in veteri testamento: s3 dulcedine pñtioniū diuinaz vocatur homines. Parauit aut istū arcū ponens vasa mortis. i. acula eterne dñationis: tāto grauiora fidelibus quāta maiora cōmiserunt. Lontē pferunt bñficia dei. s. passionis xpi et sanctorū et bñ. Non enim p alium modū pōt saluari: et aculū eterne dñationis euadere: q amisit innocentia baptismalē: nisi p pñtiam. Et hoc est quod ait **Diero.** Secunda tabula post naufragiū ē pñtā: vt bñ in decre. de pe. di. iij. Culpam simpliciter cōfiteri. Et loquitur **Diero.** p similitudinē. Qui pspe ro itinere mare nauigant: prima tabula sustentatur tabule nauis fracte auxilio: ad portū salutis ducimur. Et hec secūda tabula dñs que est ppter naufragiū: nō q sit secūda post naufragiū. Est ergo prima tabula tanqz nauis integra: p quam nauigamus ad portū regni innocentie baptismalis. S3 hac fracta qd sit p quodlibz mortale post baptismū: nō restat via salutis nisi pñtā que dicitur secūda tabula: vt prima q trāe an naufragiū dicat innocentia baptismalis tanqz nauis: et pñtā secūda tabula: s3 post naufragiū.

Quantum ad tertium

s. inflammationem beniuolētie dñs. Sagittas suas ardētibz effecit: hoc est p illas cōminatiōes scripture: et flagellationis tanqz sagittas transigit timore peccatores penitentes: et demum facit eas ardentes beniuolētia charitatis: quia ille

Capitulum XIII.

timor a quo inchoata est pnia: cum fuerit fructus
tandē pueritur in amore filiale. vii. Aug. de pe.
dis. ij. Sicut seta linū vel filiū: ita timor introduct
charitatem. Et aliqui tales pueri: quāto fuerūt
maiores peccatores: tanto sunt in dei amore ar
dentiores. Et sū illud dicit saluator. Lu. xv. Q
gaudiū est i celis sup vno pctōre pniā agen. q̄
sup. xix. iustis q nō indigent pniā: quia. f. talis et
si prius magnus pctōr: puerius ardentior efficit
in dei amore q̄ multi innocētes. Exempla patet
in Paulō: Maria mag. Maria egyptiaca: Pe
lagia: Cypryano: Au. et multis alijs. Et sic sagit
tas suas ardentius efficit. Et ardentiores facit ex
minis fructibus eius q̄ subdūtur. §. III.

Magni utiqz sunt fru

ctus et utilitates virtutis pnie. Et l3 sine sacris eccle
sie a ctualiter susceptis possit bō saluari: qm̄. f. ipsa
excludit articulos necessitatis: non pemptū reli
gionis. Et in veteri testamēto: nō pmissio vocalis:
nec alia sacra nōue legis tūc essent necessaria tñ
sine v̄tute pnie nūq̄ aliquis pōt vel potuit sal
uus exsistere. Et a quibusdā sic diffinit: q̄ pnia ē
res optima q̄ defectus oēs reuocat ad pfectum
Et optima quidem res intelligit nō simplr: sed in
gñe reuocationis a malo commissio. Dī aut oēs de
fectus reuocare ad pfectum: qz. f. v̄tutes amissas
p pctm̄ restituere facit. Appellat. n. hic pfectus
stat v̄tutis et gñe in gñe. Egressus. n. malicie v̄tu
tis opatur ingressū ait Ambro. xxvij. q. ij. cū inij
ciat. Egressus aut malicie ab aīa sit p pniā. Et
q̄ pmius fructus pnie v̄tutū restitutio. Secund
fructus ē meritō restauratio. Merita. n. acqsi
ta p opa bona facta in statu gñe: p dīta p sequen
tem culpā mortale: p pniā reuiscit. vii. Aug.
de pe. di. iij. §. pñi est credere. et fides nostra hoc
expostulat: vt cū gñā xpi destruxerit: vel pctā: vel
mala p̄iora in hoīe p pniā etiā remuneret bo
na. f. que gñ fecit in statu gñe. De hoc tñ diffusius
in. iij. pte. n. xij. c. vi. de sacro pnie. Tertius fru
ctus pnie: qui tñ debet poni p pmo: ē pctōr emē
datio. vii. xps. Lu. vl. Oportuit xpm̄ pati: et resur
gere a mortuis tertia die: et p̄dicari in noīe eius
pniā et remissionē pctōr in oēs gētes. Prius
dicit pniā et postea addidit remissionē pctōr: qz
Propterea Petrus ap̄ls iudeis gbus p̄dicabat
q̄rētibz de salute sua rñdit. Penitemi et pueri
mini: vt deleatur pctā v̄sa. Act. iij. In cui etiam
figurā bñ. iij. Regū. v. q. Naam lotus in aq̄ ioz
danis designat pniā: mūdāt ē a lepra: q̄ pctm̄
designat. Quartus fructus ē interior aīe renouatō
Sicut antiquitas iducit in corpe et debilitat: et in
utilitatē et deformitatē. Ad. n. senes sūt pulchri:
nec fortes ad opandū. Ita pctm̄ qd facit aīam in
ueterare sp̄aliter: pp qd dicit ps. Inueteraui in
ter oēs inimicos meos. Pctā. f. vel demōes red
dūt aīam debile ad bñ opandū. Vñ dicit Greg.
in. xi. moza. q̄ seculi dilectores sūt i celestibus

debiles: in terrenis fortes: et in ofone coraz dño
vel minus hore monēto laxatur: di. xl. vij. Omnes
huius seculi. Facit etiā pctm̄ aīam deformē: ma
culosā: et inutile in bonis. Vñ dī de pctōribz in
ps. xij. Inutiles facti sūt. Et Tref. iij. c. Denigra
ta ē sup carbones facies corū. S3 pnia renouat
aīam iuuenescere facit: vt sit fortis ad oīa bona
opa: et pulchra in spe: vtilis in bono ope. Au. Ne
mo pōt nouā inchoare vītā: nisi peniteat eā vete
ris. i. vite pctōr commissōr: de pe. di. i. tres sūt. ps.
c. ij. Renouabit vt agle iuuetus tua. Dicit natu
rales: q̄ cū agla ē antiq̄ta ex hoc facit vt iuue
scat. Pōnit se directo ad solis radiū: et exusta p
nis ex calore: demergit se in fōtē viui. Et sic de
positis pēnis veteribz iuuenescit: Sic et pctōr an
tiq̄tus in malis: pōnēs se p p̄siderationē ad calo
rē solis diuine iusticie p̄burētis in inferno pctō
res. Et exide deiciēs se in aq̄s pnie et lachryma
rū: iuuenescit: et pulcher efficit. Quinque fru
ctus ē tribulationū euitatio. Vñ Hier. i. in amos.
Promittit p̄spera deus si pniā egerimus. Qz si
negligētia dissoluamur: et illū p̄tebit sp̄sionis
pm̄issaqz mutabit. Quis rei exēplū Samariaz
et hierm̄ bñe possumus: quoz alij de im̄nētibz
supplicijs liberati sūt alij q̄ p̄ribz pm̄issa fuerāt:
p̄diderūt: de pe. di. i. si agamus. Dñs ē p̄ Dicere.
xviij. c. ait. Repete loquar aduersus gentē: et ad
uersus regnū: vt eradicet: et destruat: et disperdam
illud: si pniā egerit gēs illa: a malo suo: qd locu
tus sū aduersus eā agā et ego pniā sup malo rē.
Exēpla innumera sūt in scripturis: vt de Ezechia
qui pp pctā infirmatus ad mortē cōuersus ad p
ictē fleuit fleu magno in signū pnie: et inde veni
am cōsecutus est et sanitatē spaciū. xv. anoy vite
ei additū est. Isa. xxx. viij. Minime que pctis sub
uertēda erat: fleuibus pnie snias euasit. Jone. iij.
Habuchodonosor p aliq̄ pniā dilata est snias: s3
postea reciduas p supbia penā incurrit. Dan. iij.
c. Et sic de alijs: vt p3 p̄cipue in li. iudiciū p totiz.
Sextus fructus est bonoy ecclesie p̄cipatio.
Per pniā eius verā: cū pctōr incozpetur eccle
sie: sic ex quolibz cibo assumpto ab hoīe: oē mēbz
corpis illi p̄cipat nutrimentū de illo cibo. Sic
de quolibz bono ope facto in corpe ecclesie: peni
tēs p̄cipat et p̄cipit suffragiū: sū illō ps. Parti
cipē me fac deus oīm timentū te Vñ hier. in ma
lach. ait. Ne forsitan pcti imemores tardi reuer
tamur. f. ad pniā: ad buc ingt: sedere vos facias
in tabernaculis: sic in die festiuitatis: vt qd fac ba
ptisma: faciat et pnia: et hūet in tabernaculis salua
toris hoc est in ecclesia: de pe. di. i. Et hinc p̄cipat
de oīonibus: indulgētis: et aījs bñ. Septimus ē
p̄mtoz preparatō: p̄mū v̄bū qd xps p̄dicauit po
pulis fuit hoc. Pniā agite appropinq̄bit. n. re
gnū celoz. Mar. iij. Hoc idē p̄dicauerat p̄us glo
riosus Jo. bap. Non ait. Intrabit penitēs in re
gnū celoz. f. appropinq̄bit. Nā et si pctōr v̄e peni
teat: n̄ tñ tñc moriēs intrat nisi tā seruētē pniā

ageret: et p[er]tritionem b[er]et q[uo]d deler[et] o[mn]em culpā et
penā sicut accidit in latrōe cū xpo crucifixo. Et
cōiter alijs appropinquet. Intrans. n. purgatorius
appropinquet regnū celoz: vel etiā q[uo]d si p[er] p[er]niam
recupet grām q[uo]d disponit ad glām: sed tū nōdū p[er]
cipit: et appropinquet: p[er]t enī recidiuare et sic n[on] intra
re: ex suo tū defectu. Ad. n. vera p[er]niam facit hoies
impeccabile: nec affert facultatē peccādi. Nec ē
q[uo]d ait Greg. de pe. di. iij. P[er]niam est p[er]terita mala
plangere et plangēda itez n[on] cōmittere. Intelligit
enim quo ad p[ro]positū. i. q[uo]d b[eat]i p[ro]positū nō cōmit
tendi. Ad p[er] manifeste p[er] exemplū. Nā Dauid q[uo]
vere penituit de adulterio p[er]trator: postea iterū
peccauit in numeratione p[er]p[et]r. iij. Regū. vi. Et q[uo]
vere penituerit p[er] ex bis que dicit Amb. in apo
logia dō. Aut. n. ille rex potens ac tantus: nec exi
guo quidē mōmēto manere penes se delicti pas
sus est p[er]fiam: sed p[er]matura p[er]fessione atq[ue] imen
so dolore reddidit peccatū suū. Deniq[ue] dñm do
lor interni affectus mouit: ut Natban diceret.
Quā penituit te: dñs trāstulit p[er]tū tuū. Naturi
tas itaq[ue] v[er]ie p[er]fūdāō clarauit fuisse regi p[er]niam: dō
pe. di. iij. Ille. Q[uo]d grauit[er] autē peccauerit et mor
taliter in m[er]itatione p[er]fūdāō ex flagello pest
illius: q[uo]d etiam sentit Pe. de pak. **§. V.**

Excellentia virtutis pe

nitentie: p[er] non solū ex multiplici fructu eius ut
dictū est: sed etiā ex alijs fructibus. P[ri]o q[uo]d ē in
p[ri]ncipali potētia. Secūdo q[uo]d ē in nobis v[er]i. Ter
tio q[uo]d est o[mn]iū virtutū p[ri]ma. Quātū ad p[ri]mū
cum p[er]niam sit vna v[er]us sp[irit]us: o[mn]i q[uo]d sit in vna po
tentia aie n[on] in essentia aie. Est autē in volūtate: q[uo]
ē p[ri]ncipalior inter potentias aie. Dui[us] rō est fm
Pe. de pak. in. iij. di. xiiij. q[uo]d p[er]niam est p[er] iusticiā: ut
dictū est. Iusticia autē est in volūtate. Item q[uo]d eli
gere ē actus volūtatis: et pari rōne fugere: respir
ere: et detestari: q[uo]d est p[er]niam p[ri]us actus: p[ri]us ad
voluntatē. Et ad hoc facit q[uo]d ait Augu. Arbitriū
deus in hoie: ut doceat cōmissa: de pe. di. vij. Pe
mo. vt. f. velit detestari p[er]tā et vitare. Quātū ad
secundū fm Pe. de pak. vbi sup[er]a: p[er]niam ē virtus
in o[mn]ib[us] bonis hoib[us]. Et p[ri]mo in innocētibus
et in beata v[er]gine: q[uo]d et si nunq[uam] peccauit: tū an cō
ceptiones filij peccare potuit. Et q[uo]d p[ri]us mortui
sūt in g[ra]tia: ex natura peccare potuerūt: si vniere
v[er]q[ue] ad t[em]p[us] peccādi cōtigiss[et]. Dūerunt q[uo]d p[er]niam
n[on] in actu sed in habitu et fm aptitudinē. Secun
do p[er]niam virtus ē in beatis hoib[us] puris: nō qui
dem quo ad actū dolēdi de p[er]tō: s[ed] quo ad actū
gaudēdi de dolore p[er]terito: nō p[er]tū. Sicut quis
gaudet: nō dolet recolēs enasisse piculum. Un[de] et
p[er]secutus ē luc[as]. Sicut etiā aliū actum h[ab]et graue
cū est sursum tendere. s. deoz sū: et aliū cum ē deoz
sū. s. quiescere. Sic virtutes morales h[ab]ent actum
tendētem in viā: et quietē in fine in patria. Ter
tio in o[mn]ib[us] p[er]tōib[us] cōuersis ad deū. In non
conuersis autē hoib[us] est p[er]niam: n[on] virtus: s[ed] pena

s. remorsus consciētie. Un[de] p[er]b[er]s ait in li. et b[eat]i corā
q[uo]d omnis malus implet penitūdine. Quarto
in danatis est p[er]niam: nō virtus: sed viciōsū penite
re: q[uo]d dolent de p[er]tō: nō in q[ui]tū ē cōtra deū:
sed in q[ui]tū est cōtra seipos: et sui volūtatem: re
spectu. i. p[er]ne quā sentiunt. Un[de] dicitur Sapie. v
Intra se gemētes et p[er]niam agentes et. In ange
lis bonis nō est p[er]niam: et hoc q[uo]d non potuerūt pec
care expiabiliter. Sic autē et nō aliter peccatū est
obiectum p[er]niam: put est virtus. Et multo minus ē
xpo: q[uo]d nunq[uam] peccare potuit cū semp[er] bum[us]tās
fuerit vniū deitatis: que peccare nō p[er]t. Quā
tum ad terciū. Penitētia est p[ri]or cōiter charita
tate et alijs: sed tū posterior fide. Pro cuius de
claratione dicit idem Pe. vbi sup[er]a: q[uo]d licet o[mn]es
virtutes in fūdantur simul q[ui]tū ad habitū: vna
tū p[ri]or est alia q[ui]tū ad ordinē fm actum: et idō
in actibus eaz est attendenda ipa p[ri]oritas. Si
endū igitur q[uo]d motū volūtatis cuiusmodi ē mo
tus virtutū moraliū: p[re]cedit motū cognitiōis: q[uo]
appetibile imaginatū: vel intellectū mouet appe
tū: ut d[icitur] in. iij. de aia. Et itez estimatio possibili
tatis: motū voluntatis: quia electio que est p[ri]nci
palis motus v[er]tutis: non p[er]t esse de impossibili
estimato. Motus autē appetitus in duobus cōsi
stet. s. in fuga mali: et in prosecutione boni. Et hoc
duo diuersimode ordinantur. Anq[ue] enim q[uo]d su
gū mali p[er]t p[er] desiderū boni: et q[ui]tū ecōuerso.
Et h[oc] mor[is] s. p[er]sequi bonū virtutis: ut fugiat ma
lus p[er]ne est: ut freq[ue]ntius in reuersiōe p[er]tōis ad
deū p[er] p[er]niam: et idō mor[is] p[er]niam p[re]cedit motū fidei:
q[uo]d accedētes ad deū oportet credere: ad Heb. xi.
Et itez motus sp[irit]us cōiunctus motui timoris: pro
pter quē sit extatio de possibilitate venie conse
quēde. Et idō dicit Greg. q[uo]d penitēs mouetur in
ter sp[irit]u et timorē. Deinde ut in pluribus sequitur
motus p[er]niam: deinde motus charitatis: et aliarum
virtutū p[er] ordinē. Quādoq[ue] etiā motus amo
ris p[re]cedit motū p[er]niam: s[ed] ille amor nō ē amor cha
ritatis: q[uo]d charitas amissa nō recuperatur: nisi p[er]
cōtritiōē de p[er]tis p[re]cedētib[us]: que est motus
penitētie v[er]tutis: hec ille. **§. VI.**

Quomodo autem penitēs

et quilibet electus b[eat]at moueri inter timorem et
spem: ut nec p[re]sumat: nec desperet ex dictis scri
pure sacre ondit Greg. in morali. xix. tractans il
lud Job. Cumq[ue] sederem q[ui] rex circūstāte exer
citu. Erā tū meritiū cōsolator. Dicit enī sacra
ecclesia fidelibus suis de pietate: et iusticia redē
ptoris: in p[re]dicatiōib[us] seris sp[irit]u misceat et metū:
quatenus nec incaute de misericordia cōfidant:
nec desgate iusticia timeāt. Nā verbo sui capis
formidātes refouet: dicēs Lu. xij. Nolite time
re: pusillus grex: q[uo]d complacuit p[er]i v[er]o dare vo
bis regnū. Atq[ue] itez p[re]sumētes terret: dūz dicit
Mathei. xxvi. Vigilate et orate: ne intretis in tē
tatōē. Rurs[us] formidātes refouet: dicēs Mat.

Capitulu .XV.

V. Gaudete: qz merces v'ra copiosa est in celis. Sed de seipis p'sumentes terret: cū ait **Lu. x.** **U**idebam Satana sicut fulgur de celo cadentem. Formidātes refouet: cū ait. **Quies mee vocē meā** audiūt ego vitā eternā do eis: et non rapiet eas quisqz de manu mea. Sed in seipis p'sumētes de terret dicēs. **Dabūt signa magna:** et p'digia: ita vt in errore inducātur: si fieri pot etiam electi. **For** midātes refouet cū dicit. **Qui p'seuerauerit vsqz** in finē: hic saluus erit. **P**resumētes deterret: di cēs. **Cū** venerit filius hoīs: putas iuenerit fides in terra. **Detuētes** refouet: cū latrōi dī. **Hodie** mecū eris in paradiso. **Sz** terretur p'sumētes: duz **Judas** ex apl'atus dī. **Quod** vobis elegi: et vnus ex vobis diabolus ē. **Formidātes** refouet: cū di cit. **Si** dimiserit vir vxorē suā: et recedens ab ea duxerit vix alter: nunqd reuertet ad eam vltra: nunqd non p'taminata et polluta erit mulier illa: tu autē fornicata es cū amatoribus multis. **Tū** reuere ad me dicit dñs: et ego suscipiā te. Sed p'sumētes deterret cū dicit. **Quid** clamas ad me sup p'titione tua: insanabilis ē dolor tuus. **For** midantes refouet dicēs. **Ergo** saltē amodo vo ca me. **Pater** me dux v'ginitatis mee es tu. Sed p'sumētes deterret dicēs. **Pater** meus amozz et mī tua cetha. **Formidantē** refouet cū ait. **R**e uertere aduersarij: et nō auertā faciem meā a vobis: qz sanctus ego sū: et nō irascitur in ppe tuū. **Sz** p'sumentē deterret: cū pphēta ab inter cessione p'hibet dicēs. **Nō** assumes p eis laudē et ofonem: qz non exaudia in tpe clamoris eorū ad me: qm si steterint corā me. **Moses** et **Samu** el: non ē aīa mea ad populū istū. **In** eo g q di cit. **Cū** sederem: quasi rex arcūdante me exerci tu: scunt timorē ex potestate: cū subdit. **Eram** tñ merentū p'solator: subleuat spem ex p'solatione. **Quasi** n. rex dñs sedet in corde n'ro: qz circūstre pentes regit aīoz motus in n'ra cogitatione. **In** mēte gpe quā inhabitat: oī co'pētia excitat: inge ta frenat: frigida accendit: accēsa modera: emol lit rigida: refregit fluxa. **Ex** ipa diuersitate cogi tationū: quasi quidā exercitus illū circūstat. **Si** ne quasi rex sedet circūstante exercitu: qz p'sidē tem illū circūstat turba virtutū. **Qui** etiā meren tū. i. penitentū p'solator ē: ea p'missione qua di cit. **Beati** qui lugēt: qm ipsi p'solabūtur. **In**hita re aut in mente incipit deus p' p'nam: et ibi gesce re. **De** p'na vt est sacm: et de p'ibus eius. **Cor**riti one: confessione: et satisfactione: habes in. iij. pte ti. de sacris. c. de penitentia.

De veritate prout est virtus. c. xv.

Veritatem autē cō nūerat p'hs i. ij. et iij. et hi. in ceteras virtutes. Et **Tullius** in rethorica po

nit eam inter ptes iusticie. Et sic diffinit eā. **Ver** tas est p quam inmutata que sunt: aut ante fuerāt aut futura sūt: dicūtur. Sed p maiori declaratiō ne hōz dicēdum fm. b. **Tho. 2. 2. q. cix. arti. i. q.** veritas dupliciter accipi pōt. **U**no mō fm q fm veritatē aliquid dicitur vep. Et sic veritas n est virtus: sed obiectū: vel finis virtutis. Sic enim accepta veritas n est habitus: qd est genus virtutis: sed equalitas quedā intellectus: vel signi ad rem intellectā significatā: vel rei ad suā primam causā. Et sic diffinit veritas: q est adequatio rei intellecte ad intellectū. **S**ecundo modo potest dici veritas: qua aliquis vep dicit: fm q p eam aliquis dicitur verax. Et hec ē virtus: quia hoc ipm quod est dicere vep: est bonus actus. **U**ir aut est: que bonū facit habētē: et opus eius red dit bonum fm p'm. Et de hac loquit **Tullius** in diffinitione supra posita. **P**otest addi: q veritas tertio mō dicitur ipe deus: et p appropziatio nē filius. **U**n et verbum dī quasi verū boans. i. manifestans. **I**psen. incarnatus ait. **E**go sū via veritas et vita. **J**oan. xiiij. Et **Aug.** in li. de ci. dei ait. **U**t homo cōfidentius ambularet ad veritatē ipa veritas dei filius: homine affūpto: non deo p'sumpto: veniens fundauit: et stabiliuit fides. Et hoc est qd ipse ait **Plato.** **E**go in hoc natus sū: et ad hoc veni in mundū: vt testimoniū p'hibeam veritati. **J**o. xix. **Q**u aut veritas secūdo modo di eta sit spālis v'us. Sic declarat **Tho.** vbi supra ar. ij. **A**d rōnem virtutis p'inet: q opus homis bonū reddat. **U**n in actu hominis: cū inuenitur spālis ratio bonitatis: necesse est q ad hoc dispo nat homo p spālem virtutē. **C**um autē bonū fm beatū **Aug.** in libro de natura boni: consistat in ordine: necesse est spālem rōnem boni p'iderari ex determinato ordine. **E**st aut specialis qui dem ordo: fm q exteriora nostra: vel verba: vel facta debite ordinātur ad aliqd signandū: quod factū ē. Et ad hoc p'ficatur homo p v'utē verita tis. **U**n manifestū est q veritas est spālis virtus. **C**onsistit aut in medio inter supflūū et dīminu tū: sicut alie v'utes morales: ex hoc q de se nec maiora dicit: nec minora q se sunt vel recogno scant. **A**ut etiam ex hoc nec falsū dicit: quod est superflūū: nec vep tacet: cum expedit q esset dī minutiū veritatis. **S**ciendū etiam q simpli citas pertinet ad veritatē in qstū ē virtus. **A**ā simplicitas dī per oppositū duplicitati: qua. s. ali quis habet aliqd in corde: et aliud q habeat ostē dit exterius. Et sic simplicitas ad hanc virtutes p'inet. **F**acit aut simplicitas intentionē rectam: non quidem directē: qz hoc p'inet ad omnē vir tutē. Sed excludendo duplicitatē: qua hō vnus intendit: et aliud p'endit. Et dicitur simplex qua si sine plica. s. duplicitate. Et de hac simplicitate dicitur puer. i. **C**um simplicibus sermocinatio eius. Et **Mathe. x.** ait xps. **E**sote simplices sicut columbe. i. vt nemini machinemini dolos. **D**iciē

b z

enim columbā non hñe fel: qđ designat maliciā.
Et de Job of. c. i. qđ erat simplex et rectus. **Q**ue
ritas sit p̄s iusticie. s. potentialis et v̄tus secūda-
ria annexa p̄ncipali. Sic declarat Tho. vbi supra
ar. iij. Et hoc aliq̄ v̄tus iusticie annectitur sic
secūdaria p̄ncipali: qđ p̄nectitur quidem cū iusti-
cia p̄m̄: et p̄m̄ deficit ab eius p̄fecta rōne. **V**eri-
tas aut̄ p̄nectitur cū iusticia in duobus. **P**rimo
quidē in hoc qđ est ad altez. **M**anifestatio enim
quā dicimus eē actū veritatis: est ad altez in qđ
tum. s. ea que circa se sūt: vnus alteri manifestat
Secūdo in qđtū iusticia equalitatē quandā in
rebus p̄stituit. Et hoc etiā facit virtus veritatis.
Ad equat. n. signat rebus ex̄tibus circa ipsā. De-
ficit aut̄ a p̄p̄ia rōne iusticie: in qđtū ad rōnē de-
bitū. Non. n. hec virtus attēdit debitū legale: qđ
attendit iusticia: sed potius debitū legale: in qđtū
vnus hō alteri ex honestate debet veritatis ma-
nifestationē. Et sic patet qđ veritas est virtus an-
nexa iusticie: sic secūdaria p̄ncipali. **N**ec obstat
qđ iusticia ē in volūtate. **V**eritas aut̄ in intellectu:
quia veritas p̄tinet ad intellectū in qđtū cogni-
ta: sed p̄ volūtate p̄p̄iam: p̄ quā homo v̄tū ba-
bitibus et membris p̄fert exteriora signa ad ma-
nifestandū veritatē. Et sic veritatis virtus etia
spectat ad volūtate. **C**ontra hāc veritatē oppo-
nuntur viciū mendacij: simulationis: et hypocri-
s: et ironie: de quibus plene habes in. iij. pre. **¶**

Veritatē large sumē

do ponit Hiero. sup. **M**atb. esse triplicē: qđ alle-
gat. b. Tho. et alij in. iij. sen. **P**rima ē veritas vite
Secūda ē veritas doctrine. **T**ertia ē veritas ius-
ticie. **D**iffert aut̄ quelibz hāc a veritate stricte sū-
pta: put est virtus sp̄alis: de qua dictū est. **H**anc
triplicē videtur notasse iudei in xpo fuisse: cum
dixerūt ei. **S**cimus qđ verax es quo ad primā.
Et viā dei in veritate doces quo ad secūda. Et
non est tibi cura de aliquo. **N**on. n. respicis oēs
p̄sonam quo ad tertiu. **M**atb. xxi. vt notat Ni-
co. de lra: ibi: q̄uis hec dixerūt ad tentandum et
decipiendū eū. **E**t qđ sit utilis et nobilis ista veri-
tas: ostendit ps. dicēs. **V**eritas mea et misericordia
mea cū ipso est: et in noīe meo exaltabitur cornu
eius. **C**assiodorus hoc exponit de xpo in quo su-
erunt: et veritas doctrine: iusticie: ac vite: et mise-
ricordia imense elementie qua mundū redemit
sua passione: ex quibus in noīe et virtute dei p̄fis
cornu eius. i. dignitas et potentia ē exaltata: vt in
nomine eius omne genu flectat: celestium: terre-
strium: et infernoz: ad p̄hil. iij. **P**otest et hoc expo-
ni de quolibet sancto viro vt introducit ecclesia
in officio misse aliter p̄cedēdo: vt dicat. **V**eritas
mea et misericordia mea cū ipso. s. electo meo: et
in nomine meo exaltabit cornu ei. **U**bi tria no-
ta de veritate. **P**rima eius mira dignitas: ibi: ve-
ritas mea. **S**ecūdo eius magna utilitas: ibi: mi-
sericordia mea. **T**ertio eius eximia remunerati-

tas: ibi: et in nomine et.

¶

Quantum ad primū

dignitas veritatis ostenditur i eo qđ dicit dñs. **V**e-
ritas mea. i. que ē a me: et quā possideo. **V**eritas
a quocūqđ dicat a spū sancto cauit. b. Amb. **M**i-
re aut̄ dignitatis ē quod ē a deo quo vocabulo
vocatur deus. Et cū sit triplex veritas: vt dictus
est: quelibet est a spū sancto. **U**bi dixit xps aplis
de spū sancto. **D**ocebit vos omne veritatē. i. vite
doctrine: et iusticie. Et veritas quidē vite dñs siue
vera fm. b. Tho. sicut et quelibet alia res dicitur
vera ex hoc qđ attingit suā regulam et mensuras.
Regula aut̄ et mensura vite hoīs. i. p̄uentionis
sue est lex diuina: p̄ cuius p̄formitates rectitudi-
nē habet. Et talis veritas siue rectitudo non est
virtus sp̄alis: sed cōis est ad omne virtutē: hāc
deus exigit a quolibet dicens. **P**ace et veritates
diligite: aut dñs oīpotens. **I**ach. viij. **H**ec aut̄ cō-
sistit primo in vera mētis estimatione. **S**ecūdo
in vera oris locutiōe. **T**ertio in vera opis execu-
tione. **P**rimo ad veritatē vite exigit vera rerū
estimatio. **F**alsū enim loq̄retur in mēte sua: qui
estimaret panē esse lutum et aur̄ esse auricalcū:
licet habeat aliquā similitudines in colore: ita qđ
reputat tp̄alia eē magna bona: vt diuitias: volu-
ptates: honores et hī. Et virtutes: et sapiam non
estimāt alicuius valoris quasi ea cōtemnens: h
loquitur falsū in corde suo. **E**t dicit ps. **Q**ui lo-
quitur veritatē in corde suo: isse requiescet in mōte
sancto dei. **V**eritatē loquitur in corde qđ reputat
mūdāna eē transitoria et vana: ac vilia: vt aplis
qui dicebat. **D**ia arbitrat̄ sum et stercora. Et
vera et magna bona intelligit esse grām et gloriā.
Et ex tali veritate cognita amat virtutes: et labo-
rat p̄ eis: p̄tēnt terrenaz vicia abhorret. **S**ecū-
do ad veritatē vite regitur veritas in locutiōe
v̄tū apl̄s. **L**oquim̄ vnusquisqđ veritatē cū p̄rio
suo: qm̄ sumus inuicē membra. **D**ebita aut̄ nō
decipiūt altez aliud. **D**ebet aut̄ p̄poni veritas lo-
cutionis omni amicitie. **U**nde p̄bs. **D**uobus exi-
stētibus amicis platone et veritate sanctū est p̄e
honozare veritatē. **I**dem. **A**micus quidē plato
amicus fortis: s. magis amica veritas. **S**ed qđ
vt ait quidā sapiens: veritas odium parit. **O**bic-
quium amicos iō diminute sūt veritates a filiis
hoīm ait ps. Et vt placeant hoīb̄ mendacia et
adulationes multiplicāt. **S**en. **M**onstrabo tibi
quid oīa possidētibus desit qui dicat verū. **T**er-
tio exigit ad vite veritatē recta opatio. **I**sa. xxx
viii. **N**emēto dñe ingi **E**cebias: qđo ambula-
uerim corā te in veritate corde p̄fecto. Et quasi
se declarās subdit. Et qđ rectum ē in conspectu
tuo fecerim. **A**d h̄ qđ opus n̄m sit v̄p̄ opoz qđ
remoueat ab ea om̄is sinistra intētiō et simulatiō
et indebita circūstantia. Et om̄e opus qđtūcūqđ
p̄suetū ab alijs d̄z cedere veritati. **U**bi **A**u. **M**a-
nifestata vitate cedat p̄suetudo veritatis: dist. viij.

Quantum ad veritatem doctrine dicit. b. tho. 2^a 2^e. q. cix. arti. iij. q. bec pñit in quadā manife-
statione verborū eorū de qbus est scia. vñ directe
ñ pñit ad virtutē veritatis put ē virtus spālis
vex qz vera scibilia in qñtum sūt a nobis cogni-
ta: circa nos sūt z scibilia: in qñtū sunt a nobis co-
gnita: circa nos sūt z ad nos pñit: fm hoc ve-
ritas doctrine pōt ad hanc virtutē spālem pñe-
re: z quecūqz alia veritas qz manifestat verbo
vel facto qd cognoscit. Pertinet aut ad veritatē
doctrine: vt docēdo in quacūqz facultate pñit
do: pdicando: exhortādo vera dicat. Et qz sacra
scriptura sola doctrina est: que nullā bz falsitatē
admixtat: hoc qz sermo dei est: g mentiri nō pōt
Un dñ 3o. xviij. Sermo tuus veritas ē. 3o pma
gume pdicando dñ induci auctoritas scripture sa-
cre nec qz ex timore dñ dimittere: vt videntes ne-
cessarias ad salutē nō dicat. Un dñ 2o. xviij. tractas il-
lud qd ait xps apñs: cū misit eos ad pdicandū
Nolite timere eos qz occidūt corpus: ait. Nō so-
lam est pditor veritatis: qz transgrediēs verita-
tem: p veritate mendaciū palā loquitur: sed et ille
q nō pñit veritatē: quā libere nūciare opor-
tet. Aut nō libere veritatē defendit: quā libere dñ
federe dñ: pditor ē veritatis. Nā sicut sacerdos
debitor ē vt veritatē quā audiuit a deo libere p-
dicet. Sic laicus debitor ē: vt veritatē quā audi-
uit in scripturis pbata: fiducialiter defendat: bec
ille. q. iij. nolite. Non tñ pdicator dñ dicere oēm
veritatē: sed q pñiat auditoribz: cuiusmodi. s.
sunt capaces: z q vtilis sit eis. S3 dolendū: quia
ia venit tps qd pdixit apñs. iij. ad 2^omo. iij. Er-
rit enim tps: cū sanā doctrinā nō sustinebūt. Et a ve-
ritate quidē auditū auertēt: ad fabulas aut con-
uerterit. Si q aut dicta gentiliū poetarū vel phoz
non ad orationē sed ad maiore pñmationem
veritatis aliqñ inducātur vt ancille defuientes
die theologie: nō crit incōueniēs. Un clemēs pa-
pa. 2°. n. ex diuinis scripturis qz firmā regulā
veritatis suscepit: absurdū nō erit si aliqd ex eru-
ditione cōt: ac liberalibus studiis: q forte in pue-
ria attigerit: ad assertionē veri dogmatis cōse-
rat: ita tñ vbi vera didicerit: falsa z falsata declinet
di. xxx. vij. relatiū. Si aut quis aliq doceret fallā
vel incauta: vel que pñt esse occasio mali: nō eru-
bescat: cū expedit retractare vñ declarare: quia
nec. b. An. erubuit facere libz retractionū euz
esset doctissimus oīm. Eccl. iij. Non contradicas
verbo veritatis vñ mō: cum. s. reprehenderis de
errore. ij. ad Corin. xij. Nō possumus aliqd cō-
tra veritatē: sed p veritate. b. Aug. Digne sapie
est hoies reuocare: qd male locutus ē. x. xij. q. iij
magne. **Q**uantū ad veritatē iusticie dicit tho.
vbi supra: qz veritas iusticie ē fm qz aliqz recti-
tudine legis in iudicijs que sūt ad alterū feruat.
Un fm qz aliqz veritatē manifestat ex iusticia: pu-
ta cū in iudicio testificat vex: vel pñitur. Et sic
est quidā actus iusticie. Un dñ nō pñit pñit ad

veritatē: put est spālis virtus. **A**d veritatē iusticie
pñit nō respicere ad pñas quā pang: z iō
compatendū: vel qz pñanguineus: z iō nō pñit
dus: z hñ pñer. xx. vij. Qui cognoscit in iudicio
faciē non bñ facit: p buccella panis deserit veri-
tatē. Et dñs in lege. Nō misereberis in iudicio
paupis: vt a vero denies. Dñc. z. b. Aug. Querit
tur pñ de malo filio: qñtur. i. pñerit filius dñ ou-
ro pñe. Seruamus bonificatiā pñi: qz debetur
ei a filio: non eqñmus filii pñi in bonore: sed pño
nim? filii pñi in veritate. ij. q. vij. qñtur. Nec ē
dñ attendere iudex ad munera: s3 respicere. Dñc.
xvi. Munera pñerit verba iustoz: vt. s. fallam
iniam. pñerant. Un. b. Greg. Bonis male vtūtur
qui pñali lucro iuste iudicat. Tales quidē a ve-
ritate iusticie desēto: s3 amor pñij puocat: qui
bus si spes nūmi subtrahit: pñellim a iusticie ex-
ecutione recedūt. Acceptatio munerū pñuatio
ē veritatis. xi. q. iij. qui recte. Pertinet ad verita-
tē iusticie resistere malis: z defendere innocētes
z oppressores. Un dñ di. lxx. vij. Error cui nō resi-
stunt approbat. Veritas cū mīne desēto: opp-
mī. Negligere quippe cū possis pñurbare puer-
sos: nihil ē aliud qz fouere. Pertinet ad verita-
tē iusticie iudicare fm allegata z pbata: s3 pñis
bñ examinata. Un. b. Amb. Bonus iudex nihil
ex arbitrio suo facit: z domesticē pñposito volūta-
tis: s3 iuxta leges z iura pñuicat examinat: cau-
saz merita nō mutat. ij. q. vij. iudicet. Sed potest
hodie dici illud. Corruit veritas in plateis. 3^a.
lix.

Utilitas huius virtu-

tis onditur cū subditur. Et misericordia mea cū
ipso: qñ dicat. Quia sunt in eo veritas: erit in illo
misericordia mea. i. factā ei misericordia. Mis-
ericordia aut dicitur quasi miseria adiuuens. Un
z xps Jo. iij. ait. Veritas liberabit nos. Adimit
at z liberabit a mīplici miseria. Qz a miseria
obscuratiōis. **S**ecūdo a miseria ingloriatiōis.
Tertio a miseria depaurationis. **Q**uarto a
miseria dñationis. **Q**uātū ad primū dic Job
Tenebris inuoluimur zc. Anima. n. nostra vt ait
pñs. nascit sicut tabula rasa: in qua nihil ē pictū
Nullā veritatē cognoscit. vñ in magna obscuri-
tate ē. Et bec ē magna miseria. S3 liberatur ab
hac miseria paulatim p veritatē sibi manifestatā
ab alijs: z a se cognitā. Vex enim est bonū intel-
lectus: qd pficit ipm: z illustrat obscuritatē eius
Et sicut null? menti suauior cibus qz veritas: vt
ait Lactantius in li. insitu. Ita nullus amarior
seu magis noxijs cibus aīe qz falsitas. **S**ecū-
do veritas locutionis liberat ab ingloriatiōe. i.
infamia. Sicut. n. fallacia hoīs facit eū infamem
ita vt glibet detestetur eē homies mēdaces: nec
credat eis: cū etiā dicunt z iurant veritatē. Ita qz
verax ē in verbo locutiōis: inde sibi bonā acgru-
samam. Cum. n. homo sit aīal socialē naturaliter

vnusquisq; d; alter alteri id sine quo societas hu-
 mana pseruari n̄ pōt. Nō possent autē hoīes vi-
 uere: nisi sibi inuicē crederēt tanq̃s veritatē ma-
 nifestantibus. Et ppter hoc fallax exosus et infa-
 mis h̄r q̃si destructiū būane societatis. Et ve-
 rax diligit et pseruatiū eiusdē societatis. Et dicit
Tho. 2. 2. c. ix. ar. iiii. q. v̄tus veritatis potius de-
clinat in min⁹ q̃s in mai⁹: B̄ nō pōt intelligi dupl̄r
 q̃s d̄s declinat in min⁹. Vno mō affirmādo: pu-
 ta qz n̄ manifestat totū bonū qd̄ in se ē: sciam: v̄
 sanctitatē vel b̄. Et s̄ sit sine iudicio veritatis
 qz in maiori includit min⁹. Et sic v̄tus: veritatis
 declinat in min⁹. Hoc. n. et p̄s dicit in i. i. e. i. c. o. z.
 v̄r ē prudētius ppter onerosas supabundāz.
 Voēs. n. q. maiora de se dicūt q̃s sunt: sunt alijs
 onerosi: q̃si alios excellere volētes. Qui autē mi-
 nora de se dicūt q̃s in eis sunt: sunt alijs ḡstōi: q̃si
 alijs p̄descēdētes p̄ q̃ndā moderatōne. vii ap̄s
 iij ad **Corin. xij. Si voluero glari n̄ ero in sp̄s**
veritatē. n. dicā. Parco autē ne qs existimāt sup
id qd̄ vider in me: aut audiat aliqd̄ ex me. Alio⁹
negādo declinat in min⁹. Tū. s. negat qd̄ in eo ē
Et hec n̄ p̄net ad veritatē: qz falsū icurrit. S; p̄net
ad ironie viciū: tñ min⁹ peccat oīra veri-
tatē q̃s p̄ iactantiā ex q̃ plus dicit de se q̃s sit. Ter-
tio liberat veritas a miseria prauitatis: vbi ē ve-
ritas v̄tatē: cū excludat om̄e viciū. ibi prauitas: of-
cū non bz: hic verax ē: z iniusticia in illonō ē: of
Jo. vij. S; z oīs prauitas cōmissa peccatī tollit
p̄ veritatē p̄fessionis z p̄nic. Vñ ps. Veritas de
terra orta ē. i. vera p̄fessio de p̄ctōre: z iniusticia de
celo p̄spexit. i. iustificatio a deo. Ita expōit Aug.
de pe. di. Et idē Aug. dicit: vera p̄nia ad baptis-
mi puritatē conat̄ addiscere penitētiā. Quar-
to liberat a miseria dānationis. Si māseritis in
sermone meo. s. p̄seruādo in obseruatione eius
Uere discipuli mei eritis: z cognoscetis veritatē
z veritas liberabit vos. Joā. viij. Liberabit. s. a
dānatione p̄seruādōne icurratis. Si qs ait ipse
in eodē. ca. sermonē meū suabit: mortē nō vide-
bit in eternū. Si ḡ veritatē dico vobis: quare n̄
creditis mihi: cū p̄ hoc euadatis miseria om̄es:
quia veritas mea in q̃ ē ibi z misericordia mea
ad tollendas miseras.

Quantum ad tertium

principale qđ est remuneratio veritatis: hoc ostē-
ditur dñ dñ. **E**xaltabit cornu ei: dicit **A**ug. sup
ps. **C**ornua iusti sūt munera xpi: qz eminet. **P**re-
cipuū mun' xpi ē grā sua: vñ z virtutes pcedunt
z merita. **E**xaltat aut istud cornu grē: cū p eaz p-
venitur ad glām. **Joan.** **Q**ui facit veritatē i. ope-
randō finē ea. **V**enit ad lucē. i. glorie. **U**n facien-
tibus trib' cubicularijs regis **D**arij quēstiones
inter se: corā eo z sapientibus suis disceptantib':
qd ē fortius oibus: vnus dixit vinū: alius regē:
tertius f. gozobabel mulierē: **E**t magis veritatē
pcludendo: qz veritas vincit: z vivit: z obtinet in

secula seculorū. **V**ide hystoriā quē pulchra est: et multa prinet ad cōmēdatiōē veritatis. **U**nū si gnificat sapiam humanā quē inebriat. **R**ex po tentiā et rex abundantiaz. **M**ulier voluptatem. **D**ec oia potentia sunt. **S**z veritas oibz preua let: quē adducit ad regna celorū: vbi semp viuunt **P**abatur. ij. **E**ldre. iij. c.

De virtute Fidelitatis. c. xvi.

Idelitas in pro/

Imissis vel commissis videt pūnere ad
virtutes veritatis. Et tūc aliqd hic de
ea benè dicendū: dicit **I**sidorus in li. cymō. qd
fidelis quis dī: p eo qd sit ab eo qd dicit: vel pro
mittit bonū. Signāter aut dicit bonū: qd si ma
lū pmitteret: seruare n̄ debet. **I**uxta illud **I**sidorus.
In malis pmissis rescindē fide. i. fidelitatis: non
seruādō illud. Et s̄m hoc dicit ps. de dño. **F**ides
deus in oībus verbis suis: quia vcrax est: et ob
seruat que pmitit nobis q̄ non sūt nisi bona. Et
hec fidelitas in scriptura multū p̄mēdat: puer.
xviij. c. **C**ur fidelis multū cōmēdat: **N**umeri. xij.
Moyses in omni domo mea fidelissimus ē. i. i.
Regū. xxij. **Q**uis in oībus seruis tuis fidelis: si
cū **D**avid dixit ad **A**bimelech ad **S**aul. **F**ideli
tas aut ista maxime ē cōmēdabilis in trib⁹ ge
neribus hoīū. **P**rimo ī amico suo. **S**ecūdo in
nuncio vel legato. **T**ertio in seruo: vel dispēso
instituto. **Q**uantū ad prīmū dicit **E**ccl̄. vi.
Amico fideli nulla ē compatio. **I**dem amicus si
delis medicamentū vite. **S**ic p medicamentum
hō recipit vitam: ita p auxiliū et p̄siliū amici si
delis quis aliqñ recipit vitam aīe et corporis.
Ista aut fidelitas in amico cōsistit. **P**rimo in p̄
silijs vt det amico bonū p̄siliū et sanū. **N**on sic
ille qui dedit p̄siliū amon vt fringeret se infirmū
ad hoc: vt **t**hamar soror eius ex cui⁹ p̄cupia erat
inflamatus veniret ad visitandū eū et sic consu
praret eā. ij. **R**eg. xij. **A**ut p̄siliū qd dedit **B**ala
an **B**alach regi moabitay: vt induceret israhitas
ad fornicandū. **E**s sicut **d**aniel et **n**abuchodonosor
vt euaderet finiam sibi p̄minatū dixit. **P**lac
tibi rex p̄siliū meū: peccata tua elemosynis redi
me. **D**an̄. iij. **S**ecūdo cōsistit fidelitas ī amico
in secretis: vt. i. nō denudet: puer. xi. q̄ ambulat
fraudulēter: reuelat archana. **Q**ui aut fidelis ce
lat amicum vel amici cōmissū. **E**t **E**ccl̄. in. xxvij.
Qui dñudat archana p̄det fidē amici. **E**t **B** et v̄
qñ ex celatione secreti n̄ segitur malum. **T**ertio
cōsistit fidelitas in amico suo in aduersis cū non
deserit. **E**ccl̄. xxij. **F**idē posside cū amico in pau
pertate illius: vt ī bonis illius litteris. **I**n tpe tri
bulationis illius p̄mane illi fidelis. **E**xemplum
de illis duobus p̄bis amicis: quoz alterū cū ca
ptū dionysius tyrānus **F**icilie veller p̄denare
ad mortē: petijt dilationē a tyrāno: vt vadēs ad

Capitulum XVI.

ciuitatem suā disponere posset de factis suis. Et cū tyrānus peteret fideiussores p eo de reuersio neille regitū amicū suū illū p̄m dedit: declarato sibi a tyrāno q si tpe z hora determinata ille n rediret tpe occideretur p eo. Qui p eo se obligauit. Et ille expeditis negocijs suis hora statuta reuersus ē. Quia fidelitate considerata pmaxia tyrānus illi pepcit z se fieri tertium amicū eoz postulauit. Narrat Valerius B. **Quantū** ad 2^m d^r puer xij. Legat^r fidelis sanitas. Et itez. Sic frigus nūis i die messis ita legatus fidelis ei q mittit illū. Frigus nūis cū accidit in messe refrigerat metetē a calore ita legatus refrigerat mentē ab estu solitudinū vel meli^r. Sic frigus nūis in hyeme p̄gustat terrā: sic in messe h^r copiosius fruct^r ita fidelis legat^r fructuose opaf z vtiliter ipm p̄mittet. **Contra** de infideli legato seu nūcio d^r. Dens putridus z pes lapsus: q ipe rat sup infideli i die angustie. Dens putridus magnū dolorē ingerit. Un vulgarē d^r q nē dolor sicut dolor dētis. Sic infidelis nūcius vel legatus: ei q sperat in eo: vt dens putridus ingerit afflictionē. Est z pes lapsus sicut nūc legat^r desiderat ad aliquē locū puenire z lassitudine n pōt multū affligi: sic q expectat nūciū infidelē. Legatos aut male tractare ē magna iniusticia: z iustgentiā frangere securitate eoz: di. i. iustgentiū: et grauit^r puni^r talis iniuria q est ptra cōem fideitatem. **Ad** vt dicit **Au.** Fides. i. fidelitas etiā hosti: cū p̄mittitur seruāda est. xxij. q. i. noli. Unde dauid: qz rex amonitaz: ad quē miserat suos legatos ad dolendū: z ad solandū de morte patris: de honestauit eos: suggerētibus sibi cōsiliarijs suis: q p̄ditose hoc egerat dauid: nō ad cōsolandū: sz ad explorandū. Un talis eis barbis p medietate: z vestibus eoz abscessis: vsqz ad nates: remisit ad dauid. Sz ob talē iniuriā factam misit **Job** cū exercito suo ptra **Rabath** ciuitatē pncipalem amonitaz: z ea capta fecit magnā stragem: vt b^r. ij. **Reg. x.** Et de iudeis dicit **Egesipp^r** **Prenari** cū sūt leges oīm hoīm: ipsoz etiā barbaroz: qm apd ipsos quoqz q nesciunt bñanitatē inuolabiles legati p̄sunt: dū vindicta celestis formidatur: z tanti sceleris ultor deus timef hoc q admiserūt aduersarij nrī. s. iudei q nec bu manec diuine leges multū relinquūt: bec ille **Et** forte loquitur de aplis: quos iudei persecuti sunt multipliciter q erant legati dei. Un aposto. **Paulus.** Legatione fungimur deo exhortate p nos. **Quantū** aut ad tertiu dicitur. **Eccl. xxij.** Si est tibi seruus fidelis: sit tibi quasi aīa tua: et quasi fratrem sic tracta illū. Fidelitas aut serui seu dispensatoris ostēditur circa bona sibi cōmissa in tribus: vt. s. non dissipet: non defraudet: vt multiplicet. **Primo** cauere d^r cui cōmissa ē aliq dispensatio: vt nō dissipet bona dñi sui. Unde in etiā **Thilicus** qui diffamatus fuit q dissipasset bona dñi sui: amonitus fuit a dispensatiōe. **Lu. xvi.**

Et apls. i. ad **Corin. iij.** ait. **Hic** iā queritur iter dispensatores vt fidelis q inueniat. q. d. **Rari** sunt q non dissipent. Un in tpalibus dispensator nō expedit vtiliter bona dñi sui: dissipator ē. **Et** similiter glibz platus q dat bñicia. officia: dispensationes ptra iura cōia z sacra indebite: non est dispensator: sed vt dicit **Bern.** dissipator. **Et** similiter in bonis tpalibus vel naturalibus vel spūalibus: que dñs pcessit: fecit nos suos dispensatores. **Sed** cū male eis vtumur: dissipamus bona dñi nostri: sicut filius p̄dignus q dissipauit substantiam suā. **Luce. xv.** **Secundo** seruus dispensator d^r cauere ne defraudet sibi accipiēdo bona dñi sui: sicut fecit iudas q portabat loculos. i. bursas seu sarsellam pecunie q elemosinaliter dñō z discipulis tradebatur: de quo dicit euangelista: q fur erat: z ea q mittebantur in loculis portabat. **Jo. xv.** **Id** est asportabat donū p se z familia sua. **Sic** etiā quilibet de bonis opibus suis totū debet deo tribuere ab eo recognoscēdo: non ptem furado: videlicet attribuere vtuti: vel ingrendo glām humanā. Un **Bern.** Fidelis reuera famulus es: si de multa gloriā dñi tui: z si nō exeuente a te: nō trahente p te: nil manibus adberere contingat. **Tertio** bon^r z fidelis dispensator nō solū d^r pseruare bona dñi sui: sz etiā augmētare: in qstā pōt licite: sicut fecit **Jacob** erga labā socer suum. **Et** **Joseph** erga phutiphar dñm suū: qui dispensationē totius dom^r sibi cōmiserat: z omnia multiplicabatur in manib^r suis. **Nec** cognouerat **Joseph** nisi panē q vesceretur. **Gen. xli.** sic z quilibet grās sibi a deo collatas varias: siue multas: siue paucas: d^r solite pcurare: vt eas multiplicet in grā crescēdo: vt talēta sibi cōmissa: nā vt habes in pabola euāgelica. **Mat. xxv.** **Qui** qnqz talēta accepit: qz lucratus ē cū eis alia qnqz grōse in redditione rōnis sibi dictū fuit. **Euge** serue bōe z fidelis: qz i pauca fuisti fidelis supra multa te pstituit: intra in gaudiū dñi tui. **Et** sūp dictū fuit seruo q cū duobus sibi comodatis fuerat duo alia lucratus. **Qui** vero vnū solū receptū nō multiplicauit cū illo negociando: sz illud abscondit in ectine sibi dictū fuit. **Serue** nequā z piger: q re nō dedisti pecuniā meā zc. **Et** ablato sibi talēto fuit missus in tenebras. vii. z **Pe.** in canōica sua **Si** quis accepit grām i alterutqz illā administrātes vt boni dispensatores multiformis grē dei: et **Apoca. ij.** dicitur. **E**sto fidelis vsqz ad mortem: z dabo tibi coronā vite. **Fidelis.** s. bene dispensādo tibi concessa.

De liberalitate in qstū differt a misericordia. Capitulum xvij.

Liberalitas cōnu
merat inter virtutes āncras iusticie
ab andronico pipathetico: vt refert
b. Tho. 2^a 2^e. q. lxxx. **Et** **Ambro.** dicit in li. d. offi:
b 4

q̄ in enan. multas disciplinas accepimus iuste li-
beralitates. Circa q̄d sciendū: vt clarescat de ma-
teria eius ⁊ de noīe quare sic nūcupet̄ fm̄. b. tho.
2^a 2^e. q. cxiij. ar. ij. Duplex ē obiectū siue materia
liberalitatis. Prima ⁊ immediata materia eius est
interior passio. s. affect^{us} ad pecuniā. Secūda ex-
terior materia ē pecunia. Ad huius ē qz libera-
litas n̄ attendit in q̄ritate dati: s. in affectu dātis
Affectus autē dantis disponit fm̄ dispositionem
amoris ⁊ p̄cipue p̄ modum delectationis ⁊ tristi-
tie ad ea que dātur. Et iō immediata materia li-
beralitatis ē passio interior. Pecunia autē exterior
ē obiectū predictarū passionū. Et fm̄ hoc dicit p̄s
in. iij. ethi. q. liberalitas videt̄ esse quedā medi-
etas circa pecuniā. Et autē liberalitas ex eo q̄ cū
liberalem p̄tineat emissiuū esse fm̄ p̄m in. iij.
ethi. Un̄ ⁊ alio noīe liberalitas largitas noīatur:
q̄d qz largū est n̄ est retentiū: sed emissiuū: hoc
idē p̄tinere videtur ad nomē liberalitatis. Cum
enim aliqd a se emittit: quodāmodo illud a sua
custodia ⁊ dñō liberat: ⁊ animū suū ab vno ho-
mine in aliū sūt bona possessa q̄ noīe pecunie si-
gnificat. Nā vt dicit Au. ⁊ habetur. i. q. iij. totū
Quicqd hoīes in terra hñt: quoz sunt dñi pecu-
nia vocat̄: qz ⁊ antiqui quicqd hēbant in pecūia
habebant. Un̄ pecunia a pecu. Et sic pecunia dī-
esse materia liberalitatis. De autē liberalitas
sit v̄tus: declarat. b. Tho. 2^a 2^e. q. cxiij. arti. i. Si
cut dicit Aug. in li. de libero arbi. Cū bñ rebus:
q̄bus male vti possum^{us}: p̄tinet ad virtutē. Pos-
sumus autē vti bñ ⁊ male: non solū potētis ⁊ pas-
sionibus: sed etiā his que extra nos sūt. s. rebus
tpalibus p̄cessis nobis ad vsū ⁊ sustentationem
Et ideo bñ vti his rebus: cū p̄tineat ad liberali-
tatē: patet q̄ sit v̄tus. De autē dicit p̄s in. iij. ethi.
Liberalis nō est respicere ad seipm ita q̄ sibi mi-
nora derelinquit. Non sic est intelligendū: q̄ sic
alijs intēdat q̄ animo se ⁊ suos despiciat qz hoc
esset p̄tra inclinationē naturālē: ⁊ p̄sequens nō
virtuosū opus. Sed cū pauca vni sufficiat: ideo
plura sunt q̄ liberalis in alios expēdit q̄ sibi: cū
abundat rebus. Debet autē homo semp magis si-
bi puidere in sp̄alibus bonis: in quibus vnus/
quisqz sibi puidere pōt: non autē vnusquisqz pōt
ita sibi vel alijs de tpalibus puidere. Un̄. b. Am-
bro. in li. de offi. Probanda ē illa liberalitas: vt
p̄ximos seminis tui non despicias: si illos egere
cognoscas. Melius est n. vt ipse subuenias tuis
q̄bus pudor est ab alijs sūptum poscere necessi-
tatis. Non tñ vt illos diuites facias: vt hñ in de-
cre. di. lxxvi. n̄ satis. Et qz fm̄ p̄m in. iij. ethi.
non fm̄ substantiā. i. facultatē diuitiarū dicitur li-
beralitas: sed magis fm̄ dantis habitū. Jō etiā
paup qui nō habet ad dandū alijs: pōt habere li-
beralitātē q̄stum ad habitū: qz potest habere ta-
lem dispositionē mentis q̄ si haberet facultates
largiter ⁊ rōnabiliter dispēsaret. Quod etiā dīc-
p̄s in. iij. ethi. Liberalis n̄ ē acceptiuus vel cō-

seruatiuus pecunie: sed emissiuus. Nō sic est in-
telligendū q̄ liberalis emittat facultates a se: qn̄
retineat vñ sustētetur: ⁊ vnde v̄tutis opa exeq̄t̄:
quibus ad felicitatē puenitur. Un̄ Ambro. Dñs
n̄ vult simul effundi opes: sed dispēsari: nisi for-
te sicut Diligeus qui occidit boues ⁊ paupes ex
eo recreant: q̄ habuit vt nulla cura domestica
teneret: di. lxxvi. nō satis. Qui etiā multa cōsu-
mūt in intēperantia: sunt p̄digi nō liberales. Et
similiter q̄ expēdūt p̄pter quecuqz p̄tā. Qui
etiā causa iactantie in aliqua pia opa expēdūt:
nō sunt vere liberales. Un̄ Ambro. in li. de offi.
Pulchra est etiā liberalitas: non p̄siliandi fauo-
ris grā vltra modūz effluere. Quicqd. n. ex affe-
ctu sincero ⁊ puro p̄mittitur: hoc decoz est: dist.
lxxvi. nō satis. §. i.

De actu liberalitatis

hoc autē est bene vti pecunia. Pro cuius declara-
tione dicit. b. Tho. 2^a 2^e. q. cxiij. arti. iij. q̄ species
actus sumit̄ ex obiecto. Obiectum autē seu mate-
ria liberalitatis est duplex. Interior. s. vt p̄pria
materia ⁊ magis p̄p̄qua. Et hec sūt passionēs
quibus homo afficitur ad pecuniā. Et exterior
materia ē pecunia. Et quicqd pecunia mēsurā
ri pōt. Ad liberalitatē autē p̄cipue p̄tinet vt homo
p̄pter inordinatā affectionē ad pecuniā nō p̄bi-
beat a quocūqz debito vsu ei^{us}. Est autē duplex
vsus pecunie. Vnus ad seipm q̄ videtur p̄tinere
ad sumptus ⁊ expensas: quas. s. quis facit p̄ se ⁊
familia. Alius quo qz v̄tutur ad alios: q̄d p̄tinet
ad dationes. Pertinet ergo ad liberales vt neqz
p̄pter inordinatū amorē pecunie aliquis impe-
diat a p̄ueniētibz expēsis: neqz a p̄ueniētibz
dationibus. Quia vero obiectū seu materia ex-
terior liberalitatis est pecunia: vt dictū ē: et que
libet virtus cōueniēter se h̄z ad obiectū suū: cō-
sequēs ē: vt cū liberalitas sit virtus: actus eius
sit p̄portionatus pecunie. Pecunia at cadit sub
rōne bonoz viliū: qz oīa exteriora bona ad vsū
sūt ordinata hoīs. Et ideo p̄p̄us actus liberali-
tatis est bñ vti pecunia: seu diuitijs. Et at. Sen.
dicit: q̄ nō est aliquis liberalis ex hoc q̄ aliqd
sibi donat: intelligendū est liberalitate p̄t̄ respi-
cit donatiōes: que. s. sūt alijs. Et sciēdum fm̄. b.
Tho. vbi supra: q̄ vti bene pecunia seu diuitijs
p̄tinet ad diuersas v̄tutes: sed diuersis respecti-
bus seu rōnibus. Nam p̄tinet ad iusticiā p̄muta-
tiuā vel distributiūā: scdm̄ rōnem debiti legalis:
put. s. res exterior debetur alī ex aliqua obliga-
tōe: vt p̄pter aliquē cōtractū v̄ditiōis vel mutui
ethi^{us}. Vel qz habet distribui indigentibus ex di-
sp̄ositōe cōitatis vel alicuius. Pertinet autē ad
liberalitatē scdm̄ rōnez nō debiti legalis: sed de-
biti moralis: q̄d attēditur ex quadaꝫ decētia: nō
q̄ sit alteri obligatus. Et quia habet minimum
deratione debiti. Ideo Tullius: ⁊ Macro. ⁊ plu-
res alijs nō posuerūt liberalitatem inter p̄tes iusti

Capitulum XVII.

cie que attendat debitū. Pertinet etiam bene uti substantia ipali ad virtutem magnificētie: scdm quādam spālem rōnem: put. f. assumitur ad alii cuius magni opis expletionē: vt facere magnas ecclesiā: hospitale: vel ornamēta ecclesie: vel alia vtilia reipublice. Unde magnificētia se habet ex additione ad liberalitatē: quasi excellēs liberalitatē que est circa mediocres expensas vel dationes. Pertinet etiā ad misericordiā fm rationes indigētie pauperū. Unde ex cōpassione mouetur ad subueniendū. Pertinet ad amicitias seu charitatē fm rōnem affectiōis spālis ad amicum. S. liberalitas etiā ignotis cum expedit elargiri: nec impedit inordinato amore pecunie. Quod aut liberalitas nō sit spēs iusticie: sed pars potēntialis. Iam nexa iusticie: vt secundaria pncipali. Sic declarat b. Tho. vbi supra. Iusticia ppcie dicta exhibet alteri qd est eius: vt in restitutionibus: satisfactiōibus: et hī. Sed liberalitas exhibet alteri qd est suū: de quo nō est alteri obligatus. Cōuenit tñ cū iusticia in duobus. Primo qz est ad alieq vt iusticia. Secūdo qz ē circa res exteriores: vt iusticia: licet fm aliam rōnem. Et ideo ponit a qui busdā inter partes iusticie vt ei annexa. Notandū etiā qz ad virtuosū ptinet non solū pueniēter sua materia vti et ministrare: sed etiā ppare opportunitates ad bene vtendū: sicut ad fortitudinē militis ptinet non solū extrahere gladiū in hostem: sed etiā exacuere gladiū et tenere mūdū in vagina. Sic ad liberalitatē ptinet non solum bene vt pecunia: sed etiā ppare et pseruare ad debitū vsum. In ipsa aut liberalitate dicē Granus i decretis: di. lxxvi. §. In ipsa. modus adhibēdus est rex et psonaz. Rex vt non oīa vni sed singulis quedā pntē: vt pluribz pdesse possumus: iuxta illud pphete. Dispfit dedit paupibz iusticia eius manet in seculū seculi: cornu ei exaltabit in gloria. Vbi notandū qz ad liberalitatē magis ptinet dare alijs qz petere ab alijs: vel acquirere et pseruare: aut p se expendere. Vñ pbs dicit in iiii. ethi. q. liberalis ē supabū dare in datione. Vnius aut rō est fm Tho. 2. 2. q. cxiij. art. iij. qz pprimū ē liberalis vti pecunia: vñ ac pccunie est in emissionē ipius. Nā acquisitio pecunie magis assilatur gñationi qz vsui. Custodia aut pecunie in qntum ordinat ad facultatē vtendi: assimilatur habitui. Emissio aut alicuius rei qz to sit ad aliqd distātius: rāto a maiori virtute pcedit: sicut patet ex his q piciuntur. Et id ex maiori virtute pcedit: qz aliqz emittat pecuniā: dādo cam alijs: qz expēdēdo eā circa seipam. Propriū aut est virtutis: vt pēpue tēdat in id quod pfectius ē. Nā virtus ē pfectio quedā: et iō liberales maxime laudantur d datione. Vñ dñ. Disperfit dedit paupibus rē. Vbi tria d liberalitate nota. Primo qz sit rōnabiliter. Secūdo qz sit durabiliter. Tercio qz sit laudabiliter. Quantū ad primū dicit Dispfit dedit paupibus: qntū ad secūdū

Iusticia eius manet in seculū seculi: qntū ad tertium. Cornu eius exaltabit in glā. §. II.

Quantum ad primū

sicut p prudentiā dirigūt oīs actus vñtis moralis ad hoc qz sit vere vñtiosus. Sic et act liberalitatis: qz est in dādo: oīs qz p prudentiā dirigat: qz et ipsa liberalitas ē virtus moralis. Prudentia ac est recta rō agibiliū. Quāuis aut fm. b. Tho. ptineat ad prudentiā custodire pecuniā: vt nō surripiat: vel inutiliter expēdatur: tñ adhuc maioris prudentie ē vñlter eā expēdere: qz vñlter eā suare: qz plura sūt attēdēda circa vñ rei: qz assimilatur motui: qz circa pseruationē que assimilatur quieti. Pecunia aut vñlter dat cum paupibus erogat. Rōnabiliter cū nō oīa vñi: s. plura diuersis pceduntur. Et hoc ē qd dicitur. Dispfit. i. in diuersas pres diuisit: et dedit paupibus: nō psonis nō indigētibus. Vñ et apłs. i. ad Corin. xii. Si di. tribuero facultates meas in cibos pauperū rē. Que aut rōnabiliter sūt pseruanda in actu liberalitatis: pulchre notat. b. Ambro. in li. de of. Et hī di. lxxvi. nō satis. Vbi ait. Perfecta liberalitas fide: causa: loco: tpe cōmendat: vt primum ceperis circa domesticos fidei. Gradus enī culpa tibi ē: si fidelis egeat: si scias eū sine sumptu esse: famē tolerare: erumina ppeti: qui psertim egere erubescit. Si in causā ceciderit captiuitatis filiorū suoz: aut calūnie et non adiunues. Si sit in carcere aut in supplicijs ppter debitū si tēpore afflictōis nihil a te reponet: et infra. Est et alia pbanda liberalitas vt prios seminis tui nō despicias: filios egere cognoscas. Et infra. Cōsideranda est etiā in largiēdo etas atqz debilitas. Nōnūquāz etiā et verecūdia: qz ingenuos pdit natalis: vt senibus plus largiaris qui sibi iā victū nequeunt querere. Vñlter et debilitas corporis pmpriū est adiunauda. Precipue tñ si quis ex diuitijs ceciderit in egestatē: et maxie sine suo vñtio. Sed aut latrocinijs: aut pscriptiōe: aut calūnia: qz hēbat: amisit. Pulchra etiā liberalitas in ipo pauperis dato tenere mēsurā: vt abūdes pluribus quantū oporteat impartiri pegrinis nō supfluas ipensas sed cōpetētes. Dec oīa. b. Amb. ibi. Et quīs petēdo pecuniā ab alijs: ex hoc alijs plus possit dare alijs: tñ dicit pbs: qz liberalis nō est pertitiuus. Rō huius fm. b. Tho. vbi supra est: qz dare et accipere se hñt sicut agere et pati. nō est at idē pncipiū agendi et patiēdi. Vñ cū liberalitas sit pncipiū dationis nō ptinet ad liberalē vt sit pmprius ad recipiēdū: et multo minus ad petēdū: Vñ. §. Si qz in hoc mundo vult gratis haberi: Det: capiat: qrat: pprima pauca nihil. Redde singula singulis. Et apłs inducit autētem dñi: dicitis. Beatijs ē dare qz accipere. Quod aut quis petat elemosynas ab alijs: mlt ppter hoc dimittit sibi de liberalitate. Et sñr: si qz effectas paup ppter xpm et religiosi petat p se elemosynas: nihil sibi

diminuit de liberalitatis perfectione et alia etu-
tum: sed potius adauget quantum ad habitum. Quia
uis igitur liberalis multis modis possit bene uti
pecunia: iste tamen rationabilis quod dispersit dedit pau-
peribus. **¶ §. III.**

Quod actus liberalita-

tis duret ostendit: dum subdit. **Iusticia ei** manet in
seculo seculi. **Iusticia** est opus iusti quod fecit in da-
do pauperibus: manet in seculo seculi. in alio secu-
lo: quod succedit huic presentis seculo. Manet autem. du-
rat: non in quantum ad actum: sed in quantum ad meritum et
fructum mercedis. **¶ Virtutes** enim morales ut iusti-
cia et alie: et si remanent sanctis in presentia: secundum beati-
tudo. et alios quantum ad habitum: non tamen habent eundem actum quem
hic habuerunt. **¶ Ibi** enim nulla est indigentia. Et ideo non
oportet ut unus alteri aliquid det: sed meritum illi dantis
iuste manet usque ad aliud seculum: ubi de eo reci-
pit premium. **¶ Matth. x.** Qui dederit potum aque fri-
gidę non perdet mercedem suam. **¶ Dicit** enim Christus in finali
iudicio his qui dederunt pauperibus. **¶ Uenite** benedicti
patres mei percipite regnum. Et assignas eam tunc re-
tributionis: subdit. **¶ Esurivi** enim et dedistis mihi
manducare: **¶ Sitiui** et dedistis mihi potum etc. **¶ Matth.**
xxv. Et apertus. i. ad thesaurum. **¶ Pietas** scilicet quod datur pauperi-
bus ad omnia valet: promissione que tunc est bene: et fu-
ture. i. bonorum presentium et futurorum. **¶ Nam** ultra premium
superius quod manet ei qui debite datur: alio est et libe-
ralis actus: multa etiam bona hic recipit. **¶ Cornelius**
centurio ethiopicus: quod dabat elemosynas meruit
illuminationem fidei: apparere sibi angelo: et admo-
nitionem: ut mitteret per Petrum apostolum: quod cum doceret viam
salutis. **¶ Act. x.** Vidua quod dedit **¶ Pelie** benedictionem
panis et pusillum aquę: meruit sibi multiplicationem
farine et olei: ut non deficeret sibi tempore famis. **¶ Exinde**
etiam resurrectionem filii mortui. **¶ Reg. xviij.**
¶ Thobias dabat indigentibus: de bonis suis meruit
illuminationem sue cecitatis: et abundantiam temporalium.
¶ Nabuchodonosor dando elemosynas dilatata
fuit sententia data ei sue punitionis. **¶ Dan. iij.** **¶ Rebe-
cha** ut liberalis quod potum aquę dedit: non solum **¶ Eliezer**
percuratori **¶ Abrahę**: sed et camelis suis: meruit de
spoliari patriarche magno **¶ Isaac**. **¶ Gen. xxiiij.** **¶ Gre-**
magnus quod fuit liberalis ad pauperes: et spoliatus ad
eum qui appropinquavit sibi in forma naufragij fuit sibi enu-
ciatus de papatu **¶ Ioannes** elemosynarius: quod dabat
absoluerat pauperibus. **¶ semper** plene abundabat. Et cum se-
mel in domo non haberet nisi **¶ xx. grossos** aduenienti
pauperi elemosyna iussit percuratori illos dare: sed
cum ille ex **¶ xx. retinisset**. v. usque ad modicum sibi mis-
sa fuerunt. **¶ xv. milia** florenorum dispensata pauperibus.
¶ Vocavit autem percuratorem suum: et dixit ei. **¶ Quare** non
dedisti et tibi mandaueram illos. **¶ xx. grossos** pauperi
Ecce misisti nobis dominus. **¶ xv. milia** florenorum: quod tu o-
disti tamen. **¶ xx. grossos**. Si dedisses. **¶ xx.** et dominus misisset
nobis. **¶ xx. milia**: sic pauperibus nocuisti et non
nobis prouidisti. **¶ Et** ostendit quod dicit iusticia eius
manet in seculo seculi. **¶ Non** est actus liberalitatis: nec

operis iusticie si quis det malis hominibus unde foueant in
peccato. unde dicit **¶ Eccl. i.** Non fac iusto: et non oderis peccato-
ri. **¶ Dicit** et beatus **¶ Augustinus**. quod dare his trionibus tamen mane est
peccatum: **¶ di. lxxxvi.** Talibus. scilicet qui libenter exercet
artem illam. **¶ Sicut** prodige expedito in pauperibus: vestibus
et popis: non est iusticia nec liberalitas: sed nec dare
aliena. **¶ Melius** esset non auferre quod restituere ab-
lata. **¶ Quod** tamen si fiat debito modo. scilicet restitutio non erit actus
liberalitatis: sed iusticie commutative etiam pauperibus
dando: cum sunt incerta. **¶ Et** illa est macula ei in seculo
seculi quod ad premium. **¶ Duo** vicia sunt tria liberalitati
scilicet auaricia secundum defectum: et prodigalitas secundum ex-
cessum. **¶ §. IIII.**

Quantum ad tertium

actus liberalitatis multum laudabilis est et laudatur
ab omnibus. **¶ Unde** dicit **¶ Ps.** **¶ Cornu** eius exaltabit in gloria
¶ Cornu. i. dignitas: seu virtus liberalitatis exalta-
bit in gloria hominum: quod tales sunt glorificati amati et lau-
dati apud homines. **¶ Unde** **¶ Boetius** in li. de phica psolatio-
ne dicit. **¶ Largitas** quod idem est quod liberalitas facit ho-
mines claros. i. grossos et famosos: auaricia odio-
sos. **¶ R. d. b.** potest adduci: quoniam ratio bonitatis maxime
est pertinere ad liberalitatem: quod bonum secundum Dionysium
est sui ipsius diffusivum. **¶ Unde** **¶ b.** **¶ Amb.** dicit in li. de of-
f. quod iusticia cetera tenet: liberalitas bonitatem. **¶ Li-**
beralis enim bona sua diffundit dando alijs. **¶ Et** sic al-
mitat deo quod est maxime liberalis. **¶ Jac. i.** **¶ Dat** omnibus
affluenter et non improperat. **¶ Unde** **¶ Titus** impator si-
lius **¶ Clespasi** dicebat delicias gratias humani: quod
fuit valde liberalis et humanus. **¶ Et** una die cum nil
dedisset alicui: dixit baronibus suis. **¶ Charissimi**:
hunc diem perdidimus: quod nil boni alicui dedimus. **¶ Sci-**
endū tamen secundum **¶ b.** **¶ Th.** **¶ z.** **¶ q.** **¶ c.** **¶ vij.** **¶ ar.** **¶ vi.** quod liberali-
tas et si multum sit laudabilis: non tamen est maxima virtutum.
¶ Pro cuius declaratione dicit idem: quod cum virtus tendat
in aliquod bonum: tanto virtus est melior: seu maior
quanto melius est bonum in quod tendit. **¶ Liberalitas**
autem tendit in aliquod bonum dupliciter. **¶ Uno** modo per se.
¶ Alio modo ex consequenti. **¶ Et** primo? et per se attendit ad or-
dinandum propriam affectionem circa pecuniam possessam
et usum eius. **¶ Et** sic secundum hoc perfectus liberalitati tran-
situs: quod moderatus occupas et delectationes pertinentes
ad proprium corpus. **¶ Et** fortitudo et iusticia: quod ordinatur
tur quodammodo in bonum ceterum: una pre pacis: alia pre
te belli. **¶ Et** omnibus prestatur virtutes quod ordinant nos
in bonum diuinum. **¶ Nam** bonum dei preminet cuilibet
bono humano. **¶ Et** in bonis humanis bonum publicum
preminet bono privato: quibus bonum corporis premi-
net bono exteriorum rerum. **¶ Alio** modo ordinatur liberali-
tas ad aliquod bonum ex consequenti. **¶ Et** secundum hoc libera-
litas ordinatur in omnia bona predicta. **¶ Ex** hoc enim quod
homo non est amatiuus pecunie: sequitur quod de facili
utatur ea: et ad utilitatem ipsius: et utilitatem aliorum: et ad
honorem dei. **¶ Et** secundum hoc etiam quando excellenter
ex hoc quod est utilis ad multa. **¶ Quia** tamen unum quodque
magis indicat secundum id quod appetit ei primo et per se quod
secundum id quod competit ei ex consequenti. **¶ Ideo** liberalis

tas n̄ est maxima virtutū. **Un̄** z. b. Amb. in li. de offi. dicit q̄ iusticia excellior videt liberalitate: s̄ liberalitas gratior. Et p̄hs in lib. rhetor. ait q̄ fortēs z iusti maxime honorantur: post eos liberales. Amatur autē liberales multū cōiter: n̄ amici tia honesti q̄si sunt meliores: s̄ amicitia vtilis: q̄a sūt vtiliores in exteriorib⁹ bonis: que cupiūt ho mines maxie. Et p̄ter eandē cām clari reddunt. **Q**uētiā deus dei bona sua abundanter: magis p̄cedit ex charitate: q̄ ē vtiq̄ maria stutū: q̄ p̄tine at ad liberalitatē. Quelibet etiā virtus p̄cipat rōne boni q̄tū ad emissionē actus p̄prij. Actus autē quarundā aliarū virtutū sūt meliores pecu nia: quā emittit liberalis.

De misericordia multiplici: z ei⁹ vtilitate. c. xviij

De misericordia hic agitur: q̄z q̄tus n̄ sit p̄ iusticie nec ei an nexa: sed effectus charitatis interior fm. b. Tho. tñ in actu eius exteriori h̄z similitudinē cā liberalitate: z p̄uenit cū ip̄a. Sciendū igit q̄ motiū ad misericordiā ē malū. **Un̄** Joā. da. mas. ij. li. dicit q̄ misericordiā ē sp̄s tristitie. **M**o tiū autē ad tristitiā ē malū. Quid autē sit miseri cordia. Aug. in. ix. li. d. ciui. dei sic eā diffinit. Mi sericordiā ē aliene miserie n̄fo in corde cōpassio qua vtiq̄ si possum⁹ subuenire cōpellimur. Circa quā diffinitionē tria sūt vidēda. Primo obiectū qd̄ respicit: z hoc ē p̄xiui defectio: dñz d̄ aliene miserie. Secūdo actū quē in nobis facit. Et hoc est nostri tristitatio: dñz subdit in corde n̄fo cōpas sio. Tercio effectū quē extra p̄ducit: z hoc ē ma li iuxta posse ablatio dñz d̄. Quia vtiq̄ si possum⁹ subuenire cōpellimur. **Q**uantū ad primū: mi sericordiā d̄ miseria: corde aspiciēs. **P**er scdm d̄. Misericordiā misere h̄ns cor. i. triste: fm ter tiū punctū diffinitionis d̄ misericordiā miseriā adimēs. i. tollēs p̄dationē elemosyne. Et q̄tum ad fructū: q̄ sequitur ex misericordiā ē alia interp̄ tatio. i. mira suauitas rigās corda: s̄ facientū mi sericordiā. Quia vt d̄. **M**at. v. Beati misericor des qm̄ ipsi misericordiā p̄sequētur. s̄ in patria sup̄na. ps. Dñe in celo misericordiā tua: nō. s̄ alia q̄ mira suauitas rigās corda beatorū. **C. 1.**

Pro declaratione pri

mi. s̄ q̄ obiectū ad qd̄ respicit misericordiā: z qd̄ mouet hoīem ad miserendū ē defect⁹ seu misia alie. Dicit b. Tho. z. 2. q. xxx. ar. i. q̄ misia oppo nit felicitati. Est autē de rōne bñtūdis: seu felici tat: q̄ aliq̄s ponat eo qd̄ vult. Nā sic b. Au. dicit in li. de trini. Bñs ē q̄ habz qd̄ vult: z nihil mali vult: z iō cōrio ad miseriā p̄tinet q̄ hō patiat qd̄ n̄ vult. Tript̄ autē vult hō aliqd. Uno mō appeti tu naturali: sic oēs hoīes volūt eē z viuere. Se cūdo⁹ vult aliqd̄ p̄ electionē ex aliq̄ p̄meditati

one. Tercio mō vult aliqd̄ n̄ fm se: sed in cā sua: puta: q̄ vult comedere nociua: dicimus eū velle infirmari. Sicut igit motiū ad misericordiā tanq̄ ad miseriā p̄tinet. Primo quidē ē id qd̄ s̄ riat appetitū naturali volētis. s̄ mala corrupti ua z tristitia: q̄z s̄ria nat̄aliter hoīes appetūt: vt infirmitates z bi⁹. **Un̄** z p̄hs dicit in. ij. rhetor. q̄ misericordiā ē tristitia quedā sup̄ appetitū ma lo: corruptiuo vel tristitatio. Secūdo adhuc ma gis efficiūt ad misericordiā puocantia: vtpote magis tristitia si sūt p̄tra volūtātē electōnis **Un̄** p̄hs dicit ibidē. s̄. ij. rhetor. q̄ illa magis misera bilia sūt: quoz fortuna ē cā: puta cū aliqd̄ ma lū euenit: vñ q̄s sp̄abat bonū. Tercio ad h̄ sūt n̄ a gis misabilia: si sūt p̄tra totā volūtātē: puta si alī q̄s sp̄sectat ē bona: z ei eueniūt mala. **Un̄** p̄hs dicit ibidē q̄ maxia misericordiā ē sup̄ malis ei⁹ q̄ indigne patit. **U**el pōt dici q̄ triplex ē miseria ad quā respicit misericordiā: seu q̄ mouet ad mi sericordiā. Prima ē miseria culpe. Secūda mi seria nature. Tercia miseria fortune. Peccatū seu culpa vtiq̄ inducit magnā aīe miseriā: adeo q̄ si ip̄am n̄ purgat hō p̄p̄iam incurrit sūmā miseriā gehēne. **Un̄** z Sapiēs dicit. Miseros facit p̄p̄os peccatū. Et ps. Miser facit sū z curuat sū vsq̄ in fi nē. Et h̄ p̄p̄ie fm diffinitionē misericordiā sit et moueat sup̄ aliā miseriā: tñ large ēt erga p̄p̄iaz miseriā culpe d̄ moneri: dñz ad remouēdū ip̄az culpā p̄nam agit. **Un̄** b. Aug. Qui vult ordiate dare elemosynas: p̄us d̄z a seipso incipe: z eā sibi p̄mitus dare. **E**t n̄ elemosyna opus misericor die verisike: de q̄ dictū ē. Sili miser ē aīe tue pla cēs deo: de pe. di. iij. Ad alios autē p̄p̄ie ē miseri cordia q̄ ad culpas eoz: vel respectu cecitatis eoz vel respectu pene ad quā disponunt. vñ z d̄ xpo d̄. **M**at. vi. q̄ vidēs iesus turbas miser⁹ est eis q̄ erant vexati: z iacētes sicut oues n̄ h̄ntes pasto rē. Et Gre. in omel. dicit q̄ vera iusticia h̄z com passionē ad pctōres: n̄ dedignationē. **S**z falsa ius ticia ecōtra n̄ h̄z cōpassionē s̄z dedignationē: di. xlv. vera. Miseria nature: q̄. s̄ q̄s infirmat v̄l mo ri: ēt mouet z mouere d̄z ad cōpassionem. **Un̄** z xps vidēs mulierē viduā seq̄ntē ad sepulchras vnicū filiū delatū mortuū: misericordiā mot⁹ est sup̄ eā: z resuscitauit illū. **L. u. vii.** Sic multis di uersis lāguozib⁹ p̄ressis petētib⁹ ei⁹ misericordiā: misertus ē eis: z a miserijs aīe z corpis liberauit. Miseriā fortune. i. in defectu bonoz fortune ēt respicit misericordiā: vt cōpatiat paupib⁹: z sub ueniat si pōt. **L. bob. iij. d̄.** Quō potueris ita esto misericors: nec auertas faciē tuā ab v̄llo paupe re. s̄ subleuando miseriā inopie. Et p̄cipue bis q̄ fuerūt felices. Quia vt ait **Boe.** Maximū infor tunij genus meminisse fuisse felicē. Et hac mise ricordia singulariter vsus ē b. **N**icolaus qui au diēs vicinū eius nobilē: s̄z pauperē effectū tres filias ēgines p̄ paup̄are velle exponere turpitu dini vt de eaz lucro sustēarent: tribus vicibus

occulte misit p fenestram: et pceit in domū tāū
auri: vt traderet eas nuptiū: et ipse sustetari pos-
set. Hac misericordia vltus ē beatus p̄r Domini-
cus q̄ voluit se his venūdarē: vt de p̄cio suo se-
mel filius vidue redimeret a sarracenis a gbus
captiuus tenebat. Altera vice p̄r subleuanda in-
opia quorundā nobiliū qui p̄pter paup̄tatem si-
lias suas dederant hereticis nutriedas et erudi-
endas. Sed dñs aliter p̄uidit. **A. 5. 11.**

Quātum ad secundū

id quod facit i nobis misericordia ē: q̄ generat
tristitiam seu dolorē cōpassionis in nobis vt pa-
tet ex diffinitione supra posita. **Compati. n. est si-
mul pati. s. cum afflicto.** **Ubi sciendū fm̄ Tho. 2.
2. q. xxx. art. iij. q̄ dolor de aliena miseria quē
habet misericors p̄t sumi dupliciter. Uno mo-
do put nominat motū appetitus sensitī. Et sic
misericordia non ē virtus: s. passio quedā. Alio
modo put notat motū appetitus intellectī. s.
fm̄ q̄ alicui displicet malū alterius. Dic aut mo-
tus p̄t esse fm̄ rōnem regulatus. Et p̄t quis
fm̄ hunc motū ratione regulatū regulare motū
inferioris appetitus. Unde beatus Aug. dicit in
ix. de ciui. dei: q̄ iste motus animi. s. actus miseri-
cordie tāc est fm̄ rationem: quādo ita prebetur
misericordia q̄ iusticia p̄seruetur: sicut cū indi-
genti tribuitur: siue cū ignoscitur penitenti. Et q̄
ratio virtutis hūane in hoc p̄sistit: q̄ motus ani-
mi rōne regulatur. Ideo ex hoc ostēditur q̄ mi-
sericordia sit virtus. **Uñ Aug. ix. de ciui. dei ait.**
**Longe melius et hūanius: et p̄iorum sensibus ac-
comodatius: in Cesaris laudē locutus ē. s. Licer-
ro: vbi ait. Nulla d̄ virtutibus tuis nec admira-
bilior nec gratior misericordia ē. Nec ob. huius sē-
tentie. s. misericordiam esse virtutē: id quod ait
Salustius: videlicet. Omnes hoies q̄ de rebus
dubijs p̄sultāt: ab ira et misericordia vacuos eē
deceat. Non enim animus facile vez p̄uidet: nisi
ista deficiant. Hoc enim dictū Salustij intelli-
gitur fm̄ Tho. quando misericordia ē passio nō re-
gulata rōne. Sic enim impedit cōsiliū rationis:
dū a iusticia recedit. Unde Aug. Duo ista nomia
n̄ frustra dicuntur: homo: peccator. Nā quia pec-
cator est: corrige: quia homo ē: miserere: nec pote-
ris iuste misereri homini: si nō correxeris pecca-
torē. **xxij. q. iij. duo.** **Est aut misericordia vir-
tus specialis: nec quidē intellectualis: nec theo-
logica: sed moralis existēs circa passionē. Et re-
ducitur ad illā medietatē: quē d̄r nemesis. Quā-
tis enim habeat misericordia et nemesis p̄trari-
etate ex p̄te estimationis: quā habet de malis ali-
enis: de quibus misericors dolet: in q̄tum esti-
mat aliq̄ indigne pati. Nemescicus aut gau-
det de malis alterius: in q̄tum estimat illū digne
pati: et tristatur: si indignis bñ accidit. Utrūq̄ n̄
est laudabile: et ab eodē amore p̄cedens: vt dicit
p̄r in. ij. r̄beto. Et has quidē medietates i qui-******

bus consistit misericordia et nemesis: et quedam
alie. **P̄r in. ij. r̄beto. non notat virtutes: s. passi-
ones: quia etiam fm̄ q̄ sunt passionē sūt lauda-
biles. N̄n̄ nihil p̄hibet q̄ tales ab aliquo actiuo
habitu pueniunt. Et sic assumūt rōnem virtutis
Et actus quidē p̄p̄ius misericordie immediatus
s. compati misericordie alterius: opponit iudice:
de qua habes in. ij. p̄te ti. iij. Quis aut exterior
qui est elemosyna: opponit vicio q̄ dicitur ob-
duratio p̄tra misericordiam: de quo in. ij. p̄te ti. i. c.
penulti. Procedit autē misericordia a charitate
sicut effectus a sua causa. Et licet pax et gaudium
sunt actus interiores a charitate p̄cedētes: vt mi-
sericordia tñ: q̄ nihil adijciunt sup rōnem boni
q̄ est obiectū charitatis: ideo n̄ requirūt alias
virtutes q̄ charitatē. Sed misericordia respicit
quandā specialem rōnem. s. miseria eius cui mi-
seretur quis: et ideo ponitur sp̄alis virtus. Nec
obstat q̄ aliquis sit extra charitatem: et tñ habet
compassionē ad paupes vt elemosynas largiat:
quia fm̄ b. Tho. aliquid d̄r actus virtutis dupli-
citer. **Uuo modo materialiter: vt facere actus d̄
genere bonorū elemosynas: ieiunia et h̄i. Et hoc
potest fieri sine charitate. Alio mō formaliter. i.
eo modo opari quo vtiuosus facit: vt p̄mpte de-
lectabiliter et omni eomodo quo fieri debz: et sic
elemosyna fieri non p̄t sine charitate. Inducit
autem naturaliter ad misericordiam: amicitia ad
alium: similis conditio. Sapietia: senectus: debi-
litas: timiditas. **Rō huius ē fm̄ Tho. vbi supra
ar. ij. quia ex hoc p̄tingit q̄ aliquis misereatur:
ex quo p̄tingit q̄ de miseria aliena doleat. Sed
cū dolor seu tristitia de p̄prio malo sit: intantum
aligs d̄ aliena miseria tristatur aut dolet: in q̄tum
apprehendit alienā miseria vt suā. Hoc autē
p̄tingit dupliciter. Uno modo p̄ vnionē effectus
q̄ sit p̄ amorem: quia cū amans reputat amicū
tanq̄ seipm̄: malū amici reputat vt suum: et ideo
dolet de malo amici vt de suo. Unde et p̄r in. ix.
ethi. ponit inter amabilia: hoc q̄ est cōdolere
amico. Et ap̄s ad **Rō. xij. Gaudere cū gauden-
tibus: flere cum flentibus. Alio mō apprehēdit
quis miseria alterius vt suā: fm̄ vnionē reale
vt p̄te cū malum aliorū p̄p̄inquū est: vt ad nos
transcat ab eis. Unde p̄r in. ij. r̄beto. q̄ homines
miserēt sup alios qui eis coniuncti sunt: et simi-
les: quia per hoc fit in eis estimatio q̄ ipsi possūt
etiam similia pati. Et inde est q̄ senes et sapiētes
qui considerant se etiam in mala posse incidere
et debiles et formidolosi magis sūt misericordes
Contrario autem qui reputant se esse felices: et
intantum potentes: q̄ nil mali putāt se posse pa-
ti: non ita miserēt. Similiter superbi nō mise-
rentur: quia contēnunt alios et reputant malos
Similiter alij q̄ sunt in p̄umeliatia dispositiōe
Siue q̄ sciunt p̄umeliā pati: siue q̄ velint p̄u-
meliā alijs inferre: puocant ad irā et audaciam.
Uñ dum sunt in hac dispositione non miserētur********

puer. xxvii. Ira non habet misericordiam neq;
erumpens clamor. Dicit etiā p̄s: q̄ durū est ex/
pulsuū miserationis. Illi. n. qui sunt in magnis
malis: q̄ nō timent se vltius pati aliqd: z q̄ tñ
intendūt p̄prie passioni: q̄ non alieni: ideo non
miserētur. Ita etiā si sunt aliquē p̄sonē nobis cō
iuncte: vt filij z parentes. q̄ reputātur quasi ali
quid nostri: non p̄prie miseremur s̄z dolemus: si
cut in vulneribus nostris. ¶ §. III.

Quantum ad tertium

id est effectū exteriorē misericordie. Sciendum
q̄ hoc ē facere elemosynas q̄bus miserijs alioz
subuenim: z alios subleuam. Hoc aut sic de la
rat. b. Tho. 2. 2. q. xxii. ar. i. Exteriores act⁹ ad
illā virtutē referūtur: ad quā p̄inet id qd ē mo
tiuū ad agēdū b̄ actus. Motiuū aut ad dandū
elemosynas ē: vt subueniat necessitatē patienti.
Uñ quidā diffiniētes elemosynā dicūt q̄ elemo
syna ē opus quo dā aliquid indigenti ex passione
p̄pter deū. Ad quidē motiuū p̄inet ad miseri
cordiā. Uñ manifestū est: q̄ dare elemosynā est
p̄prie act⁹ misericordie. Et h̄ apparet ex ipso noīe
Añ in greco a misericordia elemosyna deriuat:
sicut in latino misratio a misericordia. Et quia
misericordia ē effectus charitatis: ex p̄sequenti
dare elemosynā ē actus charitatis: misericordia
mediatē. Et fm hoc d̄. i. Jo. iij. Si q̄s habuerit
substantiā h̄mūdī: z viderit fratrē suū necessita
tem habere: z clausit viscera sua ab eo: z nō de
derit ei: quō charitas dei manet in illo. Pōt etiā
elemosyna ēē act⁹ iusticie in q̄stā. s. dā ad satisfā
ciendū peccatis suis: fm illud Dā. iij. P̄cā tua
elemosynis redime. Nihil. n. p̄hibet fm. b. Tho.
vbi supra: act⁹ q̄ est p̄prie vniū ētatis electiue
attribui alteri ētati sicut impanti z ordinati ad
suū finē. Et h̄ mō dare elemosynā ponit inē opa
satisfactionis: in q̄stū misratio in defectu patiē
tis ordinat ad placandū deū: z sic impat a latra
habens rōnem sacrificij. ¶ §. III.

Sūt autē genera ele

mosyne corporalis septē. Et sūt elemosyne spiritu
alis. Et corporales sunt he. Pascere esurientē: po
tare sitientē: vestire nudū: recolligere hospitem
visitare infirmū: redimere captiuū: sepelire mor
tuū. De his h̄r Math. xxv. Esuriui. n. z dedistis
mibi māducare zc. Et p̄ueniēt in h̄ versu. Uñ
to poto cibo redimo teo colligo cōdō. Per has
subueniūt necessitati corporis. Sufficiētiā autē hāz
sic assignat. b. Tho. vbi supra ar. ij. Defect⁹ corpora
lis aut ē in vita: aut ē post mortē. Si ē i vita aut
est cōis respectu eoz: quoz oēs indigēt: aut ē spa
lis p̄pter aliqd accidens supueniēs. Si p̄mo mō
aut ē defectus interior: aut exterior. Interior de
fectus ē duplex: vnus cui subueniūt p̄ alimē um
siccū. s. fames. Et fm hoc ponit pascere esurien
tē. J. l. viij. Frange esuriētī panē tuū. Alius de

fectus ē cui subueniūt p̄ alimētū humidū. s. sitis.
Et fm hoc ponit potare sitientē: puer. xxv. Si si
tit inimicus tuus potū da illi. Defectus cōis re
spectu exterioris auxiliij ē duplex. Vnus ē respe
ctu tegumētī. Et q̄stū ad hoc ponit vestire nu
dū. Lu. iij. ait Jo. bap. Qui h̄z duas tunicas. i. ad
supfluitatē: det vnā non h̄nti. Alius defectus est
respectu habitaculi. Et q̄stū ad hoc ponitur re
cipere hospitem. A plus. hospitalitatē sectantes.
Si vō defect⁹ aliq̄s spūalis p̄pter aliqd accidēs
supueniēs: aut hoc est ex causa extrinseca. Et q̄
tū ad hoc ponit redēptio captiuoz. b. Amb. O
natus sacoz ē redēptio captiuoz. xij. q. ij. aurū.
Aut defectus talis ē ex causa intrinseca. Vt in
firmitas: z sic ponit visitare infirmū Job. Visitas
spēm tuā. i. hoīem in infirmitate nō peccabis. P̄
vitā aut exhibet elemosyna mortuo: sepultura
ecclesiastica. Actus dicitur de Stephano lapidato
q̄ sepelierūt eum viri timorati. Et q̄uis sepultu
ra mortui nō conferat ei q̄stū ad sensus: quem
corpus post vitā non h̄z: ideo d̄ns Math. xxv.
non ponit hoc inter alia opa misericordie corpora
lis: quia solū ea ibi ponit q̄ sunt enidētis necessi
tatis corpi. Pertinet tñ ad defunctū qd de eius
corpe agatur: in q̄stū viuūt in memorijs homi
nū: cui⁹ honor detestā si careat sepultura. Per
tinet etiā ad effectū quem adhuc viuēs habet
de corpe suo cui oēs conformari affectus prioris
post mortē eius. Uñ z aliq̄ cōmendant de sepul
tura exhibita alijs. Et d̄ d̄no Jesu xpo legitur q̄
mandauit Frontoni ep̄o: q̄ iret ad faciendū exe
quias funeris sue hospite marthe. Cui z ip̄e d̄ns
affuit. Et Anthoniū sepeliuit paulū p̄mūz bere
mitā leonibus faciēbus foucā. Et sūt p̄nūi
Donofriū. Si q̄ aut aliq̄ defectus sunt corporales
q̄bus subueniendū ē: ad p̄dictos reducūtur. Le
citas aut z claudicatio sūt quedā infirmitates: et
iō dirigere cecū z sustentare claudā: ad visitatio
nē infirmoz reducūt. Subuenire hoī p̄ quācū
q̄ ip̄ressionē ei extrinsecus illata: p̄tinet ad redē
ptionē captiuoz. Et sūt dimittere debitorib⁹: li
beros: z seruos addicere libertati. Tradere nu
ptui puellas: paupes elemosynaliter puidetur
anime simul z corpori. ¶ §. V.

Elemosyne similiter spi

rituales sunt septem. s. docere ignorantes: consu
lere dubitanti: consolari tristem: corrigere peccā
tem: remittere offēdētī. Portare onerosos z gra
ues: z p̄ omnibus exorare. Et p̄tinetur in h̄ ver
su. Consule: castiga: remitte: fer: solare. Et sub cō
silio cōprehendūtur duo. s. consiliū z doctrina.
Cuius sufficiētiā sic assignat. b. Tho. vbi su
pra. Per istas elemosynas subueniūt defectib⁹
spūalibus anime. Hoc autē sit dupliciter. Vno
mō poscendo auxiliū a deo: z hoc fit per orati
onem. Ja. v. Orate p̄ inuicem vt saluemini. Alio
mō subueniūt defectibus anime impendendo

et auxiliū humanū: et hoc tripliciter. Uno modo impendendo auxiliū p̄ra defectū intellectus: et si sit speculatiuū hoc sit p̄ doctrinā ad Ro. xij. Qui docet in doctrinā. i. subueniat p̄ximo. Qui exhortat in exhortādo. Si autē sit intellectus p̄ra cūctis: sic adhibet remediū p̄ consiliū. L. bob. iij. Consiliū semp a sapiente inquire. Et xij. q. ij. bo ne rei dare consiliū p̄ p̄ntis vite habet meritū et future remuneratōis cernit b̄re subfidiū. Alio mō est defectus ex passione appetitane virtutis inter quos maxime ē tristitia: cui subuenit p̄ cōsolationē. Itaq; p̄solamini inuicē in verbis istis et non p̄rullamini de dormiētib; sicut gētes q̄ spem nō habent: ait ap̄ls. Tertio mō ex parte inordinati actus qui tripliciter p̄siderari pōt. Uno mō ex pte ipsius peccantis: in q̄tūz p̄cedit ex ei⁹ inordinata voluntate: et sic adhibet remediū per correctionē: s̄m illud. Mat. xviij. Si peccauerit in te frater tuus: vade et corripe eū inter te et ip̄m solū. Et ap̄ls ad Lymo. Peccantē corā omnib; argue. Alio mō ex pte eius in quē peccat. Et si q̄ dem sit peccatū in nos cōmissum: remediū adhibemus remittēdo offensā: s̄m illud. Lu. vi. Dimittite et dimittet̄ seu dimittet̄. Et Mat. xviij. Serue nequā omne debitū dimittit tibi qm̄ roga st̄ me. Rōne oportuit te et miseri cor̄ferui tui. Si autē offensa sit in deū vel in p̄ximū: nō est remittere in nro arbitrio s̄m Diero. Tertio mō ex pte sequele ipsius actus inordinati: ex qua grauantur ei p̄ueneres: etiam p̄ter peccantis intentiōē. Et sic remediū adhibet sup̄portādo: maxie in his q̄ ex infirmitate deficiūt: seu peccāt s̄m illud ad Ro. xv. debemus nos firmiores infirmiores alioz p̄portare: et nō solū s̄m q̄ infirmi sūt graues ex inordinatis actibus: s; etiā vniūscuiq; sunt onera sup̄portāda: s̄m illud ad Gal. vi. Aliter alterius onera p̄ortate et sic adimplebitis legem xpi.

¶ §. VI.

Faciendo autem com-

paratōne elemosynarū corpaliū ad sp̄iales s̄m p̄liciter loquēdo: elemosyne sp̄iales sūt corpali bus potiores triplici rōne s̄m. b. Tho. 2^a 2^e. q. xx. xij. ar. iij. Prima ē q̄ id qd exhibet in elemosyna sp̄iali: ē nobilius. s̄m donū sp̄iale q̄ p̄miū cor porale: s̄m illud puer. iij. Donū bonū tribuā vobis: legē meā nō derelinquatis. Secūdo rōne ei⁹ cui subuenit: q̄ sp̄s nobilior ē corpe. Un̄ sicut homo magis sibi d; p̄uidere q̄tum ad sp̄m q̄ q̄ tum ad corpus: ita etiā p̄ximo magis d; p̄uide re de elemosyna sp̄iali q̄ corpali: quē ex charitate debet diligere. Tertio q̄tū ad ip̄os actus q̄b⁹ subueniē. P̄a actus sp̄iales q̄les sunt elemosyne sp̄iales sunt p̄fectiores actibus corpali bus: q̄bus exercētur in elemosynis corpali bus. Secūdo dū n̄ aliquē p̄ticularē casū: aliqñ aliq elemosyna corpalis poss; p̄ferri alicui elemosyne sp̄iali. Sicut magis esset pascendū fame morientem

q̄ docendū. Sicut dicit p̄bs q̄ indigēti meli⁹ est dūari q̄ philofophari: q̄uis hoc sit meli⁹ sumptū. Nec obitat si dicat: recompensatio b̄ficiū minuit laudē et meritū elemosyne. Un̄ dñs dixit. Lu. xi. iij. Cū facis p̄randiū aut cenā: noli vocare vici nos diuites: ne forte reuoluant te et fiat tibi retributio. S; in elemosynis sp̄ialibus semp ē ibi re cōpensatio: q̄ qui orat p̄ alio: p̄ficiat sibi: s̄m illud ps. O mē in sinu meo p̄ueret. i. q̄ alit̄ docet in scia p̄ficiat qd nō p̄tingit in elemosynis corpali bus: q̄ dando pecuniā minuit in ea. P̄a vt dic b. Tho. recompensatio n̄ minuit meritū nec laudē elemosyne: si n̄ sit intēta. Sicut et b̄nana glā: si n̄ sit intēta: n̄ minuit rōnē virtutis. Sicut de Lato ne. Salust⁹ dicit q̄ q̄ magis glām fugiebat: eo magis glā eū sequebat. Et ita p̄tingit in elemosynis sp̄ialibus: et n̄ intētio bonoz sp̄ialit̄ nō minuit meritū sicut intētio bonoz corpaliū. Si enim q̄ docet ex charitate: intēdens ex hoc sibi augeri sciam n̄ p̄pterea p̄dit meritū: sicut q̄ daret elemosynā corpalem vt augeret ei substantiā. Et de elemosynis corpali bus multi p̄nt se excu sare: q̄ dare n̄ p̄nt. S; q̄s ē q̄ n̄ posset dare ip̄a: lesccerte nullus. Si n̄ q̄s docere n̄ valet vel p̄s lere: q̄ ignozas ep̄ot vtiq; orare p̄ alijs. Potest dimittere iniurias sup̄portare defect⁹ alioz et b̄ date elemosynā et oia mūda sunt vobis ait xps. Luc. xi. i. nullā imunditiā ex rebus vobis p̄ces sis p̄trahetis sp̄ialibus vel tpalibus. Et p̄ter i canonicā suā. Unusq; s; put accepit grām. i. b̄nifi cū tpale vel ip̄uale in alterit̄z illā admistrātes vt boni disp̄satores multiformis gr̄e dei. Un̄ et Bre. in omel. Habens intellectū: curet oīno ne taceat. P̄ns rep̄ affluentiā: vigils ne a misericor die largitate torpescat. P̄ns artes q̄ regit magis ope studeat vt vlt̄ atq; vtilitatē illius cām p̄xio p̄curet. P̄ns loquendi locū p̄ retēto talēto time at: si tñ valet et opus ē: p̄ paupib⁹ intercedat: bec ille. Quilibet ergo de bono qd b; debet p̄ximo subuenire loco et tpe suo.

¶ §. VII.

Misericordia secundum

dū se ē maxima virtutū: s; p̄ cōpatōne habentē maior ea sit charitas: hoc aut sic declarat. b. Tho. 2^a 2^e. q. xxx. arti. iij. Aliqua v̄tus pōt esse maxia dupl̄r. Unomō s; se. Alio mō p̄ cōmpatiōne ad habentē. Primo mō misericordia ē maxia v̄tu tū. Pertinet. n. ad misericordiā q̄ alij effundāt. Et qd plus ē q̄ miseras alioz subleuet: et hoc ē maxime sup̄ioris. Un̄ et miseri ponit p̄pziū dō Et in h̄ maxime dñs eius oīpotentia manifestari. Un̄ Greg. in collecta. Deus q̄ oīpotentiā tuam p̄cendo maxie et miseriādo manifestas. Et s; se cūdo mō. s. quo ad b̄ntēz misericordia n̄ ē maxia nisi ille q̄ b; sit maximus: q̄ n̄ hēbat sup̄iorē et hoc ē solus deus: q̄ neminē habz sup̄ra se: sed oēs sub se. Et aut qui b; aliq̄ sup̄ra se vt ē oia creatura: mai⁹ ē et melius sibi p̄iūgi suo sup̄iori

Capitu. XVIII.

q̄ sup̄plere defectū sui inferioris. Et iō q̄tūz ad hominē qui h̄z deū sup̄iorē: charitas p̄ quā vni-
tur deo: ē potior v̄tus q̄ misericordia p̄ quā pri-
mor subleuat defectū. **Uñ** 2 ap̄ls ad **Eph. iij.** **Luz**
dixisset induite vos sicut electi dei facti 2 dilecti
viscera misericordie 2c. **Postea** subdit. **Sup oia**
aut̄ charitatē habete q̄ ē vinculum p̄fectionis. **Et**
hinc ē q̄ vita p̄replatua cuius officiū 2 actus ē
deo p̄ dilectionē inherere: 2 d̄siderijs visib̄s ei⁹
inardescere: p̄fectior ponit 2 suauior q̄ vita acti-
ua p̄ quā hō se exercet i elemosynis corp̄alib⁹. s.
pascēdo famelicos 2 b̄. **Uel** ē i elemosynis spi-
ritualib⁹: docēdo ignorantē: p̄dicādo: curā alio-
rū gerendo. **Sz** inter oēs v̄tutes que nos ordi-
nat ad p̄mū misericordia ē potior q̄ ad nos: sic
2 potior v̄tutis. s. charitatis affectus. **Ab eā. n.**
vt dictū ē p̄cedit. **Nā** sup̄plere defectū alteri⁹ in
q̄tum b̄ ē sup̄ioris 2 melioris. **Et iō** **Ps. vi.** di-
cit a d̄no. **Misericordiā volo 2 n̄ sacrificiū. Quā**
aut̄em x̄ps allegauit: qñ iudei murmurabāt d̄
eū: qñ in domo **Marthei** publicani cū pctōrib⁹
māduicaret 2 biberet. **Eūtes** aut̄ discite quid ē.
Misericordiā volo 2 n̄ sacrificiū. Huius aut̄
rō ē q̄ misericordia magis sit grata deo q̄ sacri-
ficiū ei offerre: qd̄ p̄inet ad cultū diuinū 2 v̄tu-
tē religionis s̄m. b. **Ipo.** vbi sup̄ra. **Quia** deū nō
colimus p̄ exteriora sacrificia vel munera p̄pter
t̄p̄m: s̄ p̄pter nos 2 p̄pter p̄ximos n̄ros. **Non** enī
deus indiget sacrificijs n̄ris: s̄ vult ea sibi offer-
ri p̄pter n̄ram deuotionē excitandā: 2 p̄ximorū
vtilitatem. **Et** ideo misericordia q̄ subuenim⁹ de
fecibus p̄ximorū: ē sacrificiū magis dō acceptū:
vt pote p̄p̄inquis vtilitati p̄ximorū deferuiens:
s̄m illud ad **Heb. xl.** **B̄n̄ficientie 2 cōionis** noli-
te obliuisci: talibus. n. hostijs p̄meret̄ deus. **Sic**
etiā intelligendū ē qd̄ ait **Amb.** in glo. sup̄ illud
i. ad **Limo. iij.** **Pietas** ad oia vtilis est. **Dis** sum-
ma xp̄iane discipline in misericordia 2 pietate cō-
sistit: q̄tum. s. ad sūmam op̄ez exteriorū xp̄iane di-
scipline. **Nā** q̄tum ad effectū interiorē: affectio
charitatis qua p̄iugimur deo: p̄p̄derat dilectio
ni 2 misericordie ad p̄ximos. **Nō** aut̄ subdit. b.
Amb. in dicta auctoritate. **Quā** qui habuerit. s.
misericordiā 2 si lubricū patiat̄ur vapulabit qui
dē: sed non p̄bit: qd̄ nō est sic intelligendū: q̄ p̄
opa misericordie luxurie deferuiens: i. ea moriēs
euadet p̄ditionem eternam: vt quidā opinantur
2 pessime. **Sz** quia ex elemosynis quas facit mi-
sericors: orationibus aliorū aliquādo reuerſus
ad penitētiā: recedit a lubrico luxurie: 2 si pu-
niatur pena temporali hic vel in purgatorio: tñ
per penitētiā euadit gehennā. **Sicut** legimus
in vitis patrū de quodā magne p̄fectionis viro
solitario: q̄ sup̄bia ciatus suaz v̄tutū in lubricū
luxurie mētalīs lapsus: cellā dimisit vt ad secu-
lū vadēs: epe turpitudines exēq̄ref: s̄ nocte sup̄-
ueniēte dū iter ageret: declinauit ad cellā duorū
inue nū: q̄ deo seruire cepant in solitudine. **Qui**

reuerſer receptus ab eis 2 inuitatus ad instrue-
dū eos in via dei. **Dū** misericordia vsus est: 2 ele-
mosyna sp̄iali docendi 2 p̄sulēdi illos: ad se re-
uerſus recognouit defectū suū: 2 ad cellā redi-
ens d̄nationē p̄p̄iam euasit. **§. VIII.**

Ad commendationem

misericordie 2 actuum eius. s. elemosynarū: facit
qd̄ ait **Ambro.** di. lxxvi. non satis. in si. **Miseri-**
cordie cōis est vsus ideoq̄ cōe p̄ceptū est oib⁹
etatibus: 2 oibus officijs necessaria: ab omnibus
deferenda: nō miles nō publicanus excipiat: n̄
agricola nō vrbānus: oēs in cōi mouēt̄ vt cō-
ferant n̄ habēt̄. **Misericordia. n.** plenitudo vir-
tutū ē: 2 ideo oibus p̄scripta ē p̄fecta forma v̄tu-
tis: dū. s. dictū est. **L. u. vi.** **Estote** misericordes sic
2 p̄r vester celestis misericors ē. **Et** ps. etiā osten-
dit q̄ laudabilis sit misericordia in vsu ei⁹ dum
dicit in ps. **Iucūdu** hō qui misereſ 2 comodat
disponit sermones suos in iudicio qz in eternū
nō cōmouebit̄. **Vbi** tria. **Primo** motus interior
innuit̄. **Abi.** Qui misereſ. **Secūdo** actus exterior
subdit̄. **Abi.** 2 comodat. **Tertio** fruct⁹ vberior ad-
ditur. **Abi.** **Iucūdu** homo. **§. IX.**

Quantum ad primum

maxima bonitas 2 laus ē hoīs in essendo similē
deo seu imitādo deū: circa misericordiaz autem
iubemur deo assimilari: dum dicitur. **Estote** mi-
sericordes sicut 2 pater vester misericors est. **De**
ipso aut̄ deo misericordie dicit in li. sapie. **Mise-**
reris oīm dñe 2 nihil odisti eorū que p̄fecisti: dis-
simulās peccata hoīm p̄pter p̄niam: 2 ps. **Mise-**
rationes eius sup̄ omnia opa eius. **Quod** tripli-
citer potest intelligi. **Primo** quidē quia ex mise-
ricordia maxime nobis redditur cōmendabilis
2 amabilis: 2 magis q̄ per alia opa sua: licet om-
nia p̄fectissime faciat. **Uñ** **Bern.** **Miseris** mi-
sericordia dulcius sapit. **Et** ecclesia canit in p̄so-
na peccatorū. **Tribularer** si nescirem misericor-
dias domini. **Tu** dixisti. s. per **Ecclezie** p̄p̄baz
xviij. c. **Nolo** mortē peccatoris sed vt conuerſa-
tur 2 viuat: qui publicanū 2 chananeam vocasti
ad penitētiā: 2 **Petrū** lachrymātē suscepisti mi-
sericors deus. **Secūdo** exponit̄ sic. **Sup** omnia
opa. i. in oibus creaturis que sūt opa eius: repe-
rit̄ misericordia eius in celo: in inferno: 2 in mū-
do. **In** celo quidē dum remunerat factos vltra
meritum: qz non sunt cōdigne passiones huius
t̄pis ad futurā gl̄am ait ap̄ls ad **Ro. viij.** **Unde**
ps. **Dñe** i celo misericordia tua. s. ē in factis tuis
In inferno quoq̄ de quo minus videt̄: est mise-
ricordia dei in damnatis: n̄ q̄ liberet eos a p̄is
vt mitiget vt **Origenes** 2 quidā heretici dixerāt
sed vt puniat citra condignū: quia adhuc peius
mereret̄ vt ad nihilationē: sic expōit **An.** in li. d̄
cini. dei illud **Abacuch. iij.** **Cū** iratus fueris. s. tu
deus flagellando d̄natos: misericordie memoz

erit: n̄ tantū quantū meruerunt affligendo. In mūdo quoq; i. in terra habitabili deus oib; miseref: fm̄ illud ps. Misericordia dñi plena ē terra. Quia. n. in terra hō replet multis miserijs in aia z corpe: iō z terra plena ē misericordia eius: z erga bonos z erga reproboos. Tref. iij. Misericordie ei; q; n̄ sumas p̄iūpti sibi attribuendū ē. Tercio expōit sic. Misericordies eius sūt sup oia opa eius. Opa dei sūt opa virtuosa q̄ fecimus: z totū qd agimus boni penitēdo z bonū inchoādo ex misericordia dei pcedit. Un̄ ps. Et misericordia eius pueniet me. s. inducendo ad bonū: z disponēdo ad p̄pandū z bñ volendū. Et q; in bono pmanemus z p̄tinuem; ex misericordia ei; ē fm̄ illud ps. Et misericordia ei; subleuet me oibus diebus vite mee. Tūc dñs q̄ hō qui miseref imitādo in hoc deū. Et hoc vel corrigēdo et puniēdo qui bz p̄tatem: vt tollat miseria maleficiēdi. Un̄ Aug. in Encheridion. Et qui emēdat verbere in quē ptās datur: z cohercet aliq̄ disciplina: misericordia p̄stat: dñs. xlv. Et q; vtremittēdo iniurias z p̄cēdo penitētib; saltes p parte diminiuēdo. Un̄ z calistus papa. Sñia q̄ misericordia v̄ter f̄res charissimū: n̄ solū tenere sed audire fugite: qz misericordia potior ē oibus holo causis: dñ. l. ponderet. Vel cōpatiēdo miserijs alior; z subleuādo si pōt sicut xps qui vidēs turbam magnā famefcentē: ait. Misereor sup turbā: qz ecce iā triduo sustinēt me z nō hñt qd māducent. Mar. viij. L̄bristis in q̄tū hō cōpassus est tristitia interiori: sicut etiā habebat alias passiones naturales vt nos: ppter qd ait ap̄lus ad Hebze. Decuit p oia s̄ribus assimilari vt misericors fieret. s. experiēdo tristitiā z alias passiōes. In q̄tum autē deus miseref ē sine aliq̄ passione: subleuādo miseriā illoz in multiplicādo panes z etiā inde pascēdo famelicos: sic z. b. Job ait de seip̄o. c. xxxi. ab infātia meū creuit mueratio: et de vtero matris mee egressa ē meū. Ubi ondit q; a tenella etate se in hac exercuit. Un̄ z añ dixit Si comedi buccellā meam panis solus z nō comedit pupillus ex ea: z dicit creuit. Non nulli q̄ ad etatē crescunt z ab innocētia decrescunt ait Greg. in. xxi. moral. Sed electis cum foris etas corpis: intus si dici liceat crescit etas v̄tutis. Un̄ z Job subdit. Si despexi p̄tereuntē: eo q; n̄ hñe rit indumētū z absq; opimēto paupem: plus enī ē dare vestimentū q̄ buccellā p̄is. Et sic crescebat i elemosynis z i h̄i; nihil v̄tuti sue tribuit: qz testat q; h̄ ex munere p̄ditoris accepit. Misericordia. n. z si eius fuit arbitrij vt cū ip̄o pficeret: n̄ tñ fuit eius arbitrij q; secū ex vtero exiret. S. X.

Quantum ad secundū

act; exterior misericordie inuit dñ dñ. Comodat s. subueniēdo miserijs. Signāter at dicit cōmodat: nō dat. Nā que datur fm̄ mūdum nō accomodat;: qz amittitur: illa n̄ reddūt;: s; como

dati reddit;: sic qui ex misericordia z charitate subuenit indigētib;: reddit; vnq; illud multiplicatū spūaliter semp; z aliqñ etiā tpaliter. Un̄ dñ Job. xix. Generat dñs q̄ mueret p̄ximo suo. Ad misericordiā z elemosynā actū eius inuitat laneta scriptura: incitat natura: animat irroālis creatura: dicit. n. dñs Zacha. viij. Misericordias z miserationes facite: vnusquisq; cū p̄ximo suo. Misericordia ē act; exterior misericordie vt elemosyna: z. pe. iij. Estote cōpatiētes s̄nitas amatores misericordes. Cū facta sūt duo hostiola d̄ ligus oliuaz in tēplo Salom̄: hoc figurauit q; in tēplo ecclesie militātis vel triūphātis n̄ inuitur: nisi p duo misericordie gñā. i. corporalis z spūritualis. Et v̄gines qñq; intue ille: qz nō habuerūt oleū misericordie in vasis suis: clausa est eis ianua. Matth. xxv. Oleū in vase ē misericordia i corde: quā q n̄ bz: z si castus z v̄go sit ad regnū n̄ admittit. Creatura quoq; irrationalis ad subueniēdū indigētiē alior; inducit. Nā arbores et herbe suis fructib; z floribus se p̄uat vt n̄ris indigētib; subueniāt. Mortua equa pallā ei; alia suicipit ad nutriendū. Aerai cū incedūt simul in magna multitudine grauari onere cornuū: alter alterius supportat capita. Alephas cū cadit ga p se n̄ pōt surgere: ad mugitū ei; alij p̄currentes subleuāt eū. Leo terribilis aialij puulis miserat; p̄cit: nisi fames cogat z aliqñ iter docz deuijs. Et leo q̄q; me ad facieū foueā Marie egyptia ce adiutorū p̄buit. Lupa derelictos puulos receter natos aliqñ aluit: z ab alijs feris defendit. Sic dñ de Romulo z remulo. P̄scis delp̄bi; quendā histriōē optie cythara sonantē: p̄scentē se in mare suscepit: z ad lit; incolumē p̄duxit. Foruus deferēbat cibū Delye idigēti tpe famis in torrēte carit̄. iij. Reg. xviij. Natural et in fictus hoc dicit: vt. s. sicut in miserijs q̄s frequenter patit; glibet vult subleuari: ita subleuet aliu. Cū. n. sim; oēs f̄res: ex vno p̄re celesti deo: z m̄re eccl̄a: z p̄re terreno adā z eua m̄re p̄geniti: debemus alter alteri subuenire. Sicut etiā videm; in corpe hūano: si vnū memb; patit; cōpatiunt; oia mēbra z adiunāt: p̄pterea z m̄r eccl̄a iungit oleo cathecuminoz baptizandū in pectore z i capulis: ad innuēdū q; misericordia d̄z b̄re in corde p cōpassionē: z in humeris p opationē elemosynaz. Comodat autē qui miseref debito mō dādo aliter n̄ miseref. Et hoc trip̄l. Primo aio recto. Secūdo delicate acq̄sito. Tercio indigētiē subiecto. Quantum ad p̄mū ait ap̄s ad R. o. xij. Qui miseref in hilaritate: q̄ tribuit in simplicitate. Et ip̄e ap̄s. iij. ad Co. ix. Nō ex tristitia aur ex necessitate hilar ē enīz datorē diligit de. In simplicitate quoq; d̄z dari elemosyna: vt. s. n̄ intētiō ne laudis hūane: sed intuitu dei dei. Un̄ z xpus Matth. vi. Te autem faciente elemosynā: nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. i. sinistra intentio. s. fauoris popularis non se inuicēat cū

opere bono elemosyne tue. In simplicitate etiam
comodandū est elemosyna: vt. i. sine rācore ptra
aliquē datur elemosyna. **Un̄** Gre. in. xxij. mora.
tractās illud **Lu. vi.** Dimitte et dimittemini da
te et dabitur vobis ait. **Qui** dimittit. i. iniurias: et
non dat. s. elemosynā corpalem: et si nō plene oga
tus est: meliorem tñ parit misericordie tenuit.
Qui aut dat et non dimittit om̄o nullā misericor
diam facit: quia a deo om̄ipotentē munus ex ma
nū nī accipitur: quod corde obligato in malicia
pfertur. **Mūdari.** n. prius animus debet: q̄ ele
mosynā p̄bet: qz omne qd datur deo: ex dātis
mente pensat: et ubi **Greg.** plus respicit de^o affe
ctū q̄ censū. **Un̄** et viduā que misit in gaēophila
tū duo era minuta comēdas multū: oixit illas
plus misisse q̄ q multa dederat. **Lu. xxi.** **Quān**
tum ad secundū dō elemosyna de licite acq̄sito
dari: fm̄ illud p̄verb. iij. **Donoza** deū de tua sub
stantia. et **Eccl. xxxiiij.** Imolatio ex iniquo obla
tio maculata: et p̄ner. **Qui** offert sacrificiū d̄ sub
stantia paupis: quasi qui victimat filiū ante pa
trē. **Un̄** et **Gre.** Non ē putāda elemosyna si pau
perbus dispense qd ex illicitis rebus acgritur
Nā qui male accipit bñ disp̄set: graui⁹ pot⁹ q̄
inde subleuet. i. q. i. nō est putāda. **Es** notandū
fm̄ b. **Tho. 2^a 2^a q. xxxij.** Qd illicitē acq̄situm pōt
dici tripliciter. **Uno** mō ita qd de illo competit re
petitio: siue transferat om̄ium et in vsura: siue n̄
trāsferat om̄ium: vt in furto: rapina et b⁹. **Et** de
bi⁹ non pōt fieri elemosyna: qz nō est res aliena:
s̄z debet restitui ei a quo recepta ē: et idē de reb⁹
inuētis. **Et** hoc nisi n̄ inueniret ille cuius res ē
illa: nec eius heres. **Nā** tunc dō paupib⁹ erogari
vñ dicit **Aug.** **Nolite** facere elemosynas de vsu
ris. xiiij. q. v. **Et** similiter q̄ n̄ pōt alienare mō pōt
elemosynas dare: vt filius familias: pupill⁹: vxor
religiosus n̄ bñs administrationē: seruus: et hoc
sine licentia sui supioris: n̄ si aliqd parum ex spe
ratibationis vel in extrema necessitate p̄stitū/
to. De vxore tñ et filio familias sit distinctio: de quo
vide supra in. ij. pte. i. c. penultimō. de obdura
tione contra misericordiam. **Secūdo** modo dicē
illicite acq̄sitū ex eo qd turpitudine est in datio
ne et receptione: qua ille turpiter accipit: et sic re
tinere sibi non pōt: et alius turpiter dedit. **Un̄** et si
bi restitui n̄ debet: vt in simonia ubi accipiens p̄
iusticiā legis diuine agit: et iō sibi restitui n̄ dō: s̄z
debet i elemosynas erogari. **Et** eadē rō ē in sili
bus in gbus acceptio ē ptra legem: vt dare pecu
niā ad corūpendiū iudicē. **Nec** n. talis pecunia
debet restitui ei qd dedit: cū turpiter dederit: nec
sibi retinere pōt. **Secus** si dedisset gs ad obtinē
dum iusticiā in eā: qz n̄ videt aliter obtinere pos
se tunc n. ei reddi dō: qz redemit vexationē suā
Pōt ergo de bi⁹ et tenetur de necessitate bi⁹ pecu
niā elemosynaliter dare. **Item** videt de ludō ale
arū dicendū. s. qd debet paupibus erogari: qd p
illū modū acgritur: qñ nī fraude acgrit et ab eo

qui pōt alienare. **E**t hoc ē debiti de necessitate salutis. Italia paupibus erogare: licet alij dicant hoc nō esse de necessitate salutis: s; de bonestate consilij quo ad iudiciū: s; tutior opinio est prima. Tercio mō dī illicite acquisitū: nō q̄ acquisitio ipsa sit illicita: sed illud ex quo acquiritur. Dīc p; de eo q̄ acquiritur p̄ meretriciā: hoc p̄prie vocatur turpe lucy. **Q**uā mīlier turpiter meretriciū exerceat: turpiter agit ⁊ p̄tra legē dei. Sed in eo q̄ accipit nō iniuste agit nec h̄ legē. **U**n̄ sic illicite acquiritū retinere pōt ⁊ ēt de eo pōt fieri elemosyna indigēt. **Q**uantū ad tertiu d; dari elemosyna indigēt. Nā si dat n̄ indigenti ex liberalitate: donado: n̄ dicitur illa elemosyna: ad Eph. iij. Laborat manibus suis vt deat vnde tribuat necessitate patiēti: non dicit diuiti. **Q**d autē legatur vel donatur monasterijs etiā opulētis ad elemosynā pertinet q; vt ministris Christi datur. **E**t ip si supflua debēt paupibus erogare. b. Amb. Aurū habet ecclesia nō vt seruet: sed vt erogat pauperibus. xij. q. ij. Debet autē potius dare iustis indigētibus: q̄ pctōibus ceteris paribus. b. Am. **E**t si oibus debetur misericordia iusto amplius di. lxxvi. n̄ satis. Sacerdotibus et pphetis olis dabatur de publico: q; multitudo sapientū sanitas oibis. Propter. x. iustos si inuēti fuissent in fodinis: dñs pepercisset p̄t̄apoleos Gen. xviij. Ipsi sunt vigiles qui custodiūt ciuitates: sed leuite nutriebātur de bonis cōibus. **P**redicatoribus precipue dari debēt elemosyne sibi ad necessitatem: non ad thesaurigādum vel pōpiciādus. i. ad Cor. ix. Non alligabis os bonis triturātis. Idē cōic; at is q̄ cathedizat ei q̄ cathedizat oib; bon; Et nō solū auditores s; vt sed plati debēt predicatorē alere cuius filij lacte vbi pascūt. Et etiā non audiētes vbi pdicatiois debēt sustētare pdicatores. **U**n̄ et illi de sochoth ⁊ phanuel cōtriti sunt: q; negauerūt victū militibus dñi: qui eius hostes fugauerūt cū tuba **S**edeonis ⁊ populi dñi protegerūt. Debet etiā elemosyna dari propinquis indigētibus et magis q̄ alijs ceteris paribus. **C**. Xl.

Quantum ad tertiu.f.

de fructu misericordie seu elemosyne dicit ps.
Iucundus homo. s. erit miserando et comodando.
Iucundus iucunditate temporalis: spirituali et super
 nali. Nam vt ait Aplos. i. ad Timo. iij. Pietas
 ad oia valet: promissio in vite que nunc est hñs
 et future. Mat. xix. Ceterum pro vno accipietis.
Quāz quidē ad spalia recipit homo multa cō
 moda: licet non debeat hoc intendere principalē
 dādo elemosynā: ps. Non vidi iustū derelictum
 nec semen eius. i. progeniem querēs panē. i. indī
 gentem. **T**ota die miseretur et comodar dando. s.
 elemosynas et semen illius. i. ipsa elemosyna in
 benedictioe erit. i. in multiplicatione. **S**emen di
 citur elemosyna: quia sic semen iactatur in terra

Titulus .v.

videtur perdis: sed tñ multiplicatur ita et elemosy
ne multiplex ē fructus. In bñdictione est: quia a
deo et hominibus bñdicetur. Quñ apls. ii. ad Corin. ix.
Qui seminat in bñdictionibus de bñdictionib⁹
et metet. Per elemosynā Petrus apls recipien-
do xpm cum discipulis in domo sua ad comedē-
dum meruit sanationē socris sue febricitantis
Lu. iij. Mulier sumamitis recipiēdo ad hospī-
tū et pñdēdo Heliseo pñe: meruit fecunditate. s.
filiū habere masculū quem etiā mortuū postea
resuscitauit. iij. Reg. iij. Loth recipiēdo in do-
mū angelos quos homines pegrinos putabat: obti-
nuit enationē cū familia sua de subuersione so-
dome. Gen. xix. Job quoq; de se ait: pñ erā pau-
per: oculus sui cecus: pes claudus hostiū meum pa-
tuit viatori ec. Post pbationem eius p magnas
tribulationes: demū oēm tpelem substantia re-
cepit duplicatā: et familiam et sanitatē recupauit
Job vi. in legenda beati Germani legitur: q; cū
iussz in britaniam ad pdicandum contra hereti-
cos ibi pullulantes et rex britanie noluisse eum
nec socios recipere in hospitū: et quidā rustic⁹
cuz magna hilaritate et deuotione eos inuitasset
in hospitium suum paupculum fecit eis magnā
humanitatē occiditq; eis vitulū. Post comestio-
nem autē sanctus Germanus fecit ossa vituli co-
mesti colligi in simul et facto signo crucis vitulū
resuscitauit. Mane autē facto duxit secū rusticū
ad palaciū regis: et auctoritate dei expellens illū
regē de palatio: illud contulit illi rustico ppter il-
las exhibitā misericordiā. Iucundus ergo homo
qui misere et comodatus in tpealibus: sed iucundior
adhuc ex bonis spūalibus que sequantur ex ele-
mosyna. En facit anime sue vir misericors. Et s
quia ut dicitur Thobie. xij. Elemosyna a morte
liberat et n̄ patitur aīam ire in tenebras. A mor-
te peccati liberat. Vel disponendā ad penitentiā
p quam a morte peccati liberat. Vel pseruado
a peccato ne incurrat. Illustrationē pcurat men-
tis in agendis: et sic nō patit ire in tenebras. Itē
satisfacit penis debitis p peccatis: ut euadat pe-
nas purgatorij. Unde dñs Eccl. Sicut aqua extin-
guunt ignem: ita elemosyna extinguit peccatum. s.
quo ad penā tpelem. Et non solū p suis: sed etiā
p alienis et p alijs qui sunt in purgatorio. Unde
dicūt affectu ulud Job. xix. Miseremini mei mi-
seremini mei: saltē vos amici mei: q; manus do-
mini tetigit me. Itē elemosyna pcurat orōnē ab
illa: vñ ecclesia canit. Abscondite elemosynas in
sinu pauperis et ipa orabit p vobis. Demū iucū-
dus homo ex elemosyna q miseretur in gloria.
vñ subdit. Disponit sermones suos in iudicio cū
s. xpus in iudicio examinabit et interrogabit de
opibus misericordie: disponit. i. ordinabit respō-
siones optis: ita q; n̄ cōmouebit in eternū. s. pci-
piendo regnū eternū. Et si hoc obūnet p elemo-
synas corpales: multo magis p elemosynas spi-
rituales: puer xij. Donorat deū qui miseretur

paupi: et deus in fine bonorabit eū: quia et dicit
Matth. v. Beati misericordes: qñ ipsi misericor-
dia psequetur. Christus ascēdit in celū de mōte
oliueti: ad figurandū q; de altitudine misericor-
die ascēditur in celū. Quō et qñ elemosyna sit in
pcepto vel in pñlio et quō debeat dari d supfluo
vel necessario: et quo ordine sit danda habes dis-
fusse in. ij. pte. ti. i. c. penul. de obduratione contra
misericordiā. Et d fraterna correctiōe que ē ele-
mosyna spūalis. Et de peccato omissionis eius
habes in ti. de accidia. c. ij.

De epicheia virtute. i. equitate. c. xix.

Et et alia virtus

que grece dicit epicheia: equitas ve-
ro latine: hanc ponit pñs in. v. ethi.
virtutē. Hec autē consistit in ptermittendo cū ex-
pedit verba legis: quando. s. ex obseruantia ver-
borū sequeretur aliqd inconueniens: et sic ad intē-
tionē legislatoris attēditur et vtilitātē rōnabilez
inde sequentē. Pro huius declaratione dicit. b.
Tho. 2. 2. q. cxx. ar. i. Humani actus de quibus
dantur leges: in singularibus ptingentibus pñ-
stūt: qui qz infinitis modis variari ptingit et pos-
sunt: n̄ fuit possibile aliquā institui regulā legis:
que in nullo casu deficeret. Ez legislatores attē-
dunt ad id quod in pluribus accidit: fm hoc le-
gē ferētes quam tñ in aliquibus casibus serua-
re esset contra equalitatē iusticie: et contra bonū
cōmune qd lex intēdit. Sicut verbi grā. Lex in-
stituit q; deposita reddantur: quia hoc ut in pluri-
bus iustum est. Contingit autē hoc esse aliquādo
nociuū: puta si furiosus deposuit gladiū penes
aliquem et in furia constitutus repetit eum: vel
cum quis reposeit depositum ad impugnatiōnē
patrie. In his ergo et similibus malū esset: si qs
vellet legem appositam seruare quo ad verba:
bonū autem est ptermittis verbis legis: sequi id
qd poscit ratio iusticie et cōis vtilitas. Et ad hoc
ordinatur ista virtus epicheie: que alio mō dici-
tur equitas. Et q; uis ista equitas deserat iustā: qd
est lege determinatā fm verba: non tñ deserit ius-
tum simpliciter: nec etiā opponitur virtuti seu-
ritatis: que vñs sequitur veritatē legis. Nam
virtus hec seueritatis sequit veritatē legis scri-
pte: in quibus oportet. Sequi autē verba legi
in quibus n̄ oz: n̄ pñet ad virtutē sed ē viciōsū
vñ dñs in codice et habetur de reg. iij. li. vi. Certus
ē q; is cōmittit in legē: q; verba legis amplectēs
d legis nititur voluntatē. Et lex etiā dicit q; vba
in rescriptis posita: debent pformari equitati: et
si ipsa verba non paterētur. Hec etiā talis sic in-
terptans agit ptra id qd ait. b. Aug. s. q. postq; le-
ges fuerint institute: nō lz iudicare de ipsis. s. vtz
sunt rōnabiles sed fm ipas di. iij. in istis. Qui. n.
dicit legē non esse iustā vel non bñ postam ille

Capitulum .XIX.

indicat de lege. **S**ed q̄ iudicat fm̄ equitatē: n̄ dicit legē n̄ esse iuste politā: s̄ n̄ esse fuandā i tali casu pp̄ p̄ticulare factū qd̄ occurrit: qd̄ n̄ intellexit legislator. Et q̄ de nouo emergūt indigent auxilio dicit lex. **N**ō obstat etiā si dicat q̄ interpretatio intentionis legislatoris solū spectat ad p̄ncipē seu conditorē legis. **S**ed vti v̄tute eḡtatis p̄tinet ad oēs. **N**ā interpretatio locū h̄z in dubijs in q̄bus n̄ licet absq̄ determinatione p̄ncipis a verbis legis recedere. **S**ed v̄tute eḡtatis n̄ interpretat legē in dubio: s̄ in manifesto facto exequit: qd̄ v̄tute in rēdit legislator in tali casu: n̄ s̄ segetur nocumē tum aliqd̄ ex lege fuata: qd̄ certū est n̄ intēdisse legislatorē: sicut v̄bi ḡra. **L**ex ecclesie statuit vt ieiunet tota q̄dragesima si ē sanus. **E**st aliqd̄ q̄ sanus est: s̄ si vult ieiunare quotidie in poterit p̄dicare: vel seruare infirmis: vel aliud opus p̄ium r̄ valde v̄tile aut necessariū facere. **D**e talis frāgit ieiunū vt possit illa v̄tilia opa exercere: existimās ab illa legis obseruatiā excusari: q̄ hoc n̄ intēderit illius legis. s̄ impedire opa multū v̄tilia r̄ necessaria p̄pter ieiunū: v̄tute r̄ v̄tute eḡtatis v̄tutur. **V**bi si antēderet solū ad v̄ba legis in discrete r̄ male faceret ieiunare r̄ alia opa amitteret: v̄tilia: cū illa ieiunādo facere nō possit. **E**t multo magis p̄latus debet in huiusmodi v̄tali equitatē erga subditos suos. **D**icitur autē epi c̄beia ab epi qd̄ est supra: r̄ dicta ion qd̄ est iusticia quasi supra iusticiā. **V**bi sciēdū ē q̄ ep̄c̄beia corripit p̄p̄rie iusticie legalis: r̄ quodā modo cōtinetur sub ea: r̄ quodā modo excedit eā. **S**i enī iusticia legalis dicat illa que obtemperet legi: siue q̄tum ad verba legis: siue q̄tum ad intentionē legislatoris que ē potior: sic ep̄c̄beia est pars potior legalis iusticie. **S**i v̄o iusticia legalis dicatur solū q̄ obtemperat legi fm̄ verba legis: sic ep̄c̄beia n̄ ē ps iusticie legalis: s̄ ē ps iusticie cōiter dicet iusticiā legalē diuina sic excedēs ipā. §. I.

De equitate loquens

ps. ait. **D**e vultu tuo iudiciū meū p̄deat: oculi tui videāt equitatē. **V**ultus dei ē certa cognitio dei vel volūtas dei. **I**udiciū n̄m est estimatio n̄ra d̄ rebus: q̄ vtiq̄ recta ē cū p̄cedit de volūtatē dei r̄ cognitione: vident. n. oculi dei qd̄ approbāt: tūc enim equitatē fuamus quā deus approbat: q̄ iudiciū mentis n̄re est fm̄ voluntatē dei. **L**arge autē sumēdo equitatē p̄tē dici q̄ triplex ē eḡtas. **I**n legū congrua applicatione. **I**n rex debita cōmutatione. **I**n bonorū p̄portionata p̄ticipatione. **A**d equitatē que est sp̄alis virtus vt dictū est p̄tinet in casu quo obseruatiā legis vel p̄cepti est periculosa r̄ irrōnabilis: non fuare eā q̄tum ad v̄ba dicit diuina sapientia puer. iiii. **D**ucam te p̄ semitas equitatis. **A** deo enim inspirat r̄ datur talis virtus sicut r̄ alie. **V**bi ipā sapientia dicit puer. viii. **D**eum est consiliū meū ē equitas. **P**er semitas dicit que sunt vie strictę: q̄ non ad b̄n̄placitū: s̄

ex necessitate vel manifesta ratione debet recedi a verbis legis: r̄ hoc est artū r̄ non latū. **D**icit autē **G**reg. q̄ verba debent deferuire intentioni: n̄ intentio verbis. xxi. q. v. b̄n̄ane. verbi ḡra. **Q**uādo machabeos cōmorātes in desertis: gētes anathiochi regis aggressi sunt in bello iniusto in die sabbati: illi ne violaret p̄ceptū legis de obseruatiā sabbati: noluerūt se defendere: s̄ potius p̄miserunt se occidere simplicitate sua. **Q**uod p̄lides r̄as **M**athathias cū alijs p̄udētioribus v̄bi sūt consilio r̄ eḡtate: resiliētes r̄ bellantes contra aduersarios illos etiā in die sabbati: nec reputantes se in hoc violare dei p̄ceptū: sicut rei veritas erat. i. **M**achab. ij. **M**ulta possent induci exempla eorū que quotidie occurrūt. **U**nde p̄latus p̄cepit subito vt q̄ citius veniat ad eus. **O**ccurrit casus q̄ ex recessu illius segtur magnū scandalū qd̄ p̄latus latet: vel supuenit inundatio aq̄rū p̄pter quā p̄t imminere periculū mortis: vel alia magna impedimēta v̄tū equitate debet v̄tū r̄ estimare p̄latū non intēdere illū exponere periculis r̄ huiusmodi. **C**aveat tñ quilibz a fraude r̄ simulatione. **A**d hoc facit regula iuris q̄ dicit **I**n obscuris aspicimus qd̄ verisimilius videtur: vel qd̄ consuevit in huiusmodi fuari: de reg. iur. li. vi. **P**ertinet etiā ad equitatē iudicis tēperare in penis rigore iuris misericordia. **V**bi **L**yprianus q̄ equitas ē seueritas iusticie misericordie dulcore tēperata. **E**t ad hanc semp debet inspicere iudex. vii. **G**reg. dicit q̄ ois qui iuste iudicat stateras in manu gestat: r̄ in v̄troq̄ penso misericordia r̄ iusticiaz portat: vt imitet deum: de quo ait ps. **I**udicabit orbē terre in eḡtate. **I**n suis. n. iudicis quibuscūq̄ semp be due res iuncte sūt: vt dicit cassiodorus: misericordia r̄ veritas. **L**i. cet aliq̄ alterū nos lateat: ad hoc etiā facit regula iuris in. vi. qua dicitur. **I**n p̄is benignior interpretatio est adhibenda. **E**t alia regula in obscuris minimū est seqndū cū suis p̄cordantijs. **A**d magnā equitatē p̄tinet iudiciū. **S**alomonis q̄n̄ s̄ illis duabus meretricibz coram eo de filio alterius iparum mortuo dedit sn̄iam: q̄ diuideret infans viuus in duas p̄tes r̄. **E**t hoc vt videret q̄ seqret in illis mulieribz. **S**ed petēte vera m̄re ne occideret sed potius integer daret alteri: que tñ non erat mater: ex illo dephendit primā eē veram m̄rem: n̄ aliam que petebat diuidi: q̄ natura nō poterat pati mortē filij. **S**ecunda equitas p̄tinet ad iusticiā cōmutatiuā: vt. s̄ in cōmutationibus r̄ cōtractibus seruetur equalitas. **V**bi **L**eui. xix. **S**tatera iusta r̄ equa sint. p̄dēra. puer. xi. **S**tatera dolosa r̄ abhominatio ē apud deus: r̄ pondus equū voluntas eius. **N**ā igit in huiusmodi homo seruat equitatē: oculi dei vidēt. ap̄ probant tale opus. **T**ertia equitas est in bonorū p̄portionata p̄ticipatione: vt. s̄ in ecclesia vel ciuitate vna vel collegio vel monasterio: v̄n̄ vel pauci habeant oīa officia vel multa b̄n̄ficia vel

emolumenta vel grauamina: alij pauca vel nihil. Sicut enim si edificium materiale habeat lapides equaliter dispositos: valet ad edificij firmitatem: ita si lapides sint inequaliter dispositi minatur ruinam. Sic congregatio vel respublica ubi est inequalitas stare diu non potest: sed ubi est equalitas perdurat. Sicut etiam in corpore humano inequalitas membrorum seu improprio inducit deformitatem et debita proportio pulchritudinem violat: sic in humoribus corporis disproportion infirmitatem causat et proportio sanitatem. **Templum** tuum mirabile in equitate: siue templum ecclesie: siue anime: dum est ibi equitas est mirabile. Sed hodie posset dici illud **Isa. lix.** Equitas non potuit ingredi. scilicet in ciuitate vel ecclesia.

De amicitia seu affabilitate quomodo sit virtus. c. xx.

Ultima virtus inter partes iusticie ponitur virtus amicitie que alio nomine dicitur affabilitas. Et quod sit virtus ex hoc probatur. **De preceptis legum** siue scripture sacre non dantur nisi de actibus virtutum. **Primum** preceptum datur de affabilitate seu amicitia dum dicitur. **Eccli. iiii.** Congregationem pauperum affabilem te facito. Declarat autem hoc. **b. Tho. 2. 2. c. q. cxiij.** hac ratione. Cum virtus ordinetur ad bonum: inde est quod ubi occurrit specialis ratio boni ibi oportet esse specialem rationem virtutis: bonum autem consistit in ordine. Oportet autem quod in omni conuersatione hominum tam in factis quam in dictis homo ordinate et conuenienter se habeat nunquamque secundum quod decet. Et ideo oportet esse quandam specialem virtutem: que hanc conuenientiam ordinis obseruet: et hoc facit affabilitas que alio nomine dicitur amicitia. Sciendum tamen secundum **b. Tho. q. p. in li. ethi.** loquitur de duplici amicitia: quarum una principaliter consistit in affectu: quo unus alium diligit. Et hoc potest consequi unamquamque virtutem. Dicit etiam philosophus de hac quod amicitia perfecta est propter virtutem. Et sic quilibet virtus potest esse tanquam causa amicitie: quod bonum est omnibus amabile et dicitur Dionysius. Et ad hanc amicitiam pertinet tanquam signa et effectus eius: velle amico esse et viuere. scilicet preservationem eius et velle ei bonum: et ad hoc operari et delectabiliter viuere. Idem velle et nolle omnia communia habere. Charitas autem includit hanc amicitiam cum deo et proximo: unde Christus **Jo. xv.** Vos amici mei estis si feceritis que precipio vobis: et iterum. Maiorem charitatem nemo habet quam ut ponat quis animam suam pro amicis suis. Et hec non est illa virtus specialis de qua hic agitur. Est alia amicitia ad quam pertinet in solis exterioribus verbis vel factis deceter se habere ad illos cum quibus conuersatur: siue sint noti siue extranei. Et hec non habet perfectam rationem amicitie primo modo dicte: sed quandam eius similitudinem. Et autem aliqui

ostendant signa amicitie ad extraneos et ignotos. In placide alloquendo et conuersando: non pertinet istud ad simulationem que viciu est. Non enim per hoc ostendit signa perfecte et intime amicitie: sicut ad eos que sunt ei speciali amicitia coniuncti: quod non eodem modo famulari se habet ad extraneos. Cum autem omnis homo naturaliter omni homini sit amicus quodam generali amore secundum illud. **Eccli. xiii.** Omne animal diligit sibi simile: hunc amore reprobant signa huiusmodi amicitie: quam aliquis exterius ostendit verbis et factis ad omnes: et sic non est simulatio in huiusmodi: nec obstat si dicatur: quod **Eccli. xij.** scribitur. Cor sapientium ubi tristitia: et cor stultorum ubi leticia. Sed philosophus dicit in **iiij. ethi.** quod amicitia desiderat delectare. veretur autem tristari. Nam si sic est intelligendum quod cor sapientium sit ubi tristitia: ut tristitia sapiens. id est virtuosus inferat proximo: imo ab hoc sibi cauere: dicente apostolo ad **Ro. xiiij.** Si propter cibum frater tuus tristatur iam non secundum carnalitatem ambulas. Sed cor sapientium ubi tristitia quod est contristationibus adest ut proleatur eos secundum illud **Eccli. vii.** Non desis plorantibus in consolatio nem et cum lugentibus ambula. Cor autem stultorum dicitur esse ubi leticia: non ut letificet alios consolando: sed ut aliorum leticia perfruat in gaudento mundi aliter et in mundana leticia cor eorum versatur. Pertinet ergo ad sapientem ut delectationem afferat his cum quibus conuersatur non quidem lasciuia quam virtus cauere: sed honesta: secundum illud **ps.** Ecce quod bonum et quod iucundum est. Tum propter aliquod bonum consequens: vel propter aliquod malum excludendum non refugit virtuosus eos cum quibus conuenit contristari: ut philosophus dicit in **iiij. ethi.** Unde et apostolus **ij. ad Corin. vij.** Si contristatus sum vos in epistola non me penitet. Et postea gaudeo: non quia contristati estis: sed quia contristati estis ad penitentiam. Et ideo hi qui sunt penitentiam ad peccandum non debemus vultum ostendere ad eos delectandum ne videamur eorum peccato consentire: et quandam peccanti audaciam ministrare. Unde **Eccli. vii.** dicitur. Filie sunt tibi serua corpus illarum: et non ostendas faciem tuam his: larem illis. Ponitur autem virtus hec amicitie pro iusticie in quantum adiungitur ei sicut secundaria principali. Conuenit enim cum iusticia in hoc: quod est ad alterum sicut iusticia. Deficit autem a perfecta ratione iusticie: quod non habet plenam debiti rationem: putat aliquis alteri obligatus: vel debito legali ad cuius solutionem lex cogit: vel etiam aliquo debito conueniente ex aliquo beneficio suscepto. Sed solum attendit quod datur debiti honestatis quod est magis ex parte ipsius etiam si ex parte alterius: ut si faciat alteri quod decet eum facere. Cum enim homo naturaliter sit animal sociale: sicut ex quadam honestate de varietate manifestare alijs hominibus: sine qua societas hominum durare non posset: ita etiam cum sine delectatione homo viuere non possit: quod ut dicit philosophus in **viii. ethi.** Nullus potest cum tristitia per diem morari: neque cum delectabili: ideo homo tenetur ex quodam debito

Capitulū .XX.

naturali honestatis: ut alijs delectabiliter uiuat. Nisi ppter aliquam cām necesse sit aliqui alios valiter pstruere: qz hec virtus pūlit circa delectationes in pūctu que ex rōne pueniūt in q̄tā vnus ad alterp deceter se hz: ad has delectationes non oz refrenare vt noxias qd facit tēperātia p diuerfas spēs suas. s. refrenādo delectationes se sibiiles vt circa cibos vel potus p abstinentia: vel circa venerea p castitatē: vel circa ludos p eūtro pelyā seu vrbatātē. Opponitur autē huic vtiutit adulatō p excessū: et litigii p defectū: p mū intēdit delectari: secū dū pstruati: plusqz oz et de cet. Et de his in .ij. pte habes diffuse. ¶ 1.

De amicitia large sum

pta p amore vnus ad alterp reciproco fundato in virtute: circa quā vidēda sūt tria. Primo acq sitionis necessitas. Secundo amissionis temeritas. Tercio pseruationis sagacitas. ¶ Quantum ad primū notandū qz hē amicitia et acgrere est necessariū ppter qtuor rōnes. Prio rōne virtutis hēde. Secūdo rōne vtilitatis cōicande. Tercio rōne pacis pseruade. Quarto rōne necessitatis supplēde. ¶ Quantū ad primū. s. qz sit necessariū vnicuiqz hē amicitia ppter virtutē acgrere: dā: illud pbat sic. Vnicuiqz ē necessariū hē vtiutit: sicut ē necessariū esse bonū: qz virtus ē scdm p hū in li. et bi. q bonū facit hū: et opus ei bonū reddit. S. amicitia ē vtiutis et ps iusticie virtutis. Qd patet: qz vtiutis moralis pūlit imēdiate fm rationē: hoc hz amicitia. Nam in cōi puerlatione hoim in factis et dictis se hz ad vnū quēqz sicut decet vt supra dictū ē. Est etiā amicitia anexa iusticie: sicut vtiutis secūdaria pncipali. Nam reddit vnicuiqz qd suū ē nō quidē ex debito legali qd facit iusticia: s. ex debito honestatis. Ex quodaz enī debito natiū honestatis obligat qz vt delectabilē alijs puiuat in dictis et factis: qd pūnet ad amicitia. Si at sumat amicitia large: tūc ipsa ē cū virtute: sicut cū cā eius in q̄tā. s. virtus est cā amicitie vcre: qz facit tendere in alterp: et ipsum amare ppter bonū honestū qd ē in eo. ¶ Secundo est necessariū hē amicitia vtilitatis rōne cōicande: hoc sic pbat. Si illud qd ē ex inclinatioē naturali ē necessariū: multo magis illud qd ē ex simulatione spēi: s. amicitia inest fm naturā generātis ad genitū: qd patet p bñficia q sūt amicitie signa: nō solū in hoibus: s. etiā i alijs aialibus et volatilibus. q vt manifeste apparet adhibēt studiū longorpe ad educationē et nutritionē plis: q magis est necessaria amicitia illa que ē hoim ad mūicē ppter similitudinē spēi. Et pbat p locū a minor: et ex pūctu spali. s. p quoddā signū amicitie qd inueniūt in oibus hoibus naturaliter. s. cūscā familiaritatē et beniuolētiē. Nā ad extra neos et ignotos de qbus minus videt: ostēdīm et impēdimus quēdā bñficia et oblega: sicut qn ignoti et pegrini declinant a via recta: eos ab er

roze vie reuocemus: et ostēdimus viā rectā et qn cadūt erigimus eos: ad ostēdendū qz oīs hō oīm hōi ē amicus naturaliter. Ea autē q sūt naturalit bona oibus necessaria sūt: qle bonū ē amicitia: hoc etiā pbat ex pūctu spali. Quia sicut in alijs aialibus ē amicitia naturalis: vt ps p signa amicitie. vt qz pueri sūt simul obsequat et bi. ita et mlt to magis inter eos q sūt vnus gētis vel patrie: in q̄tum cōicant in pūctu moribus et obsequiis. ¶ Tercio acgrere amicitia ē necessariū rōne pacis pseruade: et hoc sic pbat. Illud est necessariū acgrere et habere qd est maxie ciuitatis et cōitatis pseruatiū: et vitare eius oppositū. Sed inter oia amicitia est pcorē et pacis et vnitatis conseruatiua. Quod ostēditur exēplo et rōne. Exēplo quidē: qz legistatores magis studēt ad amicitia inter hoies pseruādā seu ciues: qz ad iusticiam. Qd patet ex hoc: qz legistatores aliqui intermit tūc se: puta in penis inferēdis: ne amicitia excludatur et ne dissēsiō oriatur. Vn qz pcorē amicitie assumulatur: quā pcorē maxie legistatores appetūt: et cōtētiōes maxie expellūt vt inimicā salutis ciuitatis: ideo amicitia est maxie necessaria. Rāōne hoc idē pbat sic. Illud quo habito nō indiget altero: s. ecōuerso magis est nēciū. Sed amicitia habita q̄tū ad oēs: nō esset nēcia iusticia: quā iusticia habita adhuc nō eēt necessaria amicitia querēda. Qd sic pbat: qz si aliqui sunt amici in nullo indiget amicitia prope dicta. Cuius rō est: qz si oēs ciues sunt vere amici: oia hnt qī cōia: cū amicus quilibz sit alter ipse: nō est iusticia ad se ipm s. ad alterū. Sed si iusticia nō bilominus indiget ciues amicitia ad inuicē. Et ideo si iusticia est necessaria: multo magis amicitia que sine iusticia pōt ē. ¶ Quarto est necessariū habere amicitia rōne necessitatis supplēde: et hoc sic pbat. Illud est necessariū hē quo ne cessitati vel indigēti oim puidetur et subueniūt: sed amicitia est hē: qz et. Qz aut per amicitia nēci tati oim puidetur: ps ex vi gradibus vel p ditionibus hoim quibus ē vtilis et nēcia amicitia. Amicitia. n. est vtilis et nēcia diuitibus: paupibz inueniuntur: et senibus: tribulatis et pfectis seu feliciibus. Et pmo amicitia ē vtilis diuitibus. Qd sic pbat quo ad cōicatioē bonoz. Omne illd sine q nullus eligit viuere: etiā habitis diuitijs et p tātibus opportūis ad vitā ē maxie necessariū. S. hoc est pcpue fm bñficiū qz diues pnceps et potēs impēdit alijs. qz nulla est vtilitas bonozū fortune: si ex his aliquis nulli beneficiat. Beneficiū autē maxie et laudabilissime fit ad amicos. Ergo amicitia q ad cōicatioē et distributioē bonoz diuitibus ē necessaria. Vn et Christus dixit Luc. xv. Facite vobis amicos de māmōna iniquitatis. i. de diuitijs paupibus erogādo. Est et vtilis et necessaria amicitia diuitibus quo ad conseruatiōem bonoz. Bona. n. fortune sine amicis cōseruari nō pnt. Et quāto maior fortuna. i. mā

ior status in potētia diuinijs z bī? tātō est minus
secura z plures hz insidiationes z iō indiget ma
gis amicis adiunātibz ad cōseruationēz sui sta
tus. Sicut maxia arbor indiget multis fulcimē
tis a natura patis z radicibus. Secundo amici
tia ē necia paupibz. Et rō est: qz illō ad qd hō
refugit in fortunijz est maxie necariū. Sed pau
peres refugit ad amicos in necessitātibz suis
eo qz estimat amicos diuites esse paupitatis eozū
refugiū singulare: g paupib? ē necessaria amici
tia. Tertia amicitia ē necessaria iuuenib? b? rō ē
qz cū in iuuenib? abūdet pntas ad peccandum
vñ dī. Gen. vi. Sēlus hōis z cūcta cogitatio pna
sūt ad malū ab adolescētia sua. Et b? ppter p
scitias delectatōnū que sūt in eis: s3 p amicos. s.
qui sūt veri amici. i. honesti z vniusi: fundat eniz
vt dictū ē amicitia in honestate religant z retine
tur a peccādō. s. p admonitiones z repbēsiōes
quas faciūt veri amici ad suos amicos qā ppe
dunt eos velle peccare. Quarto est necessaria
senibz: huius rāō est. Quia his qui indigēt re
uerētia z carēt naturali potētia: valet obsequiuz
et familiaritas: senes aut sūt huiusmōi. Nā pro
pter debilitatē corpis indigēt adiutorio corpora
li alioz. Et ppter sapiam rōne diuine xpientie
eis debetur honor: g rē. Quinto tribulatis et
afflictis ē necia amicitia huius ratio est. Quia
exites in tristitia z dolore: qndā alleniatōez sen
tiūt ex pntia amicoz cōdolētuz eis. Un et amici
Job visitauerūt eum in tribulatōe ad p̄dolēdū
et p̄solandū Job. ij. Quia aut ex pntia amicoz alle
uietur grauedo tristicie hōis afflicti: ostēditur p
exēplū. Si eniz portet vnus p̄dus multuz sibi
grauē: vtiqz alleuiatur si alius ferat eum cō pon
dus. Patet etiā ex hoc qz quelibz delectatio su
perueniēs minuit tristiciā. Presētia at amici cō
dolentis ingerit delectatiōez amico suo: qz dūz
tribulatus videt amicū suū pntem et cōdolētes
de sua tristitia: minuitur dolor suus. Tāc opz
q amicus amicitia tribulati in quātū pōt vñdō:
sermone: et opē p̄solatur. Sexto et vltimo amici
tia ē necessaria pfectis. Huius rō est: qz quocūqz
efficiūt alig potētiores ad agendū in vita actia
z ad intelligendū in vita p̄templatiua: illud ē ne
cessariū ad vitāz amicitia ē bī? ergo rē. Huius
rō est: qz nullus q̄tūcūqz pfectus eligeret viue
re solitarius: etiā si omnia alia bona haberet: eo
qz hō naturaliter est aīal p̄olitiū z sociale aptus
p̄uivere alijs: z pueniētius vtiuosus z pfectus a g
bus vtiuosus adiunat. Et in actione vite actiue
dū qd vnus nō videt nec nōr: alius pōt videre z
agere. In actione vite cōtēplatiue: p doctrinā et
disciplinā quā recipit vnus ab alio. Nec Raine
rius et sententijs beati Tho. z Alberti super li.
ethicorum.

Quantuz ad secunduz

principale qđ ē amissionis vel dissolutōis ami

citie temeritas. **S**ciendū q' non h're aut n' acqui-
 rere amicos ē magna soliditas. Cuius rō est: qz
 amicitia inter oīa bona fortūe ē maxima: ppter
 qd' d'r Eccl. vi. Amico fideli nulla ē comparatio.
Sicut g' h're amicos veros z esse cū eis: ē quasi
 quid beatū bonoz z gloria z adiutoriz. Ita eē si-
 ne amicitia ē qd' nūlxz: p'sulio: z verēcūdia: z ma-
 gnus defectus adiutoriz. **U**n d'r Eccl. iiii. Ne so-
 li qz si ceciderit n' habet subleuantē. **E**t amicus
 d'r oculus amici z oculo p'uatus d'r orbatus: ita
 q' sine amico est d'r viduarius fm p'm i. ij. r'eto.
Un z Lassi dodozus dicit in quadā epistola. Sine
 amicis oīs cogitatio esset tedū: omnis opatio la-
 bor: omnis terra pegrinatio: oīs vita tormentū:
 sine quoz solatio viuere esz mozi. Dissoluit aut
 amicitia ppter quoz rōnes. Primo ppter finis
 defectionē. **S**ecūdo ppter amoris simulationē.
Tertio propter criminis commissionē. **Q**uar-
 to propter virtutis p'sectionē. **Q**uāto ad pri-
 mū dissoluitur amicitia ppter finis defectionē.
Aum. n. omnis amicitia ppter aliquē finem p'tra-
 batur: deficientē sine cessat z dissoluit amicitia: et
 p'cipue ad eos q' sūt amici ppter vtile vel delecta-
 bile. Cuius rō est: qz cum quidā diligūt hec duo
 vtile z delectabile in p'sonis: non p'sonas hoim
 ppter seipos: ideo deficientē vtilitate z delectatō
 ne: rōnabile ē q' deficient amicitia. **S**ecūda rō
 quare dissoluit amicitia est ppter amoris simula-
 tionē. **S**unt. n. plures differētie amicitie. s. vtilis
 delectabilis: z honesti. **U**n pōt cōtingere: q' n' fm
 vna spēm amicitie sūt aliq' amici p'uati: z tamē
 estimatur veri amici esse. s. ppter virtutē: cūz tñ
 vnus eoz non ppter virtutē sed ppter vtile vel
 delectabile sit amicus: z p' hoc soluit amicitia: qz
 p'traria fictio amicitie vere. **I**n in hoc casu ita ē
 p'cedendū: qz si ille q' se estimat amari ab alio p-
 pter virtutē decipiat ex seipo: ita q' qui eū amat
 nihil opetur ad h' deceptionē: puta qz signa ex-
 primat inhonestatis z turpitudinis. **I**lle g' dece-
 ptus ē debz causari p'tra seipm. i. accusare seipm
 puta qñ signa inhonestatis exprimit z n' cauetur
Si aut simulatione eius deceptus fuit. **Q**uia ta-
 lia signa turpitudinis n' exp'mebat: sed tñ intēde-
 bat: tunc iustū ē q' accuset decipientē: multo ma-
 gis q' eos q' falsificāt nūmismata in q'tum p'ctū
 decipientis ē p'tra virtutē: que honozificabilior
 ē pecunia. **E**t q'uis amicitia honesti ad eos habe-
 ri n' possit: quoz op'atōnes exp'ti n' sumus: tñ ami-
 citia que ē p' experimentū: nō bz p'sectionē sūit sed
 quandā inclinationē q' est ex beniuolētia ppter
 relationē alioz: vel ex cōcordia: qz videt similis
 naturaliter in moribus. **U**n q' cito occurrit con-
 trariā rescindit. **T**ertio dissoluit amicitia ppter
 criminis cōmissionē. **S**i. n. aliquis acceptet ali-
 quē ad suaz amicitia vt bonū z iustū: postea fiat
 malus: ita q' malitia eius manifeste videat alio
 p'manente in bonitate: dissoluitur talis amicitia
 prius rō est: qz virtuoso n' pōt esse amabile qd'

Capitulū .XX.

etiam malū: sed solū bonū honestū. Un cū omne amabile sit bonū: non oportet nec ē decēs q vir tuosus amet malū boiem: sicut n̄ est decēs asil/ miliari prauo. Amicus. n. amico suo ē similis. vñ inter bonū z malū boiem nō potest diu amicitia pseruari: nisi sit ibi aliqua silitudo malicie. Po/ nē tñ p̄s duo documeta circa dissolutionē ami citie: inter eū q pmanet bonus: z cū qui effectus ē malus. Prīmū ē: q si ille q effectus est malus ē incorrigibilis ppter abundantia malicie: ita q de facili ad statū v̄tutis redire n̄ possit: tūc a tali amicitia recedere d̄. Si autē est sanabilis z redu cibilis ad virtutē: est ei auxiliū ferendū ad recu perandū bonos mores: magis q̄ ad recuperandā pecuniā amissā: q̄to virtus ē melior z cēntalior amicitie q̄ pecunia. Secundū documētū est q bi qui in p̄teritū fuerūt amici: magis se debēt ex bibere gratiosi: q̄ extranei: nisi in vno casu. s. qñ abundas z incorruptibilis malitia fuit cā disso lutionis amicitie. Tunc. n. quāto plus fuit amic/ tāto magis estimādus ē hostis z cūctā. Quar/ ta rō dissolutionis amicitie ē ppter v̄tutis p̄fecti onē. Si. n. vnus amicorū pmaneat in eodē statu. Alius autē fiat multū excellētiōr in v̄tute: tūc nō pōt inter tales manere amicitia. Et rō huius est qz ad amicitia p̄tinet viuere ad inuicē: ita q ea dē placeant z de eisdē gaudeāt z tristenr. Lū aut p notabilem distantia v̄tutis non eadē placeant bono z optimo: iō n̄ potest diu manere inter t̄es amicitia z viuere vt amici p̄fecti. Patet etiā ex h̄ silitudine: puta ex amicis q̄ p̄trahunt in pue ritia. Si. n. vnus eorū pmaneat puer fm̄ mentes: alius autē p̄ficiat fm̄ virtutē z fiat optimus: n̄ re/ manet inter illos amicitia: puer. n. mente malus p̄stat. Un̄ Sen. Ibi incipis esse mal/ vbi desinis fieri melior. Rainerius ex dicis. b. Lho. z Alber ti super li. ethicor.

§. III.

Quantum ad tertium

f. de sagacitate p̄seruationis amicitie. Sciendū q ad p̄seruationē eius q̄tuor regunt. Primo p̄manētia in bitu. Secūdo p̄ueniētia in effectu. Tertio residētia in p̄uictu. Quarto cor̄respondē tia in affectu. Quantū ad primū. s. q p̄manētia i habitu. s. v̄tutis regat ad p̄seruationē vere ami citie: sic p̄bat. Manente cā manet effectus: s. cā z obiectū vere amicitie ē v̄tus: qz simplr nihil ē amabile nisi bonū honestū: q̄ manente v̄tute ma net amicitia vera. Confirmat hoc idēz tali rōne. Actus vere amicitie ē simplr ligare z cōgregare s. animos amicorū ad inuicē. S. v̄tus seu bonus honestū qd est bonū simplr: est qd simplr ligat: n̄ autē vtile vel delectabile: sed tñ fm̄ qd. Nā amici tia vtilis z delectabilis degenerat in concupiam quandā: qua aliq̄s motū amoris quo ad aliūm transfert: reflectit in scipm̄. S. v̄tutes seu bonū honestū ē vinculū ligans simplr: eo q motū ami citie vere que ē ppter virtutē: silit in amato dū/

diligitur ppter istud quod ē p̄sonaliter in eo. s. p virtutē z n̄ ppter aliud. Et iō manente virtute in vtroq̄ amicorū p̄seruat amicitia. Secundum qd regitur ad p̄seruationē amicitie ē p̄uenien/ tia i affectu. Est. n. amicorū vnū cor z vna aia. Un̄ d̄ de p̄imis ch̄risticolis q̄ hēbant p̄fectā amici/ tiam ad inuicē. Multitudinis credētū erat cor vnū: z aia vna in dño. Act. iij. z fm̄ Tullis. Ami cor est idem velle z idē nolle: z iō oportet q de eisdē gaudeant z tristenr: fm̄ illud ad Ro. xij. Gaudere cū gaudentibus: flere cū flēntibus: id ipm̄ inuicē sentiētes. Hoc autē p̄uenit ex silitudi ne v̄tutis vel bonitatis: q̄ est inter bonū z bonū: z virtuosū z virtuosū. Talis autē p̄ueniētia que ē cā gaudiū ppter silitudinē: n̄ est inter bonū z opti mū: z multo minus inter bonū z malū: nec etiā inter malū z malū. Non. n. ex malo peccati pōt esse v̄x gaudiū: s. fantastiū z sensuale: z sic etiā amicitia. Sicut facti sunt amici Derodes z Pi/ latus p̄ueniētes in malo passionis xpi: vt d̄. Lu cc. xxij. Tertū qd regitur ad p̄seruationem amicitie ē residētia in p̄uictu. Nā distantia boni tatis: dignitatis: z localitatis impedit amicitiam. Cuius rō est: qz viuere ad inuicē p̄seruat ami/ citia: s. distantia illoz trū impedit viuere ad in uicē. Malus autē z si querat viuere alijs: z con uiuat: hoc nō facit vt viuat alijs: s. vt fugiat cō uiuere secū z vt ponatur extra se: qz in se non re perit bonū virtutis vñ delectari possit: s. malūz peccati p̄scientiā remordētē. Et iō vt refugiat illam tristitia querit alijs cōuiuere: vñ nec ad se nec ad alios habet verā amicitia. Un̄ ps. Qui di ligat iniquitatē odit aiam suā. Inter illos etiā qui sunt in supremo gradu v̄tutis vel dignitatis: vñ eos qui sunt in infimo gradu: vt inter reges z vi les p̄sonas: inter sapiētissimos et simplices: non pōt eē seu p̄seruari amicitia: qz eq̄litas regitur ad amicitia circa actus amicitie. s. in p̄ueniēdo et coopando: ibi autē est nimia ineq̄litas z distantia. Distantia autē multa locorū: amicitia quidē ciuilez soluit. Et hoc quādo ē in spe oīno iterate cōgre gatiōis ad inuicē et coopatiōis. Cuius rō est qz subtractis sp̄ibus poris amicitie a senibus z co gitatōe que erāt fomēta amicitie: z supueniētib/ alijs sātasmatis alioz amicorū inter q̄s cōui uitur: dissoluitur amicitia p̄ior q̄tū ad habitūz et opatiōem exteriorē. Unde p̄s. dicit: q nimia distantia amicitie causat obliuioēz. Sed si distan/ tia locorū sit cūz spe iterate cōgregatiōis impedit quidē amicitia q̄tū ad opatiōēz exteriorē tantū: s. nō q̄tū ad habitū: qz spes z intētiō reuidenti amicūz nō p̄mitit deleri habitū amicitie poris. Amicitia autē p̄fecta sp̄ialis. s. charitatis pp distā tia locorū n̄ soluit. Un̄ Hiero. ad Paulinū i plo/ go biblie. Illa ē s̄a necessitudo. i. amicitia z Lbri st glutinio copulata: quā nō p̄ntia tantū corporū: nō palpās z subdola adulatio: s. dei timor z scri pturarū studia sibi cōsiliat. Quarto et vltimo

regitur ad obseruationem amicitie: correspondetia in effectu: Non enim amicitia est ad se ipsum: sed ad alterum: ideo oportet quod unus amicorum impedat alteri ea que sunt de ratione amicitie et e contrario. Et cum amicitia sicut et iusticia equaliter respiciat et consistat in equalitate est triplex equalitas. Prima secundum quantitatem quod pertinet ad iusticiam commutativam: et seruatur in amicitia utili vel delectabili: ut si tamen retribuat quod datum dedit amicus. Secunda equalitas attenditur secundum proportionem: hec est iusticia distributiva et in amicitia: ut si melior plus ametur quam amet: sicut et maior honor et dignitas datur meliori. Tertia est equalitas reputationis et sic in multis recipiuntur omnibus amicorum est. scilicet amicitia secundum reputationem: sicut ubi gratia. Tunc superior amat inferiori propter honorem: et inferior superiori propter utilem: ubi est equalitas secundum reputationem: quod quantum inferior reputatur si ubi lucrum amari a superiori: tantum superior reputatur sibi honorem amari ab inferiori. Que autem unus amicorum debeat alteri impedere opera: habet in se sequentia. Dicit autem Clemens grecorum quidem sapientissimus: Amicorum debere esse omnia communia. xij. q. i. dilectissimis. Rainerius post. b. Tho. et Albertus super libro ethicorum.

¶ §. III.

Præter predicta circa

amicitiâ consideranda sunt tria et diligenter ad intelligendum veram amicitiam: primo diffinitionis plenitudo integralis. Secundo dilectionis plenitudo spiritualis. Tercio operationis euidetia et actualis. Quantus ad primum. scilicet de diffinitione amicitie sciendum: quod ex Aristotele dictis in viij. ethi. sic potest diffiniri. Amicitia est benivolentia mutua: non latens ratione boni. Et quibus verbis quantum elici potest: integratio amicitie. scilicet dilectionis: readamatio: officio: et intentio. Et primum. scilicet dilectio seu amor regitur. Nam amor non est cuius cuius obiecti: sed determinati quod est bonum. Unusquisque. n. videt amare vel quod est bonum simpliciter vel quod est apparatus bonum. scilicet quod sibi videt bonum: sed hoc non sufficit ad amicitiam: sed regitur. Et secundum. scilicet readamatio ut si amas amem ab amato. Nam amicitia requirit quandam vicissitudinem seu commutationem amoris secundum proportionem. Unde si aliquis amet aliquem et non reametur: erit amor non amicitia: sicut cum quis amat vinum et huiusmodi. Quod etiam aliquis amet alium propter aliquam suam utilitatem: et non propter seipsum. propter bonum ipsius amati: est amor concupiscentie non amicitie. Tercio regitur officio amicitie per signa exteriora manifestata: ita quod amici non lateant se inuicem: sed quod unus cognoscat alterum: et sciat se amari ab altero: multi enim sunt benivolenti ad eos quos nunquam viderunt: in quantum estimant eos esse iustos. Tales et si sunt benivolenti cum readamatione: non tamen possunt dici proprie amici: cum lateant ad se inuicem. Regitur ultimo finis amoris. scilicet ratione alicuius boni. Et cum bonum sit triplex. scilicet utile: delectabile: et honestum: solus amicitia que fundatur in honesto. id est cum amatur amicus ratione boni eternis que est in eo: est vera: bona

et perfecta et stabilis amicitia. Nam alie cito solvantur. scilicet cum deficit delectatio ut in amore libidinoso. Vel cum deficit utilitas ut in amore seu amicitia alicuius propter temporalia bona. Unde Seneca. Sicut mel musce: formice grana: cadavera lupi: sic ista turba amicorum preda segitur: sed virtute permanente in amico semper durat amicitia. Et notandum quantum ad offensiones amicitie per signa quod amicus quatuor debet seruare erga amicum suum. Primo deus est pro parte ad sua bona vocare. Unius ratio est: quod cum amicus sciat alium amicum suum de suis bonis gaudere et delectari: hoc ei sit delectabile: oportet quod cito vocet amicum ad prospera sua et ei concitet ea. Oportet enim quod bonus amicus et bonus homo cito beneficiat amico indigenti: unde puer. iij. Ne dicas amico tuo vade et reuertere cras: cum statim possis dare. Et puer. vi. Discurre: festina: suscita amicum tuum. Secundo amicus qui est in bonis fortunis. id est prosperitate: deus concitare bona sua amico qui est in necessitate: nec debet expectare quod amicus regrat eum de seruitio cui sciat indigentiam eius ne ille beat erubescere in petendo. Tercio amicus si quod mala ei eveniunt: debet tarde nunciare amico suo. Ratio huius est: quod amicus non vult tristari amicum suum: considerat autem quod amicus audita aduersitate sua ille tristabitur. Patet hoc etiam per similitudinem: quod illi qui sunt viri animi secundum naturam perfectam virtutis: fugiunt quod sunt amici sui se in tristitia. Et nisi sit tristitia ita magna quod excedat vires suas: nullo modo sustinet quod cōdolet sibi: quod cum ipse non sit ploraturus: non delectatur quod alige concipiat sibi et secum. Sed mulieres boies gaudent in hoc ut per tristitiam sint alij secum angustiiati. Quarto amicus qui est in aduersitate: si petat auxilium ab amico qui est in prosperitate debet illa seruare. Primo ut sit tardus in nunciando ei sua aduersa: quod cauere deus tristari ipsum. Secundo deus esse veracius in petendo ab eo auxilium: et hoc ne in petendo reddat se onerosum et importunum. Tercio deus esse discretus in vocando ad infortunia amici cum per auxilium: quod si est leue infortunium mulieris est quod vocet amicum ad iuuandum eum: cum per se sufficiat sibi puidere. Si autem est infortunium excedens vires etiam aliorum: ita quod iuuare non possit nec tunc debet amicos ad hoc vocare: sed si est magna aduersitas et per eos iuuari potest. Rainerius post beatum Tho. et Albertum.

¶ §. V.

Secundum considerandum

circum amicitiam est amationis plenitudo spiritualis. Multi. n. videntur velle amari potius quam amare: credentes quod verus amicitie magis consistat in amari quam in amare. Cuius signum est quod multi sunt amatores adulationis: amatores ut adulescentis: tamen quod amari propter quod videtur honorari: quod plus appetit quam honorare. Sed quod amicitia magis consistat in amare quam in amari ostendit rationibus: similitudinibus: et auctoribus. Sex autem rationibus probatur quod magis proprium amicitie est amare quam amari: et primo ratione cognitionis. Nam

Capitulū .XX.

cū nobilitas sit scire q̄s crederet q̄ amamus ali
quē scimus s̄ q̄ amemus credimus n̄ scim⁹ cer
titudinaliter: q̄ p̄fectius ē amare q̄ amari. **Secū**
do rōne opationis. **N**obilius est. n. bñ agere seu
opare q̄ sibi bñ agi: sed amare ē bene facere: q̄
amicus ē opatiuus bonorū ad amicū ppter illuz.
Amare autē est bñ pati: q̄ rē. **T**er⁹ rōne cōmēdati
onis. **V**idem⁹. n. q̄ amici laudat ex hoc q̄ amat
n̄ ex hoc amatur ab alijs. **Q**uarto rōne virtutis.
Unusquisq̄. n. laudat ppter p̄riā virtutē. **A**ma
re autē alios ē p̄rie virtutis. **A**marī vō ab alijs
ē virtutis aliene. **Q**uinto rōne obligationis. **D**e
lius ē enim q̄ alijs obligetur nobis q̄ nos eis: s̄
cū alios amamus eos obligam⁹ nobis: cū ama
mur ab alijs ipis obligamur: q̄ rē. **S**exto rōne
p̄mationis. **I**llud. n. quo meremur ⁊ p̄miamur
ē melius eo quo n̄ p̄miamur: sed amādo. s. recte
meremur ⁊ p̄miamur. **I**n hoc at q̄ amamur ab
alijs n̄ est ibi meritū: vñ nec p̄mīū n̄ m̄ sed aliorū
eorū. s. a gbnis amamur obire: p̄bat. s. q̄ amicitia
magis cōsistit in amare q̄ amari signo vel situ
dine. **N**ā m̄res quaz amor ē vehemēs ad filios
magis gaudet ⁊ delectant q̄ amēt filios suos: q̄
q̄ amēt ab eis. **Q**uedā. n. m̄res dāt filios nutri
cibus ad nutriendū: sciētes eos eē filios suos
amat eos: n̄ tñ multū curant vel querūt q̄ rea
mētur ab eis: q̄ nec eas reamare p̄nt: cū adhuc
nesciāt illas esse suas m̄res. **T**ertio hoc idē ondi
tur antē: dicit enim **A**ug. in li. de catheticandis
rudibus. **N**ulla maior p̄uocatio ad amorem: q̄
p̄uenire amādo. **N**ullus ē enim tā fere mētis: q̄
⁊ si impendere n̄ vult tñ rependere. **S**eneca in
eplā ad **Lucillū**. **S**i q̄ris quō sis acturus ami
citiā vel amicū: mōstrabo inquit tibi amatoz
sine medicamento: sine herba: sine vllius bñfici
carminē: si vis amari ama. **E**t subdit cām. iucun
dus ē amicum facere inquit q̄ b̄re: quō artifice
iucundus ē pingere q̄ pinxisse. **S**ciendū tñ q̄ ex
pte obiecti seu amabilis: nobili⁹ ē amari q̄ ama
re: q̄ amabile est tñ bonū existens vel apparēs
sed ex pte vinculi. i. amoris tñ nobilius ē ama
re: vñ dictū est q̄ amari: q̄ magis saluat vinculū
amoris in eo q̄ amat q̄ in eo q̄ amat. **R**ai. ex di
ctis. b. **T**ho. ⁊ **Alber.** sup. li. cthi. **¶** §. VI.

Tertium in amicitia cō

siderandū est opationis v̄tūalis euidentia: possūt
autē oia amicitie opa reduci ad tria: **P**robatio di
lectionis que ē p̄fecta amicitia: exhibitio est opis
fm̄ **G**reg. **P**rimū est beniuolētia in interiori af
fectu. **S**ecūdū ē p̄cordia in multiplici actu. **T**er
tū est beneficiētia i exteriori affectu. **Q**uantum
ad primū regritur beniuolētia in affectu. **E**st. n.
p̄ncipiū eius sine qua n̄ pōt esse amicitia. **N**ō. n.
possunt fieri amici inuicē nisi prius facti sūt be
niuoli. **U**n **T**ullius d̄ amicitia. **I**n hoc p̄stat ami
citiā p̄pinq̄uitati: q̄ ex p̄pinq̄uitate beniuolētia
tollī pōt: ex amicitia non pōt tollī. **S**ublata beni

uolentia tollitur amicitia sed p̄pinq̄uitas manet
Et licet beniuolētia regatur ad amicitia: nō tñ
beniuolentia ē amicitia. vbi est notandum q̄ ad
amicitiā sicut iuuenes sūt apti ex naturali cōple
xione: ita ⁊ senes ⁊ litigiosi sūt inepti: iuuenes. n.
naturaliter multū gaudet in affectu: in cōspectu
in colloquio in obsequio aliorū. **A**lia autē sūt cau
satia amicitie vt dicit: q̄ rē. **S**ed sicut iuuenes
sūt faciles ad amicitia: ita de facili solutū amici
tiā. **E**t rō huius ē: q̄ amicitia iuuenum ⁊ pluri
mū ē ppter delectabile vel vtile: qui enī viuunt
fm̄ passiones his maxime competit p̄sequi dele
ctabile: s̄ iuuenes maxime ferunt a passionib⁹
nōdū roborato in eis iudicio rōnis: ⁊ iō p̄sequū
tur maxime illud qd fm̄ p̄s tps est delectabile
Nō autē nūc est delectabile paulopost n̄ est dele
ctabile. **E**t si aliqui iuuenes n̄ mutuo p̄uuiāt p
pter delectabile. tñ querūt b̄re amicitia ppter vti
le in q̄tam p hoc h̄nt aliquā spēm boni. i. lucri p
pter qd est in eis vtilis talis societas. **S**enes autē
⁊ litigiosi ⁊ mordaces sunt inepti ad amicitia. **E**t
rō huius ē multiplex. **P**rima quidē q̄ nimis di
ligūt seipos ⁊ nimis intendūt sibi: de alijs paruz
curātes ⁊ minus gaudēt de colloquijs aliorū
Secūdo q̄ senes sunt p̄ni ad suspicandū mala
de alijs ppter mala que cōmiserūt ipi in p̄terito
⁊ iō nec de alijs p̄fidunt nec alijs p̄uuiūt. **T**ertio
q̄ antiqui de seipis p̄sumētes nimis sensū suuz
sequūtur ⁊ cū alijs non p̄cordant. **Q**uarto quia
subtrahūt alijs colloquia ⁊ obsequia. **D**ec autē
sunt p̄traria amicitie. **P**nt ergo senes ⁊ seueri cē
alijs beniuoli in affectu ⁊ effectu subuentionis: s̄
nō p̄fecte aliorū amici cōiter loquēdo. **S**ciendū
etiā q̄ amicitia b̄re ad multos n̄ est bñ possibile:
loquēdo de p̄fecta amicitia civili: ⁊ hoc patet dis
currēdo p singulas spēs amicitie. s. vtilis: dele
ctabilis: ⁊ honesti. **E**t q̄ amicitia que ē ppter bo
nū vtilitatis: n̄ possit haberi ad multos: p̄batur
p̄mo ppter defectū non irrecōpensationis: q̄ si
homo habeat sup̄fluum multitudinē amicorū p
pter vtilitātē a quibus recipiat obsequia: opoz
tet etiā q̄ multis obsequat et ecōuerso. **S**⁹ hoc
ē valde laboriosū: q̄ nō sufficit tps vite his q̄ vo
lunt hoc agere. **S**ecūdo ppter defectū virtualis
opatiōis: vel p̄rie sollicitudis: q̄ cū homo mul
tos amicos acquirit ppter sui vtilitātē ipsi amici
sup̄flui ipm̄ distrabūt et impediūt a bona vita q̄
cōsistit in opatione virtutis: q̄ dū homo super
flue intēdit negocijs aliorū: p̄sequens est q̄ n̄ possit
debitam curā gerere de seipso. **Q** amicitia que ē
ppter delectabile etiā non possit haberi ad mul
tos: p̄batur exemplo ⁊ exp̄imento. **E**x p̄lo qui
dē salis. **N**ā sal vt condimentum ppter delecta
tionē queritur ⁊ ponit in cibo: ⁊ tñ si sal parū po
natur in cibo sufficit. **S**ic a simili. **P**auci amici
sufficiūt hominē ad delectationē vt cū eis p ali
quod tempus delectetur ⁊ recreet. **E**xperimento
autē p̄batur: quia amore libidinoso: vnus homo

nō amat amore intenso plures mulieres: s; vnā
tñ vel paucas eo q; intensus amor haberi n̄ pōt
nisi ad vnū tñ: vel ad paucos valde. Si ē am-
icitia delectationis habet ad multos: multitu-
do ipedit delectationē dū vnus non posset al-
teri vacare abstractus a multis: **Q**ue amicitia que
est ppter honestū que est vera amicitia: nō possz
haberi ad multos pbatur sic. Amor superabun-
dane: nō est natus fieri ad multos: sed ad vnum
tñ vel ad paucos. **S**z amicitia honesti que s. pp
virtutē est supabundās et pfecta respectu aliayz
ergo non pōt esse ad multos. pbatur idē rōne
complacētis: fm enim pfectam amicitiam amici
valde sibi inuicem placent: s; n̄ est facile q; simul
idem valde placeat multi: q; pauci inueniuntur in
quibus non inueniatur aliquid qd vni displiceat.
Et dū ei placet vnus in aliquo in contrario ad
illud qd erit in alio displicebit alius: qd non pōt
reperi in pfecta amicitia. **P**robat idē rōne ex-
perientie. Amicitia est que ppter virtutē indiget
multa experientia. q; nō pōt haberi siue lōga assue-
tudinē et longo tpe: et hoc vt non se lateant sed in-
uicē cognoscant: et hoc est difficile. **U**n̄ et puerbia
liter dī: q; nō puenit q; aliqui se cognoscāt et dili-
gant: anteq; simul comedāt mensuras salis. **E**t si
arguat ptra: q; charitas ē pfectior q; amicitia et
utilis: sed charitas est cōmedabilior: quanto ma-
gis se extēdit ad plures: ergo et amicitia civilis.
Videtur q; charitas magis assimilat amorē be-
niuoletie: cā sit etiā ad nos remanētes q; amor
ri amicitie. **E**t sic n̄ est incontinentes: q; charitas
onidatur ad valde multos qd de amicitia dici n̄
pōt. **N**on aut pōt dari numerus de quātitate a-
micor: quot debeāt esse: sicut nec mēsurā de qn-
titate alimentorū sumēdorū: q; vnus indiget plu-
ri alius pauciori. **S**ic et in amicitia fm statū plus
et minus indiget. **H**ec **R**ainerius post. b. **T**ho. et
Alber. super lib. 2o ethi.

¶ **§. VII.**
Secundum qd requiritur ad pfectā
amicitiā est concordia
in multiplici actu. **I**ta aut concordia q; vnus p̄sistat
pncipaliter in affectu et actu vnanimi. s; q; eadem
velit et nolit et eadem eligat: vt patet ex ipsa signi-
ficatione et interpretatione nois. **N**ā dicitur concor-
dia vnitas cordium seu voluntatum. **N**ā hec cō-
cordia est: n̄ in speculatiuis nec minimis rebus
nec i vicis: sed in opabilibus cōibus et vtilibus.
Concordia. n. in speculatiuis nō facit amicitiam
Et rō huius est. **Q**ue n. aliqui p̄sentiant ad inuicē
q; sol ē maior terra. **U**el non p̄sentius vel assen-
sus nō tollit nec facit amicitia: rō huius est quia
iudiciū in talibus pcedit ex naturali rōne et per
consequens ex necessitate: amicitia aut ex electi-
one. **N**ec etiā in minimis rebus p̄sentire: vel dis-
sentire p̄inet ad amicitie rōnem: sed in his q; ha-
bent aliquā magnitudinē. **N**ec etiā in vicis p-
prie ē concordia sicut nec amicitia. **N**ā cum prauū
destruant bonū cōe: et non seruent iusticiā: eo q;

volunt supabundare in bonis et non deficere in
malis. i. dānis et grauationibus: et ideo nō possūt
habere concordia cum alijs sed contentionē: si-
cut appetentes plus in lucris: et minus in dānis
sunt iniusti: nec p consequens sunt p̄cordes. **E**t
igitur p̄cordia in aliquo decreto opabili. **D**e-
bet at cōcordare amicus amico vltra effectus q;
ad aspectū: quo ad effectū: quo ad cōiectū. **P**ri-
mo quo ad aspectū. **N**ā visio amici est delecta-
bilis amico. **T**ū q; per visioēz incipit cari passio
amoris. **T**um q; aspectus amici est delectabilis
amico. **S**icut si q; delectatur in aspectu rei pul-
chre quā diligit et que sibi placet. **T**ū ex parte si
militudinis. **S**icut enīz amore carnali se amā-
tes appetūt se videre: ad onidēdū q; amor ma-
ime fit fm aspectū: fm illud puer. **U**bi oculi ibi
amor: ita in amore honesto amicitie: ppter simili-
tudinē virtutis ex aspectu p̄seruatur amor. **S**e-
cūdo debet cōcordare amici in cōiectu eo q; cō-
uiuere ad inuicēz est precipuus actus amicitie.
In cuius signū dī **E**ccl. iiii. de eo qui non cōi-
uit amicis s; caret eis. **U**e soli qui. s. ē sine amico
Christo vel deo. caret enīz talis effectus amicitie:
qui est releuatio: p̄solatio et defēsiō. **U**nde sub-
ditur in auctoritate illa: q; si ceciderit non habz
subleuātē. **S**i ceciderit in culpā non bz subleuā-
tem p̄silio et oīoe. **S**i ceciderit in penā tribulati-
onis nō bz subleuātē cōsolatiōē. **S**i ceciderit in
uisione alterius nō bz defēdētē: vt etiā soli. i.
sine **C**hristo: q; non bz si ceciderit in culpā **C**hri-
stū erigēt. **E**t ceciderit in mortē nō bz **C**hristus
r̄iuiuatēz. **S**i a diabolo tēpta: n̄ nō bz **C**hristū
defēdētē. **O**see. ix. **U**e eis cum recessero ab eis
Aug. in li. de ci. dei. **M**agna miseria hoīs est: nō
esse cū illo sine quo esse non pōt. **T**ertio debent
amici cōcordare quātus ad colloquiū: q; debet
adiuicē sua secreta reuelare. **E**t hoc pbatur p̄-
mo exemplo scz dei **Exo. xxxiii.** **U**bi dī q; **M**oi-
ses loq̄batur ad dñm facie ad facies: sicut loqui
solet homo ad amicū suū. **S**ecūdo oniditur hoc
ides ex periculo qd imminere pōt ppter qd dī
Eccl. viii. nō oīi homini manifestes cor tuū: q; si
dicat. **N**on vnicuiq; manifestes secreta tua sed
tali qui possit et velit iunare. **T**ertio probatur et
hoc ex cōmodo. **U**n̄ beatus **A**mb. in lib. de offi.
Solaciū vite huius est: et habes cui pectus tuūz
aperias: cui archana cōmunicas: cui secreta pe-
ctoris tui cōmittas: vt colloques tibi fidelē virūz
qui in p̄speris gratuletur tibi: in tristibus cōpa-
tiatur: in p̄sequitiōibz adhortetur. **F**acilis vox:
et sermo cōgruus: totus sum tuus sed paucorū
effectus. **E**t **T**ullius in li. de amicitia. **E**xcepta sa-
piētia nil melius datū est nobis a dijs immorta-
libus amicitia. **Q**uid enīz est dulcius: q; habere
cū quo oīa audeas sic loqui vt tecūz. **Q**uis esset
tātus fructus in rebus p̄speris: nisi hēres ami-
cū qui illis eque vt tu ipe gaudeat. **A**dversas et
difficile eet ferre sine illo: qui illas grauius etiā

Capitulum .XX.

q̄ tu ferret. Unde et saluator noster solis amicis
i. discipulis secreta manifestauit dicens. Jo. xv.
Vos dixi amicos: q̄ omnia que audivi a patre
meo nota feci vobis. Dec aut secreta dicit Bre.
fuerunt gaudia interne charitatis: et festa supne
patrie: que nostris mētibz p aspirationē quoti
die imprimuntur: hec Rainerius. S. principiz. b.
Tho. et Alber. sup libzo etbi.

¶ VIII. Tercium quod requiri

tur ad amicitia et beneficiētia in exteriori effec
tu. Nā ille est verus amicus q̄ vult et opatur bo
na existentia vel apparētia amico suo: nō ppter
seipm: s̄ grā amici sui. Bñfacit aut amicis ami
co suo trip̄t et seruit et obsequitur. Primo liberali
ter. Secundo celeriter. Tercio vtiliter. Liberalis
quidē q̄ si amicus seruit amico vel bñfacit inui
tus vel ppter seipm nō est amicus eius. Un̄ Am
bro. in li. de offi. In beneficio pferendo plus ani
mus q̄ selus opatur. Magis p̄poderat beniuo
lentia q̄ possibilitas reddēdi munus. Secundo
debet amicus bñfacere amico celeriter. Si eniz
in seruēdo alteri q̄ voluntatē expellere neglu
gat: nō est amicus eius. Sen. in. iij. de bñfi. Gra
tissima sūt bñficia occurrētia: vbi nulla fuit mo
ra nec accipiētis verecūdia. Tercio debet bñfa
cere vtiliter. Si eni q̄ bñfacit amico suo ppter
bonū sui ipsius: nō intendēs bonū amici nō est ve
rus amicus. S̄ si intēdit bonū amici et p̄trariū
exinde sequit. i. malū: nō est hoc p̄tra verā amici
nāputa dat illi medicinā vt sanet: illa aut medi
cina nocet: nō agit hoc p̄ amicitia ex quo bonus
eius intēdat. Sed nota q̄ ē amicitia triplex:
ficta vel falsa: vera vel imperfecta: pfecta et summa
Et ficta quidē ē: q̄ est solo noie et non ope et
non corde in p̄speritate nō in aduersitate: de ea
q̄ est solo noie d̄r. Eccl. xxxv. Est amicus solo
noie glo. et n̄ rez talis ē vitanda: q̄ ē sine humo
re charitatis. Un̄ d̄r. i. Jo. iij. Nō diligamus ver
boneq̄ lingua sed ope et veritate. Non inqt: ver
bo. s̄ non faciēdo q̄ p̄mittimus. Neq̄ lingua. i.
dicendo facere bonū ppter deū et facit ppter mū
dum. Sed opis executione et veritate. i. sincera
intentione ppter deū. Secundo amicitia ē ficta q̄
est ope et nō corde. i. pferat verba amicitie et i cor
de habet odiū malicie. Talis fuit amicitia Joab
ad Amasam. ij. Reg. xx. vbi d̄r q̄ Joab obuians
Amase dixit. Salue mi frater: et tenuit dexterā
manū amase: quasi de osculās eū: et effudit vīce
ra eius in terrā. Sic mūdus pponit delectatio
nē et pcludit amaricationē. Un̄ Eccl. vi. N̄ ami
cus q̄ p̄uertit ad inimicitia: et qui odiuz et rixā et
conuiciū denudauit. i. mala oīa q̄ sciebat de illo
cuius amicitia sumabat: manifestabat: et si nesciet
finger. Un̄ dicit puer. xvij. Occasiones q̄rit qui
vult recedere ab amico. Boe. de solatione. Ne
quetit mali oculos tenebris assuetos ad lucē p
spicue veritatis attollere. similesq̄ auibz sunt

quas nox illuminat dies excecatur. Et d̄ tali ficto
d̄r. Eccl. xij. Non credas amico tuo in eternum:
q̄ intelligitur vel de falso amico cui n̄ est credē
dū: cū dilectionē ondat vel humiliationē vel la
chrymas. Vel p̄t enā intelligi de diabolo trans
figurāte se in agelū lucis cui n̄ ē credēdū: et si ve
ru dicat. s̄ in q̄tū ipse dicat s̄ alia rōe. Ter^o ē ficta
q̄ ē i p̄spitate n̄ i aduersitate: et d̄ tali d̄r. Eccl. xij.
Si largitus ei fueris. s̄ ficto amico assumet: et si
nō habueris relinquet te: et puer. xix. Diuitie ad
dūt amicos plurimos. A paup̄e aut bi quos ha
buerit sepant. Qui vtilitatis cā amicus ē: tādū
amicus erit: q̄ diu talis erit: aut Sen. Amicitia
aut vera sed imperfecta ē que fundat in honestate
et virtute morali sine charitate et fide: qualis fuit
int̄ Catonē et Tullū: et inter illos duos p̄hos d̄
gbz narrat Valerius: q̄ vno capto et decapitā
do aliū obligauit se p̄ eo quousq̄ irer ad ciuita
tem p̄p̄ia d̄ suis bonis dispositurus et reuersus
est die statuta: ppter q̄ tyrānus q̄ ceperat. s̄ Dio
nysius vtrūq̄ libez dimisit et rogauit se tertū in
amicitia eoz deputari. Amicitia pfecta et com
pleta ē que fundat in charitate dei cū alijs con
ditionibus amicitie p̄dicte. Dec excedit omnem
aliā amicitia: et de hac amicitia sic ait Jo. Cassia
nus in collat. Joseph: enarratis alijs generibus
amiciar. In his igitur cūctis amicitijs vnū est
genus insolubile charitatis: q̄ nec cōmēdatio
nis grā nec officij vel munez magnitudo cōtra
xit. Vel cuiusq̄ rōne vel natura necessitatis cō
iungit: sed sola similitudo virtutū: bec inq̄ ē q̄ nun
q̄ calibus vllis scindit: qua non solū dissociare
vel delere locoz vel tpm interualla n̄ p̄ualent: s̄
nec mors quidē ipa diuellit. Dec est vera et indif
rupta dilectio q̄ gemina amicorū pfectione ac vir
tutū p̄fessio: cuius semel initū sedus: nec deside
rioz varietas: nec p̄tentiosa disrūper p̄traretas
voluntatū ceter. Multos nouimus in hoc p̄po
sito p̄sumptos: qui cū p charitate xpi fragrantissi
ma esset sodalitate deuicti: n̄ p̄petuo eā nec indis
rupte fuare potuerūt: q̄ lz locus societatis p̄nci
pio inniterētur: nō tñ vno et pari studio arreptū
p̄positū tenuerūt. Fuitq̄ inter eos quedā tpalis
affectio: q̄ non eq̄li vtriusq̄ vtute: s̄ vnus pati
entia seruabat que q̄uis ab vno magnanimiter
atq̄ infatigabiliter retēretur: necesse ē tñ eam
alteri^o pusillanimitate dirūpi. Infirmitates nā
q̄ eoz qui tepidius pfectionis appetūt sanctita
te: quatūlibz fortitū tollerātia sustētatur ab ipis
tñ q̄ infirmi sunt n̄ serui: bñt. n. sibi insistas cō
motionū causas q̄ eos getos esse n̄ sinunt vt so
lent: qui carnali egritudine detinētur stomachi
vi infirmitatisq̄ fastidia coquoz vel ministran
tium negligentū iputare: et q̄tūlibet eis obseq̄n
tiū sollicitudo defuiat. Nihilominus tñ cās sue
cōmotionis alijs ascribūt: q̄s sibi vtiq̄ vicio va
litudinis sue inesse n̄ sentiūt. Quāobz ē ami
citie vt diximus: fida insolubilisq̄ p̄iunctio que

sola virtutū paritate federat: de qua ps. Ecce
q̄ bonū & q̄ iucundū bitare fr̄es in vñs. Nō nō
localiter sed spūaliter oportet intelligi. Plenas
igit atq; pfectā amicitie grām nisi inter pfectos
viros ciuēdēq; vñtū pseruare n̄ posse paulo p̄.
His aut gradibus puenit ad eā. Primo igit sūt
vere amicitie mūdialis & oīm que habem⁹ rerū
desperatiōe sūdāmiā: quā & impiū & iniustū ē si
post abrenūciatiōē mūdi & oīm que in eo sunt
vanitatū p̄ciosissime s̄is dilectioni supplex vilis
sima q̄ supfluit pferat. Secundū ē: ut ita vñsq;
q; suas refect volūtates: nec sapientē se eē iudi
cās atq; sultū: suis malit q̄ p̄ximi diffinitioni
bus obedire. Tertiū est ut sciat omniā: & que vñ
lia atq; necessaria estimat postponēda bono ciui
tatis ac pacis. Quartū ē ut credat nec iustis nec
iniustis de causis irascendū. Quintū est ut ira
cundiā fratris etiā sine rōne pceptam eo modo
quo suā curare desideret: sciens equaliter sibi
p̄nitiosam alteri: esse tristitiā: & sic aduersus aliū
ipe moueatur: nisi eam q̄tum in se est de fratris
mēte depulerit. Postremo est illud qd̄ generale
viciōq; oīm pemptoriū esse non dubiū est: ut se d̄
hoc mūdo quotidie credat migratur. Que p̄sua
sio non solū vllā in cordetristitiā residere p̄mit
tit: vñ etiā vñuersos p̄cupiscentiā ac peccato
rum omniū comp̄mit motus: & infra. Sepe aut
accidit siue illusiōe diaboli siue intercessu erro
ris humani: quo nullus ē in hac carne q̄ falli ve
lut homo nō possit: ut ille interdū qui acrois
ingenij scientieq; maioris ē: aliqd̄ falsū mēte cō
cipiat: & ille q̄ tardioris ingenij ac minoris ē me
riti rectius aliqd̄ veriusq; p̄sentiat. Et iccirco
nullus sibi q̄suis scientia p̄ditus in animi tumo
re p̄suadeat: q̄ possit collatione alterius n̄ egere.
Nā & si iudiciū eius diabolica nō fallat illusiō:
elationis tñ & superbie grauiorē laqueos non
euadet. Est etiā amicitia ista pfectio charitatis: n̄
solum hominis ad hominē: sed etiā ad deum. Cui
ps. Nimis honorati sunt rē. Et qui hāc p̄sequit
babet inde sūmam delectabilitatē: nimia valita
tem & maximā honestatē: & acgritur p̄tia. Pri
mo p̄ noticiā sup̄remoz: s̄m illud Sap. vii. In
finitus thesaurus ē hominibus sapiētia: quo q̄
vñ sunt: p̄cipes facti sunt amicitie dei. Secun
do p̄ obedientiam mandatorū: s̄m illud Jo. xv.
Vos amici mei estis si feceritis q̄ p̄cipio vobis.
Tertio p̄ tolerantia aduersoz: s̄m illud Mach.
ij. Abraham in tēptatione p̄batus inuētus est: &
amicus dei appellatus est. Nec amicitia habz sū
mum honorē a deo & in p̄nti & in futuro: & ideo d̄
omnibus colenda & p̄ponenda. ¶ §. ix.

Ad iustitiam prout est

virtus generalis p̄tinent p̄cepta Pythagorica:
de quibus Vincen. in. iiii. li. spec. histo. post Dic
ro. ait. Pythagorica sunt ista p̄cepta. Fugienda
sunt oībus modis & abscidenda: lāguoz a corpe.

Imperitia ab anima: luxuria a ventre: a ciuitate
seditio: a domo discordia: & in cōmuni a cunctis
rebus intēperantia. Pythagorica sūt & hec: ami
corū omnia esse cōmuniā: & amicū seipm̄ esse al
terū. Duoz tempoz maxime habenda curā ma
ne & vespere. i. eoz que acturi sumus & eoz q̄ ges
simus. Post deū veritatē colēdam que sola ho
mines deo p̄ximos facit. Illa quoq; enigmata
que diligentissime Aristoteles in libris suis p̄leg
tur. Statera: ne transileas. i. ne p̄tergrediare
iusticiā: ignem gladio ne soneas: ira videlicet
& tumidū animū verbis maledicis ne lasecas:
coronam minime carpēdam. i. leges vrbium cō
seruandas: eoz non comedēdū. i. merore de ani
mo expellendū. Cū p̄fectus fueris ne redcas. i.
post mortē: vitam istam ne desideres: per viā pu
blicam ne ambules: ne multoz sequaris erro
res. Pyrundinem in domo suscipiendā. i. garru
los & verbosos homines sub eodē tecto vobiscū
non habendos: oneratis supponendū onus. De
ponēbus non cōicandū. i. ad virtutē inceden
tibus alacriter augenda sunt p̄cepta. Tradentes
se ocio relinquēdi sūt: apud grecos p̄mus Py
thagoras inuenit immortales esse animas: & de
suis corporibus transire ad alia: p̄mū dicit se
fuisse Euforbium. Secundū Laide. Tertium
Dermionum. Quartū pinum. Ad extremū Py
thagorā & post certos temporū curriculos: ea q̄
fuerunt rursum fieri. Nihil in mūdo fieri nouū
p̄biam meditationē esse mortis quotidie de car
cere corporis intente anime educere liberta
tem: mat̄se. sana meysuc. i. discēntias & remin
scēntias esse. Et multo alia que Plaro in libris
suis & maxime i. p̄bedeone Thumecoq; p̄sequit

De duodecim fructibus spiritus. c. xxi.

De fructibus spiritus qui sunt

actus virtutum: vel cardinalium de
quibus dictum est: vel theologiarū de quibus
immediate dicēdum. Pro maiori tamē declaratio
ne materie. Sciendū s̄m. b. l. bo. prima sede. q.
lxx. q. nōmē fructus a corp̄alibus ad spūalia est
translatum. Dicitur autē in corp̄alibus fructus
qd̄ ex planta pducitur: cum ad p̄fectionem vene
rit quandā in se suauitatē habens. Qui quidem
fructus pōt compari ad duo. s. ad arborē pdu
centē ipm̄ & ad hominē qui fructum ab arboze
adipiscit. Secundū hoc ergo nōmē fructus in
rebus spūalibus dupliciter accipere possumus.
Uno mō ut dicatur fructus homis id qd̄ bō adi
piscitur. Non aut omne id qd̄ adipiscit homo h̄s
rōnem fructus: sed id qd̄ est vltimū dilectatiōē
h̄is. Habz. n. homo & agz & arboze: que fructus
n̄ dicūt: sed solū id quod est vltimū: qd̄. s. ex
agro & arboze homo intēdit h̄re: s̄m hoc fructus

hominis dicitur ultimus finis hominis: quo debet
frui. Unde dicitur Eccl. Honor labor gloriofus ē
fructus. Si autē dicatur fructus hominis id quod ab
hoie producit: sic ipse actus hūani fructus dicitur.
Operatio. n. est actus secundus operantis et delecta-
tione habet si sit pueniens operanti. Si igitur ope-
ratio procedat ab homine secundum facultatē sue rationis: sic
dicitur esse fructus rationis. Si vero procedat ab ho-
mine secundum altiorē virtutē quę ē virtus spiritus san-
cti: sic dicitur esse operatio hominis fructus spiritus san-
cti: quasi cuiusdam diuini seminis. De enim. i. Joā.
iij. Omnis qui natus ē ex deo peccatum non facit
quoniam semē ipsius in eo manet. Et de his dicit ad Ga-
la. v. Fructus spiritus sunt caritas et cetera. Notan-
dū etiam quod ipsa opera nostra in quantum sunt effectus
quidam spiritus sancti in nobis operantis: habent rationem
fructus et dicitur est. Si in quantum ordinatur ad fi-
nem vite eterne: sic magis habent rationem fructus. Unde
dicitur Eccl. xxiij. Flores mei fructus bonorum et ho-
nestatis. Item cum delectetur quis in deo ipso fruē-
do propter se: putat propter dicit eam finalem. i. sic
in ultimo fine: in actibus autē virtutis delecta-
ri debet propter se: putat propter dicit eam formalem.
i. non sicut in ultimo fine: sed propter bonitatem
quā continent in se virtutis delectabile. Sicut in-
firmus delectatur in sanitate propter se sicut in fine:
in medicina suavi non sicut in fine: sed sicut in ha-
bente sapore delectabile. In medicina autē au-
stera nullo modo propter se: sed propter aliud. i. sanita-
tem habendam inde. Item non obstat quod apostolus po-
nit inter fructus nomina virtutum quę sunt habitus
et caritas: patientia et cetera. cum tamen fructus sint ac-
tus. Nam plures est: ut nomina virtutum suman-
tur per actus earum. Item notandū quod cum bea-
titudines etiā sunt actus virtutum: differunt tamē
a fructibus secundum b. Tho. ubi supra. Nam plus re-
quiritur ad rationem beatitudinis quā ad rationem
fructus. Nam ad rationem fructus sufficit: quod sit ali-
quid habens ultimi ratione delectabilis. Si ad
rationem beatitudinis ulterius requiritur: quod sit ali-
quid perfectum et excellens. Unde omnes beatitudi-
nes possunt dici fructus: sed non pueritur. Sunt
enim fructus quęcumque virtuosa opera in quibus
homo delectatur. Sed beatitudines dicuntur so-
lum perfecta opera: quę etiā ratione sue perfectionis
magis attribuitur donis quā virtutibus. Et lo-
quitur de beatitudinibus de quibus habet Math.
v. Beati pauperes et cetera. Sic igitur fructus sumuntur
tripliciter: videlicet per premio essentiali fructuosis
diuine: per actu virtutis delectantis: et pro quodā
premio accidentali quod datur diuersis secundum di-
uersū gradū castitatis: de quo Math. xij. Quod
cecidit in terrā bonam attulit fructū aliud cen-
tesimum et cetera. De hoc supra in capitulo de gradibus
castitatis.

Fructus autē spiritus

sancti enumerans apostolus ad Gal. v. ponit: xij. di-

cens. Fructus spiritus sunt caritas: gaudium: pax:
patientia: longanimitas: bonitas: benignitas: mansuetu-
do: fides: modestia: continentia: castitas. Hi sunt fru-
ctus de quibus Math. vii. Arbor bona bonos fru-
ctus facit: et figuratur per xij. fructus ligni vite: quod
videtur Jo. apoc. xli. ex utraque parte flumini. Et his di-
rigitur a spiritu sancto tota puerlatio hominis ut sit vir-
tuosa. Et per prima tria dirigitur quo ad deū: qui
ē supra se. Per secunda tria dirigitur quo ad ani-
mam suā: quod est intra se. Per ultima tria
quo ad corpus suū quod est infra se. Et primus
fructus caritas: in quo datur ipse spiritus sanctus
quasi in sua similitudine cum ipse sit amor ad Ro.
v. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spi-
ritum sanctum. Dicitur autē caritas quasi charitas
seu cara unitas: quod facit unionem anime cum deo: et
transformari in ipsum per affectum: et tenere ipsum car-
itatem super omnia. Ubi ē thesaurus tuus ibi ē cor tuum
ait Christus Math. vi. Et ideo quod caritas facit homi-
nem: deū reputare et suū et summum thesaurum
charissimum: tota cogitatio et affectio cordis est ad
ipsum. Ipsa caritas figuratur pignus in veteri le-
ge: quę deus precepit semper in altari cordis nostri ar-
dere. Et in specie ignis plenissime fuit data a spi-
ritu sancto apostolis. Ignis autē semper flammam diri-
git sursum. Et cor nostrum est ad modum flammę
ignis: ut ipsa forma eius doceat te ad ipsum affe-
ctum tuum dirigere. Ignis semper est in motu et
est maxime actiuus: nunquam saturetur lignis et cum
hoc incinerat. Sic amor dei: inquit Gregorius. in-
omnem nunquam est ociosus. Operatur enim magna
si est. Mouet enim amor dei ad cogitandum de
deo: et quō possit ei placere magis: ad cogitandum
miserias proximorum ad orandum pro eo. Quandoque
mouet ad admonendum eum et corrigendum. Quandoque
mouet ad seruandum sibi et operandum pro deo. Et cum
multa bona faciat: nihil sibi videtur facere sed semper
appetit maiora facere. Ipsa facit hominem humilia-
re: recognoscendo defectus suos et se esse cinerem.
Unde Abraham cum ex plenitudine spiritus san-
cti meruisset locutionem familiarem cum deo dice-
bat Loquar ad dominum meum cum sum pulvis et
cinis. Secundus fructus. i. procedens a primo ē gau-
dium. ad Ro. xij. Gaudium in spiritu sancto. Unde gignatur
gaudium quod idē est quod delectatio: cum deo ex presentia
vel habitudine rei amate. Et quāto magis illud ama-
tur: tanto maius gaudium. Avarus quod summe amat
pecuniā: quoniam gaudet. Unde quoniam adipsam magnam
pecuniā. Mulier quę multum amat filium: sicut tri-
statur ab absentia filij: ita multum gaudet ex presentia
filij. Qui habet charitatem utique habet deum presentem: et eum pos-
sident: quod quod manet in charitate in deo manet et deus
in eo. i. Jo. iij. Vnde gignatur quę summe amat: non potest
non gaudere et sic bonum quod amat ē summum excedens omne
bonum ita et gaudium ē excedens omne mundanum gaudium
et vanum ē gaudium in omni delectatione mundi. Gaudium
hypocrite sicut punctus ē quod idiusibile. Hypo-

mūdis est: q̄ bonus videtur ⁊ ē malus: ⁊ cōiter terminat in tristitiā. **E**cce. **E**xtrēma gaudij luci⁹ occupat: q̄ sciētia remordēs ⁊ pena sequitur. **S**ed vt dicit Bern. **I**llud ē vep̄ gaudiū: qd̄ n̄ de creatura sed de creatore p̄cipit: cuius cōpatione om̄e pulchrū fed̄: om̄e dulce amari: om̄e qd̄ delectari pōt molestū. **E**t istud gaudiū de deo: facit boiem fortiter: facili⁹ ⁊ p̄fecte opari: q̄ vt dicit sapiēs. **D**electatio p̄ficiat opus. **E**t aliq̄m t̄m est: vt occultari nō possit: vt p̄ in Elisabeth que repleta sp̄u sancto: ex gaudio imenso qd̄ sensit: exclamauit voce magna laudādo v̄ginē. **E**t ip̄a virgo sancticū gaudio exp̄ssit dicēs. **E**xultauit spiritus meus ⁊c. **T**ertius fructus ē pax. **U**n̄ in figurā colūba in cuius specie apparuit sp̄us s̄ctus sup̄ xpm baptizati: attulit ramū oliue qd̄ est signus pacis ad **N**oe in archā Ben. **S**ine pace nō pōt haberi vep̄ gaudiū. **P**ax ait Aug. xix. de ci. dei. dulce nōmē sed dulci⁹ res. **O**mnia. n. clamant pacē: ⁊ p̄maxime eā desiderat creatura rōnalis. **S**ed pax tp̄alis q̄tum exulauerit a mūdo tu vides: vnde bella fremūt. **E**t rō est: q̄ tu non vis h̄re pacem cū deo: sed guerrā p̄pter peccata tua. **P**eccata v̄ra: inquit **I**saías diuiserūt inter vos ⁊ deū v̄rm. **E**t ideo nbi affert pacem tp̄alem. **D**imitte peccata: reuertere ad p̄niam: quere h̄re p̄ram p̄sciam: vt mens sit libera a passionibus: et oēs sensus tui sint v̄niti in v̄nū. s. ad p̄formandū te volūtati diuine: ⁊ habebis verā ⁊ magnā pacē. **Q**uāuis. n. p̄ totū mūdū esset pax ⁊ haberes q̄ quid velles d̄ rebus tp̄alibus: si n̄ haberes deū p̄ gram: adhuc n̄ h̄res pacē ⁊ quietē. **A**u. **O**ia sūt aspera: ⁊ tu solus es reges ⁊ inquietū est cor n̄rm donec regescat in te. **C**onsequēter sp̄us sanct⁹ ordinat cor ⁊ animū tuū in se p̄ alios tres fructus. **E**st ergo quartus patia p̄ quā aimus dirigim̄ in aduersis: de **Ac.** di. iij. oēs. **L**um sp̄us sanctus cordi infundit: cor fidele ad p̄udentias ⁊ p̄stantiā dilatat. **I**n patientia v̄ra possidebitis aīas v̄stras ait xps **L**u. xxi. **N**am sine paciētia aīam non habes in tua libertate: sed seruā tristitie. **P**riniceps ap̄loz t̄p̄e passionis fuit ita d̄bilis ⁊ incōstās: q̄ ad vocē ancille negauit: ⁊ socii sui relicto magistro fugerūt: sed post aduentū sp̄us sancti: ita firmati sūt in patia: q̄ flagellati in carcerati cōminati de morte p̄pter p̄dicationē non dimittebant illā. **E**t nō solū n̄ p̄tristabant d̄ illis aduersis: sed ibant ap̄li gaudēs a p̄spectu consilij ⁊c. **Ac.** v. **O** q̄ n̄cēria q̄ vtilis est ista patia. **G**reg. in li. **D**ialogoꝝ dicit: q̄ ē maior patia q̄ facere miracula ⁊ expellere demones. **E**t rō est: q̄ in faciendis miraculis hō n̄l ponit de suo: s̄ de opatur vtens hoīe vt instrumēto: s̄ in patientia oꝝ q̄ ponas de tuo: q̄ disponas cor tuū ad paciēdum ⁊ non p̄tristandū in aduersis: ita q̄ rō ab̄forbeat. **P**er miracula solū facta nullus igr̄ditur paradisu: q̄ cōmune est illud bonis ⁊ malis: sed patientia te ducit ad patriā. **P**er miracu

la mouētur homines ad admirationē: p̄ partem etiam ad imitationē. **Q**uō cognoscis tu si veges ē plena vel vacua vino: p̄ hoc videlicet q̄ si p̄cutiendo digit⁹ resonat vacuū cognoscis: si rumorem n̄ facit plenā intelligis. **S**ic q̄n̄ ex p̄tractu tribulationū tu sonas: murmurādo: p̄querendo: blasphemādo: contristādo: oñdis te vacuū vino sp̄us diuini: sed q̄n̄ patiens es plenus es. **Q**ui tus fructus p̄ quē firmatur aimus in diutina p̄pessione tribulationis: ⁊ dilatione p̄mior: d̄ longanimitas. ij. ad **Cor.** vi. **E**xhibeamus nosmet ipsos sicut dei ministrōs in lōganimitate. **E**t p̄p̄feca in sp̄u sancto. **S**icut exp̄p̄ntia docet: quādo quis videt sibi paratā aliquā magnā tribulationem si modicū est duratura: disponit se ad sustinēdū ex breuitate t̄p̄is se ip̄m p̄fortās. **S**̄ si diu h̄ret tolerare: animus incipit deficere ex cōsideratōe diuturnitatis. **S**iliter q̄n̄ quis ex magno labore sibi p̄posito alicuius art⁹: attendit subito sibi p̄ferri magnū lucrū: vigezescit aimus ad laborem p̄p̄ subito p̄mū. **S**ed si p̄mitteretur inde ad multos annos p̄mū: cū multo redio se poneret ad illū ⁊ vix sic ad p̄positū. **E**t p̄siderat aim⁹ fidelis: q̄ oꝝ cū multa aduersa patiō semel vel per anū: s̄ p̄ totius vite sue t̄p̄us: ⁊ deficere vna succedit alia. **E**cce etia q̄ labor est magnus ad iē iunādū: orandū: elemosinas dādū: alia mandata seruandū: nec post redditur merces subito: s̄ in fine vite: ex ista dilatiōe animus quasi deficit et vix ponit se ad illa. **S**ed sp̄us sanctus per longanimitatē facit eū firmū ne deficiat. **E**t hoc p̄siderādo breuitatē totius vite būane: que si sit cētus anozū: est vt vnus dies respectu alterius vite. **A**tendēdo etia q̄ interea semp̄ pōt lucrari: ⁊ multū sp̄ualiter: ⁊ q̄ sic b̄i placitū est deo: cui ratio naturalis dicit vt sit subditus. **Q**uāplures etia cōsolationes administrat hic inter labores. **p̄s.** **S**ecūm multitudinē dolor meozū in corde meo ⁊c. **Q**uā longanimitas fuit **S**ymeon plenus sp̄u s̄cto: ad xpm expectādū: ⁊ tandē obtinuit qd̄ voluit obtinere. **S**extus fructus d̄ bonitas. **p̄s.** **S**p̄us tuus bonus d̄duz me in terrā rectā. **D̄** bonus sp̄us: nō solū q̄ bonus est in se p̄ cētā: sed q̄ bonitates p̄stat. **D**ec bonitas s̄m glo. est qd̄a dulcedo animi: qua q̄s delectatur in bono. **E**t q̄ p̄mū bonū hoīs est veritas: bonū intellectus: s̄n̄ cuius cognitiōe non pōt amari bonū: nō p̄maxie delectatur vere bonus in s̄mōibus scripturarū qui a sp̄u s̄cto sūt inspirati: iuxta illd̄ p̄etri. **S**p̄u s̄cto inspirati locuti sūt s̄cti dei hoīs. **U**nde de p̄mis fidelibus v̄e bonis post receptiōnē sp̄us s̄cti d̄: q̄ erat quotidie p̄seuerantes in doctrina ap̄loz: ⁊ cōicatiōe fractiōis panis **Ac.** ij. ⁊ iij. **P**er istā ergo bōitatē amat q̄s oēs v̄ritē et laborat p̄ eis b̄i d̄is. **A**fficitur ad oēs diligēs bonū sp̄uale et bonū tp̄ale oīm. **N**escit malū de alio cogitare ⁊ inuidere. **S**̄ sic bonū est sui d̄is fusiū: vt d̄c **D**ionysius: ita talis affectat oībus

Li. VI. Capi. I.

prodesse. Per alios tres ordiatur qd ad primū.
Est igitur septimus benignitas. **Cap. I.** Benignitas ē
 spūs sapie: qz. s. benignos facit. **D**r autē benigni-
 tas: quasi bona igneitas. **E**t pñet fm. b. **I**ho. ad
 executionē: vt. s. non solū velit bonū primo: sed
 et faciat pposse. **B**onus ignis dr qui a longe ca-
 lesfacit: ita benignus nō solum ppinquis: s3 etiā
 extraneis subuenit. i. **Pe. iij.** Unusquisqz put ac-
 cepit grās. s. a spū sācto in alterutru illū admittit
 strantes. **S**i hēs notitiā de deo r pceptis suis: in-
 strue pñitū. **S**i habes dona tpalia panē r vinū
 r hī: subueni paupibus: si es medicus: si aduo-
 catus r hī: subueni de tua arte indigentibus. **E**t
 hoc cū benignitate locutōnis r modi. **S**ic **Paulus**
 plenus spū sancto: oibus benigne subuenie-
 bat: discurrens p orbem: docens indoctos mani-
 bus laborās p sui r socioz sustentatione: elemo-
 synas pcurans r portans in hierusalē: infirmos
 sanans r c. **P**etavius ē māsuetudo: que in hoc
 difert a patientia supra dicta: quia illa refrenat
 passiones tristitie: ne ratio suffocet: ista passioēs
 irene vindicet se de iniurijs proximi fm. b. **I**ho.
Facit ergo hec supportare defectus pximi: vt nō
 turberit. **E**t cū quilibet indigeat supportari de-
 bet r ipe alios supportare. **Cap. iij.** dicitur qd
 spūs sapie est hūanus: qz. s. facit hūanum. i. man-
 suetū. **A**p̄ls. **S**eruū dei oportet mansuetū esse
 ad oēs: p̄cipue hoc debent habere plati: non qm
 corrigant vicia: sed cū mansuetudine. **U**n **Doi**
 ses de cuius spū fuit datū. **I**xx. senioribus adiun-
 ctis sibi ad regendū: scribit qd erat minissimus p
 oia. **N**onus est fidelitas. **E**t sumit p fidelitate
 fm **I**ho. fm illud qd dr. **xxij. q. i.** Fides etia qñ
 hosti pmitit: suanda ē. s. si ipse seruat. **D**ebet qz
 esse fidelis pximo: vt. s. non decipiat p mendacia
 fraudes: frangēdo pmissa r hī. **P**er alia tria ab
 breuiando ordinat qz quo ad corpus. **E**t ergo
 decimus modestia quebz refrenare corpus qñ-
 tum ad sensus exteriores: vt vestitū **Job.** **S**pūs
 eius ornauit celos. i. sanctos: qd facit p modestiā
 d̄ p̄se. di. v. fucare. **H**ic applica d̄ ornatu supfluo
 r hī. **U**ndecimus ē pñetia: sumēdo large cō-
 tinētiā fm. b. **I**ho. **z. z.** **S**ic comprehendit absti-
 nētiā. **S**pūs sanctus in **S**ālon irruens: tenen-
 do mandibulā asini: vicit **Philisteos** multos oc-
 cidendo. **S**ic spūs sanctus tenēdo freno seu ma-
 nu pñetie gulā: signate in maxilla asini: vincit
 hostes spūales. **E**t templū etiam de **Jo. bap. g** re-
 pletus spū sancto ex vtero: fecit magnā abstinen-
 tiā vt patet **Matth. iij.** **D**uodecimus ē castitas
 s. abstinere se ab oī delectatione venerea illicita
Lucia dixit. **C**aste viuētes templū sūt spūs sācti
Un **David** cognoscens se amississe spiritū san-
 ctū p adulterium cōmissum: petens sibi restitu-
 p veras pñiam r ppositum castitatis: dicebat ps
I. **C**or mundū crea in me deus: r spm rectū r c.
Pōt etiā dici fm. b. **I**ho. qd castitas importet ab-
 omni delectatione venerea illicita abstinentiam

Continentia etiam a licita: vt a matrimonio pel-
 viduitatē r virginitatem r c.

Titulus sextus de Charitate. De charitate
virtute theologica. Capitulū primum.

Nunc manēt fiv
 des: spes: et charitas tria bec
 maior aut horū est charitas aut
 ap̄ls. i. ad **Corin. xij.** De quidē
 virtutes dicunt theologie: qz
 hnt deum p obiecto: r ideo nobiliores r pfectio-
 res omnibus alijs: r moralib3 r intellectualibus
 ac etiā donis spūs sancti. **Q**uaz noticiā nō ha-
 buerunt pbi infideles: r ideo de ipis nō tractaue-
 runt. **N**am r si aliqñ nominēt fidē r spem r cha-
 ritatē: non sumūt eodem mō eas sicut sancti the-
 ologi: sed charitatē appellant amicitia virtutem
 moralē. **S**pem passionē vel fiduciā ptem forti-
 tudinis: fidē vel fidelitatē vel habitū intellectu-
 alem quo quis assentit r firmiter inheret his q
 n videt: sicut quilibet etiā infidelis credēs p̄ses
 suū esse talē: r hoc habet fidem. **O**mnū autē ex-
 cellētissima etiā theologicā est charitas: r ideo
 ab ea inchoetur tractatus. **E**st autē differentia
 inter amorē: beniuolentiā: amicitia: charitatē et
 dilectionē. **N**ā amor est qd generale: ad omnem
 amorē licitū r illicitum: r put ē passio est cōis no-
 bis r brutis: r qñ sic aliquid amamus: vt rei ama-
 te nō velimus bonū: sed ipm bonū rei velimus
 nobis: sicut dicimus amare vinū: equū r hī: nō
 dicitur amor amicitie: s3 amor cupie. **S**ed quā-
 do aliquid amamus: vt ei bonū vlimus: dr amor
 beniuolētie: fm p̄bm. **vij. ethi.** **U**n beniuolentia
 importat amorē pcedentem ex voluntate rōnali.
Non sufficit autē beniuolētia ad rōnem amicitie
 sed regitur quedā mutua amatio: qz amicus ē
 amico amicus. **B**eniuolētia autē importat solam
 amationē vnus ad alterū: etiam si ille nō remā-
 net: q amatur. **T**alis mutua beniuolētia amicitie
 fūdatur sup aliqua cōicationē. **C**haritas autē est
 amor fundatus sup cōicatione supne beatitudi-
 nis. **C**um. n. sit aliqua cōicatio hoīs ad deum fm
 quā nobis suam beatitudinē cōicat: de qua cōi-
 catione dr. i. ad **Corin. i.** **F**idelis deus: p quē vo-
 cati estis in societatem filij eius. **O**portet aliqua
 amicitiam sup hac cōicatione fundari: r bec ami-
 citia dicit charitas. **D**ilectio autē dr actus ipsius
 charitatis: q est habitus quidā. **E**t sic charitas ē
 quedā amicitia: n̄ quecūqz sed hoīs ad deū. **E**t
 ergo dr a inter amicitia r charitatē: quia amici-
 tia fundatur sup honestate virtutū. **C**haritas su-
 per bonitate diuina. **E**t cuz sit quidam habitus
 actus eius p̄mus et p̄ncipalis ē dilectio. **H**ec qñ
 noīa: aliqñ sumūtur enim p altero large. **E**t
 nota qd qñuis amicitia hōesti hēatur ad vtuosū:
 r charitas sit maxime amicitia fūdada super re